

DAGVAARDING

in een collectieve actie (art. 3:305a BW)

Vandaag,

tweeduizend eenentwintig,

op het verzoek van:

De eiseres, de stichting **Stichting Investor Loss Compensation**, statutair gevestigd te Nieuwer Ter Aa,

te dezer zake domicilie kiezende bij haar advocaten, mr. drs. Q.L.C.M. (Quirijn) Bongaerts, mr. drs. M. (Michiel) van Eersel en mr. J.D. (Joost) Edixhoven, verbonden aan Birkway B.V., die allen kantoorhouden aan de J.J. Viottastraat 33 te (1071 JP) Amsterdam, en die de Stichting Investor Loss Compensation in deze procedure als advocaten stelt, met het recht van substitutie;

Heb ik

AAN

- 1. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 2. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 3. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 4. [XXX]**, wonende te [XXX], Frankrijk, zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 5. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 6. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 7. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 8. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,
- 9. [XXX]**, wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,

10. [XXX], wonende te [XXX], zonder bekende woonplaats binnen Nederland,

Gedaagden sub 1 t/m 10 hebben voor deze zaak woonplaats gekozen ten kantore van mr. D.A.M.H.W. Strik, advocaat bij Linklaters, kantoorhoudende te 1077XV Amsterdam aan het adres Zuidplein 180, aldaar aan die gekozen woonplaats mijn exploit doende en, zoals tussen partijen overeengekomen, één afschrift dezes, waarvan de Engelse vertaling onverwijld zal worden nagezonden, latende aan:

aldaar werkzaam

11. de vennootschap naar het recht harer vestiging **Airbus SE**, kantoorhoudende te Leiden,

12. [XXX], van wie de huidige woonplaats onbekend is,

13. [XXX], van wie de huidige woonplaats onbekend is,

Gedaagden sub 11 t/m 13 hebben voor deze zaak woonplaats gekozen ten kantore van mr. J.B.R. Regouw, advocaat bij Clifford Chance, kantoorhoudende te Amsterdam aan het adres Droogbak 1-A, aldaar aan die gekozen woonplaats mijn exploit doende en, zoals tussen partijen overeengekomen, één afschrift dezes, waarvan de Engelse vertaling onverwijld zal worden nagezonden, latende aan:

Aldaar werkzaam

14. [XXX], geboren op [XXX],

A. die eerder ten aanzien van zaken gerelateerd aan Airbus SE, voornoemd, woonplaats heeft gekozen ten kantore van Airbus aan het adres Mendelweg 30 te 2333CS Leiden, aldaar aan die gekozen woonplaats mijn exploit doende en afschrift dezes, waarvan de Engelse vertaling onverwijld zal worden nagezonden, latende aan:

Aldaar werkzaam

B. wonende te [XXX],

15. [XXX], geboren op [XXX], wonende te [XXX]

Gedaagde sub 15 heeft voor deze zaak woonplaats gekozen ten kantore van mr. M.H.C. Sinninghe Damsté, advocaat bij Loyens & Loeff, kantoorhoudende te Amsterdam aan het adres Parnassusweg 300, aldaar aan die gekozen woonplaats mijn exploit doende en, zoals tussen partijen overeengekomen, één afschrift dezes, waarvan de Engelse vertaling onverwijld zal worden nagezonden, latende aan:

Aldaar werkzaam

16. de naamloze vennootschap **KPMG Accountants N.V.**, gevestigd en kantoorhoudende te 1186DS Amstelveen aan het adres Laan van Langerhuize 1, aldaar mijn exploit doende en afschrift dezes latende aan:

Aldaar werkzaam

17. de vennootschap naar het recht harer vestiging **Ernst & Young Accountants LLP**, statutair gevestigd te Londen, Verenigd Koninkrijk, en kantoorhoudende te 3011XZ Rotterdam aan het adres Boompjes 258, aldaar mijn exploit doende en afschrift dezes latende aan:

OM

Op woensdag zes april tweeduizend tweeëntwintig (6-4-2022) om 10.00 uur niet in persoon maar vertegenwoordigd door een advocaat te verschijnen ter terechtzitting van de rechtbank Den Haag, team Civiel recht, afdeling handelszaken, alsdan te houden in één van de lokalen van het paleis van justitie aan de Prins Clauslaan 60 te (2595 AJ) Den Haag.

MET AANZEGGING DAT:

- a) indien een gedaagde verzuimt advocaat te stellen of het hierna te noemen griffierecht niet tijdig betaalt, de rechter verstek tegen die gedaagde zal verlenen en de hierna omschreven vordering zal toewijzen, tenzij deze hem onrechtmatig of ongegrond voorkomt;
- b) indien ten minste één van de gedaagden in het geding verschijnt en het griffierecht tijdig heeft voldaan, tussen alle partijen één vonnis zal worden gewezen, dat als een vonnis op tegenspraak wordt beschouwd;
- c) bij verschijning in het geding van ieder van de gedaagden een griffierecht zal worden geheven, te voldoen binnen vier weken te rekenen vanaf het tijdstip van verschijning;
- d) de hoogte van de griffierechten is vermeld in de meest recente bijlage behorend bij de Wet griffierechten burgerlijke zaken, die onder meer is te vinden op de website: www.kbvg.nl/griffierechtentabel;

- e) van een persoon die onvermogen is, een bij of krachtens de wet vastgesteld griffierecht voor onvermogenen wordt geheven, indien hij op het tijdstip waarop het griffierecht wordt geheven heeft overgelegd:
- 1) een afschrift van het besluit tot toevoeging, bedoeld in artikel 29 van de Wet op de rechtsbijstand, of indien dit niet mogelijk is ten gevolge van omstandigheden die redelijkerwijs niet aan hem zijn toe te rekenen, een afschrift van de aanvraag, bedoeld in artikel 24, tweede lid, van de Wet op de rechtsbijstand, dan wel
 - 2) een verklaring van het bestuur van de raad voor rechtsbijstand, bedoeld in artikel 7, derde lid, onderdeel e, van de Wet op de rechtsbijstand waaruit blijkt dat zijn inkomen niet meer bedraagt dan de inkomens bedoeld in de algemene maatregel van bestuur krachtens artikel 35, tweede lid, van die wet;
- f) van gedaagden die bij dezelfde advocaat verschijnen en gelijklopende conclusies nemen of gelijklopend verweer voeren, op basis van artikel 15 van de Wet griffierechten burgerlijke zaken slechts eenmaal een gezamenlijk griffierecht wordt geheven;

MET MEDEDELING DAT:

eiseres, op straffe van niet-ontvankelijkheid, binnen twee dagen na de dag van dagvaarding het exploit van dagvaarding ter griffie indient en gelijktijdig aantekening maakt van de dagvaarding in het centraal register voor collectieve acties als bedoeld in artikel 305a, zevende lid, van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, te vinden op www.rechtspraak.nl/Registers/centraal-register-voor-collectieve-vorderingen. De aantekening zal vergezeld gaan van een afschrift van de dagvaarding.

TENEINDE

alsdan en aldaar tegen zich als gedaagden namens eiseres te horen eisen als volgt:

INHOUDSOPGAVE

AFKORTINGEN EN DEFINITIES	8
1 INLEIDING	11
1.1 Kern van de zaak	11
1.2 Samenvatting en plan van behandeling	12
2 DE PARTIJEN	15
2.1 De Stichting	15
2.2 Airbus SE	15
2.3 Bestuurders	16
2.4 Accountant	19
2.4.1 KPMG	19
2.4.2 Ernst & Young	19
3 WEERGAVE VAN FEITEN	19
3.1 Plan van behandeling	19
3.2 De Omkooppraktijken	19
3.2.1 De inbedding van de Omkooppraktijken binnen Airbus	19
3.2.2 De Omkooppraktijken nader beschouwd	21
3.2.3 Omkooppraktijken zijn jarenlang niet gemeld	26
3.3 Beschrijving van de beperkte openbaarmaking (disclosures) per jaar	26
3.3.1 Inleiding	26
3.3.2 Disclosures in 2014	27
3.3.3 Disclosures in 2015	29
3.3.4 Disclosures in 2016	31
3.3.5 Disclosures in 2017	38
3.3.6 Disclosures in 2018	42
3.3.7 Disclosures in 2019	45
3.3.8 Disclosures in 2020	46
3.4 Het informatieverzuim	48
3.4.1 Plan van behandeling	48
3.4.2 Verhullen omvang en problemen SMO International's bemiddelaarsnetwerk	49
3.4.3 Airbus fragmenteert informatie	50
3.4.4 Het klein houden van een serieus probleem	51
3.4.5 Het verbergen van belangrijke ontwikkelingen	52
3.4.6 Airbus openbaarde feiten vaak met grote vertraging	52
3.4.7 Tussenstand	54
4 TOEPASSELIJK RECHT	54
5 DE GRONDSLAGEN VAN AANSPRAKELIJKHEID	56
5.1 Plan van behandeling	56
5.2 De aansprakelijkheid van Airbus	57
5.2.1 Inleiding	57
5.2.2 Misleidende financiële verslaggeving	57
5.2.2.1 Algemeen kader	57
5.2.2.2 Toepassing	58
5.2.3 Marktmanipulatie	59
5.2.3.1 Algemeen kader	59
5.2.3.2 Toepassing	59
5.2.4 Schending Transparantiebesluit	60
5.2.4.1 Algemeen kader	60
5.2.4.2 Toepassing	61
5.2.5 Voorwetenschap	61
5.2.5.1 Concreetheid van informatie	62
5.2.5.2 Niet openbaar gemaakte informatie	63
5.2.5.3 Rechtstreeks betrekking	63
5.2.5.4 Significante invloed op de koers	64
5.2.5.5 Gevolgen openbaarmakingsverplichting	64
5.2.6 Toepassing	64
5.3 Aansprakelijkheid CEO, NEDs en de CFO	65
5.3.1 Juridisch kader aansprakelijkheden bestuurders in een one tier board	65
5.3.1.1 Juridisch kader aansprakelijkheid CEO	65
5.3.1.2 Juridisch kader aansprakelijkheid niet-uitvoerende bestuurders	66

5.3.2	<i>Juridisch kader aansprakelijkheid niet statutaire CFO's</i>	67
5.4	Toepassing: aansprakelijkheid CEO, NEDs en niet-statutaire CFO's	69
5.5	Aansprakelijkheid CEO, en CFO's in groepsverband	70
5.6	Aansprakelijkheid Airbus, Board en CFO naar Spaans, Frans en Duits recht	71
5.7	Schade	72
5.8	Causaliteit	75
6	AANSPRAKELIJKHEID VAN DE ACCOUNTANTS	77
6.1	Plan van behandeling	77
6.2	Juridisch kader accountantsaansprakelijkheid	78
6.2.1	<i>Inleiding en kernbegrippen</i>	78
6.2.2	<i>De zorgplicht van de accountant</i>	79
6.2.3	<i>De relevante COS-normen en invulling daarvan door de AFM</i>	80
6.2.4	<i>Accountantsaansprakelijkheid naar Spaans recht</i>	82
6.2.5	<i>Accountantsaansprakelijkheid naar Frans recht</i>	83
6.2.6	<i>Accountantsaansprakelijkheid naar Duits recht</i>	83
6.3	Uitwerking aansprakelijkheid van de Accountants	83
6.3.1	<i>Relevante feiten</i>	83
6.3.2	<i>Boekjaar 2014</i>	84
6.3.3	<i>Boekjaar 2015</i>	85
6.3.4	<i>Boekjaar 2016 en EY volgt KPMG op</i>	86
6.3.5	<i>Boekjaar 2017</i>	88
6.3.6	<i>Boekjaar 2018</i>	90
6.3.7	<i>Boekjaar 2019</i>	91
6.3.8	<i>Analyse - schending(en) zorgplicht: onrechtmatige daad</i>	93
6.3.9	<i>Alternatieven voor onthouding van een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring</i>	95
6.3.9.1	<i>Goedkeurende verklaring onder beperkingen</i>	95
6.3.9.2	<i>Concrete toelichtingen over aard en omvang mogelijke gevolgen van de Omkooppraktijken</i>	96
6.3.10	<i>Geschonden normen NV COS</i>	96
6.3.11	<i>Conclusie</i>	97
6.3.12	<i>Causaal verband is gegeven</i>	98
6.3.13	<i>De schade is toerekenbaar aan de Accountants</i>	99
7	ONTVANKELIJKHEID EN TOEPASSELIJKHEID WAMCA	99
7.1	Inleiding	99
7.2	Toepasselijkheid WAMCA	100
7.3	Ontvankelijkheidstoets	102
7.3.1	<i>Inleiding</i>	102
7.3.2	<i>De geschiktheid van de Stichting om als belangenbehartiger op te treden</i>	103
7.3.2.1	<i>Rechtsvorm en gelijksoortigheid belangen</i>	103
7.3.3	<i>De Stichting en haar activiteiten</i>	106
7.3.3.1	<i>Het bestuur</i>	106
7.3.3.2	<i>De activiteiten</i>	107
7.3.3.3	<i>Inspraak achterban</i>	108
7.3.3.4	<i>Voldoende middelen en zeggenschap over de vorderingen</i>	109
7.3.4	<i>Representativiteit en waarborging van belangen</i>	111
7.3.4.1	<i>Achterban en omvang vertegenwoordigde belangen</i>	111
7.3.5	<i>Transparantie-eisen</i>	111
7.3.6	<i>Aanvullende ontvankelijkheidseisen voor de Stichting</i>	113
7.3.7	<i>Geen rechtstreeks of middellijk winstoogmerk</i>	113
7.3.8	<i>Territoriaal ontvankelijkheidsvereiste of scope rule</i>	114
7.3.9	<i>Voldoende overleg</i>	115
7.4	Tussenconclusie	117
7.5	De geschiktheid van de vordering voor collectieve afdoening	117
7.5.1	<i>Efficiënte en effectieve rechtsbescherming</i>	117
7.5.1.1	<i>Voldoende gemeenschappelijk</i>	117
7.5.1.2	<i>De vorderingen</i>	117
7.5.1.3	<i>Causaliteit en relativiteit</i>	118
7.5.1.4	<i>Schadevergoeding</i>	119
7.5.1.5	<i>Voldoende aantal personen en voldoende groot financieel belang</i>	120
7.5.1.6	<i>Niet summierlijk ondeugdelijk</i>	121
7.5.2	<i>Conclusie</i>	121

8	FORMEELRECHTELIJKE ASPECTEN	121
8.1	Plan van behandeling	121
8.2	Bewijs	122
8.3	Bevoegdheid	122
8.3.1	<i>Bevoegdheid volgt uit toepassing hoofdregel (art. 4 lid 1 Brussel I-bis).....</i>	<i>122</i>
8.3.2	<i>Bevoegdheid volgt uit aanwijzing (art. 25 lid 1 Brussel I-bis).....</i>	<i>123</i>
8.3.3	<i>Subsidiair: bevoegdheid volgt uit samenhang (art. 8 lid 1 Brussel I-bis).....</i>	<i>123</i>
8.3.4	<i>Subsidiair: vennootschapsrechtelijke kwestie</i>	<i>124</i>
9	VORDERINGEN	124

Afkortingen en definities

Aankondiging	De mededeling bedoeld in art. 1018f lid 3 (productie 79)
Accountant	De externe accountant van Airbus. Tot en met boekjaar 2015 was dit KPMG en sinds boekjaar 2016 is dit EY
Airbus	Airbus SE
Airbus Aandelen	De verhandelbare aandelen in Airbus SE
Airbus Groep	De groep ondernemingen in de zin van art. 2:24b BW met als topholding Airbus
Amerikaanse Schikking	De overeenkomst van 30 januari 2020 van Airbus met de Amerikaanse autoriteiten (Department of Justice, National Security Division en U.S. Attorney's Office for the District of Columbia) genoemd " <i>deferred prosecution agreement</i> " en het daarbij behorende Amerikaanse Statement of Facts
Amerikaanse Statement of Facts	Attachment A Statement of Facts, deel uitmakend van de Amerikaanse Schikking
Bemiddelaars	De derden die onder aansturing van SMO smeergelden aanboden en de betaling daarvan organiseerden, vaak aangeduid als " <i>business partners</i> ", " <i>commercial intermediaries</i> " en/of " <i>consultants</i> "
Beleggers	De beleggers die gedurende de Relevante Periode Airbus Aandelen hebben gekocht en hebben verkocht na een Corrective Disclosure
Britse Schikking	De <i>deferred prosecution agreement</i> van 31 januari 2020 tussen Airbus en de Britse SFO en het daarbij behorende <i>Statement of facts prepared pursuant to paragraph 5(1) of schedule 17 to the Crime and Courts Act</i> en de op deze overeenkomst betrekking hebbende rechterlijke goedkeuring vervat in de Approved Judgment van de Crown Court Southwark d.d. 31 januari 2020
Britse Statement of Facts	Het <i>Statement of facts prepared pursuant to paragraph 5(1) of schedule 17 to the Crime and Courts Act</i> dat deel uitmaakt van de Britse Schikking
Brussel I-bis	Verordening (EU) Nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken
CDS Committee of CDSC	Airbus Groep's <i>Company Development and Selection Committee</i> , het overlegorgaan binnen de Airbus Groep dat maandelijks bijeenkwam om a) voorstellen in verband met de selectie van Bemiddelaars goed te keuren; b)

	International Market Development-projecten goed te keuren en c) de naleving van Airbus' voor deze onderwerpen schriftelijk vastgelegde beleid te waarborgen
Corrective Disclosure	Iedere openbaarmakingen waardoor de koers van het Airbus Aandeel bewoog richting de natuurlijke, niet-geïnflateerde koers in de Relevante Periode op, achtereenvolgens, 7 augustus 2016, 9 oktober 2017, 9 februari 2018, 20 december 2018 (met medeneming van effecten van waarschijnlijk <i>front-running</i> op de dag ervoor), 27 januari 2020, 5 februari 2020, 12 februari 2020, 13 februari 2020 en 16 maart 2020.
DoJ	U.S. Department of Justice
Duits Advies	Expert Report van [XXX], hoogleraar aan de [XXX]
Economic Expert Opinion	<i>Economic expert opinion. Proposition for modelling investors' financial damages caused by Airbus SE's omitted or delayed disclosures in relation to the recently discovered international bribery scheme</i> van 24 december 2021, opgesteld door [XXX] (productie 70)
EU IFRS	De door de Europese Commissie bij verordening goedgekeurde, in het Publicatieblad van de EU bekendgemaakte internationale verslaggevingsstandaarden (<i>IFRS – International Financial Reporting Standards</i>)
EY	Ernst & Young Accountants LLP
Financiële Publicaties	De financiële stukken bestemd voor het beleggend publiek waaronder de jaarverslagen, halfjaarlijkse verslagen en kwartaalrapportages van Airbus, haar financiële presentaties en de daarop betrekking hebbende accountantsverklaringen, over de periode februari 2014 tot en met 31 januari 2020
Frans Advies	Expert report van [XXX], Avocat à la Cour d'Appel de Paris
Franse Schikking	De overeenkomst van 29 januari 2020 van Airbus met de Franse National Prosecutor's Office genoemd " <i>Judicial Public Interest Agreement</i> " (productie 3)
GPT	GPT Special Project Management Ltd, dochtermaatschappij van de Airbus Groep verworven in 2007 en betrokken bij Omkooppraktijken in Saoedi-Arabië.
GZBV	Gesellschaft zur Beteiligungsverwaltung GZBV mbH & Co. KG

Informatieverzuim	De in hoofdstuk 3.4 beschreven tekortkomingen in Airbus' informatievoorziening naar de buitenwereld
ITAR	De Amerikaanse International Traffic in Arms Regulation
KPMG	KPMG Accountants N.V.
Marktmisbruikverordening	Verordening (EU) Nr. 596/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende marktmisbruik (Verordening marktmisbruik) en houdende intrekking van Richtlijn 2003/6/EG van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijnen 2003/124, 2003/125/EG en 2004/72/EG van de Commissie
NED	Non-executive director die deel uitmaakt of uitgemaakt heeft van de Audit Committee in de Relevante Periode
Omkooppraktijken	De illegale praktijken waarvoor Airbus de Schikkingen is aangegaan waaronder, in ieder geval, ook de institutionele inbedding van omkoping en het faciliteren hiervan door onder meer de afdeling SMO en SMO International
PNF	Het Franse Parquet National Financier
PwC	PricewaterhouseCoopers
Relevante Periode	De periode waarin het Informatieverzuim van Airbus bestond en die zich uitstrekt van 1 februari 2014 tot en met 16 maart 2020, dan wel enige andere door de rechtbank in goede justitie vast te stellen periode waarin het Informatieverzuim bestond (hierna: de Relevante Periode)
Rome II	Verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen
Schikkingen	De Amerikaanse Schikking, de Franse Schikking en de Britse Schikking
SEPI	Sociedad Estatal de Participaciones Industriales
SFO	De Britse Serious Fraud Office
SMO	Airbus' Strategy and Marketing Organization
SMO International	Airbus' Strategy and Marketing Organization International, een afdeling van SMO en in het bijzonder verantwoordelijk voor de Omkooppraktijken
SOGEPA	Société de Gestion de Participations Aéronautiques

Spaans Advies	Legal Opinion van [XXX]
Transparantiebesluit	Besluit uitvoeringsrichtlijn transparantie uitgevende instellingen Wft

1 INLEIDING

1.1 Kern van de zaak

- Op 31 januari 2020 maakten Airbus SE (**Airbus**) en de op het terrein van witteboordencriminaliteit bevoegde vervolgende instanties van Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten bekend dat Airbus ter voorkoming van vervolging schikkingen getroffen had (de **Schikkingen**). Die instanties waren de Parquet National Financier (**PNF**), UK Serious Fraud Office (**SFO**) en U.S. Department of Justice (**DoJ**). Airbus betaalde deze instanties een bedrag van EUR 3,6 miljard in ruil voor opschorting van de strafrechtelijke vervolging voor drie jaar. Als Airbus aan bepaalde voorwaarden zal hebben voldaan, dan bevrijdt haar dit van strafrechtelijke vervolging (en veroordeling). De Schikkingen vormen samen een van de grootste schikkingen ooit in verband met beschuldigingen op het vlak van omkoping en corruptie.¹
- Deel van de documentatie ten behoeve van ieder van de drie Schikkingen is een uitvoerig feitenrelaas (*statements of facts*) over Airbus' omkopingspraktijken (de **Omkooppraktijken**). Airbus heeft in het kader van de Schikkingen verklaard dat zij de juistheid van de bevindingen niet in het openbaar zal bestrijden. Met de vaststelling van de Omkooppraktijken staat feitelijk ook vast welke belangrijke informatie Airbus jarenlang verborgen hield voor de markt. Die informatie betreft allereerst de Omkooppraktijken. Maar die belangrijke informatie beslaat ook het systeem waardoor en de cultuur waarin de Omkooppraktijken konden woekeren. De even indrukwekkende als onthutsende lijst van Omkooppraktijken bezorgt de lezer het gevoel dat omkopen voor Airbus *daily practice* was. Zij had een afdeling die fungeerde als een soort *inhouse* bureau steekpenningen & smeergelden. De medewerkers van deze afdeling, SMO International, zorgden ervoor dat Airbus via allerlei schimmige deals orders binnenhaalde. De faciliterende opstelling van SMO International ging zo ver dat het er ook voor zorgde dat betalingen aan tussenpersonen op allerlei creatieve wijzen – waar mogelijk onder de radar – konden belanden bij de beoogde begunstigden.
- Deze procedure draait niet om de (on)rechtmatigheid van de Omkooppraktijken als zodanig. Het gaat hier om de voor alle beleggers in Airbus wezenlijke vraag of Airbus haar wettelijke openbaarmakingsverplichtingen is nagekomen in verband met haar betrokkenheid bij de Omkooppraktijken, de institutionalisering van omkoping in Airbus' bedrijfsvoering en de grote risico's die Airbus hierdoor liep. Die risico's betroffen de

¹ Op <https://fcpablog.com/lists/> worden lijstjes bijgehouden voor boetes en schikkingen in de VS. De schikking tussen Airbus en het Amerikaanse Department of Justice was groter dan de schikking die het Braziliaanse Petróleo Brasileiro S.A. (Petrobras) trof (USD 1,78 miljard) en ook dan de schikking die het Zweedse Telefonaktiebolaget LM Ericsson trof (USD 1,06 miljard). De schikking is ook veel groter dan de schikking in verband met het in Nederland rijkelijk gepubliceerde omkooptschandaal bij Vimpelcom (USD 795 miljoen in 2016). Later in 2020 werd de schikking met Airbus van de eerste plaats gestoten door de schikking met GoldmanSachs Group, Inc. (boete USD 3,3 miljard, voordeelsontneming USD 606,3 miljoen). Van belang is om te bedenken dat het Amerikaanse Department of Justice tot een bedrag van USD 1,8 miljard crediteerde vanwege het bedrag dat Airbus aan de Franse PNF moest betalen.

ernstige reputationele en financiële gevolgen van strafrechtelijk onderzoek en vervolging. Daarbij moet gedacht worden aan op te leggen boetes, voordeelsontneming en schikkingen met vergelijkbare gevolgen. Nu Airbus die risico's langdurig verborgen hield, was de koers van haar aandelen (de **Airbus Aandelen**) langdurig geïnflateerd. De risico's waren niet ingeprijsd, waardoor de koersen van het aandeel Airbus hoger stonden dan wanneer de risico's wel door de markt zouden zijn meegenomen in de prijsvorming. Was Airbus haar publicatieverplichtingen tijds nagekomen, dan had de beurskoers van Airbus de werkelijke situatie bij Airbus weerspiegeld. De koers was dan lager geweest en Beleggers hadden hun aandelen in Airbus tegen andere voorwaarden gekocht, namelijk tegen een lagere prijs, of zij hadden van koop afgezien. Naast Airbus, houdt de Stichting ook Airbus' Board of Directors (de **Board**) verantwoordelijk, net als de Chief Financial Officers en Airbus' externe accountants.

4. De Stichting vordert in deze procedure schadevergoeding voor de beleggers die Airbus Aandelen hebben gekocht gedurende de Relevante Periode en deze hebben gehouden of verkocht nadat zich een of meer Corrective Disclosures voordeden. **Corrective Disclosures** zijn openbaarmakingen waardoor de koers van het Airbus Aandeel bewoog richting de natuurlijke, niet-geïnflateerde koers.

1.2 Samenvatting en plan van behandeling

5. In deze samenvatting licht de Stichting beknopt toe welke onderwerpen zij waar in deze dagvaarding behandelt.
6. Eerst, in hoofdstuk 2 voert de Stichting de partijen in deze procedure ten tonele. Behalve de Stichting zelf zijn dat de partijen die de Stichting verantwoordelijk acht voor het feit dat Airbus de Omkooppraktijken jarenlang onvermeld liet in Airbus' reguliere jaarlijkse en tussentijdse financiële verslaggeving (de **Financiële Publicaties**) en evenmin openbaarde in de vorm van ad hoc publicaties. Allereerst is dat natuurlijk de in Leiden gevestigde (anker)gedaagde Airbus. Daarnaast houdt de Stichting de non-executive directors in Airbus' (*one-tier*) Board of Directors die deel uitmaakten of nog steeds deel uitmaken van de Audit Committee (de **NEDs**), de CEOs en de CFOs verantwoordelijk. Tot slot houdt de Stichting de twee opeenvolgende externe accountants van Airbus verantwoordelijk, KPMG en EY (de **Accountants**). Zij zijn te kort geschoten bij de controle van Airbus' jaarstukken en halfjaarstukken.
7. In hoofdstuk 3 gaat de Stichting nader in op de Omkooppraktijken en het Informatieverzuim. De Omkooppraktijken werden mogelijk gemaakt door de Strategy and Marketing Organisation International (**SMO International**), een afdeling van Airbus' divisie commerciële luchtvaart van Airbus die betrokken was bij het rekruteren van "*business partners*", "*consultants*" of "*intermediaries*", de tussenpersonen (**Bemiddelaars**) die de schakel vormden tussen Airbus en de *decision makers* bij Airbus' potentiële klanten. Op deze manier konden de Omkooppraktijken welig tieren. Het hogere management waaronder de CFO was nauw betrokken bij het werk van SMO International. De Stichting beschrijft hier ook een zeventiental gevallen van Omkooppraktijken. Deze ontleent de Stichting aan de drie Schikkingen. Airbus heeft zich eraan gecommitteerd de inhoud van de Schikkingen niet in het openbaar te ontkennen; de zeventien voorbeelden van Omkooppraktijken staan aldus vast.
8. Vervolgens beschrijft de Stichting de relevante inhoud van de Financiële Publicaties en berichtgeving in de media. Hieruit blijkt dat Airbus nauwelijks mededelingen deed over de Omkooppraktijken. Ook worden hier de Corrective Disclosures benoemd. Dit zijn (i)

de weinige onthullingen Airbus wel deed en die steeds leidden tot graduele koersdalingen en (ii) berichten in diverse media die, naar het lijkt, hun informatiebron ergens binnen de Airbus Groep hadden. De Stichting concentreert haar beschrijving op de periode van ten minste voorjaar 2014 tot en met 31 december 2020 (hierna: de **Relevante Periode**), omdat over deze periode het duidelijkst is dat Airbus bekend was met de Omkooppraktijken, maar er tegelijkertijd voor koos geen, althans te weinig informatie te delen met de markt.

9. Vervolgens beschrijft de Stichting in hoofdstuk 4 dat de vorderingen primair door Nederlands recht worden beheerst. Dat komt, kort gezegd, doordat de vorderingen verband houden met de in het vennootschapsrecht verankerde publicatieverplichtingen van Airbus. De aansprakelijkheid van de NEDs, CEOs, CFOs en Accountants volgt ook uit hun verhouding tot de vennootschap als bestuurder, Exco lid respectievelijk als door de algemene vergadering benoemde externe accountant met wettelijke controletaak.
10. In hoofdstuk 5 werkt de Stichting de onrechtmatigheid van het handelen van Airbus e.a. uit aan de hand van de grondslagen van Airbus' informatieverzuim.
 - a. Allereerst doet de Stichting dit aan de hand van de wettelijke en andere normen in het jaarrekeningenrecht, ter ondersteuning van haar standpunt dat de Financiële Publicaties niet aan het inzichtvereiste en het getrouw beeldvereiste voldeden en op die grond misleidend waren. De Omkooppraktijken; de inbedding hiervan in de organisatie van Airbus en de geleidelijke stappen die Airbus zette om de Omkooppraktijken bloot te leggen en aan te pakken, had Airbus in haar Financiële Publicaties moeten vermelden. Dat had zij al in 2014 moeten doen en, in ieder geval, in 2015. In plaats daarvan heeft Airbus de Omkooppraktijken jarenlang zo beperkt mogelijk voorgesteld en zo klein mogelijk gemaakt.
 - b. Het uitbrengen van misleidende Financiële Publicaties gebeurde terwijl Airbus wist of behoorde te weten van de Omkooppraktijken. De hogere echelons waren immers sowieso goed bekend met de Omkooppraktijken, al was het maar, omdat zij hierbij actief betrokken waren door het maandelijks overleg van het Company Development and Selection Committee over de verkoopacties van de Strategy and Marketing Organization (SMO International). Omdat het effect hiervan was dat de koers op een abnormaal of kunstmatig niveau noteerde – deze was immers geïnfleteerd – is tevens voldaan aan de voorwaarden voor kwalificatie van de handelwijze van Airbus als markmanipulatie (als bedoeld in de Marktmisbruikverordening). Het algemeen verkrijgbaar stellen van misleidende Financiële Publicaties levert een schending op van art. 5 lid 4 aanhef en sub b (Besluit uitvoeringsrichtlijn transparantie uitgevende instellingen Wft (**Transparantiebesluit**)).
 - c. Verder kwalificeert het niet onmiddellijk bekend maken van de volgende reeks onderwerpen als schending van de ad hoc openbaarmakingsverplichting van art. 17 Marktmisbruikverordening:
 - (i) de late openbaarmaking van de Omkooppraktijken;
 - (ii) de bevriezing door de Commercial Division van alle betalingen aan Bemiddelaars in oktober 2014;

- (iii) de start van interne controles en onderzoeken in het voorjaar van 2015;
- (iv) de verderstreckende bevrozing van betalingen aan Bemiddelaars voor andere divisies van de Airbus Groep in mei 2015;
- (v) de start van een ingrijpend intern onderzoek in afstemming met de SFO in april 2016;
- (vi) de start van een strafrechtelijk onderzoek van de SFO in juli 2016 die Airbus pas op 7 augustus 2016 meldde;
- (vii) de – anders dan in opeenvolgende Financiële Publicaties gesuggereerd door Airbus – in werkelijkheid zeer brede scope van het onderzoek van de SFO (sinds juli 2016), van de PNF (volgens Airbus sinds maart 2017) en de Amerikaanse DoJ (volgens Airbus sinds 15 februari 2018); en
- (viii) de achtergrond van het vertrek van de chef van SMO, [XXX], en het hoofd van SMO International, [XXX].

Deze gebeurtenissen en de achterliggende feiten waren concreet, hadden direct betrekking op Airbus, hadden potentieel invloed op de koers van het Airbus Aandeel en waren onbekend in de markt.

11. Gelet hierop heeft Airbus onrechtmatig gehandeld. Bovendien leidt dit tot (risico)aansprakelijkheid van de statutaire bestuurders, namelijk de NEDs en de CEO, en van de CFO meer in het bijzonder voor de misleidende Financiële Publicaties.
12. Door Airbus onvoldoende te bevragen en/of ontoereikend te rapporteren in de Annual Reports en halfjaarverslagen en/of ten aanzien daarvan goedkeurende verklaringen te verstrekken heeft de Accountant de op de Accountant rustende zorgvuldigheidsverplichting geschonden. Tot en met boekjaar 2015 gaat het om (de accountants verbonden aan) KPMG Accountants N.V. (**KPMG**), nadien om (de accountants verbonden aan) Ernst & Young Accountants LLP (**EY**).
13. De geschonden normen beogen de adequate voorziening van informatie aan de markt te waarborgen en veilig te stellen. In zoverre is ook het relativiteitsvereiste vervuld. Aan het causaliteitscriterium is eveneens voldaan, omdat het Informatieverzuim leidde tot een geïnflateerde beurskoers, hetgeen de Stichting onderbouwt aan de hand van een Economic Expert Opinion, opgesteld in overeenstemming met de in dit soort aandeelhoudersschadewesties gangbare normen en uitgangspunten. De conclusie is dat de Beleggers hun aandelen Airbus kochten voor een te hoge prijs. Was er geen sprake geweest van Informatieverzuim, dan had het Airbus Aandeel genoteerd tegen zijn natuurlijke – niet-geïnflateerde – koers en hadden de Beleggers hun Airbus Aandelen goedkoper gekocht (dan wel eventueel in het geheel niet gekocht).
14. In hoofdstuk 7 beschrijft de Stichting dat haar vorderingen onder het nieuwe collectieve actierecht moeten worden beoordeeld. Deze vorderingen vloeien immers voort uit gebeurtenissen die zich (mede) na 15 november 2016 hebben afgespeeld. De Stichting voldoet ook aan de in art. 3:305a BW neergelegde ontvankelijkheidseisen. De belangen van de Beleggers zijn gewaarborgd. De Stichting heeft deskundige bestuurders en toezichthouders; ook de benodigde juridische en financiële expertise is hiermee voorhanden. Ook komt het internationale karakter van de procedure tegen Airbus terug in de samenstelling van het bestuur en de raad van toezicht. Verder neemt de Stichting

de toepasselijke transparantievoorschriften in acht. Zo heeft zij een website met de nodige informatie over de actie. In dit hoofdstuk verschaft de Stichting ook de overige gegevens die op grond van art. 1018c lid 1 Rv in deze dagvaarding opgenomen moeten zijn. Zo beschrijft de Stichting hier dat alle vorderingen in de kern draaien om het informatieverzuim van Airbus. Alle gedaagden dragen hiervoor verantwoordelijkheid. De feitelijke en juridische vragen die beantwoord zullen moeten worden zijn ten aanzien van alle gedaagden in belangrijke mate dezelfde. Hier komt bij dat de kwesties ten aanzien van causaliteit en relativiteit ten aanzien van alle Beleggers op dezelfde wijze kunnen worden beantwoord. Verder wordt de gangbare methode van schadeberekening die in dit type aandeelhoudersvorderingen pleegt te worden gebruikt, ook in onderhavige procedure toegepast. Verder zijn de aantallen Beleggers voldoende groot en is de totale schade meer dan voldoende om een collectieve actie te verkiezen boven (een zeer groot aantal) individuele procedures.

15. In hoofdstuk 8 behandelt de Stichting een aantal formele aspecten, zoals het onderwerp bewijs; de bevoegdheid van de rechtbank Den Haag en het verweer van Airbus c.s. Ook besteedt de Stichting hier aandacht aan de proceskostenveroordeling die zij wenst te vorderen op grond van art. 1018i jo. 1018l lid 2 Rv.
16. Met haar vorderingen beoogt de Stichting vaststelling van aansprakelijkheid van Airbus c.s. te bewerkstelligen én Airbus c.s. hoofdelijk te doen veroordelen tot vergoeding van de door de Beleggers geleden schade.

2 DE PARTIJEN

2.1 De Stichting

17. De eiseres in deze procedure, de Stichting, is opgericht om de belangen van beleggers te behartigen, met name in gevallen waar beleggers benadeeld zijn geraakt doordat uitgevende instellingen onvolledige, misleidende of vertraagde mededelingen hebben gedaan aan het belegend publiek. De Stichting treedt op als een representatieve organisatie in de zin van art. 3:305a BW. De Stichting spant zich in ten behoeve van degenen die gedurende de Relevante Periode Airbus Aandelen kochten. Zij representeert zowel de institutionele beleggers als de kleinere (veelal particuliere) beleggers. Deze hebben immers allemaal schade geleden door Airbus' informatieverzuim en de nalatigheid van de andere gedaagden. De rechtsgronden van die aansprakelijkheid zijn ten aanzien van al die verschillende soorten beleggers dezelfde. Ook vertalen schade en causaliteit zich op dezelfde wijze: alle betrokken beleggers hebben hun aandelen te duur gekocht op basis van onjuiste informatie.
18. Een uitgebreidere beschrijving van de werkwijze en de organisatie van de Stichting is te vinden in hoofdstuk 7.

2.2 Airbus SE

19. Airbus SE is de huidige naam van de vennootschap die aan het hoofd staat van de groep ondernemingen die in deze dagvaarding aangeduid wordt als de **Airbus Groep**. Aandelen in Airbus worden sinds 2000 verhandeld aan diverse Europese aandelenbeurzen, namelijk de beurzen in Frankfurt, Parijs en Madrid. Onderstaand overzicht geeft op basis van data beschikbaar op Bloomberg een beeld van de verhandelde volumes Airbus Aandelen aan de betrokken aandelenbeurzen en het aantal handelstransacties:

Jaar	AIR GF Equity Frankfurt		AIR SM Equity Madrid		AIR FP Equity Parijs	
	Volume	Transacties	Volume	Transacties	Volume	Transacties
2014	4.988.259	N.B.	2.317.462	N.B.	705.463.675	1.085.185
2015	5.232.007	N.B.	3.249.688	10.329	711.593.174	3.864.704
2016	2.730.470	3.659	1.971.806	11.324	593.585.295	3.429.769
2017	1.848.724	8.765	1.338.309	12.261	441.685.909	3.084.876
2018	839.359	6.236	1.241.969	15.641	411.024.982	3.362.260
2019	819.285	6.661	993.247	13.836	318.001.675	2.924.462
2020	3.786.788	28.245	8.442.615	103.255	715.320.516	7.134.601

20. Qua naamvoering ging Airbus in chronologische volgorde als volgt door het leven:
- 2000-2014 European Aeronautic Defence and Space Company NV;
 - 2014-2015 Airbus Group NV;
 - 2015-2017 Airbus Group SE;
 - 2017-heden Airbus SE.
21. De Airbus Groep is een conglomeraat van Europese luchtvaart-, ruimtevaart en defensieluchtvaartindustrieën van Duitse, Franse en Spaanse origine. Dit conglomeraat ontstond in juli 2000 met de fusie van het Franse Aerospatiale Matra, het Duitse DaimlerChrysler Aerospace AG en het Spaanse Construcciones Aeronauticas SA tot European Aeronautic Defence and Space Company of EADS. Bij deze fusie speelden allerlei nationale belangen, zeker ook omdat Duitsland, Frankrijk en Spanje samen meer dan een kwart van de aandelen in Airbus hebben. Met Nederland als land van de juridische hoofdzetel heeft Airbus haar hoofdzetel op neutraal terrein. Bovendien bevond zich in Leiden al een vestiging van het onderdeel Airbus Defence and Space, ontstaan uit de Nederlandse vliegtuigbouwer N.V. Fokker.
22. Ruim een kwart van de uitstaande Airbus Aandelen behoort toe aan een “*Contractual Partnership*”. Deze samenwerking bestaat uit Société de Gestion de Participations Aéronautiques (een Franse staatsholding, **SOGEPA**), Gesellschaft zur Beteiligungsverwaltung mbH & Co. KG (een Duitse staatsholding, **GZBV**) en Sociedad Estatal de Participaciones Industriales (een Spaanse staatsholding, **SEPI**). De exacte percentages van het door elk van de drie gehouden belang in Airbus verschilt in geringe mate, maar de laatste jaren hielden SOGEPA en GZBV ongeveer 11% en SEPI ongeveer 4%. De resterende aandelen zijn in publieke handen. Een overzicht per kwartaal in de periode 2014-2020 legt de Stichting over als **productie 1**.

2.3 Bestuurders

23. Airbus SE heeft een *one-tier board*, aangeduid als Board of Directors. In de Board zit een uitvoerend bestuurder, de CEO van Airbus SE. De overige leden zijn Non-executive director. De Board kent een drietal Board Committees, namelijk het Audit Committee, het Remuneration, Nomination and Governance Committee en het Ethics, Compliance & Sustainability Committee.

24. Met het oog op de materie die in deze dagvaarding centraal staat, is met name het Audit Committee van belang. De NEDs hebben allen zitting gehad in het Audit Committee. Hun positie is in deze procedure van bijzonder belang, omdat zij bij het opstellen van de Financiële Publicaties, de communicatie met de Accountant en de interacties met de CFO ‘vooraan in de koets’ zaten. Hun taak en verantwoordelijkheid staat op Airbus SE’s website kernachtig omschreven als:²

“The Audit Committee makes recommendations on the approval of the annual financial statements and the quarterly and half-year accounts, supports the Board in the appointment of external auditors and ensures that audit activities are correctly directed.”

25. Op dezelfde webpage schrijft Airbus SE dat haar Audit Committee aanbevelingen doet aan de voltallige Board over de goedkeuring van jaarlijkse én van de tussentijdse cijfers. Ook doet het Audit Committee aanbevelingen over de benoeming van de Accountant:

“Pursuant to the Board Rules, the Audit Committee, which is required to meet at least four times a year, makes recommendations to the Board of Directors on the approval of the annual financial statements (FY) and the interim (Q1, H1, Q3) accounts, as well as the appointment of external auditors and the determination of their remuneration.

Moreover, the Audit Committee has the responsibility for verifying and making recommendations to the effect that the internal and external audit activities are correctly directed, that internal controls are duly exercised and that these matters are given due importance at the meetings of the Board of Directors. Thus, it discusses with the auditors their audit programme and the results of the audit of the accounts and it monitors the adequacy of Airbus’ internal controls, accounting policies and financial reporting. It also oversees the operation of Airbus’ Enterprise Risk Management system and the Compliance Organisation.

The Chairman of the Board of Directors and the Chief Executive Officer are invited to attend meetings of the Audit Committee. The Chief Financial Officer and the Head of Controlling and Accounting are requested to attend meetings to present management proposals and to answer questions. Furthermore, the Head of Corporate Audit and the Chief Compliance Officer are requested to report to the Audit Committee on a regular basis.”

26. De volgende personen maakten gedurende de Relevante Periode deel uit van de Board en van het Audit Committee. Bij de personen die zitting hadden in het Audit Committee is aangegeven of zij alleen gewoon lid waren of dat zij ook *chairman* c.q. *chair* geweest zijn. Verder is aangegeven voor welk boekjaar het lidmaatschap van de Audit Committee gold.

Naam	Board				Audit Committee	
	Aantreden	Aftreden	Functie	Rol	Boekjaar	
[XXX]	22/10/2007	12/04/2018	NED			
[XXX]	22/10/2007	12/04/2017	NED			
[XXX]	22/10/2007	16/04/2020	NED	Chairman	t/m 2019	2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 (lid)
[XXX]	04/05/2007	28/04/2016	NED	Lid		2013, 2014, 2015

² <https://www.airbus.com/en/who-we-are/our-governance/board-and-board-committees>

Naam	Board			Audit Committee	
	Aantreden	Aftreden	Functie	Rol	Boekjaar
[XXX]	31/05/2012	12/04/2018	NED		
[XXX]	31/05/2012	27/05/2015	NED	Lid	2014
[XXX]	02/04/2013	28/04/2016	NED		
[XXX]	02/04/2013	16/04/2020	NED		
[XXX]	02/04/2013	28/04/2016	NED	Lid	2013, 2014, 2015
[XXX]	02/04/2013	12/04/2018	NED		
[XXX]	02/04/2013		NED	Lid	2017
[XXX]	27/05/2015		NED	Lid	2015, 2016
[XXX]	28/04/2016		NED	Lid, Chair	2016, 2017, 2018, 2019 (Chair)
[XXX]	28/04/2016		NED	Lid	2016, 2017
[XXX]	28/04/2016		NED		
[XXX]	12/04/2017		NED		
[XXX]	11/04/2018		NED	Lid	2018, 2019
[XXX]	11/04/2018		NED		
[XXX]	11/04/2018		NED	Lid	2018, 2019
[XXX]	31/05/2012	10/04/2019	CEO		
[XXX]	10/04/2019		CEO		

27. De personen die binnen Airbus de functie van Chief Financial Officer (**CFO**) vervulden waren geen statutair bestuurder en maakten dus ook geen deel uit van de Board. Gedurende de Relevante Periode waren dit achtereenvolgens:
- [XXX], benoemd op 1 februari 2008 en afgetreden tegen 1 april 2019 en
 - [XXX], in functie per 1 april 2019.
28. De CFO's maakten wel deel uit van het Executive Committee. Zij waren verder ook functioneel verantwoordelijk voor het opstellen van de Financiële Publicaties.³ Bovendien was de CFO *co-chair* van de vergaderingen waarin belangrijke besluiten werden genomen over de strategie en werkzaamheden van de afdeling SMO International. Dit was de afdeling die een spilfunctie vulde in de Omkooppraktijken.⁴ Naar aanleiding van de Financiële Publicaties fungeerde de CFO ook als vaste spreekbuis voor Airbus. De bijbehorende, ieder kwartaal te verzorgen presentaties voor, met name, beleggers werd steeds gegeven door de CFO.⁵
29. De Stichting houdt de CFO's om deze redenen nadrukkelijk ook verantwoordelijk voor het informatieverzuim van Airbus. Dat de CFO's geen statutair bestuurder waren, kan hieraan niet afdoen.

³ Productie 19, 2015 Annual Report, p. RD 116: "The Chief Financial Officer and the Head of Controlling & Accounting are requested to attend meetings to present management proposals and to answer questions."

⁴ Zie hierover uitgebreider alinea's 36 en verder.

⁵ De Stichting overlegt een aantal van deze presentaties. Ter illustratie wijst zij op productie 32, waar op het voorblad staat dat de presentatie gegeven wordt door [XXX], Chief Financial Officer.

2.4 Accountant

2.4.1 KPMG

30. KPMG was controlerend accountant van Airbus in de periode tot en met de afronding van de controle van de jaarrekening van het boekjaar 2015.

2.4.2 Ernst & Young

31. EY was controlerend account van Airbus in de periode vanaf de controle van de jaarrekening van het boekjaar 2016.

3 WEERGAVE VAN FEITEN

3.1 Plan van behandeling

32. In dit hoofdstuk gaat de Stichting in op wat openbaar bekend is over de belangrijkste elementen van de Omkooppraktijken op basis van de feitelijke overzichten die gepubliceerd zijn in het kader van de Schikkingen. Daarna geeft de Stichting in chronologische volgorde de beperkte omschrijvingen weer die Airbus in haar eigen publicaties vanaf 2014 gaf over kwesties binnen Airbus die eerst in 2020 betrekking bleken te hebben op de Omkooppraktijken.
33. Kort gezegd heeft Airbus over de Omkooppraktijken in de relevante Periode nagenoeg geen informatie verstrekt. Pas nadat de diverse opsporingsinstanties al onderzoeken hadden gestart heeft Airbus enkele woorden gewijd aan mogelijke problemen met betrokken tussenpersonen. De beperkte openbaarmakingen die plaatsvonden, vanuit Airbus, maar vaak ook onafhankelijk daarvan vanuit de media, waren steeds hooguit mondjesmaat. Eerst met de openbaarmaking van de Schikkingen in 2020 werd de ernst en schaal van de Omkooppraktijken in volle omvang duidelijk.
34. Voor een adequate oordeelsvorming door de gebruikers van de Financiële Publicaties respectievelijk voor het nemen van adequate beleggingsbeslissingen ten aanzien van het aandeel Airbus waren de mededelingen die daaraan voorafgingen, zachtst gezegd, veel te beperkt, abstract en verhuld geformuleerd.

3.2 De Omkooppraktijken

3.2.1 De inbedding van de Omkooppraktijken binnen Airbus

35. De Airbus Groep is al geruime tijd in drie divisies georganiseerd, Helicopters, Defence and Space en Commercial. De globale groepsstructuur is met enige regelmaat herzien en wordt hierna geschetst voor zover relevant.
36. In deze procedure neemt met name het bedrijfsonderdeel Strategy and Marketing Organisation (**SMO**) een belangrijke rol in. Dit was een afdeling van Airbus-dochter EADS France SAS. SMO was opgericht in 2008. SMO hield zich bezig met verkoopcampagnes ("*sales campaigns*"), met name ten aanzien van de verkoop van commerciële luchtvaartuigen. Hoofdzakelijk was SMO dienstig aan de divisie die zich bezighield met commerciële luchtvaart (Commercial). Aan het hoofd van SMO stond [XXX], Head of Strategy, Marketing and M&A.
37. Een belangrijke rol in Airbus' verkoopcampagnes werd vervuld door de zogenaamde "*consultants*", "*business partners*", "*intermediaries*" of "*agents*". Al deze begrippen

komen in tal van stukken terug. Met al deze begrippen wordt bedoeld op de tussenpersonen die hierna zullen worden aangeduid als Bemiddelaars. Wanneer zo'n Bemiddelaar een order binnensleepte, werd deze beloond met een percentage gebaseerd op de waarde van het contract, met een vast bedrag per verkocht toestel of op een andere manier.

38. De verantwoordelijkheid voor de aanstelling van Bemiddelaars en de zogeheten International Market Development-projecten berustte bij een onderafdeling binnen SMO, te weten SMO International.
39. SMO International diende in principe te verifiëren dat Bemiddelaars voldoende onafhankelijk waren van de klanten van Airbus. SMO International was ook verantwoordelijk voor het voorbereiden van de beoordeling van bestaande en potentiële Bemiddelaars op compliance risico's ("*compliance risk assessment*"), aldus het Britse Statement of Facts (**productie 2**).⁶
40. SMO International was verantwoordelijk voor het rekruteren van Bemiddelaars en het vastleggen van afspraken en onderhouden van relaties met Bemiddelaars. Formeel lag de beslismacht over deze onderwerpen bij het Company Development and Selection Committee (**CDS Committee** of **CDSC**). Het CDS Committee werd voorgezeten ("*co-chaired*") door het hoofd van SMO, [XXX], en de CFO, [XXX]. Beiden rapporteerden aan de CEO.
41. Het verantwoordelijke CDSC bestond niet altijd uit dezelfde personen. Behalve de co-voorzitters zat hierin de Group Compliance Officer. Vanuit SMO International schoven de eigen International Compliance Officer, de Head of International Operations, de General Counsel, de Head of International Development en de Head of Administration and Controlling aan.
42. Het CDS Committee kwam maandelijks bijeen. Omdat het niet altijd haalbaar was om voltallig bijeen te komen, waren er twee sub-comités. Het ene ging over het inschakelen van Bemiddelaars. Het andere over het voorstellen van internationale verkoopcampagnes ("*international development projects*"). In beide sub-comités speelde het hoofd van SMO International een leidende rol.⁷ In de praktijk delegeerde het CDS Committee de verlening van toestemming voor overeenkomsten met Bemiddelaars aan het hoofd van SMO International Operations, zo blijkt uit de Franse Schikking (**productie 3**).⁸
43. Behalve de beslissingsbevoegdheid ten aanzien van het rekruteren van en vastleggen van afspraken met Bemiddelaars en International Market Development projecten, was het CDS Committee ook verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van interne richtlijnen voor de inschakeling van Bemiddelaars. Deze zijn in detail uitgewerkt in het

⁶ Productie 2, Britse Statement of Facts: "15. After SMO International was established, Airbus SAS (commercial aircraft sales) agreed to transfer all its business development related activities to SMO International, under the supervision of Airbus. From 2008, the annual SMO International budget for activities on behalf of Airbus' commercial division was up to but not exceeding US\$300m."

⁷ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 7: "In order to facilitate its decisions, in circumstances when the CDSC had difficulty meeting regularly, the CDSC established two subcommittees, in which the Head of International Operations played a leading role. These were the "sub-CDSC", which proposed the engagement of BPs for CDSC validation; and the "pre-CDSC", which proposed IMD projects for CDSC validation."

⁸ Productie 3, Franse Schikking, p. 4.

Britse Statement of Facts.⁹ Kort en goed volgt hieruit dat er grondig onderzoek gedaan moest worden naar mogelijke Bemiddelaars. Dat onderzoek diende plaats te vinden voordat (definitieve) overeenkomsten gesloten konden worden. Dit betrof zowel het inschakelen van Bemiddelaars als (de instemming met) International Marketing Development-projecten.

44. Het CDS Committee liet eind 2013 SMO International een presentatie geven over de reikwijdte van SMO International's "*contemplated obligations towards third parties*". Hierover belegde het CDS Committee in februari 2014 een "*Top management CDSC Meeting*". In deze vergadering verlangde het CDS Committee herziening van het beleid en de procedures omtrent de inschakeling van Bemiddelaars.
45. Dit verzoek van het CDS Committee luidde een aantal veranderingen in op het vlak van "*value-for-money justifications and enhanced compliance reviews*".
46. Deze veranderingen leidden ook weer tot verdere acties, zoals een onderzoek ("*review*") naar alle relaties met derden in september 2014.¹⁰ Een niet-openbaar intern Corporate Audit & Forensic report over de werkzaamheden van het CDS Committee vermeldde aanzienlijke inbreuken op de interne compliance regels. Zo bleek het merendeel van de International Marketing Development projecten matig te functioneren. In reactie op de bevindingen in het rapport bevroor Airbus de betalingen aan Bemiddelaars in oktober 2014. Deze maatregel raakte eerst alleen de Bemiddelaars die werkten voor de commerciële luchtvaartdivisie.
47. In mei 2015 volgde een soortgelijke maatregel voor de divisies Defence & Space en Helicopters. Ook tuigde Airbus een Liquidation Committee op. Deze commissie moest alle lopende verplichtingen richting Bemiddelaars beoordelen en goed- of afkeuren. In deze 'puinruimclub' zaten, onder andere, leden van het CDS Committee. Sommige van hen bleken zelf betrokken te zijn geweest bij de Omkooppraktijken.
48. Verder kwamen er in april 2015 nieuwe regels voor het inschakelen van Bemiddelaars. Zo werden de *business development* activiteiten van SMO International overgeheveld naar de drie divisies. SMO sloot haar deuren op 1 maart 2016.

3.2.2 De Omkooppraktijken nader beschouwd

49. De door Airbus uitgevoerde Omkooppraktijken betreffen in ieder geval:
 - a. Maleisië.¹¹ Tussen 1 juli 2011 en 1 juni 2015 heeft Airbus leden van de raad van bestuur van AirAsia X en grootaandeelhouders van AirAsia en AirAsia X airlines¹² steekpenningen betaald teneinde een order binnen te halen van Malaysian Airlines, AirAsia Berhad en AirAsia X voor 180 door Airbus vervaardigde en geleverde toestellen. In verband hiermee heeft een dochtermaatschappij van Airbus, EADS France SAS, later Airbus Group SAS, een bedrag van USD 50 miljoen in termijnen betaald, welke betalingen stuk voor stuk in verband gebracht kunnen worden met inkooporders. De betalingen zijn gegoten in de vorm van sponsoring van een sportclub die het gezamenlijk eigendom was van twee

⁹ p. 7-8.

¹⁰ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 8.

¹¹ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 12-18.

¹² Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 12-19. Aanvullende correspondentie tussen Airbus en de bij Air Asia betrokken personen is te vinden op p. 14-15.

leidinggevend van AirAsia. Daarnaast is door medewerkers van Airbus nog eens een bedrag van USD 55 miljoen aangeboden. Dat bedrag is nooit voldaan.

- b. Sri Lanka.¹³ In 2013 heeft Airbus via een in Brunei gevestigde stroman de vrouw van een leidinggevende van SriLankan Airlines ingehuurd als tussenpersoon. De vrouw bezat geen enkele deskundigheid op het gebied van lucht- en ruimtevaart. Volgens de overeenkomst hadden medewerkers van Airbus de tussenpersoon tot USD 16,84 miljoen aangeboden om invloed uit te oefenen op de aankoop door SriLankan Airlines van tien Airbus-toestellen en de lease van nog eens vier andere toestellen. Uiteindelijk is slechts USD 2 miljoen van de USD 16,84 miljoen aan de onderneming van de tussenpersoon betaald. Facturen voor de onderneming van de tussenpersoon werden ingediend door de man van de tussenpersoon, de leidinggevende van SriLankan Airlines, via zijn Gmail-account. De onderneming van de tussenpersoon is door twintig medewerkers van Airbus goedgekeurd als Bemiddelaar. Om de identiteit van de Bemiddelaar te verhullen, hebben de Airbus-medewerkers aan UK Export Finance (de exportfinancieringsmaatschappij van de Engelse overheid) in november 2014 een onjuiste naam en het onjuiste geslacht opgegeven.¹⁴
- c. Taiwan.¹⁵ Tussen 2010 en 2013 heeft Airbus via ondernemingen van verschillende Bemiddelaars aan een leidinggevende van de moedermaatschappij van TransAsia Airways, Goldsun Group, persoonlijk betalingen verricht. TransAsia Airways heeft vervolgens twintig toestellen aangeschaft van Airbus, op basis van vier in 2010, 2011 en 2012 gesloten overeenkomsten. De betalingen aan deze leidinggevende waren bedoeld om hem te belonen voor zijn – ongepaste – tussenkomst bij deze transacties.
- d. Taiwan.¹⁶ Ten aanzien van China Airlines, een Taiwanees staatsbedrijf, heeft Airbus getracht een order binnen te halen voor veertien A350-vliegtuigen met een optie voor nog eens zes toestellen. Bij de transactie zouden twee Bemiddelaars een rol hebben gespeeld. Uit de bevindingen van het Franse onderzoek volgt dat onduidelijk is waaruit de activiteiten van deze twee Bemiddelaars bestonden; zij waren met terugwerkende kracht ingeschakeld en het lijkt erop dat een van hen contacten had binnen China Airlines, via welk contact de Bemiddelaar in staat was vertrouwelijke informatie te bemachtigen over de lopende onderhandelingen. Verder bleek er sprake te zijn van een aanzienlijk verschil tussen de beloning van de Bemiddelaars zoals vastgelegd in het contract (USD 8 miljoen) en het bedrag dat werd vermeld in het daarop betrekking hebbende deel van de administratie (aangeduid als de “tracking spreadsheet”) van SMO. Aanvankelijk zou het gaan om een bedrag van USD 60 miljoen. Dat bedrag is later verlaagd naar USD 45 miljoen.

¹³ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 19-22.

¹⁴ Na enig intern geduw en getrek waaruit blijkt dat de betrokken Airbus-werknemers wisten dat ze de UK Export Finance voorlogen, trok Airbus op 12 maart 2015 de exportfinancieringsaanvraag in. UK Export Finance rapporteerde het gebeurde op 1 april 2016 aan de SFO. Dit vormde de aanzet naar het onderzoek door de SFO. Zie productie 2, Britse Statement of Facts, rnr. 102.

¹⁵ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 22-27.

¹⁶ Productie 3, Franse Schikking, rnr. 110-126.

- e. Indonesië.¹⁷ Tussen 2011 en 2014 heeft een Bemiddelaar meer dan USD 3,3 miljoen betaald aan hooggeplaatste medewerkers van PT Garuda Indonesia (Persero) Tbk, de nationale luchtvaartmaatschappij van Indonesië (hierna: **Garuda**) en/of van PT Citilink Indonesia (hierna **Citilink**), Garuda's goedkopere dochtermaatschappij, dan wel aan familieleden van deze medewerkers. De medewerkers van Garuda/Citilink waren gedurende deze periode sleutelfiguren of bezaten beslissingsbevoegdheid ten aanzien van de aanschaf door Garuda/Citilink van 55 Airbus-toestellen. De betalingen waren bedoeld om de medewerking te verkrijgen van deze leidinggevenden van Garuda/Citilink of hen te belonen voor bewezen diensten in verband met deze transactie.
- f. Ghana.¹⁸ Tussen 2009 en 2015 heeft een Spaanse defensiedochter van Airbus zich verzekerd van de diensten van een naast familielid van een hooggeplaatste regeringsfunctionaris van Ghana, in verband met de voorgenomen verkoop van drie vliegtuigen aan de Ghanese overheid. Verscheidene Airbus-medewerkers waren op de hoogte van het feit dat de betreffende Bemiddelaar een naast familielid was van deze regeringsfunctionaris en dat deze een sleutelrol vervulde in de besluitvorming over de aanschaf van luchtvaarttoestellen. Airbus-medewerkers hebben de Bemiddelaar toegezegd dat deze een bedrag van ca. EUR 5 miljoen zou ontvangen als toestellen van Airbus zouden worden aangeschaft. Daarbij zijn door of met medeweten van Airbus-medewerkers ter ondersteuning of verhulling van de betaling van dit bedrag (dan wel deelbedragen) documenten vervalst.
- g. China. Uit het Amerikaanse Statement of Facts (**productie 4**) blijkt dat gedurende 2013 SMO International bij onderhandelingen over het afsluiten van *General Terms Agreements* met China gebruikmaakte van twee Bemiddelaars.¹⁹ Een van deze Bemiddelaars was door de andere Bemiddelaar geïntroduceerd vanwege diens "*langdurige relatie op politiek niveau (...) en het feit dat hij persoonlijk bekend was met een van de besluitvormers van de klant.*"²⁰ Uit e-mails tussen de Bemiddelaars en leidinggevenden van Airbus blijkt dat de werkzaamheden van de Bemiddelaars bestonden uit het onderhandelen over en faciliteren van het betalen van steekpenningen. Dit leidde tot een *General Terms Agreement* met een Chinese overheidsinstantie voor de aankoop van 70 Airbus toestellen.
- h. Vietnam.²¹ Tussen 2009 en 2014 zijn door Airbus pogingen ondernomen om militaire toestellen te verkopen aan het Vietnamese ministerie van Defensie. In verband hiermee zijn via Bemiddelaars en hun ondernemingen politieke bijdragen, vergoedingen, of commissies voor in totaal EUR 6,1 miljoen betaald.
- i. Oostenrijk.²² Begin deze eeuw is Airbus een campagne gestart om Eurofighter Typhoon-vliegtuigen en aanverwante diensten te verkopen aan het Oostenrijkse ministerie van Defensie. In verband daarmee zijn aan veertien personen,

¹⁷ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 28-34.

¹⁸ Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 34-39.

¹⁹ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nmr. 31-92 en productie 3, Franse Schikking, nmr. 64-90.

²⁰ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nmr. 41.

²¹ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nmr. 156-163.

²² Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nmr. 164-171.

adviseurs of organisaties steekpenningen ten bedrage van EUR 55 miljoen betaald, waaronder aan ondernemingen die nauwe (familie)banden onderhielden met de betrokken Oostenrijkse regeringsfunctionarissen.

- j. Thailand.²³ Tussen 2008 en 2013 heeft Airbus verschillende campagnes gevoerd met als doel Airbus-helikopters te verkopen aan Thaise overheidsinstanties, waaronder het leger, de marine, de luchtmacht, de politie en de landmetersafdeling. In verband hiermee is een bedrag van EUR 28,6 miljoen toegezegd of voldaan.
- k. VAE.²⁴ Op 12 november 2007 zijn Airbus en Air Arabia een koopovereenkomst aangegaan voor de aanschaf van 34 A320-vliegtuigen, met opties voor nog eens vijftien A320-toestellen. Op 24 juni 2008 heeft Air Arabia deze opties gebruikt voor tien toestellen. Deze transacties werden voorafgegaan door een heimelijke betaling door Airbus aan een leidinggevende van Air Arabia, als “tegenprestatie” voor de hierboven bedoelde overeenkomsten.
- l. Korea.²⁵ In 2010, 2011 en 2013 zijn betalingen verricht aan of ten behoeve van leidinggevendenden van Korean Air. Deze betalingen waren op ondoorzichtige wijze vormgegeven waarbij Airbus het heeft doen voorkomen alsof het ging om betalingen voor advisering bij de aankoop van aandelen. De ingeschakelde tussenpersoon werd evenwel geacht een deel van de middelen door te sluizen naar leidinggevendenden van Korean Air in de vorm van betalingen aan Zuid-Koreaanse en Amerikaanse academische instellingen ten behoeve van onderzoeksprojecten waarin een leidinggevende van Korean Air een persoonlijk belang had.
- m. Nepal.²⁶ Op 5 november 2009 is Airbus twee Memoranda of Understanding aangegaan met het Nepalese staatsbedrijf Nepal Airlines Corporation in verband met de koop van twee vliegtuigen, ter voorbereiding van het aangaan van een koopovereenkomst op 27 juni 2013 met betrekking tot twee A320-toestellen. Om de order binnen te halen hebben leidinggevendenden van Airbus onder een hoedje gespeeld met twee Nepalese zakenmannen die verklaarden dat zij contacten hadden bij Nepalese overheidsinstanties en Nepal Airlines. Het onderzoek van de Franse aanklager heeft uitwisselingen tussen deze personen aan het licht gebracht waarin de betalingen werden besproken en waaruit de ondoorzichtige wijze bleek waarop deze betalingen werden verricht aan de tussenpersoon, die vervolgens bepaalde bedragen zou voldoen aan derden die rechtstreeks verbonden waren aan de Nepalese regering en/of Nepal Airlines Corporation.
- n. Rusland.²⁷ Het Russische staatsbedrijf Russian Satellites Communications Company heeft twee overeenkomsten gesloten voor de aankoop van een Astrium AM7-satelliet en een Astrium AM4R-satelliet (ter vervanging van een andere satelliet). Als onderdeel van deze transactie, heeft Astrium (inmiddels Airbus Defence and Space), bijgestaan door SMO, een Bemiddelaar ingeschakeld en betaald op basis van een op 6 juni 2012 met terugwerkende

²³ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nr. 175-177.

²⁴ Productie 3, Franse Schikking, nr. 54-63.

²⁵ Productie 3, Franse Schikking, nr. 91-100.

²⁶ Productie 3, Franse Schikking, nr. 101-109.

²⁷ Productie 3, Franse Schikking, nr. 127-133.

kracht afgesloten fictieve consultancyovereenkomst. Het Franse PNF heeft drie betalingen ten behoeve van deze Bemiddelaar aan het licht gebracht van in totaal ca. EUR 8,7 miljoen.

- o. Saoedi-Arabië.²⁸ In februari 2009 heeft Arabsat een Arabsat-5C-satelliet aangeschaft van Astrium (inmiddels Airbus Defence and Space). Arabsat is een door de lidstaten van de Arabische Liga in 1976 in het leven geroepen intergouvernementele organisatie. Om deze order binnen te halen, had Astrium zich verzekerd van de diensten van dezelfde Bemiddelaar die was betrokken bij de hierboven onder m. vermelde transacties, die dit keer bedragen doorsluisde naar een functionaris van Arabsat. Het ging in totaal om een bedrag van USD 1 miljoen.
- p. Colombia.²⁹ Tussen 2006 en 2014 is Airbus verschillende consultancyovereenkomsten aangegaan met een Bemiddelaar om bijstand te verlenen bij transacties van Airbus met Aerovías del Continente Americano S.A. (hierna: **Avianca**) en onderdelen van de Synergy-groep. Vanaf eind 2014 was een deel van de aan deze Bemiddelaar te betalen bedragen bestemd om in het geheim te worden overgemaakt aan een hooggeplaatste functionaris van Avianca. Deze functionaris was een belangrijke contactpersoon voor Airbus bij de lopende onderhandelingen tussen Avianca en Airbus over de verkoop van een A320neo-toestel. Het bevrozen van betalingen aan Bemiddelaars en het aanscherpen van de compliance maatregelen door Airbus heeft er uiteindelijk toe geleid dat de toegezegde betaling nooit is verricht, hoewel het door de Franse aanklager aangevoerde bewijs aantoonde dat Airbus wel degelijk heeft geprobeerd medewerkers van Avianca om te kopen.
- q. ITAR: Omstreeks 1 december 2011 en voortdurend tot 1 december 2016 heeft Airbus doorlopend verplichtingen onder de Amerikaanse International Traffic in Arms Regulation (**ITAR**) geschonden. Op basis van deze wetgeving beperkt en controleert de Amerikaanse federale overheid de export van wapens, gerelateerde artikelen, diensten en technologie. De schendingen van de ITAR-regels waren heel divers. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het betalen van politieke giften, vergoedingen en commissies in verband met de verkoop van defensieartikelen en -diensten die onder het bereik van ITAR vielen en het niet of onvoldoende registreren van verkochte defensieartikelen die onderworpen waren aan de ITAR. Een verdere schending van de ITAR-regels bestond uit de inschakeling van Bemiddelaars. Deels bestond de schending eruit dat de Bemiddelaars afkomstig waren uit verboden landen zonder dat daarvoor de wettelijk vereiste toestemming gevraagd en verleend was. Zo'n verboden land is Libanon. Verder hadden de door Airbus ingeschakelde Bemiddelaars zich niet geregistreerd bij het Amerikaanse Department of State Directorate of Defense Trade Controls om als bemiddelaar op te treden ter ondersteuning van de verkoop van defensieartikelen en diensten.³⁰

²⁸ Productie 3, Franse Schikking, rnr. 134-8.

²⁹ Productie 3, Franse Schikking, para. 139-153.

³⁰ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, rnr. 94 en 95 bevat een samenvattende opsomming van Airbus ITAR-schendingen. De geschonden bepalingen zijn vervolgens nader toegelicht in rnr. 96-104.

3.2.3 Omkooppraktijken zijn jarenlang niet gemeld

50. Vanaf in ieder geval 2008 tot en met 2015 heeft Airbus de Omkooppraktijken verzwegen. Tegelijkertijd heeft zij haar aandeelhouders/beleggers consistent verzekerd van haar integer handelen en het naleven van ethische richtlijnen. Een paar voorbeelden volgt hierna.
- a. Het bestuursverslag over boekjaar 2013 (**productie 10**) legt de nadruk op ethisch handelen. Een van de doelen voor het jaar was: *“Further strengthen ethics and compliance”*³¹ waarbij als een van de *“main positive factors”* genoemd wordt in het kader van de remuneratie van de CEO: *“the propagation of ethics and compliance throughout the company.”* Volgens het remuneratiecomité en de overige leden van de Board had de CEO hieraan een cruciale, positieve bijdrage geleverd in 2013.³² In het hoofdstuk Ethics and Compliance Organisation staat een uitvoerige beschrijving van de structuur van de verschillende compliance-afdelingen.³³ Over geconstateerde onregelmatigheden geen woord.
 - b. Het bestuursverslag over boekjaar 2014 (**productie 11**) bevat vergelijkbare uitingen, waarbij als een van de prioriteiten voor het afgeronde boekjaar wordt gemeld *“Live Our Integrity Principles on a daily basis and speak up to improve our performance and preserve our reputation. Align our business conduct to best practices within the Group to maintain our top-tier position in Ethics and Compliance. Build on our robust anti-bribery programme to promote integrity throughout our supply chain and keep our suppliers and subcontractors engaged in the fight against corruption.”*³⁴ Iedere verwijzing ontbreekt naar de recent ontdekte en uitgedroze dubieuze praktijken van SMO International, de Bemiddelaars of van mogelijke civielrechtelijke of strafrechtelijke aansprakelijkheden die hieruit zouden (kunnen) volgen.

3.3 Beschrijving van de beperkte openbaarmaking (disclosures) per jaar

3.3.1 Inleiding

51. Hierna duidt de Stichting per jaar de formele uitlatingen van Airbus. Dat doet zij mede in het licht van relevante acties die Airbus (naar later bleek) in verband met de Omkooppraktijken ondernam en de onderzoeken die diverse onderzoeksinstanties instelden. Hieruit volgt dat Airbus tot 2020 over de Omkooppraktijken en de consequenties daarvan voor Airbus en daarlangs de koers van het Aandeel niet of nauwelijks aan de markt heeft gecommuniceerd. De betrokkenheid van controlerend accountants (tot en met boekjaar 2015 KPMG en vanaf boekjaar 2016 EY) heeft hierin voor wat betreft de uitlatingen in halfjaarberichten en jaarverslagen ten onrechte geen verandering gebracht.
52. De Stichting plaatst bij de relevante Corrective Disclosures ook steeds de koersdaling voor zover deze te relateren is aan de Corrective Disclosure volgens de economisch deskundige van de Stichting. Over de koersdalingen is meer te vinden in onderdeel 5.7 (Schade).

³¹ Productie 10, 2013 Report of the Board of Directors, p. 3.

³² Productie 10, 2013 Report of the Board of Directors, p. 37.

³³ Productie 10, 2013 Report of the Board of Directors, p. 42.

³⁴ Productie 11, p. 3.

53. De Stichting sluit overigens niet uit dat de door de verschillende nationale onderzoeksinstanties naar Airbus uitgevoerde onderzoeken en de door Airbus zelf uitgevoerde interne onderzoeken nog meer onwettige praktijken aan het licht zullen brengen³⁵, wat aanleiding kan geven tot nog meer strafrechtelijke vervolging, strafrechtelijke en bestuursrechtelijke sancties en winstafdracht. De Franse, Britse en Amerikaanse autoriteiten hebben er echter, in het kader van de Schikkingen, voor gekozen hun onderzoeken te prioriteren en als gevolg daarvan de feitelijke beschrijvingen in hun respectievelijke schikkingsovereenkomsten te beperken. Dit wordt bijvoorbeeld ook bevestigd door de toelichting van de PNF dat de PNF en de SFO allebei een representatieve steekproef van de betrokken markten en zorgen hebben gemaakt.³⁶
54. Om de volledige blootstelling van Airbus gedurende de Relevante Periode tot de aankondiging van de Schikkingen op 30 januari 2020 te kunnen beoordelen, zou Airbus een feitelijk overzicht van alle (mogelijk) onwettige praktijken die hebben plaatsgevonden gedurende de Relevante Periode in het geding moeten brengen. Daarbij zou Airbus moeten vermelden of deze feiten aan het licht kwamen in het kader van de strafrechtelijke onderzoeken van de betreffende autoriteiten en/of door eigen onderzoek van Airbus.

3.3.2 Disclosures in 2014

55. Op 13 mei 2014 publiceerde Airbus haar eerste kwartaalrapportage van 2014 (**productie 12**). Deze rapportage ging vergezeld van een presentatie en een persbericht. De presentatie en het persbericht bevatten geen informatie over mogelijke Omkooppraktijken.
56. In hoofdstuk 14 (*litigation and claims*) van de eerste kwartaalrapportage van 2014 schrijft Airbus dat zij in 2010 een interne audit en in 2011 en 2012 een extern onderzoek door PricewaterhouseCoopers (PwC) had laten uitvoeren naar de handel en wandel van GPT Special Project Management Ltd. (GPT). Airbus Groep verwierf deze onderneming in 2007. De hierbij aan de orde zijnde aantijgingen hadden betrekking op omkopingsactiviteiten van GPT in Saoedi-Arabië in de periode vóór de overname door de Airbus Groep. Noch het eigen onderzoek, noch het PwC-onderzoek wees uit dat er sprake was geweest van “*improper payments*” door GPT:³⁷

“nothing came to PwC’s attention to suggest that improper payments were made by GPT. Further, the review did not find evidence to suggest that GPT or through GPT, any other Group company, asked specific third parties to make improper payments on their behalves.”

57. Deze kwestie was ook onderwerp van onderzoek door de SFO. Op basis van het externe onderzoek door PricewaterhouseCoopers kondigde de SFO aan een “*formal criminal investigation*” te starten.
58. In hetzelfde hoofdstuk beschrijft Airbus dat het Duitse openbaar ministerie in maart 2012 naar aanleiding van een daartoe strekkend verzoek van het Oostenrijkse openbaar ministerie een strafrechtelijk onderzoek was gestart naar mogelijke omkoping,

³⁵ Productie 3, Franse Schikking, rnr. 41.

³⁶ Productie 3, Franse Schikking, rnr. 44.

³⁷ Productie 12, Unaudited Condensed IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2014, p. 22.

belastingontwijking en vertrouwensbreuk door huidige en vroegere werknemers van EADS Deutschland GmbH en Eurofighter Jagdflugzeug GmbH in verband met de verkoop van Eurofighter gevechtsvliegtuigen aan Oostenrijk in 2003. Airbus verklaarde hierover aan dit onderzoek mee te werken. Ook liet zij een onafhankelijk intern onderzoek uitvoeren.³⁸

59. Op 30 juli 2014 publiceerde Airbus haar eerste halfjaarrapportage van 2014 (**productie 13**). Deze ging vergezeld van een presentatie en een persbericht. De presentatie en het persbericht bevatten geen informatie over Airbus' mogelijke betrokkenheid bij Omkooppraktijken. In het financiële halfjaarverslag meldt Airbus:³⁹
- a. met betrekking tot GPT hetzelfde als drie maanden eerder en
 - b. ten aanzien van de Eurofighter kwestie en het interne onderzoek was Airbus ditmaal specifiek. De "independent review" bleek verricht door Clifford Chance, het advocatenkantoor waarmee Airbus al sinds jaar en dag werkt. Clifford Chance zou het onderzoeksrapport hebben gepresenteerd aan Airbus in december 2013. Dit rapport was ook doorgeleid aan het Duitse openbaar ministerie.
60. In oktober 2014 bevroor Airbus de betaling van uitstaande bedragen aan commerciële tussenpersonen (Bemiddelaars). Deze maatregel bleef in 2014 beperkt tot de *sales campaigns* van Airbus' Commercial Division.⁴⁰ In de maand oktober 2014 zagen drie nieuwsberichten het licht, namelijk op 17 oktober, 20 oktober en 9 oktober 2014. Geen van deze berichten besteedt aandacht aan de bevroering van betalingen.
61. Op 14 november 2014 publiceerde Airbus haar derde kwartaalrapportage van 2014 (**productie 14**). Deze ging vergezeld van een presentatie. De presentatie bevat geen informatie over Airbus' mogelijke betrokkenheid bij Omkooppraktijken. In het kwartaalverslag beschrijft Airbus
- a. met betrekking tot GPT hetzelfde als in het eerste kwartaal en het halfjaarverslag uit 2014; en
 - b. ten aanzien van de Eurofighter kwestie hetzelfde als in het halfjaarverslag.
62. Ook deze kwartaalrapportage bevat geen informatie over de bevroering van betalingen aan de Bemiddelaars door de Commercial Division.
63. Eveneens in november 2014 doet Airbus een aanvraag voor exportkrediet bij de overheidsorganisatie UK Export Finance of UKEF in verband met de levering van vier A330 vliegtuigen aan SriLankan Airlines, een Sri Lankese luchtvaartmaatschappij.⁴¹ Zoals steeds vereist moest Airbus ook in verband met deze exportkredietaanvraag transparant zijn over de betrokkenheid van tussenpersonen en consultants. Airbus gaf bij aanvraag aan een tussenpersoon ("agent") te hebben ingezet, maar de identiteit

³⁸ Productie 12, Unaudited Condensed IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2014, p. 22-23.

³⁹ Productie 13, Unaudited Condensed IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2014, p. 28.

⁴⁰ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, rnr 27 en productie 3, Franse Schikking, rnr 47: "Starting in October 2014, Airbus froze payments of all outstanding amounts due to commercial intermediaries used by Airbus Commercial."

⁴¹ Productie 2, Britse Statement of Facts, rnr. 95-102.

daarvan conform een “*Special handling process within UKEF*” zoveel mogelijk geheim wilde houden. Volgens de Britse SFO betekent dit dat het gaat om een proces dat “*ensured that only a small number of individuals within UKEF would be provided with the agent’s details.*” Airbus verzweg evenwel dat de *agent* waarmee zij zaken deed in werkelijkheid de echtgenote van een *executive* bij SriLankan Airlines was. De kwestie duurde voort tot in maart 2015. Toen trok Airbus de aanvraag in, omdat zij niet wilde openbaren dat zij UK Export Finance voorgelogen had over de identiteit van de *agent*.

3.3.3 Disclosures in 2015

64. Op 26 februari 2015 publiceerde Airbus de tweede halfjaar rapportage en het Annual Report van 2014 (**productie 15**). Dit ging gepaard met een presentatie en een persbericht. De presentatie en het persbericht bevatten geen informatie over mogelijke Omkooppraktijken. Airbus maakt in het jaarverslag 2014 ook geen enkele melding van het bevriezen van de betalingen aan commerciële tussenpersonen/Bemiddelaars. In plaats daarvan doet Airbus verslag van de toenemende orders in de regio's Asia-Pacific en het Midden-Oosten, tegelijkertijd beweerend dat “welke commerciële strategie wij ook nastreven, wij daarbij te allen tijde alle wet- en regelgeving naleven” en “(wij) ons sterk maken voor een cultuur van integriteit en transparantie in alle geledingen van ons bedrijf, overal ter wereld en op elk niveau.”⁴² Het 2014 Annual Report bevat uitsluitend verwijzingen naar (i) mogelijke onregelmatigheden ten aanzien van activiteiten in Saoedi-Arabië die zich hadden voorgedaan bij dochteronderneming GPT Special Project Management Ltd. vóór de overname daarvan door Airbus in 2007 (en dus niet betrekking hebbend op de levering aan Arabsat als hiervoor bedoeld in alinea 49 onder 49.o en (ii) het Oostenrijkse Eurofighter Project als daarin bedoeld onder 49.i.
65. In het 2014 Annual Report staat in de toelichting op de jaarrekening (*Note 21 “Litigation and claims”*) wel een omschrijving van de GPT- en de Eurofighter kwesties. Die beschrijving is identiek aan de daarop betrekking hebbende beschrijvingen in eerdere publicaties.⁴³ In aanvulling daarop staat onder het kopje “*Other Investigations*” dat het Griekse en Duitse openbaar ministerie onderzoek doen naar huidige en voormalige werknemers en bestuurders van Atlas Elektronik GmbH. Deze vennootschap was een joint venture van de Airbus Groep met ThyssenKrupp. Het onderzoek richtte zich op de verdenking van omkoping van buitenlandse overheidsfunctionarissen en belastingontwijking. De procedure in Duitsland was “*administrative*” van aard; die in Griekenland betrof “*civil claims*”.
66. In het verslag van de Account staat als een van de *key audit matters* vermeld:

“The Risk

Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Group’s result and financial position. A part of the Group’s business is characterised by competition for individual significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with governments. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition the Group operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice.

⁴² Productie 15, Airbus Group full year financial statements 2014, p. 23.

⁴³ Productie 15, 2014 Annual Report, p. 75-76.

Subsidiaries of Airbus Group N.V. are currently under investigation by various law enforcement agencies (e.g. GPT and Eurofighter), including investigations started by the German and Romanian authorities mid-October 2014 relating to the border-surveillance project in Romania and two other projects in China and Saudi Arabia.

Our Response

Our audit procedures included, among others, assessment of documents with the Group's general counsel and the Group / divisional compliance officers on all significant legal cases. In addition we obtained confirmation letters from the Group's legal counsel and external lawyers for all significant litigation. We used our own forensic specialists to assess risks and perform procedures to identify actual and potential non-compliance with laws and regulations relevant to the Group's business, analysed correspondence with enforcement agencies, and monitored external sources of information. With respect to cases regarding alleged non-compliance with laws and regulations, we assessed the adequacy of management's response (including investigations and corrective actions). We tested payments made to intermediaries during the year, made enquiries of appropriate personnel and evaluated the tone set by the Board and the Group's approach in managing these compliance risks. We also assessed whether the Group's disclosures detailing significant legal proceedings and suspected breach in laws and regulations adequately disclose the contingent liabilities of the Group within Note 32."

67. In het voorjaar van 2015 verrichtte Airbus – naar achteraf is gebleken – haar eerste onderzoeken ten aanzien van de Omkooppraktijken. Airbus deelde de uitkomsten hiervan met de Britse autoriteiten, aldus de Franse Schikking.⁴⁴ Airbus deed hierover geen melding in ad hoc publicaties of in een van haar tussentijdse rapportages en Financiële Publicaties.
68. Zo verscheen op 30 april 2015 Airbus' eerste kwartaalrapportage van 2015 (**productie 16**) met persbericht en presentatie. Het persbericht en de presentatie bevatten niets dat verwijst naar Airbus' betrokkenheid bij de Omkooppraktijken. Het kwartaalrapport zelf bevat wel beschrijvingen van de GPT- en Eurofighterkwesties en van het Griekse en Duitse onderzoek in verband met joint venture met ThyssenKrupp, zijnde Atlas Elektronik GmbH. Deze beschrijvingen zijn identiek aan de daarop betrekking hebbende beschrijvingen in eerdere verslagen.⁴⁵
69. De steekpenningen in de vorm van een sponsorcontract ten behoeve van een team dat toebehoorde aan twee AirAsia executives (2013-2015) en de melding aan het Britse SFO van onregelmatigheden (lente 2015) bleven onvermeld. Ook de stopzetting van betalingen aan Bemiddelaars in oktober 2014 ontbrak. Dat is temeer opmerkelijk, omdat het gegeven dat in mei 2015 een verderstrekkende betalingsbevroezing volgde erop wijst dat de Omkooppraktijken toen al de aandacht hadden binnen Airbus en binnen Airbus toen ook duidelijk was dat er sprake moest zijn van misstanden van structurelere aard.

⁴⁴ Productie 3, Franse Schikking, rnr 48: "As of Spring 2015, Airbus carried out its first checks on the facts relating to the irregularities which it subsequently disclosed to the British authorities."

⁴⁵ Productie 16, Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2015, p. 21-22.

70. In mei 2015 bevroor Airbus alle betalingen aan de Bemiddelaars die werkten voor de *Defence & Space division* en de *Helicopters division*.⁴⁶ In ditzelfde jaar zou Airbus de Omkooppraktijken staken.⁴⁷ Airbus deed geen publieke aankondiging in verband met het tweede bevroeringsbesluit.
71. Op 31 juli 2015 publiceerde Airbus haar eerste halfjaarrapportage van 2015 (**productie 17**). Deze rapportage ging vergezeld van een presentatie en een persbericht. De presentatie en het persbericht bevatten geen informatie over mogelijke Omkooppraktijken. Het kwartaalrapport zelf bevat beschrijvingen van de GPT- en Eurofighterkwesties en van het Griekse en Duitse onderzoek in verband met joint venture met ThyssenKrupp, Atlas Elektronik GmbH. Deze beschrijvingen zijn identiek aan de daarop betrekking hebbende beschrijvingen in eerdere verslagen.⁴⁸
72. Op 30 oktober 2015 publiceerde Airbus haar derde kwartaalrapportage van 2015 (**productie 18**) met daarin dezelfde beschrijvingen als in het halfjaarverslag (GPT, Eurofighter, Atlas Elektronik).⁴⁹
- 3.3.4 *Disclosures in 2016*
73. Op 24 februari 2016 publiceerde Airbus haar Annual Report 2015 (**productie 19**). Het begeleidende persbericht en de gelijktijdig gegeven presentatie bevatten geen concrete informatie over de Omkooppraktijken of in verband daarmee getroffen maatregelen. Hierna staat de Stichting nader stil bij wat Airbus over eventuele onregelmatigheden nog wel meldt in haar Annual Report 2015.
74. Naar achteraf is gebleken is Airbus in het voorjaar van 2015 begonnen met het uitvoeren van de eerste controles naar de feiten met betrekking tot onregelmatigheden, die zij vervolgens heeft gemeld aan de Britse autoriteiten. Verder heeft Airbus in dit jaar SMO ontbonden. Over deze controles en de ontbinding van SMO vermeldt Airbus in de jaarrekening over 2015 niets.
75. In de paragraaf “*Other notes*”, nr. 36 genoemd “*Litigation and claims*” verwijst Airbus naar mogelijke onregelmatigheden. Airbus noemt hier geen van de kwesties die uiteindelijk in het kader van de Schikkingen aan het licht zouden komen. Zij noemt alleen de inmiddels welbekende GPT, Eurofighter and Atlas Elektrotechnik-kwesties. Wel formuleert Airbus een abstracte mededeling met de strekking dat de genoemde affaire(s) de belangrijkste zijn, maar dat er ook andere problemen zouden kunnen spelen.⁵⁰ Onder het kopje “*Commercial Disputes*” is een beschrijving te vinden van een

⁴⁶ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nmr. 27: “*In or around October 2014, Airbus froze all payments to business partners engaged on sales campaigns for the Commercial Division and subsequently froze payments to alle business partners for the Defence & Space and Helicopters Divisions in May 2015. The freeze was in effect when the SMO was formally dissolved by Airbus.*” en productie 3, Franse Schikking, nmr. 47.

⁴⁷ Meer in het algemeen is dat verwoord in de Amerikaanse Statement of Facts, productie 4 randnummer 17.

⁴⁸ Productie 17, Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2015, p. 26.

⁴⁹ Productie 18, Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information of Airbus Group SE for the nine-month period ended 30 September 2015, p. 22-23.

⁵⁰ Productie 19, 2015 Annual Report, p. RD 50: “*Airbus Group is involved from time to time in various legal and arbitration proceedings in the ordinary course of its business, the most significant of which are described below. Other than as described below, Airbus Group is not aware of any material*

paar handelsgeschillen die ook al eerder opdoken in tussentijdse publicaties en jaarverslagen. Voor het eerst in het 2015 Annual Report na de andere handelsgeschillen, nog steeds onder het kopje “*Commercial Disputes*”.⁵¹

“In light of regulatory investigations and commercial disputes, including those discussed above, the Group has determined to enhance certain of its policies, procedures and practices, including ethics and compliance. The Group is accordingly in the process of revising and implementing improved procedures, including those with respect to its engagement of consultants and other third parties, in particular in respect of sales support activities, and is conducting enhanced due diligence as a pre-condition for future or continued engagement and corresponding payment.”

76. De alinea maakt niet inzichtelijk of er wel of niet meer kwesties zijn dan de kwesties die Airbus in dit hoofdstuk beschrijft (“*including those discussed above*”). Verder schrijft Airbus haar interne processen te herzien en verbeteren. Of er zaken verkeerd zijn gegaan en hoe hard Airbus hierbij uit de bocht is gevlogen, beschrijft Airbus niet.
77. In deze verklaring van Airbus ontbreekt dus ook dat Airbus de betalingen aan haar Bemiddelaars voor alle drie de divisies van de onderneming heeft stopgezet; dat zij dat gefaseerd deed door eerst in oktober 2014 alleen betalingen aan de Bemiddelaars van de Commercial Division te bevriezen en vervolgens in mei 2015 de betalingen aan de Bemiddelaars van de divisie Air & Defence en de divisie Helicopters. Mogelijke aanleidingen voor dit stopzetten van betalingen aan Bemiddelaars blijven eveneens onbenoemd.
78. Verderop herhaalt Airbus in hoofdstuk 4.1.4 “*Ethics and Compliance Organisation*” dat zij haar processen aan het verbeteren is. Airbus plaatst de lopende verbeteringen sterk in toekomstig perspectief, inclusief voortschrijdende inzichten op het vlak van regelgeving:

“The Group is accordingly in the process of revising and implementing improved procedures, including those with respect to its engagement of consultants and other third parties, in particular in respect of sales support activities, and is conducting enhanced due diligence as a pre-condition for future or continued engagement and corresponding payment. The Group believes that these enhancements to its controls and practices best position it for the future, particularly in light of advancements in regulatory standards.”

79. Airbus sluit de alinea af met de opmerking dat deze veranderingen tot handelsgeschillen en andere consequenties kunnen leiden: “*The Group cannot exclude that these changes lead to additional commercial disputes or other consequences in the future.*” Airbus specificeert de omschrijving niet en zegt ook niet dat geconstateerde feiten uit het verleden nog een (bijzonder fors) staartje zouden kunnen krijgen. Meer in het bijzonder blijft onvermeld dat sprake zal kunnen zijn van strafvervolgning door de autoriteiten van diverse landen.

governmental, legal or arbitration proceedings (including any such proceedings which are pending or threatened), during a period covering at least the previous twelve months which may have, or have had in the recent past significant effects on Airbus Group SE's or the Group's financial position or profitability.”

⁵¹ Productie 19, 2015 Annual Report, p. RD 51.

80. Deze zeer beperkte opgave waar het gaat om de Omkooppraktijken van Airbus sluit aan op de weinig informatieve mededelingen in de paragraaf "*Litigation and claims and risk of non-compliance with laws and regulations*" van de in de jaarrekening opgenomen accountantsverklaring van KPMG (*Independent auditor's report*, alsook "*Report on the audit of the annual financial statements 2015*"). Overigens was 2015 het laatste jaar in de relevante periode waarin KPMG fungeerde als controlerend accountant. Per boekjaar 2016 nam EY deze rol over:

"Auditor's report [KPMG, p 115 ev.]

Litigation and claims and risk of non-compliance with laws and regulations

Description

A part of the Group's business is characterised by competition for individual significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with governments. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition the Group operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice. Subsidiaries of Airbus Group SE remain under investigation by various law enforcement agencies in Germany, Greece, UK, Romania and Austria. Breaches of laws and regulations can lead to fines, penalties, criminal prosecution, litigation and restrictions on future business. Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Group's result and financial position. Reference is made to the disclosure on note 3 "Key estimates and judgements and note 36 (Litigation and claims) of the financial statements.

Our response

Our audit procedures included, among others, assessment of documents with the Group's general counsel and the group/divisional compliance officers on all significant legal and alleged compliance cases. In addition we obtained letters from the Group's legal counsel and external lawyers for all significant litigation. We used our own forensic specialists to assess risks and perform procedures to identify actual and potential non-compliance with laws and regulations relevant to the Group's business, analysed correspondence with enforcement agencies, and monitored external sources of information. With respect to cases regarding alleged non-compliance with laws and regulations, we assessed the adequacy of management's response (including investigations and corrective actions). We tested payments made to commercial intermediaries during the year, made inquiries of appropriate personnel and evaluated the tone set by the Board and the Group's approach in managing these compliance risks. We also assessed whether the Group's disclosures detailing significant legal proceedings and suspected breach in laws and regulations adequately disclose the contingent liabilities of the Group within note 36. Particular attention was paid to the alleged compliance cases, the enhanced business development policies with regards to Ethics & Compliance and related disclosures."

81. Ook de Accountant wijdt geen woord aan de omstandigheid dat Airbus in 2014 en 2015 de betalingen aan de Bemiddelaars van Airbus drie divisies bevroor. De Omkooppraktijken blijven eveneens geheel onvermeld. De enige uitzondering geldt ten

aanzien van de affaire Eurofighter (Austria). Juist door laatstbedoelde affaire wel met zoveel woorden te benoemen en daarnaast specifiek te verwijzen naar kwesties in Duitsland, Griekenland, Verenigd Koninkrijk en Roemenië (welke landen nu juist geen rol spelen in de Omkooppraktijken) wordt de suggestie gewekt dat er verder geen integriteitsproblemen spelen, respectievelijk dat er in andere landen geen specifieke vermeldenswaardige kwesties zijn. Met de kennis van nu is dit nog opvallender. De opschortingen van betalingen aan Bemiddelaars waren reeds gepasseerd. Bovendien waren al vanaf het voorjaar van 2015 onderzoeken gaande naar aanleiding van geconstateerde onregelmatigheden. Airbus zou de onderzoeksresultaten later delen met de Britse SFO. Dit leidde mede tot de Britse Schikking.⁵²

82. In januari 2016 meldt de Britse overheidsorganisatie UK Export Finance verschillende onregelmatigheden in verband met exportfinancieringsaanvragen aan de SFO. Een van de gemelde onregelmatigheden betreft de exportkredietaanvraag tussen november 2014 en maart 2015 in verband met de levering van vier A330-vliegtuigen aan SriLankan Airlines.⁵³ Airbus maakt hiervan melding op 1 april 2016 middels een persbericht (**productie 20**).
83. In april 2016 schakelt Airbus diverse advocatenkantoren in om interne onderzoeken uit te voeren. Airbus is de communicatie over de onderzoeken via deze kantoren gaan afstemmen met de SFO.⁵⁴

"In April 2016, Airbus instructed several law firms to carry out an internal investigation, and liaised with the SFO through these law firms."

84. Op 28 april 2016 publiceert Airbus het eerste kwartaalverslag van 2016. Dit gaat gepaard met een persbericht (**productie 21**). In het persbericht rept Airbus in zeer algemene bewoordingen van vergissingen en omissies bij de informatie die is verstrekt bij exportkredietaanvragen over ingeschakelde consultants en derden: *"mistakes and omissions relating to information provided in respect to consultants and other third parties in application for export credit financing"*. Airbus neemt het woord omkoping of corruptie niet in de mond. Zij schrijft *"the relevant U.K. authorities"* op de hoogte te hebben gesteld. In het kwartaalverslag meldt Airbus niet dat zij diverse advocatenkantoren heeft ingeschakeld om interne onderzoeken bij Airbus te starten. Evenmin maakt zij duidelijk dat de SFO een van de relevante autoriteiten is.⁵⁵ Hiermee suggereert Airbus dat zij alleen UK Export Finance heeft geïnformeerd. In de presentatie besteedt Airbus geen aandacht aan het ernstige compliance tekort.
85. Het eerste kwartaalverslag (**productie 22**) bevat verder dezelfde tekst over GPT, Eurofighter en Atlas Elektronik als eerdere financiële verslagen. De kwestie rondom de exportkredietaanvragen staat vermeld onder het kopje *"Other investigations"*. Het kwartaalverslag bevat geen andere informatie dan het persbericht. Onder het kopje

⁵² Productie 3, Franse Schikking, nr. 48.

⁵³ Productie 2, Brits Statement of Facts, nr. 102.

⁵⁴ Productie 3, Frans Schikking, nr. 49.

⁵⁵ Productie 21, Persbericht 28 april 2016 - Airbus Group Reports First Quarter (Q1) 2016 Results, p. 20: *"In the context of its internal compliance improvement programme, Airbus Group discovered certain mistakes and omissions relating to information provided in respect to consultants and other third parties in applications for export credit financing for Airbus customers and as a result has informed the relevant U.K. authorities. Some Export Credit Agency (ECA) financing has been temporarily suspended. The Group is cooperating with the relevant ECAs to resolve this issue as soon as possible and hopes to obtain financing or refinancing in the near future."*

“Commercial disputes” staat dat Airbus Groep besloten heeft haar “policies, procedures and practices, including ethics and compliance” te versterken. Volgens het verslag is Airbus Groep doende een en ander te herzien en verbeterde procedures te implementeren. Hieronder valt ook de inschakeling van consultants en andere derden, met name in relatie tot “sales support activities”. Airbus suggereert met de plaatsing onder het kopje *Commercial disputes* dat het hier om een kwestie gaat tussen Airbus en andere marktpartijen en niet om een kwestie tussen Airbus en vervolgingsinstanties c.q. overheden.⁵⁶

86. Eveneens op 28 april 2016 vindt de algemene vergadering van Airbus plaats. Een van de agendapunten betreft de benoeming van EY als externe accountant (**productie 23**).
87. Op 15 juli 2016 start de SFO een strafrechtelijk onderzoek naar Airbus gedragingen. Dit onderzoek volgde op de meldingen van UK Export Finance en Airbus op 1 april 2016.⁵⁷
88. Op 27 juli 2016 verschijnt het eerste halfjaarverslag voor 2016 (**productie 24**). Het bevat geen vermelding van Omkooppraktijken. Evenmin bevatte de begeleidende presentatie hiervan enige mededeling. Ook verwijzing naar de opdracht aan diverse partijen (waaronder advocatenkantoren) tot het verrichten van intern onderzoek in april 2016 ontbreekt. Hetzelfde geldt voor de eerdere maatregelen die Airbus nam in verband met de Omkooppraktijken en de inschakeling van Bemiddelaars in mei 2014 en oktober 2015. Het verslag bevat dezelfde kwesties zoals ook al eerder geformuleerd, zonder noemenswaardige ontwikkelingen. Alleen heeft het onderzoek in verband met de exportkredieten inmiddels een eigen onderdeel gekregen onder het kopje ECAs”.⁵⁸ Verder noemt het verslag de “Review of business partner relationships”. In de hierna weergegeven, uit het halfjaarverslag overgenomen passage vormen de onderstreepte passages een uitbreiding ten opzichte van het eerste kwartaalverslag:⁵⁹

“ECAs

In the context of its internal compliance improvement programme, the Group discovered misstatements and omissions relating to information provided in respect of third party consultants in certain applications for export credit financing for Airbus customers. The Group has informed the Export Credit Agencies (“ECAs”) and the UK Serious Fraud Office (“SFO”) of irregularities it has discovered. Some ECA financing has been temporarily suspended. The Group is working with the relevant ECAs to resolve this issue. A process for the re-establishment of ECA financing has been agreed and is ongoing. The Group is also cooperating with the SFO.

“Review of business partner relationships

In light of regulatory investigations and commercial disputes, including those discussed above, the Group has determined to enhance certain of its policies, procedures and practices, including ethics and compliance. The Group is accordingly in the process of revising and implementing improved procedures, including those with respect to its engagement of consultants and other third parties, in particular in respect of sales

⁵⁶ Persbericht 28 april 2016 - Airbus Group Reports First Quarter (Q1) 2016 Results, p. 2.

⁵⁷ Productie 2, Brits statement of Facts, nr. 23-35.

⁵⁸ Productie 24, Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2016, p. 26.

⁵⁹ Productie 24, Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2016, p. 28.

support activities, and is conducting enhanced due diligence as a pre-condition for future or continued engagement and corresponding payment. The Group has therefore engaged legal, investigative, and forensic accounting expertise of the highest calibre to undertake a comprehensive review of all relevant third party business consultant relationships and related subject matters. The Group believes that these enhancements to its controls and practices best position it for the future, particularly in light of advancements in regulatory standards. The Group cannot exclude that the comprehensive review and these enhancements of its controls and practices lead to additional commercial disputes or other consequences in the future.”

89. Het verslag gaat gepaard met een *Review report* van EY. In de Review verklaart EY dat zij niet op informatie gestuit is die zou afdoen aan het halfjaarsverslag.
90. In een persbericht van 7 augustus 2016 laat Airbus weten dat de SFO een onderzoek was begonnen in verband met “*third party consultants*”. Airbus verwijst in dit uiterst summiere bericht naar haar eerdere berichtgeving over haar coöperatieve opstelling richting de SFO en de Europese exportkredietinstellingen. Het volledige bericht luidde (**productie 25**):

“Airbus Group Statement On Proceedings Regarding European Credit Agencies Disclosure

Airbus Group SE (stock exchange symbol: AIR) refers to its previous disclosures relating to cooperation with the UK Serious Fraud Office (SFO) and the European Export Credit Agencies.

Airbus Group has been informed by the SFO that it has opened a criminal investigation into allegations of fraud, bribery and corruption in the civil aviation business of Airbus Group relating to irregularities concerning third party consultants. Airbus Group continues to cooperate with the SFO.”

91. In reactie op de aankondiging van het SFO-onderzoek daalt de koers van het Airbus-aandeel. Van de daling is EUR 0,82, een daling van 1,62%, te relateren aan de aankondiging.
92. Op 12 oktober 2016 verklaart [XXX], het hoofd van de SFO, dat de SFO bij het onderzoek naar Airbus samenwerkte met de Franse autoriteiten (**productie 26**).
93. Op 26 oktober 2016 publiceert Airbus haar derde kwartaalverslag. Dat ging ook weer gepaard met een persbericht en een presentatie. In het persbericht (**productie 27**) meldt Airbus niets over de Omkooppraktijken. Wel schrijft Airbus dat de opschorting van exportkredieten een stevig beslag legde op Airbus' cashpositie en dat Airbus probeerde zo snel mogelijk weer toegang te krijgen tot exportkrediet.⁶⁰ Ook in de presentatie besteedt Airbus geen aandacht aan de Omkooppraktijken. Evenmin noemt Airbus het onderzoek van de SFO.
94. In het derde kwartaalverslag (**productie 28**) beschrijft Airbus de gebruikelijke kwesties (GPT, Eurofighter, Atlas Elektrotechniek). Daarnaast is hierin een extra onderdeel te vinden waarin Airbus ingaat op het lopende onderzoek van de SFO. Airbus meldt hier voor het eerst dat zij zelf ongeveer een half jaar eerder, namelijk begin 2016, de Britse,

⁶⁰ Productie 27, Persbericht 26 oktober 2016 - Airbus Group Reports Nine-Month (9m) 2016 Results, p. 3

Duitse en Franse exportfinanciers geïnformeerd had over onregelmatigheden ten aanzien van Bemiddelaars. Ook zou zij een soortgelijke melding bij de SFO hebben gedaan. Het moment van die melding staat niet in het bericht. Airbus schrijft de kans op en omvang van een eventuele geldboete niet te kunnen inschatten, omdat dit afhangt van de bevindingen van de SFO.

“Investigation by the UK SFO into Civil Aviation Business

In the context of review and enhancement of its internal compliance improvement programme, the Group discovered misstatements and omissions relating to information provided in respect of third party consultants in certain applications for export credit financing for Airbus customers. In early 2016 the Group informed the UK, German and French Export Credit Agencies (“ECAs”) of the irregularities discovered. The Group made a similar disclosure to the UK Serious Fraud Office (“SFO”). In August 2016, the SFO informed the Group that it had opened an investigation into allegations of fraud, bribery and corruption in the civil aviation business of Airbus Group relating to irregularities concerning third party consultants. The Group is cooperating fully with the SFO. The SFO investigation and any enforcement action potentially arising as a result could have negative consequences for the Group. The potential imposition of any monetary penalty (and the amount thereof) arising from the SFO investigation would depend on factual findings, and as such it is too early to determine the likelihood or extent of any liability. Investigations of this nature could also result in (i) civil claims or claims by shareholders against the Group (ii) adverse consequences on the Group’s ability to obtain or continue financing for current or future projects (iii) limitations on the eligibility of Group companies for certain public sector contracts and/or (iv) damage to the Group’s business or reputation via negative publicity adversely affecting the Group’s prospects in the commercial market place.⁶¹

ECA Financing

As mentioned previously, some ECA financing is temporarily suspended. The Group is working with the relevant ECAs to re-establish ECA financing.”

95. Onder het kopje ‘*Other investigations*’ beschrijft Airbus dat zij samenwerkt met een onderzoek tegen onbekende personen in Frankrijk in verband met Kazachstan (welke kwestie geen verband houdt met de Omkooppraktijken). Verder schrijft zij samen te werken met de Franse gerechtelijke autoriteiten naar aanleiding van een verzoek om rechtsbijstand van de Tunesische overheid (welke kwestie eveneens geen verband houdt met de Omkooppraktijken).⁶² Verdere informatie geeft Airbus hierover niet.
96. Omstreeks 1 december 2016 eindigden Airbus’ structurele overtredingen van de Amerikaanse ITAR regels.⁶³ Het Amerikaanse Statement of Facts maakt duidelijk dat deze overtredingen rond 1 december 2011 begonnen. De overtredingen bestonden onder meer uit de verboden verkoop van militaire producten en diensten, waaronder aan of via ‘verboden landen’. Op 30 december 2016 neemt Airbus een ITAR Part 130

⁶¹ Productie 27, Persbericht 26 oktober 2016 - Airbus Group Reports Nine-Month (9m) 2016 Results, p. 24.

⁶² Productie 27, Persbericht 26 oktober 2016 - Airbus Group Reports Nine-Month (9m) 2016 Results, p. 25.

⁶³ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nr. 94.

policy aan. Deze is gericht op voorkoming van overtreding van de ITAR regels in de toekomst.

3.3.5 Disclosures in 2017

97. Op 31 januari 2017 sluiten de Britse SFO en de Franse PNF een Joint Investigation Team Agreement. Het doel van deze overeenkomst is om gezamenlijk onderzoek mogelijk te maken naar Airbus en haar huidige en vroegere werknemers en Bemiddelaars in verband met beschuldigingen van fraude, omkoping/corruptie en gerelateerde vergrijpen.⁶⁴
98. Op 6 februari 2017 meldt Airbus het vertrek van een van haar meest seniore managementleden (**productie 29**), [XXX]. [XXX] wordt in Franse kranten ook aangeduid als “n°2 d’Airbus Groupe”.⁶⁵ [XXX] zat tien jaar in het Group Executive Committee en werkte meer dan 20 jaar bij Airbus en haar voorgangers.⁶⁶ Hier is relevant dat [XXX] in de vijf jaar voor zijn vertrek Head of Strategy, Marketing and M&A was, een functie die kort voor het bericht omgedoopt was tot Head of International Strategy and Public Affairs. Hiermee was [XXX] binnen Airbus de hoogste verantwoordelijke voor SMO en mét de CFO voorzitter van het CDS Committee. Directeur van SMO International was [XXX] die ongeveer gelijktijdig met [XXX] vertrok. Diens vertrek werd later door diverse media in verband gebracht met de lopende onderzoeken naar de Omkooppraktijken, maar Airbus deed hierover geen mededelingen.
99. Op 15 februari 2017 ontkent Airbus in een persbericht (**productie 30**) de beschuldigingen van het Oostenrijkse ministerie van defensie dat Airbus-dochter Airbus Defence and Space GmbH, samen met Eurofighter Jagdflugzeug GmbH, heeft gefraudeerd om de opdracht voor de levering van Eurofighters in 2003 binnen te slepen.
100. Op 24 februari 2017 publiceert Airbus het 2016 Annual Report ‘Flying as one’ (**productie 31**). In het begeleidende persbericht besteedt Airbus geen aandacht aan aard, omvang, inhoud of voortgang van het SFO-onderzoek of aan andere, strafrechtelijke of regulatoire, problemen.
101. Wel maakt Airbus in dit jaarverslag 2016 er melding van dat de SFO überhaupt een onderzoek is gestart en wel naar de burgerluchtvaarttak van Airbus en van het feit dat Airbus haar relaties met haar Bemiddelaars nader onderzocht.⁶⁷ Dit gebeurde evenwel ook in dit verslag zonder hierbij te vermelden dat zij (i) al in 2014 alle betalingen aan Bemiddelaars had bevroren, (ii) SMO, het interne omkoopkantoor dat Airbus jarenlang had bestierd, in feite had ontbonden, (iii) zij daarmee eerder wel jarenlang betrokken was bij de Omkooppraktijken, en (iv) zij in hoge mate bloot stond aan boeteoplegging en verplichtingen tot winstafracht. In plaats daarvan werd beleggers in het jaarverslag

⁶⁴ Productie 2, rnr. 37.

⁶⁵ https://actu.fr/occitanie/toulouse_31555/selon-mediapart-gigantesque-scandale-corruption-concerne-airbus_11393761.html

⁶⁶ Productie 19, 2015 Annual Report, p. RD 121 vermeldt onder andere: “[...] has been EVP International, Strategy and Public Affairs, Airbus Group since March 2016. Prior to that, he was Chief Strategy and Marketing Officer of Airbus Group. Prior to re-joining the Group, he had run MBDA as Chief Executive Officer since 2003.” Hij was al sinds 2012 Chief Strategy and Marketing en lid van het Group Executive Committee (2015 Annual Report, p. RD 118).

⁶⁷ Airbus Financial Statements 2016, p. 80-81.

2016 verzekerd dat Airbus er alles aan deed eventuele tekortkomingen in haar interne toezicht te verhelpen. Ook het feit dat Airbus in april 2016 verschillende advocatenkantoren opdracht heeft gegeven een intern onderzoek uit te voeren en via deze advocatenkantoren contact heeft gezocht met de SFO, blijft hierin onvermeld.

102. De presentatie (**productie 32**) bevat op p. 6 onderaan bij een grafische weergave van de *cash evolution* de toelichting dat exportkredieten tijdelijk niet beschikbaar zijn “as a result of heightened compliance programme”.⁶⁸ Airbus vermeldt de toedracht van dit verzwaarde programma niet. De werkelijke redenen voor de aangescherpte eisen van de exportkredietverleners zijn dat (i) Airbus UK Export Finance welbewust niet inlichtte over de commissie die haar Sri Lankese Bemiddelaar opstreek; (ii) het feit dat zij de vrouw was van een van de *executives* van de klant, SriLankan Airlines; (iii) Airbus de exportfinancieringsaanvraag had ingetrokken en (iv) de redenen van die intrekking in de richting van UK Export Finance aanvankelijk had verzwegen.
103. In het 2016 Annual Report gaat Airbus verder kort in op de vervolging in verband met de Eurofighter-kwestie, zoals bekend was geworden in februari 2017.⁶⁹
104. In het onderdeel “*Investigation by the UK SFO and France’s PNF into civil aviation business*”⁷⁰ noemt Airbus verder voor het eerst dat de Franse PNF ook onderzoek doet naar Airbus’ handel en wandel. Hierover zegt Airbus dat de Franse PNF in maart 2017 had laten weten dat zij een voorbereidend onderzoek begonnen was naar hetzelfde onderwerp als waarnaar haar Britse tegenhanger SFO al onderzoek deed. Ook liet de PNF aan Airbus weten samen te werken met de SFO.
- “In March 2017, France’s Parquet National Financier (“PNF”) informed Airbus that it had also opened a preliminary investigation into the same subject and that the two authorities will act in coordination going forward. Airbus is cooperating fully with both authorities.”⁷¹
105. In belangrijke mate herhaalt Airbus haar eerdere mededelingen over de problemen die zij zelf had ontdekt rondom de aanvragen van exportfinanciering en het feit dat de SFO in augustus 2016 een onderzoek startte naar fraude, omkoping en corruptie in Airbus’ “*civil aviation business*” en onregelmatigheden rondom de inschakeling van “*third party consultants (business partners)*”. Airbus verklaart nog wel dat het onderzoek kan leiden tot een geldboete. Het is op dat moment echter nog te vroeg om iets te zeggen over “*the likelihood or extent of any liability*”, aldus Airbus. De inhoud is verder woordelijk gelijk aan wat Airbus hierover in haar derde kwartaalrapport van 2016 schreef. Meer in het bijzonder geeft Airbus geen informatie over de omvang van het onderzoek van de SFO en de PNF, de landen waarop het onderzoek betrekking heeft en welke (potentiële) afnemers hierbij betrokken waren.
106. Ten aanzien van de “*Review of Business Partner Relationships*” schrijft Airbus hetzelfde als in het halfjaarverslag van 27 juli 2016.
107. In de accountantsverklaring bij de jaarrekening (Independent auditor’s report, 2016 Annual Report, p. 114 e.v.) beschrijft EY, de nieuwe Accountant, de “*Key audit matter* :

⁶⁸ Productie 31, 2016 Annual Report p. 6: “*Temporary unavailability of European Export Credit Financing as a result of heightened compliance programme*”.

⁶⁹ Productie 31, 2016 Annual Report, p. RD 48.

⁷⁰ Productie 31, 2016 Annual Report, p. RD 48.

⁷¹ Productie 31, 2016 Annual Report, p. RD 48.

Risk: Litigation and claims and risk of non-compliance with laws and regulation". EY heeft in haar beschrijving van het mogelijke risico de bewoordingen die haar voorganger KPMG gebruikte, letterlijk overgenomen. Het enige tekstuele verschil betreft de vervolging die de SFO heeft ingesteld. EY noemt het bijkomende onderzoek van de Franse PNF niet.

"A part of the Company's business is characterised by competition for individual significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with governments. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition the Company operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice. Subsidiaries of Airbus Group SE remain under investigation by various law enforcement agencies in Germany, Greece, UK, Romania and Austria. In August 2016, the Company announced that it had been informed by the Serious Fraud Office in the UK that it had commenced a formal investigation into allegations of fraud, bribery and corruption in the civil aviation business of the Company. These allegations relate to irregularities concerning third party consultants. Breaches of laws and regulations in this area can lead to fines, penalties, criminal prosecution, commercial litigation and restrictions on future business. Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Company's result and financial position. Reference is made to disclosure on Note 3 'Key estimates and judgements', and Note 36 'Litigations and claims' of the financial statements."

108. EY gebruikte wel haar eigen woorden bij het formuleren van haar aanpak van de *key audit matter*:

"We evaluated and tested the Company's policies, procedures and controls over the selection of intermediaries, contracting arrangements, ongoing management, payments and responses to suspected breaches of policy. We sought to identify and tested payments made to intermediaries during the year, made enquiries of appropriate personnel and evaluated the tone set by management and the Board of Directors and the Company's approach to managing this risk. Having enquired of management, the Audit Committee and the Board of Directors as to whether the Company is in compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption, we made written enquiries of and met with the Company's legal advisers to cross check the results of those enquiries with third parties and maintained a high level of vigilance to possible indications of significant non-compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption whilst carrying out our other audit procedures. We discussed the areas of potential or suspected breaches of law, including the ongoing investigations, with the Audit Committee and the Board of Directors as well as the Company's legal advisers and assessed related documentation. We assessed whether the disclosure in note 36 to the financial statements of the Company's exposure to the financial effects of potential or suspected breaches of law or regulation complies with accounting standards and in particular whether it is the case that the investigations remain at too early a stage to assess the consequences (if any), including in particular the size of any possible fines."

109. Op 15 maart 2017 kondigt Airbus aan samen te werken met de Franse PNF in haar vooronderzoek. Volgens Airbus betreft het Franse onderzoek "*the same subject*" als het

onderzoek van de Britse SFO. De PNF en de SFO werken in onderlinge afstemming en Airbus werkt ten volle mee aan het onderzoek (**productie 33**).

110. Op 27 april 2017 publiceert Airbus haar eerste kwartaalcijfers van 2017. In het begeleidende persbericht (**productie 34**) meldt Airbus over de lopende onderzoeken alleen dat zij meewerkt. In de presentatie van de CFO meldt zij hierover verder niets. In de kwartaalcijfers (**productie 35**) staat over de lopende onderzoeken naar Airbus' Civil Aviation Business hetzelfde als in het 2016 Annual Report (zie hiervoor alinea 104). Hetzelfde geldt voor de "Review of business partner relationships".⁷²

111. Op 22 mei 2017 kondigt Airbus aan een Independent Compliance Review Panel te hebben ingesteld (**productie 36**). Het panel bestaat uit drie éminences grises uit het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland. Volgens Airbus hebben de drie leden uitgebreide ervaring op het vlak van compliance. Ze zullen toegang hebben tot alle niveaus binnen de Airbus Groep en rapporteren aan de CEO en de Board over mogelijke verbeteringen in Airbus' compliance proces, beleid, organisatie en cultuur. In het bericht citeert Airbus haar CEO, [XXX]:

"[XXX], CEO of Airbus, said: "Airbus has been building up and improving its compliance process, policies and organisation constantly over the past decade. A year ago we self-disclosed to the authorities misstatements and omissions that we had found. We have been cooperating fully with the investigations that ensued and further improving our compliance system is obviously our number one priority now. However, to embed irreproachable behaviours in all our business undertakings sustainably, we must take a hard look at both our systems and our culture. That's why we have chosen to elect highly experienced independent experts to challenge and guide us going forward. [XXX], [XXX] and [XXX] will support us in our ongoing efforts to put in place a meaningful change programme which addresses the issues that have been identified," he said."

112. Op 27 juli 2017 publiceert Airbus het halfjaarverslag (**productie 37**). In het begeleidende persbericht en de presentatie staat niets over de risico's die de lopende onderzoeken met zich brengen. Over het onderzoek van de SFO en de PNF herhaalt Airbus haar eerdere mededelingen letterlijk.⁷³ Ten aanzien van het onderzoek in Duitsland naar Atlas Elektronik GmbH laat Airbus nu weten dat Atlas Elektronik GmbH in mei 2015 een schikking getroffen heeft met het Duitse openbaar ministerie en dat dit leidt tot ontneming van winst ter grootte van EUR 55 miljoen. Verder schrijft Airbus met de Franse instanties samen te werken in een gerechtelijk onderzoek naar onbekenden in Frankrijk in verband met Kazachstan. De kwestie met Kazachstan wordt in Franse media in verband gebracht met de voormalige leiding van SMO (**productie 38**). Indien die suggestie klopt, is het niet juist dat Airbus de personen tegen wie het onderzoek gericht is, afschildert als onbekenden.⁷⁴ Het halfjaarverslag gaat vergezeld van een goedkeurende accountantsverklaring.

113. Op 9 oktober 2017 publiceren de Duitse media *Der Spiegel* (**productie 39**) en *Handelsblatt* (**productie 40**) over de mogelijke betrokkenheid van Airbus' CEO, [XXX]

⁷² Productie 35, p. 20-21.

⁷³ Productie 37, p. 26.

⁷⁴ Productie 37, p. 27: "Airbus is cooperating with a judicial investigation against unknown persons in France related to Kazakhstan."

bij de Omkooppraktijken. In reactie op dit bericht daalt de koers van het Airbus-aandeel, voor zover te relateren aan het nieuwsbericht, met EUR 2,04, oftewel 2,54%.

114. Op 31 oktober 2017 verschijnt het derde kwartaalverslag (**productie 41**). In het persbericht en de financiële presentatie staat niets over de onderzoeken en de Omkooppraktijken. Het kwartaalverslag bevat met het oog op het onderzoek ook geen nieuwe informatie over Airbus' Omkooppraktijken.

3.3.6 Disclosures in 2018

115. Op vrijdag 9 februari 2018 maakt het parket München van het Duitse openbaar ministerie een schikking van EUR 81,25 miljoen bekend met Airbus Defence and Space GmbH, omdat zij geen adequate controlestructuren heeft die kunnen verhouden dat vage bestedingen van gelden plaatsvinden (**productie 42**). In reactie hierop daalt het Airbus-aandeel op de maandag erna, 12 februari 2018 met EUR 1,02, oftewel 1,24%.
116. Op 15 februari 2018 publiceert Airbus de jaarcijfers over 2017. In het persbericht (**productie 43**) is Airbus vol lof over de eigen resultaten. Illustratief is de titel van het persbericht: *'Full-Year 2017 results: Airbus overachieved on all key performance indicators'*. Over de Omkooppraktijken en de achterliggende oorzaken schrijft Airbus niets. Het enige mogelijk in dit verband relevante is te vinden in het overzicht van de *"Earnings before Interest and Tax"* (EBIT), namelijk dat een bedrag van EUR 117 miljoen is uitgetrokken voor Compliance. Dit betreft een bestuursrechtelijke boete (*"administrative penalty notice"*) in verband met de afronding van het onderzoek naar de levering van Eurofighters aan Oostenrijk en *"some legal costs incurred in the fourth quarter related to ongoing investigations"*.
117. In de presentatie van de CFO [XXX] en CEO [XXX] van 15 februari 2018 gaat het vooral over de commerciële successen van Airbus. De cijfers genoemd in het persbericht komen hierin ook weer terug (**productie 44**).
118. In het 2017 Annual Report (**productie 45**) schrijft Airbus dat het op dat moment een van haar prioriteiten was om het compliance systeem verder te verbeteren door lering te trekken uit de problemen in het verleden en de juiste werkcultuur voor de toekomst te creëren. In een 'interview' verklaart CEO [XXX] als volgt:

"How much focus was there on compliance and the ongoing investigations?"

*We spent considerable time last year tackling the legacy compliance issues. Many of the investigations are still ongoing and will remain a major area of focus. While having the authorities look into issues from our past, we are continuing to improve our internal Ethics and Compliance policies all the time. Training and awareness in this important topic will remain a key priority for our employees, whatever their level or location. Integrity was one of the six core values selected by employees during the year. We have the support of three very senior international experts in these efforts. We also had a heightened focus on Responsibility and Sustainability initiatives, including the philanthropic activities of the Airbus Foundation around the globe."*⁷⁵

119. Het jaarverslag 2017 bevat ten aanzien van de lopende onderzoeken naar Airbus dezelfde verklaringen als die waren opgenomen in eerdere jaarverslagen. Dit omvat ook in algemene bewoordingen gestelde waarschuwingen voor mogelijke gevolgen

⁷⁵ Productie 45, 2017 Annual Report, p. AR17.

voor Airbus van de betreffende feiten en het onderzoek daarnaar. Het jaarverslag vermeldt daarnaast – in letterlijke vertaling – dat “[a]ls onderdeel van de afspraak die Airbus heeft gemaakt met de Amerikaanse autoriteiten, deze hebben verzocht om informatie ten aanzien van gedragingen die onderwerp vormen van het onderzoek door SFO en PNF en die plaatsgevonden kunnen hebben binnen het Amerikaanse rechtsgebied.” Ondanks alles wat er gaande was, bleef Airbus haar beleggers dus slechts verzekeren – in letterlijke vertaling – dat “een anti-omkopingsprogramma is opgezet, gericht op het identificeren, beoordelen, monitoren en beperken van omkopingsrisico's,” en dat het Ethics and Compliance Programme ten doel heeft “ervoor te zorgen dat de Onderneming bij al haar bedrijfsactiviteiten voldoet aan de toepasselijke wet- en regelgeving en ethische gedragsregels, alsmede het ontwikkelen van een cultuur van integriteit.” Met andere woorden: de beleggers hoefden zich niet ongerust maken dat Airbus zich zou bezondigen aan integriteitsschendingen of wetsovertreding.

120. Het geschetste beeld uit de jaarrekeningen over 2015 en 2016 blijft met de jaarrekening over 2017 nagenoeg onveranderd. Zo ongeveer het enige relevante wat erbij komt is de vermelding van de start van het onderzoek door de Amerikaanse autoriteiten naar overtreding van regels in het kader van de Amerikaanse ITAR. In het hoofdstuk waarin Airbus lopende procedures beschrijft, heeft Airbus een zinsnede toegevoegd in vergelijking tot de voorgaande rapportage over het derde kwartaal van 2017. Wat betreft mogelijke risico's op boetes in relatie tot deze Amerikaanse inmenging meldt Airbus niets. In het 2017 Annual Report staat, waarbij het verschil met de vorige publicatie is onderstreept:

“Investigation by the UK SFO and France’s PNF

In the context of review and enhancement of its internal compliance improvement programme, Airbus discovered misstatements and omissions relating to information provided in respect of third party consultants in certain applications for export credit financing for Airbus customers. In early 2016, Airbus informed the UK, German and French Export Credit Agencies (“ECAs”) of the irregularities it had discovered. Airbus made a similar disclosure to the UK Serious Fraud Office (“SFO”). In August 2016, the SFO informed Airbus that it had opened an investigation into allegations of fraud, bribery and corruption in the civil aviation business of Airbus relating to irregularities concerning third party consultants (business partners). In March 2017, France’s Parquet National Financier (“PNF”) informed Airbus that it had also opened a preliminary investigation into the same subject and that the two authorities would act in coordination going forward. Airbus is cooperating fully with both authorities including in respect of potential issues across Airbus’ business. As part of Airbus’ engagement with the US authorities, the latter have requested information relating to conduct forming part of the SFO/PNF investigation that could fall within US jurisdiction. Airbus is cooperating with the US authorities in close coordination with the SFO and PNF. The SFO and PNF investigations and any penalties potentially levied as a result could have negative consequences for Airbus. The potential imposition of any monetary penalty (and the amount thereof) or other sanction including tax liability arising from the SFO and PNF investigations will depend on the ultimate factual and legal findings of the investigation, and could have a material impact on the financial statements, business and operations of Airbus. However, at this stage it is too early to determine the likelihood or extent of any such possible consequence. Investigations of this nature could also result in (i) civil claims or claims by shareholders against Airbus (ii) adverse consequences on Airbus’

ability to obtain or continue financing for current or future projects (iii) limitations on the eligibility of Group companies for certain public sector contracts and/or (iv) damage to Airbus' business or reputation via negative publicity adversely affecting Airbus' prospects in the commercial market place." [onderstreping, toevoeging advocaat]⁷⁶

121. Verderop, in de toelichting op de jaarrekening in het onderdeel "36. *Litigation and claims*" meldt Airbus onder het kopje "*Other Investigations*" dat zij na herziening van haar naleving van Amerikaanse regelgeving het bevoegd gezag geïnformeerd heeft over zekere onvolledigheden ("*inaccuracies*") in meldingen bij het U.S. Department of State onder de U.S. International Traffic in Arms Regulations. Ook hier verklaart Airbus volop mee te werken. De tijd en kosten die hiermee gemoeid kunnen zijn verklaart zij niet te kunnen inschatten.⁷⁷ Onder het kopje '*Review of Business Partner Relationships*' herhaalt Airbus haar eerdere verklaringen. In variatie op Airbus' eerdere beschrijving schrijft zij nu niet dat deze herziening zou kunnen ("*may lead*") leiden tot procedures en arbitrages tegen Airbus, maar dat deze hiertoe hebben geleid ("*has lead to additional commercial litigation and arbitration*"). In de toelichting op de jaarrekening verklaart zij in 2017 voorzieningen ter grootte van EUR 288 miljoen te hebben genomen in verband met, onder andere, een arbitraal vonnis in verband met een geschil met Taiwan.⁷⁸ In note 22 van de accountantsverklaring⁷⁹ schrijft EY niets dat materieel afwijkt van haar eerdere verklaringen. Zij verwijst verder naar de *disclosures* bij "*Note 3 'Key estimates and judgements*", "*Note 22 'Provisions, contingent assets and contingent liabilities*" en "*Note 36 'Litigations and claims*".
122. In de presentatie die CEO [XXX] geeft tijdens de algemene vergadering op 11 april 2018 (**productie 46**), besteedt [XXX] meer aandacht aan het onderdeel ethiek en naleving van regels. De zichtbaarste maatregelen zijn (i) de instelling van het Independent Compliance Review Panel in 2017, de (ii) instelling in 2017 van een Ethics & Compliance Committee en (iii) de versterking ("*enhancement*") van beleid en procedures. In 2018 staan op de agenda het stellen van *ethics & compliance* doelen voor leidinggevend en werknemers en het verder versterken van de compliance afdeling. Ook het herzien en mitigeren van risico's op het terrein van *ethics & compliance* staat op de agenda. In de presentatie besteedt [XXX] geen aandacht aan de Omkooppraktijken (productie 46).⁸⁰
123. Op 26 juli 2018 verschijnt het halfjaarverslag met daarin een verklaring over de juistheid ervan door de voltallige Board. Behalve het noemen van een kostenpost van EUR 40 miljoen voor "*Compliance Costs/others*" gaat er in het persbericht (**productie 47**) geen aandacht uit naar de Omkooppraktijken en hiermee samenhangende grote risico's. De begeleidende presentatie bevat verder ook geen informatie over de Omkooppraktijken en de lopende onderzoeken. De beschrijving van het onderzoek van de SFO, de PNF

⁷⁶ Productie 45, p. RD 49.

⁷⁷ Productie 45, p. RD 49: "*Following a review of its US regulatory compliance procedures, Airbus has discovered and subsequently informed relevant US authorities of its findings concerning certain inaccuracies in filings made with the US Department of State pursuant to Part 130 of the US International Traffic in Arms Regulations (ITAR) (a US export control regulation). Airbus is cooperating with the US authorities. Airbus is unable to reasonably estimate the time it may take to resolve the matter or the amount or range of potential loss, penalty or other government action, if any, that may be incurred in connection with this matter.*"

⁷⁸ Productie 45, FS 42 ("*Note 22 'Provisions, contingent assets and contingent liabilities*').

⁷⁹ Productie 45, FS 114.

⁸⁰ Productie 46, p. 7.

en de vragen van de Amerikaanse overheid in het halfjaarverslag (**productie 48**) bevat geen extra informatie in vergelijking met het 2017 Annual Report.⁸¹ Ten aanzien van de “*Review of Business Partner Relationships*” meldt Airbus nu dat “*several consultants and other third parties*” procedures zijn gestart tegen Airbus.

124. Op 31 oktober 2018 verschijnt het derde kwartaalverslag. In het begeleidende persbericht staat geen in verband met de Omkooppraktijken relevante informatie. Ten laste van de geconsolideerde EBIT komt een bedrag van EUR 109 miljoen in verband met compliance en andere kosten. Het derde kwartaalverslag (**productie 49**) bevat verder ook geen wezenlijke ontwikkelingen in vergelijking met eerdere verslaglegging. Met de kennis van nu valt in de beschrijving van lopende juridische kwesties op dat het tekstonderdeel dat voorheen apart omschreven stond onder het kopje ‘*Review of business partner relationships*’, is verplaatst naar het slot van het onderdeel “*Investigation by the UK SFO and France’s PNF & Related Commercial Litigation*”. Dat is opvallend, omdat Airbus die twee kwesties steeds los van elkaar en dus als verschillend had gepresenteerd. Nu koppelt Airbus voor het eerst de discussie over de “*business partner relationships*” aan het onderzoek van SFO, PNF en de Amerikaanse overheid. Dat onderzoek ontsproot als zodanig weer aan onregelmatigheden rond de aanvraag van exportfinanciering.
125. Op 19 december 2018 daalt de koers van het Airbus Aandeel met EUR 3,87 (4,44%). Die dag zijn er geen bijzondere publicaties rondom Airbus. De relatief stevige daling laat zich niet verklaren door externe ontwikkelingen of openbaarmakingen rondom Airbus. Gezien de publicatie van de dag erna, lijkt hier sprake te zijn geweest van *front running*. Dat wil zeggen dat grote beleggers al uiterlijk op 19 december 2018 bekend waren met de inhoud van de publicatie in *Le Monde* van 20 december 2018 (**productie 50**). Van deze daling rekent de Stichting ten minste EUR 1,70, oftewel 1,93% ten opzichte van de vorige slotkoers, toe aan de Corrective Disclosure.
126. Op 20 december 2018 schrijft de Franse krant *Le Monde* (**productie 50**) op basis van anonieme bronnen dat Airbus een onderzoek mag verwachten naar corruptie rondom contracten voor levering van commerciële vliegtuigen aan Kazachstan. Ook zou Airbus aan het einde van de zomer van 2018 geïnformeerd zijn over een naderend onderzoek. Verder werd op 20 december 2018 bekend dat de Amerikaanse autoriteiten hun eigen onderzoek hadden geopend naar de door de SFO en de PNF tegen Airbus geuite beschuldigingen van corruptie, gebaseerd op schending van de anti-omkopingsbepalingen van de Amerikaanse Foreign Corrupt Practices Act, schending van de Arms Export Control Act en schending van de ITAR, als gevolg waarvan de onderzoeken die reeds aanhangig waren in Groot-Brittannië en Frankrijk in omvang substantieel toenamen. Na deze berichten zakt het Airbus Aandeel verder. Van deze daling kan EUR 2,62, oftewel 3,05% ten opzichte van de slotkoers van de voorgaande handelsdag, worden gekoppeld aan de publicatie.

3.3.7 Disclosures in 2019

127. Op 14 februari 2019 publiceert Airbus haar 2018 Annual Report. In het persbericht (**productie 51**) en de presentatie (**productie 52**)⁸² noemt Airbus alleen EUR 123 miljoen kosten voor compliance. Tekstueel gezien bevat het 2018 Annual Report geen nieuwe mededelingen over de Omkooppraktijken en de verschillende onderzoeken die

⁸¹ Productie 48, p. 26.

⁸² Productie 49, p. 1 en 9; productie 52, p. 7.

hiernaar lopen. Wel noemt Airbus hier voor het eerst dat zij bij het Franse justitieel onderzoek in verband met Kazachstan een status in de procedure heeft:

“The Company is cooperating fully with the authorities in a judicial investigation in France related to Kazakhstan. In this spirit, the Company asked to be interviewed by the investigating magistrates and has been granted the status of “assisted witness” in the investigation.”

128. In de algemene vergadering van 10 april 2019 wordt [XXX] benoemd als CEO.
 129. Op 30 april 2019 verschijnt het eerste kwartaalrapport van Airbus. Het persbericht en de presentatie bevatten geen informatie over de Omkooppraktijken. Het kwartaalrapport zelf (**productie 54**) bevat ook geen nieuwe informatie.
 130. Op 31 juli 2019 ziet het halfjaarverslag het licht. Hierin duikt een kostenpost van EUR 90 miljoen op voor, onder andere, compliance, aldus het persbericht (**productie 55**).⁸³ De presentatie van de CFO en de kwartaalcijfers bevatten geen extra informatie over de Omkooppraktijken (**productie 56**).
 131. Op 30 oktober 2019 verschijnt het derde kwartaalrapport. Het persbericht en de presentatie bevatten geen informatie over de Omkooppraktijken. Ook het kwartaalverslag voegt op dit punt niets toe (**productie 57**).
- 3.3.8 *Disclosures in 2020*
132. Op 27 januari 2020 schrijft *The Irish Times* dat een schikking van Airbus met diverse vervolgende instanties aanstaande is. De ondertitel van de publicatie luidt: “A deal with regulators in the UK, France and the US is expected in the coming days, with analysts forecasting fines of more than €3bn” (**productie 58**).
 133. In reactie op de publicatie van *The Irish Times* op 27 januari 2020 daalt de koers van het Airbus Aandeel. Van deze daling kan EUR 3,03, oftewel 2,2% ten opzichte van de slotkoers van de voorgaande handelsdag, worden gekoppeld aan de publicatie.
 134. Op 28 januari 2020 kondigt Airbus aan een principeakkoord te hebben getroffen met de Franse, Britse en Amerikaanse autoriteiten (**productie 59**). Het akkoord is op dat moment nog onder voorwaarde van nadere uitwerking. Bij goedkeuring zullen de daarop gebaseerde Schikkingen leiden tot een voorziening op de balans van Airbus van EUR 3,6 miljard in boekjaar 2019.
 135. Op 31 januari 2020 kondigt Airbus aan dat de Schikkingen definitief zijn (**productie 60**). Diezelfde dag plaatsen de drie vervolgende instanties persberichten (**productie 5**, SFO; **productie 8**, PNF en **productie 9**, DoJ).
 136. Bij wijze van schikking en afkoop (strikt genomen: uitstel) van rechtsvervolging betaalt Airbus in totaal EUR 3.598 miljoen plus rente en kosten aan de drie verschillende landen. Hiervan gaat EUR 2,083 miljard naar de PNF, EUR 984 miljoen naar de SFO en respectievelijk EUR 526 naar het Amerikaanse DoJ en EUR 9 miljoen naar het Amerikaanse Departement of State. Hiertegenover staat dat de drie landen de vervolging zullen opschorten voor een termijn van drie jaar. In het persbericht is

⁸³ Productie 55, Persbericht 31 juli 2019 - Airbus reports Half-Year (H1) 2019 results, p. 3.

vermeld dat Airbus zichzelf aangaf, meewerkte aan de onderzoeken en grote stappen heeft gezet om de bedrijfsvoering te hervormen en herhaling te voorkomen.

137. Met de Schikkingen zijn de Omkooppraktijken onomstotelijk komen vast te staan. Ze worden bevestigd in het op 30 januari 2020 door de Britse SFO gepubliceerde Britse Statement of Facts, de op 30 januari 2020 door de Franse PNF gepubliceerde *Judicial Public Interest Agreement*⁸⁴ en door de Amerikaanse Statement of Facts van het Amerikaanse DoJ. Van belang is daarbij dat de Britse Schikking ook van rechterlijke goedkeuring is voorzien. Dat voorziet de Britse Schikking van een extra waarborg omtrent de totstandkoming ervan.
138. De Omkooppraktijken houden volgens de Schikkingen een schending in van de anti-omkoopbepalingen van de Amerikaanse *Foreign Corrupt Practices Act*, de Amerikaanse *Arms Export Control Act*, Artt. 126.1 (Verboden Export, Import en Verkoop naar Bepaalde Landen), 129 (Registratie en Vergunningverlening aan Bemiddelaars), en 130 van de Amerikaanse *International Traffic in Arms Regulations* (ITAR), omkoping van een buitenlandse ambtenaar (Art. 435-3 Frans Wetboek van Strafrecht), omkoping (Art. 445, lid 1, Frans Wetboek van Strafrecht) en het niet voorkomen van omkoping door een commerciële organisatie (Art. 7 Britse *Bribery Act 2010*).
139. Airbus heeft in rechte haar verantwoordelijkheid voor de door verschillende nationale vervolgingsinstanties vastgestelde Omkooppraktijken erkend, aanvaard en toegegeven en daarmee haar schuld daaraan erkend. Zij heeft bovendien onherroepelijk bevestigd dat de weergave van de feiten door SFO, PNF en DoJ juist en correct is.⁸⁵ Zij is overeengekomen haar huidige en toekomstige advocaten, functionarissen, bestuurders, werknemers, vertegenwoordigers, aandeelhouders of enig ander persoon die gemachtigd is namens Airbus te spreken, te verbieden publiekelijk uitspraken te doen waarmee de in de verschillende feitenrelazen vermelde zaken worden weersproken.⁸⁶ Gezien de openbaarheid van de civielrechtelijke procedure kunnen Airbus, de NEDs, de CEOs en de CFOs de juistheid van het wangedrag en haar wetenschap daarvan alleen al daarom niet betwisten. Dat zou immers een schending opleveren van de afspraken die Airbus met de Franse, Britse en Amerikaanse overheden heeft gemaakt.
140. Op 4 februari 2020 schrijft *The Wall Street Journal* dat het Colombiaanse Avianca een onderzoek is gestart naar aanleiding van haar betrokkenheid bij de Omkooppraktijken en de Schikkingen die Airbus getroffen heeft (**productie 61**). Die dag wordt ook bekend dat de topman van Air Asia, [XXX], aftreedt naar aanleiding van de Schikkingen. Verder is er ook in Ghana aandacht voor de Schikkingen en de rol van Ghanese partijen in de Omkooppraktijken. Het Airbus-aandeel daalt op 5 februari 2020 met EUR 1,36, oftewel 0,99%.
141. Op 12 februari 2020 publiceert Bloomberg over mogelijke maatregelen van SriLankan Airways (**productie 62**). Het Airbus Aandeel pakt die dag een verlies. Hiervan is EUR 2,36, 1,73% ten opzichte van de slotkoers van de voorgaande handelsdag, toerekenbaar aan de Corrective Disclosure.
142. Op 13 februari 2020 besteedt The Guardian aandacht aan de gevolgen van de Schikkingen op het resultaat van Airbus (**productie 63**). Ook schrijft Colombia Reports

⁸⁴ https://www.agence-francaise-anticorruption.gouv.fr/files/CJIP%20AIRBUS_English%20version.pdf

⁸⁵ Productie 4, Amerikaans Statement of Facts, para. 2.

⁸⁶ Productie 2, Brits Statement of Facts, para. 35.

over een *dawn raid* bij Avianca in verband met omkoopkwesties (**productie 64**). Het Airbus-aandeel daalt die dag met EUR 1,81, ofwel met 1,34%.

143. Op 13 februari 2020 publiceert Airbus het Annual Report 2019 (**productie 65**). Hierin is de tekst van het persbericht van 31 januari 2020 integraal terug te vinden.
144. In de toelichting op de jaarrekening vallen de volgende passages op:
- a. om te beginnen schrijft Airbus op p. 177 bij de uitwerking van het remuneratieplan van de huidige CEO het bedrag van de *penalties* buiten beschouwing te laten.⁸⁷ Het is niet duidelijk in hoeverre deze gunstige behandeling ook ten goede komt aan managers die (mede)verantwoordelijk waren voor de Omkooppraktijken en
 - b. op 15 maart 2020 schrijft *The Wall Street Journal* over contracten van Airbus' helikopterdivisie (**productie 66**). Bepaalde "*middle men*" zouden wel erg royaal betaald zijn voor hun betrokkenheid. Op het moment dat de kwesties speelden, stond [XXX] aan het roer van de helikopterdivisie. [XXX] is de opvolger van [XXX] en nog steeds CEO van Airbus. In het artikel staan uitgebreide verwijzingen naar interne stukken van Airbus, zoals notulen van vergaderingen van leidinggevenden die op dat moment belast zijn met het beëindigen van lopende contracten met Bemiddelaars. Uit de publicatie blijkt dat intern in ieder geval 110 samenwerkingen met Bemiddelaars als verdacht aangemerkt werden. Ook volgt uit de publicatie dat de krant (delen uit) een intern onderzoek van Airbus heeft ingezien.
145. Op maandag 16 maart 2020, de dag na de uitgebreide publicatie in *The Wall Street Journal*, daalt het Airbus Aandeel. Van die daling is EUR 0,84, oftewel 1,14 %, toe te rekenen aan de Corrective Disclosure.

3.4 Het informatieverzuim

3.4.1 Plan van behandeling

146. De voorgaande beschrijving van de Omkooppraktijken, de Financiële Publicaties en ad hoc mededelingen laat een groot contrast zien tussen de binnen- en buitenwereld van Airbus. Door de band genomen was Airbus in haar berichten vaag. Zij bediende zich van *boiler plate*-achtig taalgebruik. Zij presenteerde relevante informatie geïsoleerd en met zo min mogelijk context. Dit onderdeel van de dagvaarding gaat nader in op Airbus' informatieverzuim. Hierna volgt een aantal concrete voorbeelden van situaties, gebeurtenissen en ontwikkelingen die Airbus op enig moment had moeten melden, maar die zij verborgen hield of op zodanig gefragmenteerde wijze openbaarde dat de buitenwereld de informatie niet of nauwelijks op waarde kon schatten. De voorbeelden die de Stichting hierna beschrijft, gaan van groot naar klein:

⁸⁷ Productie 65, Annual Report 2019, toelichting op de jaarrekening "*The Company's executive team reported to the authorities and demonstrated exemplary cooperation along the whole process. For these reasons, the Committee has concluded that the impact of the penalties should not be considered in the assessment of the 2019 Variable Remuneration and the ongoing and future incentive plans.*"

- a. de werkwijze van SMO International en het kunnen bestaan van een cultuur binnen Airbus waarin omkoping kon plaatsvinden op een welhaast geïstitutionaliseerde wijze;
 - b. het fragmenteren van relevante feiten die met elkaar samenhangen, maar die Airbus als volkomen losstaand presenteert;
 - c. het kleinhouden van een serieus probleem door de concrete Omkooppraktijken zo lang mogelijk niet te openbaren en belangrijke informatie omfloerst op te schrijven en te verstoppen in de Financiële Publicaties, terwijl hiernaar in persberichten en presentaties geen aandacht uitging;
 - d. het niet openbaren van tussenstappen van een langer proces, hoewel deze geopenbaard moeten worden wanneer ze alleen of samen met andere tussenstappen voldoende materieel, of voldoende concreet en koersgevoelig zijn. Dit betreft het strafrechtelijk onderzoek; de onderhandelingen en de remediërende maatregelen die Airbus in de tussentijd treft; en
 - e. Airbus is vaak te laat met het doen van meldingen.
147. In het vervolg van deze dagvaarding verwijst de Stichting naar de in dit hoofdstuk beschreven tekortkomingen in Airbus informatievoorziening naar de buitenwereld als het **Informatieverzuim**.

3.4.2 *Verhullen omvang en problemen SMO International's bemiddelaarsnetwerk*

148. In overkoepelende zin schuilt het grote gebrek in de Financiële Publicaties vanaf, ten minste, de kwartaal- en halfjaarpublicaties in 2014 in het verzwijgen van de werkwijze van SMO International en de risico's die hiermee gepaard gingen. SMO International werd, naar verluid, door oud-topman [XXX] aangeduid als de "*bullshit castle*"⁸⁸. Het was immers vanaf het voorjaar 2014, dat SMO en SMO International intern onder het vergrootglas kwamen te liggen doordat het CDS Committee (i) vragen ging stellen over, onder andere, de naleving van de interne compliancevoorschriften en (ii) een interne audit gelastte.
149. Op deze manier verhuult Airbus voor de buitenwereld dat SMO International verantwoordelijk was voor de inschakeling van meer dan duizend (!) lokale Bemiddelaars die betrokken waren bij de verkoop van defensieartikelen.⁸⁹ Ten aanzien van die meer dan duizend individuele Bemiddelaars was de *due diligence* voor het aangaan van een werkrelatie structureel onvoldoende, zo werd kenbaar voor het CDS Committee in 2014. De naleving van de bestaande interne procedures die moesten

⁸⁸ Productie 39: "[XXX] has been left with little choice other than to make a clean break: He has frozen all suspicious contracts with external consultants who helped fill the order books for Airbus. He has sought the dissolution of a Paris-based sales division -- which he refers to as a "Bullshit Castle" due to his belief that it is responsible for many of the dirty deals made with the help of such consultants. And he has fired people and brought in a law firm to look through files and hard drives. He even gave the lawyers his own laptop."

⁸⁹ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nr. 107: "Airbus's over one thousand business partners who were used to sell ITAR-controlled defense articles and defense services". In hoeverre Airbus nog meer Bemiddelaars had die zich niet bezighielden met de verkoop van ITAR-onderworpen vliegtuigen en diensten, maar met de verkoop van andere vliegtuigen, maakt het Amerikaanse Statement of Facts niet duidelijk.

waarborgen dat Airbus niet in zee ging met onwenselijke Bemiddelaars, functioneerde niet.

150. In ieder geval zijn voor Airbus de ontdekkingen dusdanig ernstig dat zij betalingen aan Bemiddelaars voor de commerciële luchtvaartdivisie bevriest in oktober 2014 en voor de helikopter- en defensietakken in mei 2015. Zowel het onderzoek als de bevrozingen waren concreet, ongepubliceerd en hadden direct betrekking op Airbus dan wel door Airbus uitgegeven financiële instrumenten. Ook zouden zij gevolgen hebben voor de beurskoers, zoals wel blijkt uit het effect van de latere Corrective Disclosures.
151. Het grotere verhaal was voor Airbus ook duidelijk. De zeventien gevallen van Omkooppraktijken die blijken uit de Schikkingen wijzen uit dat de Omkooppraktijken op alle continenten voorkwamen en dat hierbij tal van partijen betrokken waren. Het zijn geen incidenten; het is een bedrijfscultuur. Corruptie was in diepgaande mate geïnternaliseerd in de bedrijfsvoering van Airbus.
152. Gedurende 2014 en 2015 deed Airbus geen openbare mededelingen over de (i) onderzoeksbevindingen; (ii) de bedrijfscultuur waarin omkoping mogelijk was; en (iii) de maatregelen die zij trof ten aanzien van SMO International en de Bemiddelaars. Niet op ad hoc basis; niet in Financiële Publicaties.
153. Pas in het 2015 Annual Report, schrijft Airbus onder het kopje "*Commercial Disputes*" dat zij "*In light of regulatory investigations and commercial disputes (...) the Group has determined to enhance certain of its policies, procedures and practices, including ethics and compliance. The Group is accordingly in the process of revising and implementing improved procedures, including those with respect to its engagement of consultants and other third parties, in particular in respect of sales support activities, and is conducting enhanced due diligence as a pre-condition for future or continued engagement and corresponding payment.*"
154. Airbus schrijft in het 2015 Annual Report haar processen te verbeteren. Tussen de regels door zou men kunnen lezen dat er bij de verkoopafdeling zaken niet goed gingen. Het feit dat Airbus grootschalige en diepgewortelde compliance tekortkomingen had geconstateerd en wist dat er sprake was van Omkooppraktijken, vermeldde Airbus ten onrechte niet. Dat was concrete informatie die betrekking had op Airbus en waarvan redelijkerwijs verwacht mocht worden dat het uitkomen effecten zou hebben op de koers van het Airbus Aandeel. Het was ook belangrijke informatie om te vermelden in de Financiële Publicaties, zoals in wezen al blijkt uit het feit dat Airbus er wel aandacht aan besteedde, maar dat in zeer omfloerste, weinig concrete bewoordingen deed.
155. Over de omvang van SMO International's werk, de belangrijke rol van Bemiddelaars en de risico's die bij de inschakeling van Bemiddelaars hoorden, doet Airbus geen duidelijke en ondubbelzinnige mededelingen in de Financiële Publicaties vóór 31 januari 2020.

3.4.3 *Airbus fragmenteert informatie*

156. Ook informatie die verband hield met de Omkooppraktijken, houdt Airbus in haar Financiële Publicaties gescheiden van dit onderwerp. Op die manier wordt het verhaal nooit compleet. Een paar voorbeelden:
 - a. Op 6 februari 2017 meldt het vertrek van [XXX] (productie 29). Het persbericht bevat loftuitingen aan zijn adres; verder geen context bij zijn vertrek. [XXX]

was eindverantwoordelijk voor SMO en haar onderafdeling SMO International. [XXX] naam duikt na zijn vertrek in allerlei media op in verband met betrokkenheid bij verkooporders met een luchtje in, onder andere, Kazachstan. Airbus licht het vertrek van [XXX] niet toe. Zo vermeldt Airbus ook niet dat zij al op 1 maart 2016 SMO en SMO International opgedoekt had; iets dat weer een vervolg was op het eigen interne onderzoek in 2014. De Schikkingen bevestigen [XXX] nauwe betrokkenheid bij het werk van SMO International en zijn kennis van de Omkooppraktijken en, in ieder geval, van de veronachtzaming van de interne compliance regels.

- b. In het bericht dat Airbus op 7 augustus 2016 publiceert (productie 25), maakt zij bekend dat de SFO onderzoek deed. Dit deed zij in vervolg op Airbus' eerdere bericht over haar "*cooperation with the UK Serious Fraud Office (SFO) and the European Export Credit Agencies*". Dit nieuwsfeit plaatste Airbus direct na de verwijzing naar de eerdere openbaarmaking in verband met de onregelmatigheden bij de exportkredietaanvraag. In latere publicaties voegt Airbus het onderzoek van SFO en, later ook, PNF daaraan toe. Op die manier wekte Airbus de indruk dat de lopende onderzoeken op de eerste plaats betrekking hadden op de eerdere mededelingen, oftewel op de onregelmatigheden in verband met één specifieke exportkredietaanvraag. Zo leidt Airbus de aandacht weg van het feit dat de grootschalige onderzoeken naar Airbus' Omkooppraktijken ten minste zeventien concrete gevallen betroffen (beknopt beschreven in alinea 49).
 - c. Voor het eerst in het 2014 Annual Report⁹⁰ vermeldt Airbus de lopende: "*Review of business partner relationships*". Airbus doet dat lange tijd in een afzonderlijke paragraaf. Zij relateert dit onderwerp niet aan het onderzoek van SFO, PNF of DoJ. Voor het eerst in het derde kwartaalverslag van 2018 had de paragraaf waarin Airbus de "*Review*" beschreef, niet langer een eigen kopje. De integrale inhoud van de paragraaf was nu verplaatst naar het kopje: "*Investigation by the UK SFO and France's PNF & Related Commercial Litigation*". Het onderzoek van SFO is echter al sinds augustus 2016 bekend bij Airbus; hierover verschaft Airbus reeds lang min of meer dezelfde summiere informatie; waarom dan deze verplaatsing? Dit wijst erop dat Airbus zo lange tijd de indruk wist te vermijden dat het lopende onderzoek een veel breder bereik had dan alleen de geïsoleerde onregelmatigheden rondom de exportkredietaanvraag.
157. Airbus fragmenteert belangrijke informatie op zo'n manier dat de buitenwereld die gegevens niet in onderlinge samenhang met elkaar kan zien.
- 3.4.4 *Het klein houden van een serieus probleem*
158. Airbus noemt de lopende onderzoeken vanaf 2016 op een zeer algemene en summiere wijze. Airbus doet dat in een tamelijk kleine alinea in het periodieke verslag. Zij besteedt vrijwel nooit aandacht daaraan in de PowerPointpresentaties van de CFO voor analisten en institutionele beleggers. Op deze manier blijven de lopende onderzoeken en de risico's die ervan uitgaan, enigszins verstopt.

⁹⁰ Productie 19, 2015 Annual Report, p. RD 51.

159. Airbus houdt de Omkooppraktijken die blijken uit de Schikkingen zo lang mogelijk geheim. Toch moet Airbus ruim voor januari 2020 van het bestaan weten. Is het niet door de diverse interne onderzoeken die Airbus vanaf 2014 uitvoert, dan is het wel door het uitgebreide onderzoek door advocaten, accountants en andere deskundigen vanaf begin 2016. Bij dergelijke onderzoeken voorzien de onderzoekers de opdrachtgever met grote regelmaat van tussentijdse bevindingen. Die updates stelden Airbus in de gelegenheid tot tussentijdse berichtgeving. Die gelegenheid nam Airbus niet te baat.
160. Airbus houdt te lang de financiële blootstelling van de Omkooppraktijken en de onderzoeken hiernaar in het ongewisse. Op basis van historische voorbeelden, de omvang van het onderzoek en de veelheid aan bestreken onderwerpen had Airbus hierover de markt naar behoren kunnen informeren via de Financiële Publicaties. Met de bewering dat het te vroeg was om de “*likelihood or extent of any liability*” in te schatten, maakt Airbus zich er lange tijd te makkelijk van af.⁹¹

3.4.5 *Het verbergen van belangrijke ontwikkelingen*

161. Airbus miskende dat zij ook de tussenstappen in een langer proces afzonderlijk of anders tezamen met een of meer opvolgende ontwikkelingen had moeten openbaren:
- a. De verschillende strafrechtelijke onderzoeken waarvan Airbus onderwerp was, en het interne onderzoek dat Airbus zelf verrichtte, leidden tot bevindingen die thuishoorden in de Financiële Publicaties en in ad hoc mededelingen. De 17 omkooppraktijken kwamen niet uit de lucht vallen aan de vooravond van de schikking op 31 januari 2020.
 - b. Airbus heeft meerdere maatregelen genomen om de Omkooppraktijken ook te voorkomen in de toekomst. De implementatie van interne richtlijnen en waarborgen; het evalueren van alle afspraken met Bemiddelaars; het opdoeken van SMO en SMO International; het melden aan opsporende instanties van verdachte feiten; het vertrek van [XXX] en zijn rechterhand in voorjaar 2017; de onderhandelingen met de SFO, PNF en DOJ over de schikkingsbedragen. Dit zijn allemaal tussenstappen richting de Schikkingen en hierover had Airbus mededelingen moeten doen.
 - c. Met name de ontmanteling van de interne omkooporganisatie SMO had niet onvermeld mogen blijven. Met een jaarbudget van rond EUR 300 miljoen en ongeveer 150 betrokken medewerkers, was dit een materieel feit.
 - d. De Schikkingen van 31 januari 2020 en het bedrag van EUR 3,6 miljard kunnen voor Airbus niet uit de lucht zijn komen vallen. Niet alleen de scope van het onderzoek, maar ook het bedrag moeten lange tijd onderwerp van bespreking zijn geweest. Airbus heeft hieraan nooit een publicatie gewijd, anders dan dat ze schreef dat het nog te vroeg was om iets te zeggen over de omvang van mogelijke boetes.

3.4.6 *Airbus openbaarde feiten vaak met grote vertraging*

162. Airbus is vaak te laat met haar openbaarmakingen. Openbaarmakingen dienen onverwijld te gebeuren als er sprake is van Voorwetenschap. Belanden ze in een

⁹¹ Productie 27, Persbericht 26 oktober 2016 - Airbus Group Reports Nine-Month (9m) 2016 Results, p. 24.

Financiële Publicatie, dan horen de feiten thuis in het verslag over de periode waarin de feiten spelen.

- a. Het sterkste voorbeeld van te laat publiceren is wellicht wel dat niet Airbus een relevant feit bekend maakt, maar dat dit in de media gebeurt. Reageert de beurskoers op zo'n publicatie, dan betrof het Voorwetenschap die Airbus zelf niet bekend gemaakt heeft. Van de relevante *Corrective Disclosures*, die verband houden met koersdalingen, betreffen er meerdere informatie die gedeeld is door media en niet door Airbus. Airbus heeft in meerderheid de juistheid van de berichtgeving in de media niet weersproken. De gevolgen van de publicaties voor de beurskoers tonen aan dat de informatie waarover Airbus in ieder geval moet hebben beschikt de beurskoers kón beïnvloeden; dat deed de informatie immers toen deze uitkwam. Airbus publiceerde zelf echter niet, terwijl de publicatieverantwoordelijkheid bij de beursvennootschap berust. Dit betreft in ieder geval op 7 augustus 2016 de publicaties in *Der Spiegel* en *Handelsblatt* over de betrokkenheid van de CEO bij Omkooppraktijken; op 20 december 2018 met medeneming van effecten van waarschijnlijk front-running op de dag ervoor het bericht in *Le Monde* over mogelijk strafrechtelijk onderzoek; op 27 januari 2020 de voorspelling in *The Irish Times* dat er een schikking aankomt, waarbij ook hier aanwijzingen voor *front running* bestaan; op 5 februari 2020 de publicatie in *The Wall Street Journal* over een inval bij Avianca, een naam die ook in de Schikkingen opduikt; berichtgeving op 12 februari 2020 over mogelijke acties vanuit SriLankan Airlines op 13 februari 2020 het bericht in *The Guardian* over nog een inval bij Avianca; en het bericht op 16 maart 2020 in *The Wallstreet Journal* over, onder andere, interne *red flags* bij commerciële afspraken van de helikopterdivisie.
- b. De kwartaalrapportage die op 28 april 2016 verschijnt en het halfjaarverslag 2016 moesten informatie bevatten over de interne onderzoeken waartoe Airbus in april 2016 opdracht geeft en over de meldingen die Airbus begin 2016 doet bij de Britse, Duitse en Franse Export Credit Agencies, maar bevatte die informatie niet. Airbus meldt deze zaken pas in het derde kwartaalrapport van 26 oktober 2016. Later, in het derde kwartaalverslag van 2016 (productie 28) doet Airbus het voorkomen alsof de onderzoeksresultaten afgewacht moesten worden voordat zij meer duidelijk kon zijn over de risico's daarvan: "*potential imposition of any monetary penalty (and the amount thereof) arising from the SFO investigation would depend on factual findings, and as such it is too early to determine the likelihood or extent of any liability.*" Airbus was echter bekend met het feit dat zij UK Export Finance en soortgelijke *export credit agencies* had geprobeerd te misleiden door welbewust onjuiste en onvolledige informatie te verstrekken.⁹² Juist om te

⁹² Productie 2, Britse Statement of Facts, p. 21-22: "*In November 2014 Airbus employees submitted an application for export credit financing to UKEF in respect of 4 A330 aircraft, the first of which was to be delivered at the end of February 2015. (...) Airbus employee 1 [senior] had signed the Agent Declaration, thereby acknowledging that the information contained therein could be relied upon by UKEF. The agents' details submitted falsely suggested that Intermediary 1 was a 'he', and that the consultant agreement accurately reflected the total amount Airbus would pay. There was no mention of the market share agreement commission. (...) 98. On 13 February 2015 Airbus provided answers to UKEF's questions. The answers referred to the agent as both a 'he' and 'she' and again Airbus did not*

voorkomen dat zij met de billen bloot moet, trekt Airbus in maart 2015 de exportfinancieringsaanvraag in. Airbus kent de “*factual findings*” al, maar stelt de openbaarmaking uit.

3.4.7 *Tussenstand*

163. Airbus hield belangrijke onderwerpen verborgen, zoals de bevrozing van betalingen en vaak ook meldingen aan autoriteiten en interne onderzoeken vlak nadat Airbus deze gedaan had. Andere onderwerpen maakte zij kleiner, zoals het SFO-onderzoek en de problemen met Bemiddelaars. Weer andere onderwerpen werden versnipperd gepresenteerd om te voorkomen dat de indruk ontstond dat de problemen bij Airbus groter waren.
164. De mondjesmaat gebrachte informatie over de Omkooppraktijken vervatte Airbus zo minimaal en abstract mogelijk in de Financiële Publicaties. In de voor de meeste gebruikers veel toegankelijker presentaties en persberichten besteedde Airbus hieraan niet de minste aandacht.

4 TOEPASSELIJK RECHT

165. Alvorens in het volgende hoofdstuk in te gaan op de grondslagen van de aansprakelijkheid van Airbus c.s. licht de Stichting toe dat haar vorderingen primair beoordeeld moeten worden naar Nederlands recht. Subsidiair beroept de Stichting zich op het Franse, Duitse en Spaanse recht.
166. De aanspraken van de Beleggers betreffen niet-contractuele verbintenissen. Deze verbintenissen vloeien voort uit het vennootschapsrecht en uit de uit het vennootschapsrecht volgende persoonlijke aansprakelijkheid van leden van de organen van de vennootschap voor verplichtingen van de vennootschap. Dergelijke aanspraken vallen buiten het toepassingsgebied van Rome-II.⁹³ In deze zin oordeelde ook de rechtbank Rotterdam in het tussenvonnis in de Petrobras-zaak van 29 januari 2020.⁹⁴ Dit betekent dat de nationale regels over toepasselijk recht toepassing vinden, in het bijzonder art. 10:118 BW jo. 10:119 BW.
167. Uit art. 10:118 BW volgt dat het incorporatierecht, in dit geval dus Nederlands recht, de vorderingen van aandeelhouders tegen Airbus vanwege schending van haar

*mention the market share agreement despite a request by UKEF for confirmation there were no other payments from Airbus to the Company of intermediary 1. UKEF asked Airbus to confirm that its agent was not the wife of SLA Executive 1. On 26 February 2015, Airbus asserted to UKEF that the agent was not the wife of SLA Executive 1 and that the agent had no connection to SLA. Airbus employee 10 passed information he received from Airbus employee 11 (Airbus SMO International) in an email (answers by Airbus in bold) to a UKEF employee: “Our research has identified the wife of the [SLA Executive 1] as having the same name as the one we have been given. Please confirm that this is not a party to this issue and is not your agent. **This is an homonymy but certainly not the same person. She is not a party to this issue and she is not our agent.** We assume this is a coincidence but could you also confirm that your agent has no connection to the airline, its personnel or family members of staff and executives at the airline. **We confirm.**” 99. On 27 February 2015, UKEF personnel spoke with Airbus employee 10 and Airbus employee 8 [senior]. This call did not alleviate UKEF’s concerns and following it Airbus employee 10 emailed Airbus employee 12 explaining: “the truth is most unfortunate”*

⁹³ Art. 1 lid 2 sub d Rome- II.

⁹⁴ ECLI:NL:RBROT:2020:614, r.o. 5.53.

vennootschapsrechtelijke publicatieverplichtingen beheerst. De statutaire zetel van Airbus ligt immers in Nederland.

168. Uit art. 10:118 BW jo. 10:119 sub b BW volgt dat het inwendig bestel van de onderneming en de daarmee verband houdende onderwerpen beheerst worden door het recht dat op de onderneming van toepassing is. De verantwoordelijkheid van de Board voor het opstellen en uitvoeren van toezicht op financiële verslaggeving valt binnen deze categorie. De verantwoordelijkheid voor het opstellen en toezicht ten behoeve van anderen dan de vennootschap, zoals de markt c.q. het beleggende publiek, is onlosmakelijk verbonden met die vennootschapsrechtelijke taak. Die verantwoordelijkheid naar derden kan immers niet bestaan zonder de verplichting tot het opstellen van en uitvoeren van toezicht op het opstellen van de financiële verslaggeving.
169. Op grond van art. 10:118 BW jo. 10:119 sub e BW is voor de aansprakelijkheid van bestuurders, commissarissen en andere functionarissen naast de vennootschap eveneens Nederlands recht bepalend.⁹⁵ De aanspraken van de Beleggers jegens de leden van de Board en de CFOs berust op hun verantwoordelijkheid voor de publicatie van onjuiste, onvolledige en misleidende financiële gegevens en andere informatie en voor het bewust wekken van – achteraf gezien misplaatst – vertrouwen bij beleggers. Het gaat hierbij om schendingen van het Nederlandse (rechtspersonen- en financieel toezicht-) recht.⁹⁶ Hun aansprakelijkheid vloeit voort uit een onbehoorlijke uitoefening van hun (bestuurs- en toezicht-)taak.⁹⁷ De verantwoordelijkheid van de leden van de Board en de CFOs is onlosmakelijk verbonden met het zijn van bestuurder van Airbus en daarmee een kwestie van vennootschapsrechtelijke hoedanigheid of functie. In zoverre de CFOs geen bestuurders in de zin van art. 10:119 BW zijn, zijn zij in ieder geval “andere functionarissen”. Dat leidt dan evenzeer tot toepasselijkheid van Nederlands recht op de tegen hen gerichte vorderingen.
170. Aangezien het incorporatierecht ook de vraag beheerst wie naast de corporatie aansprakelijk is vanwege een in dat verband relevante hoedanigheid, bepaalt Nederlands recht ook het antwoord op de vraag of de Accountants aansprakelijk zijn naast de vennootschap. Voor de toepassing van deze bepalingen is de Accountant een “andere functionaris”. De rol, de functie en de verplichtingen van de externe accountant zijn geregeld in art. 2:393 BW. De functie van controlerend accountant volgt rechtstreeks uit het vennootschapsrecht en is onlosmakelijk verbonden met de publicatieverplichtingen van de vennootschap. Dat maakt dat het incorporatierecht hier bepalend is. Het Nederlands recht vindt daarom toepassing op de tegen de Accountants gerichte vorderingen.

⁹⁵ ECLI:NL:RBROT:2020:614, r.o. 5.53: “Op grond van artikel 10:119 BW is het recht dat op de corporatie van toepassing is, ook van toepassing op de vraag wie naast de corporatie voor de handelingen waardoor de corporatie wordt verbonden, aansprakelijk is uit hoofde van een bepaalde hoedanigheid zoals die van bestuurder van de corporatie. In artikel 10:118 BW is bepaald dat een corporatie die ingevolge de oprichtingsovereenkomst haar zetel heeft op het grondgebied van de staat naar welks recht zij is opgericht, wordt beheerst door het recht van die staat. Nu Petrobras een vennootschap naar Braziliaans recht is die haar zetel in Brazilië heeft, is op de vorderingen jegens [naam gedaagde 1] en [naam gedaagde 2] Braziliaans recht van toepassing.”

⁹⁶ Asser/Kramer & Verhagen 10-III, 2015/65.

⁹⁷ Asser/Kramer & Verhagen 10-III, 2015/68 en 69.

171. Hierbij speelt ook mee dat de Accountants onderworpen zijn aan de in Nederland geldende voorschriften voor jaarverslaggeving en controle (waaronder de Nadere voorschriften controle- en overige standaarden, afgekort **NV COS**), en onderworpen zijn aan toezicht door de Nederlandse toezichthouder op grond van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta).
172. Het voorgaande betekent dat de vorderingen op de leden van de Board, de CFOs en de Accountants worden beheerst door Nederlands recht.
173. Mocht de rechtbank oordelen dat vorderingen worden beheerst door het recht van een ander land, dan behoort zij de Stichting in de gelegenheid te stellen haar eis en de daaraan ten grondslag stellingen aan te passen dan wel aan te vullen.⁹⁸ Voor nu volstaat de Stichting in het navolgende met een zeer beknopte uitwerking van de eventuele aansprakelijkheid naar Spaans, Frans en Duits recht.

5 DE GRONDSLAGEN VAN AANSPRAKELIJKHEID

5.1 Plan van behandeling

174. In dit hoofdstuk diept de Stichting de rechtsgronden van de aansprakelijkheid van Airbus c.s. uit:
- a. eerst werkt de Stichting de aansprakelijkheid van Airbus nader uit. De geschonden wettelijke norm wordt gevonden in de regels inzake misleidende financiële verslaggeving (art. 2:362 leden 1 tot en met 3 BW (jaarrekening), art. 2:391 lid 1 BW (bestuursverslag) en International Accounting Standards 1.15-24 (jaarrekening conform EU IFRS)), de regels inzake handelen in strijd met de ad hoc openbaarmakingsverplichtingen (art. 5:25i lid 2 Wft), en - voor normschendingen na 3 juli 2016 – in de regels van art. 17 Marktmissbruikverordening (verplichting tot publicatie van voorwetenschap) en art. 12 lid 1 aanhef en onder c jo. art. 15 Marktmissbruikverordening (verbod op marktmanipulatie);
 - b. daarna komen de onrechtmatigheid van het handelen c.q. nalaten van de leden van de Board en van de CFOs aan bod; en
 - c. aan het slot van het hoofdstuk gaat de Stichting in op het causaliteitsvereiste.
175. Met betrekking tot het mogelijk toepasselijke buitenlands recht volstaat de Stichting met korte beschrijvingen van de relevante rechtsgronden. Ter ondersteuning legt de Stichting ondersteunende memoranda van deskundigen uit de verschillende jurisdicties over. Dit betreft memoranda/*expert reports* van de hand van:
- a. [XXX], Avocat à la Cour d'Appel de Paris, partner bij het advocatenkantoor [XXX] (het **Franse Advies, productie 67**);
 - b. [XXX], hoogleraar burgerlijk - en ondernemingsrecht aan de [XXX] (het **Duitse Advies, productie 68**); en
 - c. [XXX], advocaat bij [XXX], en [XXX], advocaat bij [XXX] in Madrid (het **Spaanse Advies, productie 69**).

⁹⁸ Kamerstukken II 2009/2010, 3 MvT, p. 10

5.2 De aansprakelijkheid van Airbus

5.2.1 Inleiding

176. Het Informatieverzuim kleurt de onrechtmatigheid Airbus' handelen en nalaten in. Met dit Informatieverzuim heeft Airbus aanzienlijke schade berokkend aan Beleggers. Dit Informatieverzuim van Airbus is, in relatie tot de Financiële Publicaties, juridisch als volgt te kwalificeren:

- a. misleidende financiële verslaggeving (art. 2:362 leden 1 tot en met 3 BW (jaarrekening), art. 2:391 lid 1 BW (bestuursverslag) en International Accounting Standards 1.15-24 (jaarrekening conform EU IFRS));
- b. marktmanipulatie als bedoeld in art. 12 lid 1 aanhef en onder c jo. art. 15 Marktmissbruikverordening; en
- c. schending van art. 5 lid 4 aanhef en onder b Transparantiebesluit.

177. Daarnaast levert het Informatieverzuim, waar dat betrekking heeft op het niet, verhold, of te laat publiceren van Voorwetenschap, strijd op met Airbus' ad hoc openbaarmakingsverplichtingen (art. 5:25i lid 2 Wft en voor normschendingen na 3 juli 2016 art. 17 Marktmissbruikverordening).

5.2.2 Misleidende financiële verslaggeving

5.2.2.1 Algemeen kader

178. Het doel van de financiële verslaggeving is het verschaffen van het wettelijk vereiste inzicht aan de gebruiker volgens in het maatschappelijk verkeer aanvaarde normen. Dit wettelijk vereiste inzicht stelt de gebruiker van de (jaar)rekening in staat om een verantwoord oordeel te vormen over het vermogen, het resultaat, de solvabiliteit en de liquiditeit van de rechtspersoon (art. 2:362 lid 1 BW). De balans met toelichting en de winst- en verliesrekening met toelichting moeten beide een getrouw, duidelijk en stelselmatig beeld geven (art. 2:362 leden 2 en 3 BW).

179. Het bestuursverslag moet een getrouw beeld geven van de toestand van de vennootschap op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en haar groepsmaatschappijen waarvan de cijfers zijn meegenomen in de groepsjaarrekeningen (art. 2:391 BW).

180. Deze normen dienen uitdrukkelijk ter bescherming van de belangen van de gebruikers van financiële verslaggeving. Bij schending van deze normen is daarom voldaan aan het relativiteitsvereiste.

181. Gedetailleerde inrichtingseisen voor de inhoud van het financieel verslag zijn te vinden in de internationale standaarden voor jaarrekeningen. Deze gelden voor de geconsolideerde jaarrekening van vennootschappen met beursnotering binnen de EER, aldus Verordening (EG) nr. 297/2008. Onder die internationale standaarden vallen de door de Europese Commissie bij verordening goedgekeurde, in het Publicatieblad van de EU bekendgemaakte internationale verslaggevingsstandaarden (IFRS – International Financial Reporting Standards) en interpretaties daarvan (**EU IFRS**). De EU IFRS voorwaarden worden opgesteld door de International Accounting Standards Board.

182. Om te komen tot een antwoord op de vraag of de financiële verslaggeving voldoet aan de vereisten ten aanzien van de verschaffing van inzicht en getrouw beeld gaat men uit van de vermoedelijke verwachting van de maatman bij de beoordeling van een – mogelijk misleidende – voorstelling. Hierbij wordt aangesloten bij de rechtspraak over prospectusaansprakelijkheid.
183. Er is sprake van een misleidende voorstelling van zaken, als de onjuiste, onvolledige of ontbrekende gegevens in de financiële verslaggeving redelijkerwijs van materieel belang waren voor de gebruiker c.q. maatman. Het is niet vereist dat de maatman de misleidende publicatie ook echt gelezen heeft.⁹⁹
184. Om misleidend te kunnen zijn moet informatie in ieder geval voldoen aan het materialiteitsbeginsel (art. 2:363 lid 3 BW). Een post van geringe betekenis mag achterwege blijven voor zover deze op zichzelf en samen met soortgelijke vermeldingen niet van belang is om de gebruiker het wettelijk vereiste inzicht te geven. Weliswaar kan een post op zichzelf beschouwd van geringe betekenis zijn; samen met soortgelijke posten kan deze wél materieel blijken.¹⁰⁰ Dit is een relevant gezichtspunt in het geval van Airbus, omdat het Informatieverzuim een veelheid aan vergelijkbare en samenhangende situaties, gebeurtenissen en ontwikkelingen omvat. Een “materieële fout” is een zodanige onjuistheid dat de jaarrekening tekortschiet bij het geven van het wettelijk vereiste inzicht. Of er sprake is van zo’n fout, hangt ervan af of *“de weglating, de onjuiste weergave of de versluiering van informatie, afzonderlijk of gezamenlijk, de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen, zou kunnen beïnvloeden. Dit is afhankelijk van de omvang en de aard en wordt beoordeeld op basis van alle feiten en omstandigheden.”*¹⁰¹
185. Verder moet van de informatie redelijkerwijs mogen worden verwacht dat ze de beslissing van de gebruiker zal kunnen beïnvloeden.¹⁰²

5.2.2.2 Toepassing

186. De Stichting is al eerder ingegaan op de verschillende tekortkomingen in Airbus’ Financiële Publicaties. De Stichting duidde deze aan als het Informatieverzuim. Met deze aanduiding vangt zij een reeks van belangrijke, structurele omissies in de Financiële Publicaties, zoals het bestaan van de Omkooppraktijken en de cultuur waarin de Omkooppraktijken tot wasdom konden komen; de verschillende onderzoeken

⁹⁹ B.J. de Jong, Schade door misleiding op de effectenmarkt (diss. RU), Deventer: Kluwer 2010, p. 28.

¹⁰⁰ Zie bijvoorbeeld considerans 17 van Richtlijn 2013/34/EU: “ook al zou een afzonderlijke post als niet van materieel belang kunnen worden beschouwd, dan nog zou het kunnen dat niet van materieel belang zijnde posten van soortgelijke aard tezamen genomen, wel geacht worden van materieel belang te zijn (...)”.

¹⁰¹ Pijls 2020, p. 163 met verwijzing naar AFM-rapport, Aandachtspunten Financiële Verslaggeving 2010, november 2010, p. 4

¹⁰² Art. 2 lid 1 aanhef en onder 16 Jaarrekeningrichtlijn: “informatie waarvan redelijkerwijze kan worden verwacht dat de weglating of onjuiste vermelding ervan de beslissingen die een gebruiker op basis van de financiële overzichten van een onderneming neemt, zou kunnen beïnvloeden. Het materieel belang van afzonderlijke posten wordt beoordeeld in de context van andere gelijkaardige posten.” In deze zin ook: RJ-richtlijn 115.0 (Definities): “De Raad voor de Jaarverslaggeving beschouwt informatie als van materieel belang wanneer deze: “van belang is voor het geven van het in 2:362 lid 1 BW bedoelde inzicht. Hiervan is sprake indien redelijkerwijs verwacht kan worden dat het weglaten, onjuist weergeven of versluieren van informatie invloed kunnen hebben op de economische beslissingen die de gebruikers van de jaarrekening nemen.”

die Airbus naar de Omkooppraktijken deed en die Airbus sinds 2014 een goed beeld hebben gegeven van de omvang van de Omkooppraktijken.

187. Het Informatieverzuim van Airbus maakt dat de Financiële Publicaties die gedurende de Relevante Periode het licht zagen, misleidend zijn. De Beleggers zijn afgegaan op die misleidende informatie. Zij hebben hierdoor schade geleden. Iedere keer wanneer een Corrective Disclosure plaatshad, leidde dit tot een koersdaling, wat de invloed van de niet-gepubliceerde informatie op de beleggingsbeslissing van beleggers bevestigt.

5.2.3 Marktmanipulatie

5.2.3.1 Algemeen kader

188. Het algemeen verkrijgbaar stellen van misleidende financiële verslaggeving levert hierdoor ook een schending op van het verbod op marktmanipulatie als bedoeld in art. 12 lid 1, aanhef en onder c, jo. art. 15 Marktmissbruikverordening. Publiceert een beursvennootschap misleidende financiële verslaggeving, dan is er namelijk sprake van het verspreiden van informatie *“waardoor daadwerkelijk of waarschijnlijk onjuiste of misleidende signalen worden afgegeven met betrekking tot het aanbod van, de vraag naar of de koers van een financieel instrument (...) of [waardoor] de koers van een of meer financiële instrumenten (...) daadwerkelijk of waarschijnlijk op een abnormaal of kunstmatig niveau wordt gebracht.”*

189. Als voor de desbetreffende beursvennootschap vervolgens ook is voldaan aan het geobjectiveerde wetenschaps criterium van het marktmanipulatieverbod (*‘de persoon die de informatie verspreidde, wist of had moeten weten dat de informatie onjuist of misleidend was’*), dan staat daarmee vast dat zij dit verbod heeft geschonden. Anders dan bij de schending van de ad hoc publicatie-verplichting van art. 17 Marktmissbruikverordening die de Stichting in het voorgaande onderdeel uitwerkte, is hierbij dus een zekere mate van wetenschap vereist.

5.2.3.2 Toepassing

190. Het Informatieverzuim van Airbus maakt dat de Financiële Publicaties die gedurende de Relevante Periode het licht zagen, misleidend zijn. Het Informatieverzuim leidde er immers toe dat onjuiste signalen werden afgegeven. De Financiële Publicaties bevatten belangrijke omissies; significante risico's waren hierin niet (duidelijk) verwerkt en Airbus liet na hierover ad hoc mededelingen te doen. Dit heeft geleid tot een kunstmatige koers, zo toont de Economic Expert Opinion (**productie 70**) aan die hierna is samengevat in alinea's 249 en verder. De Beleggers zijn afgegaan op die misleidende informatie en hebben hierdoor schade geleden.
191. Dat Airbus als vennootschap, maar ook de hoogste echelons binnen de onderneming op de hoogte waren of behoorden te zijn van het bestaan van de Omkooppraktijken en haar blootstelling aan de daaraan verbonden risico's gedurende de Relevante Periode, blijkt uit de volgende feiten.
- a. De lokale Bemiddelaars handelden via SMO, de afdeling van Airbus die was ondergebracht bij EADS France SAS. SMO International was betrokken bij de beoordeling en goedkeuring van aanvragen voor Bemiddelaars die de Commerciële, Ruimtevaart- & Defensie-, en Helikopterdivisies assisteerden.¹⁰³

¹⁰³ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, nr. 18.

Deze afdeling stond binnen Airbus aan het hoofd van een ware omkoopafdeling, door Airbus CEO [XXX] treffend omschreven als het “*bullshit castle*”¹⁰⁴.

- b. Hoewel SMO verantwoordelijk was voor het namens de Commercial Division van Airbus afsluiten van overeenkomsten met en het verrichten van betalingen aan derden, lag de bevoegdheid om goedkeuring te verlenen voor het aangaan van relaties met lokale Bemiddelaars en voor International Market Development projecten formeel bij het CDS Committee.
 - c. Het CDS Committee kwam maandelijks bijeen. De Chief Financial Officer en de Chief Strategy and Marketing Officer vormden de *co-chairs* en rapporteerden samen aan de CEO en de Chief Compliance Officer van Airbus maakten van tijd tot tijd deel uit van het CDS Committee. Daarnaast werden de bijeenkomsten van het CDS Committee bij verschillende gelegenheden en met wisselende regelmaat bijgewoond door de International Compliance Officer, de Head of International Operations, de General Counsel, de Head of International Development en de Head of Administration and Controlling van SMO zelf. Verder waren er bij het CDS Committee ook andere binnen de groep of divisies werkzame personen betrokken.
 - d. De Omkooppraktijken van Airbus vonden plaats op verschillende locaties - waaronder op haar hoofdkantoor in Frankrijk en bij dochterondernemingen in Duitsland, Spanje en de Verenigde Staten – en met “de rechtstreekse betrokkenheid, wetenschap en goedkeuring van de leidinggevenden van Airbus”.¹⁰⁵
 - e. CEO [XXX] moet, gezien het feit dat de CFO en het hoofd van SMO direct aan hem rapporteerden, eerder geweten hebben van de Omkooppraktijken. In ieder geval moet hij hiervan hebben geweten in 2014, aldus het Duitse Der Spiegel dat in een artikel schreef: “[XXX] is playing the role of the disconcerted senior executive and claims he only realized what was going on in 2014 -- and that he has been ruthlessly seeking to clean things up ever since.”¹⁰⁶
192. Het weten van Airbus en de hoogste lagen van haar management maakt dat het geobjectiveerde wetenschaps criterium vervuld is. Daarmee zijn de wettelijke voorwaarden voor marktmanipulatie vervuld.
- 5.2.4 *Schending Transparantiebesluit*
- 5.2.4.1 *Algemeen kader*
193. Stelt een beursvennootschap misleidende Financiële Publicaties algemeen verkrijgbaar, dan levert dat ook een schending op van art. 5 lid 4, aanhef en onder b, Transparantiebesluit.

¹⁰⁴ <https://www.spiegel.de/international/business/suspicious-of-bribery-throw-shadow-over-airbus-a-1260324.html> : “One sales division based in Paris, known by the acronym SMO (“Strategy and Marketing Organization”), commanded a bribery apparatus within Airbus. [XXX] called it the “bullshit castle.” SMO managers handled aircraft sales in “difficult countries,” as they were described internally. To do this, they relied on middlemen who, evidence suggests, collected hundreds of millions in euros in secret commissions and helped nudge the deals through if they ran into obstacles.”

¹⁰⁵ Productie 4, Amerikaanse Statement of Facts, para. 105-108.

¹⁰⁶ Productie 39.

194. In deze bepaling is voorgeschreven dat een beursvennootschap gereguleerde informatie volledig en onbewerkt en op zodanige wijze algemeen verkrijgbaar stelt dat correcte en tijdige inschatting door het publiek mogelijk is.
195. Gereguleerde informatie is in art. 1:1 Wft (oud) gedefinieerd als “informatie die een [beursvennootschap] (...) algemeen verkrijgbaar stelt op grond van artikel 5:25c tot en met artikel 5:25e (...)”. In de art. 5:25c en art. 5:25d Wft zijn de publicatieverplichtingen voor beursvennootschappen opgenomen voor de jaarlijkse respectievelijk halfjaarlijkse financiële verslaggeving. Dit brengt met zich mee dat het door een beursvennootschap algemeen verkrijgbaar stellen van misleidende financiële verslaggeving een schending oplevert van art. 5 lid 4, aanhef en onder b, Transparantiebesluit.

5.2.4.2 Toepassing

196. Aangezien als criterium voor schending van het Transparantiebesluit geldt een schending van de publicatieverplichtingen van de vennootschap voor jaarlijkse en halfjaarlijkse financiële verslaggeving, levert een misleidende jaarrekening of een misleidend halfjaar rapport reeds zo'n schending op. De Stichting wijst ter onderbouwing terug naar wat zij aan het begrip Informatieverzuim ten grondslag gelegd heeft. Verder zijn de argumenten van de Stichting ter ondersteuning van haar standpunt dat de Financiële Publicaties misleidend zijn hier van overeenkomstige toepassing.

5.2.5 Voorwetenschap

197. De ad hoc publicatieplicht betreft informatie die kwalificeert als voorwetenschap als bedoeld in art. 17 Marktmissbruikverordening. Hierbij gaat het conform art. 7 Marktmissbruikverordening om informatie die (i) concreet is; (ii) niet al openbaar gemaakt is; (iii) rechtstreeks of indirect betrekking heeft op de uitgevende instelling of op de door deze uitgegeven effecten en (iv) waarvan openbaarmaking significante invloed kan hebben op de beurskoers.
198. De openbaarmakingsverplichting voor Voorwetenschap strekt ertoe te garanderen dat de markt gelijkelijk geïnformeerd is. Op die manier kan iedere marktdeelnemer (zoveel mogelijk) op basis van dezelfde informatie en zoveel mogelijk tegen dezelfde voorwaarden handelen. Dit zijn voorwaarden voor een gezond werkende markt. Doel van de ad hoc openbaarmakingsverplichting is om te voorkomen dat beleggers transacties aangaan op basis van verkeerde informatie. Inhoudelijk bezien verschillen de oude en nieuwe ad hoc openbaarmakingsverplichting naar Nederlands recht niet, althans niet in de optiek van Nederlandse beursvennootschappen. Een recent onderzoek van de AFM laat zien dat de meerderheid van de bevroegde beursvennootschappen aangaf het begrip Voorwetenschap onder de Marktmissbruikverordening niet anders te beoordelen dan vóór het van toepassing zijn van de Marktmissbruikverordening op 3 juli 2016. Een aantal uitgevende instellingen gaf wel aan dat het proces inzake de identificatie, classificatie en kwalificatie van voorwetenschap intensiever is geworden (https://www.afm.nl/nl-nl/professionals/onderwerpen/marktmisbruik/voorwetenschap-mm-be#uitkomsten_uitvraag_2017_naar_mar_17_en_mar_19).
199. Airbus heeft haar verplichting tot onverwijld openbaarmaking van Voorwetenschap en het verbod op het verspreiden van onjuiste informatie meermaals geschonden. In het vervolg van dit onderdeel bespreekt de Stichting eerst de vereisten van voorwetenschap.

5.2.5.1 Concreetheid van informatie

200. Informatie is concreet als het gaat om een bestaande of redelijkerwijs te verwachten situatie. Het kan ook gaan om een gebeurtenis in het verleden of gebeurtenis die redelijkerwijs te verwachten is. Verder moet de informatie voldoende specifiek zijn om te kunnen beoordelen of deze invloed kan hebben op de beurskoers (art. 7 lid 1 sub a Marktmissbruikverordening en art. 1 lid 1 Uitvoeringsrichtlijn definities openbaarmaking en marktmanipulatie (Richtlijn 2003/124/EG)).
201. Die informatie hoeft echter niet zo specifiek te zijn dat meteen duidelijk is of de koers hierdoor omhoog of juist omlaag zal bewegen.¹⁰⁷
202. Is informatie eenmaal concreet, dan heeft men van doen met een (bewijstechnisch) onweerlegbaar vermoeden.¹⁰⁸
203. Gaat het niet om een specifieke gebeurtenis of situatie, maar meer om een in de tijd uitgesmeerd proces dat betrekking heeft op de uitgevende instelling, dan kunnen de tussenstappen in zo'n proces ook als Voorwetenschap kwalificeren. Bovendien kan informatie over tussenstappen van een in de tijd gespreid proces als concrete informatie kwalificeren. Het 'klassieke' voorbeeld is het proces van overnameonderhandelingen. Ook het aftreden van een directeur van de onderneming en de zoektocht naar een vervanger kan als een dergelijk 'proces' uitpakken.¹⁰⁹ Toegepast op de situatie van Airbus: het signaleren van Omkooppraktijken, het melden van de situatie bij het bevoegd gezag, het starten van een intern onderzoek en het bereiken van mijlpalen in het minnelijk overleg met vervolgende instanties markeren allemaal tussenstappen van een gespreid proces. Toch heeft Airbus ervoor gekozen om hierover slechts in zeer beperkte mate mededelingen te doen en bij de mededelingen vóór 30 januari 2020 heeft Airbus ervoor gekozen om de omvang en ernst van de Omkooppraktijken geheel verborgen te houden.
204. Een met 'concreetheid' samenhangende vraag is in hoeverre het van belang is of de uitgevende instelling weet van de Omkooppraktijken en wie hiervan moet weten om wetenschap bij de uitgevende instelling aan te nemen. Art. 17 Marktmissbruikverordening is hier duidelijk over: wetenschap is geen vereiste. De vennootschap moet onmiddellijk de openbaarheid zoeken omtrent "*inside information which directly concerns that issuer*". De verplichting ontstaat zodra het feit zich voordoet. Deze bewoordingen staan in duidelijk contrast tot de subjectievere bewoordingen van het verbod op handel met voorwetenschap van art. 8 Marktmissbruikverordening. Deze bepaling vereist namelijk: "*where a person possesses inside information*". Kortom, kwesties als de Omkooppraktijken moeten geopenbaard worden op het moment dat ze zich voordoen en aan de overige voorwaarden voor onmiddellijke openbaarmaking is voldaan.

¹⁰⁷ HvJ EU 11 maart 2015, C-628/13, ECLI:EU:C:2015:132, JOR 2016/304 m.nt G.T.J. Hoff (Lafonta/AMF), r.o. 30-38.

¹⁰⁸ G.T.J. Hoff, Openbaarmaking van koersgevoelige informatie, Serie vanwege het Van der Heijden Instituut, deel 107, Deventer: Kluwer 2011, blz. 225).

¹⁰⁹ Art. 7 lid 3 Marktmissbruikverordening; HvJ EU 28 juni 2012, C-19/11, EU:C:2012:397, JOR 2012/259 m.nt G.T.J. Hoff (Geltl/Daimler), r.o 30-38, 50-53 en punt 4 noot.

205. Deze visie wordt ook ondersteund door ESMA waar deze in een recent rapport stelt dat uitgevende instellingen er al het nodige voor moeten doen om te zorgen dat ze alle relevante kennis hebben:

“In other words, ESMA believes that issuers that do not have in place effective arrangements, systems, procedures or other types of controls for the identification, handling and disclosure of inside information are highly likely to breach their obligation to disclose inside information as soon as possible.”¹¹⁰

206. De Duitse evenknie van de AFM onderschrijft deze benadering.¹¹¹ Ook de AFM schaart zich achter ESMA's interpretaties van de bepalingen van de Marktmissbruikverordening.¹¹²
207. Overigens kan worden aangenomen dat de informatie die in de periode 2014 en 2015 kwam bovendrijven en die Airbus bracht tot het bevriezen van betalingen aan Bemiddelaars, ook in de top van het bedrijf aanwezig was. Serieuze compliance kwesties werden namelijk ieder kwartaal gerapporteerd, zo blijkt uit het 2015 Annual Report, p. RD 130.¹¹³

5.2.5.2 Niet openbaar gemaakte informatie

208. Informatie is niet openbaar wanneer deze niet in voldoende mate kenbaar is voor het belegend publiek. Als de belegger informatie uit verschillende bronnen zelf maar moet combineren om zo tot een juiste beoordeling van de feiten te komen, geldt deze nog steeds niet als openbaar gemaakt in dit verband.¹¹⁴
209. De Omkooppraktijken waren bij uitstek niet-openbaar. Meer in het bijzonder het feit dat Airbus in tientallen landen Omkooppraktijken beging en een afdeling had die zich hiermee gericht bezighield, hield Airbus geheim tot de aankondiging van de Schikkingen op 31 januari 2020.

5.2.5.3 Rechtstreeks betrekking

210. Om te bepalen of informatie rechtstreeks of indirect betrekking heeft op financiële instrumenten of op de betrokken uitgevende instelling, zijn de bijzondere omstandigheden van elk concreet geval beslissend. Hierbij bekijkt men of (i) de

¹¹⁰ ESMA, MAR Review report, 23 September 2020, ESMA70-156-2391, at n. 234.

¹¹¹ BaFin Emittentenleitfaden – Modul C, p. 42.

¹¹² AFM, Brochure openbaarmaking voorwetenschap, p. 2: Woord vooraf:

“De European Securities and Markets Authority (“ESMA”) publiceert met enige regelmaat Q&A's ziend op de Market Abuse Regulation (“MAR”). Hoewel de AFM deze informatie op regelmatige basis in haar brochures verwerkt, kan het voorkomen dat bepaalde informatie in dit document niet actueel meer is. Voor de meest actuele stand van zaken raden wij u daarom aan tevens de ESMA website te raadplegen. Bij onduidelijkheden ten aanzien van in deze brochure opgenomen interpretaties, dient u eveneens de door ESMA gepubliceerde Q&A als uitgangspunt te hanteren.”

¹¹³ “The report contains details on Group significant compliance allegations, including the allegations described above under “— 1. Information on Group Activities — 1.1.8 Legal and Arbitration Proceedings”. As a matter of transparency and to leverage on lessons learnt, this report is shared with the top management.”

¹¹⁴ Rechtbank Midden-Nederland 27 juli 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:4094, JOR 2016/305 m.nt G.T.J. Hoff (VEB/Ziggo), r.o. 4.9).

informatie potentieel koersgevoelig is en (ii) of deze ligt binnen het domein van de uitgevende instelling.¹¹⁵

5.2.5.4 *Significante invloed op de koers*

211. De vierde voorwaarde om te kunnen spreken van Voorwetenschap is dat de informatie mogelijk significante invloed heeft op de beurskoers. Dit is het geval wanneer een redelijk handelend belegger de informatie waarschijnlijk zou gebruiken om er zijn beleggingsbeslissingen (ten dele) op te baseren (art. 7 lid 4 Marktmisbruikverordening en art. 1 lid 2 Uitvoeringsrichtlijn definities openbaarmaking en marktmanipulatie (Richtlijn 2003/124/EG)).

5.2.5.5 *Gevolgen openbaarmakingsverplichting*

212. Als er Voorwetenschap binnen Airbus kwam bovendrijven, dan moest ze zo snel mogelijk een bericht publiceren waarin daadwerkelijk alle openbaar te maken Voorwetenschap staat. Is het bericht onvolledig, dan heeft Airbus nog niet voldaan aan haar wettelijke verplichting.¹¹⁶

213. Daarnaast rust op Airbus de plicht om een corrigerend bericht te doen uitgaan als er in de markt een verkeerde verwachting leeft. Dat is het geval (i) wanneer de perceptie van een belangrijk deel van de markt over de onderneming niet strookt met de werkelijkheid, (ii) de onderneming dat weet en (iii) de koers zich naar dat onjuiste beeld richt.¹¹⁷

5.2.6 *Toepassing*

214. Airbus hield belangrijke onderwerpen verborgen of vertelde hierover een (hooguit) half verhaal, onder meer door de onderwerpen in haar verslaggeving kleiner te maken of door informatie versnipperd te presenteren. Dit alles om de omvang van de spelende problematiek te versluieren. Kort samengevat gaat het om:

- a. de late openbaarmaking van de Omkooppraktijken. Deze gebeurtenissen voltrokken zich al vanaf 2008 zonder dat Airbus hierover mededelingen deed, maar in ieder geval vanaf het verschijnen van het Corporate Audit & Forensic report in de periode na september 2014, omdat meer betrokkenen binnen Airbus hiermee op de hoogte geraakte van de situatie;

¹¹⁵ G.T.J. Hoff, Openbaarmaking van koersgevoelige informatie, Serie vanwege het Van der Heijden Instituut, deel 107, Deventer: Kluwer 2011, p. 234. Rechtbank Midden-Nederland 27 juli 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:4094, JOR 2016/305 m.nt G.T.J. Hoff (Ziggo), r.o. 4.6.

¹¹⁶ Rechtbank Midden-Nederland 27 juli 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:4094, JOR 2016/305 m.nt G.T.J. Hoff (VEB/Ziggo) en Kamerstukken II 2004-2005, 29827, nr 3 (MvT), p. 3: "Tot slot is het van belang dat beleggers worden voorzien van volledige, correcte en toegankelijke informatie, waarbij gelijkheid van informatieverschaffing een belangrijk element is." Zo ook ESMA, Questions and Answers, on the common operation of the Market Abuse Directive, 9 januari 2012 ESMA/2012/9, p. 4: "A number of episodes of late or incomplete disclosure of the full details of dividend payment announcements that may have caused undue effects on equity derivatives prices have recently come to ESMA's attention." ESMA over de wijze van informatievoorziening: "it should be disclosed in a manner which enables fast access and complete, correct and timely assessment of the information by the public."

¹¹⁷ Hoff, 2011, par. 6.6.1., rechtbank Amsterdam 17 december 2003, JOR 2004/79 m.nt. M.W. den Boogert (VEB/WorldOnline N.V.) en HR 27 november 2009, JOR 2010/43 m.nt. K. Frielink (WorldOnline).

- b. de bevrozing door de Commercial Division van alle betalingen aan Bemiddelaars in oktober 2014, omdat deze vergaande maatregel indiceert dat Airbus reden had zich grote zorgen te maken over de omgang met de Bemiddelaars en het risico dat dit vormde voor Airbus;
 - c. de start van interne controles en onderzoeken in het voorjaar van 2015;
 - d. de verderstreckende bevrozing van betalingen aan Bemiddelaars voor andere divisies van de Airbus Groep in mei 2015;
 - e. de start van een ingrijpend intern onderzoek in afstemming met de SFO in april 2016;
 - f. de start van een strafrechtelijk onderzoek van de SFO in juli 2016, die Airbus pas op 7 augustus 2016 meldde;
 - g. de – anders dan in opeenvolgende Financiële Publicaties gesuggereerd door Airbus – in werkelijkheid zeer brede scope van het onderzoek van de SFO (sinds juli 2016), van PNF (volgens Airbus sinds maart 2017) en de Amerikaanse DoJ (volgens Airbus sinds 15 februari 2018); en
 - h. de achtergrond van het vertrek van de chef van SMO, [XXX], en het hoofd van SMO International, [XXX].
215. De mondjesmaat gebrachte informatie over de Omkooppraktijken vervatte Airbus zo minimaal en abstract mogelijk in de jaarrekening. In de voor de meeste gebruikers veel toegankelijker presentaties en persberichten besteedde Airbus hieraan niet de minste aandacht. Voor meer detail wordt verwezen naar hoofdstuk 3 hiervoor, waarvan de inhoud als hier herhaald en ingelast dient te worden beschouwd.

5.3 Aansprakelijkheid CEO, NEDs en de CFO

5.3.1 Juridisch kader aansprakelijkheden bestuurders in een one tier board

216. Zoals in onderdeel 2.4 omschreven, heeft Airbus SE een *one-tier board* waarbij de CEO het enige uitvoerende bestuurslid is en de overige non-executive directors niet-uitvoerende bestuursleden zijn. Daaronder vallen de NEDs die gedaagde zijn in deze procedure, omdat ze zitting hadden in het Audit Committee.

5.3.1.1 Juridisch kader aansprakelijkheid CEO

217. De CEO draagt als enige uitvoerende bestuurder een volledige verantwoordelijkheid voor het beleid en de gang van zaken binnen de onderneming. Zijn positie is identiek aan die van een uitvoerende CEO in een dualistisch bestuursmodel. Uit art. 2:139 BW volgt dat wanneer de jaarrekening een misleidende voorstelling van zaken geeft van de toestand van de vennootschap, bestuurders tegenover derden hoofdelijk aansprakelijk zijn voor schade die zij daardoor hebben geleden. De aansprakelijkheid van de bestuurders strekt zich ook uit tot aansprakelijkheid voor schade die is veroorzaakt door misleidende tussentijdse cijfers en het jaarverslag. Dit maakt ook dat de CEO, en overigens ook de niet uitvoerende bestuurders, zich niet kunnen verschuilen achter hun onbekendheid met de Omkooppraktijken op de grond dat deze aan hun zicht zouden zijn onttrokken.

218. Onder derden vallen andere personen dan de vennootschap zelf, waaronder ook investeerders¹¹⁸. Zoals Strik al verwoordde, kunnen ook de aangesproken bestuurders aansprakelijk zijn voor schade van Beleggers¹¹⁹. Opzet of oogmerk hoeft de aandeelhouder niet te bewijzen¹²⁰. Aandeelhouders hoeven ook niet toerekenbaarheid aan bestuurders te stellen. Indien vaststaat dat de jaarrekening misleidend was, wordt verwijtbaarheid in dit kader verondersteld.

5.3.1.2 *Juridisch kader aansprakelijkheid niet-uitvoerende bestuurders*

219. Hoewel de taak van niet-uitvoerende bestuursleden in een one tier board ook aspecten van toezicht omvat, maakt een niet-uitvoerend bestuurder deel uit van het bestuur van de vennootschap en ook de norm voor hun handelen verschilt niet van die van een traditionele, uitvoerende bestuurder. Ook de niet-uitvoerende bestuurder dient zich bij de vervulling van diens taak te richten naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming (2:129 lid 5 BW). Daarbij komt dat niet-uitvoerende bestuursleden in een monistisch stelsel mede met algemene bestuurstaken belast zijn zodat zij, meer dan bijvoorbeeld voor commissarissen het geval is, actief bij het beleid van de vennootschap betrokken zijn. Dit uit zich bijvoorbeeld hierin dat een niet-uitvoerende bestuurder, anders dan een traditionele commissaris:

- a. over alle informatie beschikt die aan het bestuur als zodanig ter beschikking wordt gesteld;
- b. direct betrokken is bij de algemene bestuurstaken en daarmee meer betrokken is dan de traditionele commissaris die op enige afstand van het bestuur staat;
- c. juist in een geval als het onderhavige, waarin de niet-uitvoerende bestuurders de meerderheid van het bestuur vormen, sneller dan een commissaris in staat zijn een stempel op het beleid te drukken.

220. De niet-uitvoerend bestuurder heeft dus een wezenlijk andere rol dan een commissaris. Zijn dubbelrol en de volledige informatievoorziening leidt ertoe dat eerder een verplichting tot ingrijpen bestaat. Gelet op deze uitgangspunten heeft de wetgever ervan afgezien de disculpatiemogelijkheden voor niet- uitvoerende bestuursleden te verruimen, en blijft het beginsel van collectieve verantwoordelijkheid en hoofdelijke aansprakelijkheid onverkort van kracht. Dit betekent dat de niet-uitvoerende bestuurders op grond van dezelfde risico-aansprakelijkheid als de CEO jegens derden aansprakelijk zijn.

221. Daarnaast stelt de Stichting zich op het standpunt dat de niet-uitvoerende bestuurders, net als de CEO, jegens de Beleggers onbehoorlijk en dus onrechtmatig hebben

¹¹⁸ Rechtbank Amsterdam 26 oktober 2016, JOR 2015/330; vgl. (uit velen) Asser/Maeijer, Van Solinge & Nieuwe Weme 2-II- 2009/470 en Huizink In: GS Rechtspersonen, art. 2:139, aant. 8.

¹¹⁹ D.A.M.H.W. Strik, Grondslagen bestuurdersaansprakelijkheid (2010), p. 149: "*aandeelhouders die aandelen hebben gekocht op basis van door de vennootschap gepubliceerde misleidende cijfers kunnen de vennootschap daarvoor aansprakelijk houden op grond van onrechtmatige daad. [...] Net als andere crediteuren van de vennootschap zijn zij daarnaast gerechtigd een actie uit hoofde van artikel 2:139 BW in te stellen tegen de bestuurders.*"

¹²⁰ Rb. Amsterdam 30 september 2015, JOR 2016/182; vgl B.J. de Jong, Schade door misleiding op de effectenmarkt, p. 27.

gehandeld en dat zij ook op die grond jegens de Beleggers aansprakelijk zijn.¹²¹ De Stichting licht dat hieronder toe.

222. Net als voor een uitvoerende bestuurder geldt voor een niet-uitvoerende bestuurder onverkort dat hij moet ingrijpen wanneer hij constateert dat een medebestuurder zijn of haar taken niet goed vervult, op straffe van aansprakelijkheid¹²². Dat geldt te meer, wanneer de niet uitvoerende bestuurder uit hoofde van zijn specifieke taakomschrijving over gedetailleerde kennis van zaken beschikt die bij de overige bestuursleden niet of in mindere mate aanwezig is. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de positie van de niet uitvoerende bestuursvoorzitter (die immers als een spin in het web zit en voortdurend contact heeft met sleutelfiguren binnen de organisatie¹²³) maar ook, zoals bij ieder van de NEDs het geval is die in deze procedure zijn gedagvaard, aan de niet-uitvoerende bestuurder die zitting heeft in de Audit Committee en uit dien hoofde bij uitstek bij boekhoudkundige processen betrokken is.
223. Bij het voorgaande geldt bovendien dat de verantwoordelijkheid van een primair met het houden van toezicht belaste functionaris, in gewicht toeneemt naarmate er binnen de organisatie meer signalen binnenkomen dat de onderneming, bijvoorbeeld in financieel of regulatorisch opzicht, in zwaar weer verkeert. Doen zich een of meer “red flags” voor, dan komen de leden van het toezichthoudende orgaan dichterbij het bestuur te staan, en moeten zij meer moeite doen om de aan de orde zijnde onderwerpen te begrijpen en in perspectief te plaatsen. Die kennis van zaken dienen de toezichthouders vervolgens te benutten om het bestuur in raad en daad ter zijde te staan. Zoals in hoofdstuk 3 al uitvoerig is beschreven, deden zich dergelijke “red flags” veelvuldig voor, en waren deze al jarenlang kenbaar.
224. De Stichting meent dan ook dat de NEDs de volle verantwoordelijkheid dragen voor de in deze dagvaarding omschreven onrechtmatige gedragingen van Airbus.
225. Dat geldt in versterkte mate nu alle NEDs die in deze procedure zijn gedagvaard zitting hadden in de Audit Committee. Zoals in onderdeel 5.4 zal worden omschreven, droegen zij immers binnen de corporate governance van Airbus een directe verantwoordelijkheid om te controleren of de interne en externe auditwerkzaamheden correct werden uitgevoerd, dat interne controles op de juiste manier werden uitgevoerd en dat aan deze kwesties binnen het bestuur, waarvan zij zelf deel uitmaakten, voldoende gewicht werd toegekend.

5.3.2 *Juridisch kader aansprakelijkheid niet statutaire CFOs*

226. Binnen de corporate governance van Airbus is er voor gekozen de personen die de functie van CFO vervulden, geen statutair bestuurder te maken en dus ook geen deel uit te laten maken van de Board. Gedurende de Relevante Periode waren dit achtereenvolgens:
- a. [XXX], benoemd op 1 februari 2008 en afgetreden tegen 1 april 2019 en
 - b. [XXX], in functie per 1 april 2019.

¹²¹ Zie bijvoorbeeld Honée, *ibid*.

¹²² Zie ook: Y. Borrius, *Taakverdeling en aansprakelijkheid binnen bestuur en raad van commissarissen, jaarboek corporate governance 2012-13*, H 8 p 115, Kluwer Deventer, 2013.

¹²³ Borrius, *ibid*

227. Voor de CFO's geldt dat zij formeel gezien weliswaar slechts werknemers waren. De CFO's maakten echter wel deel uit van het Executive Committee (**Exco**). In de praktijk is de Exco ook het gremium waar feitelijk de bestuurstaken worden uitgevoerd. Daarbij wordt in de regel gestreefd naar consensus, hetgeen meebrengt dat de niet-statutaire leden van de Exco een wezenlijke invloed op het bestuur van de onderneming uitoefenen¹²⁴. Bij Airbus was en is het niet anders, zoals ook blijkt uit de op de website van Airbus gepubliceerde taakomschrijving en het functioneren van de Exco¹²⁵:

The Executive Committee

The Executive Committee supports the Chief Executive Officer in his duty of managing the day-to-day operations of Airbus' business. It is chaired by the Chief Executive Officer and comprises the Heads of the major Functions and Divisions.

Executive Committee's responsibilities and powers

At the Executive Committee meetings, the following matters, among others, are discussed:

- Appointment by the Heads of Airbus Divisions and functions of their management teams;
- Major investments;
- Settling up and control of the implementation of the strategy for Airbus' businesses;
- Airbus policy matters and management and organisational structure of the business;
- Performance level of the Company's businesses and support functions;
- All business issues, including the operational plan of Airbus and its Divisions and Business Units.

The CEO endeavours to reach consensus among the members of the Executive Committee. In the event a consensus is not reached, the Chief Executive Officer is entitled to decide the matter.

228. In de praktijk zijn de kernleden van de Exco ook bij bestuursvergaderingen aanwezig, of bij de vergaderingen van de relevante subcommittees, zoals in dit geval, naar de Stichting aanneemt, die van de Audit Committee.
229. In dit geval geldt dat de CFO's, gelet op hun specifieke taakvervulling, medeverantwoordelijk waren voor de totstandkoming van de Financiële Publicaties.¹²⁶ Bovendien was de CFO *co-chair* van de vergaderingen waarin belangrijke besluiten werden genomen over de strategie en werkzaamheden van de afdeling SMO International. Dit was de afdeling die een spilfunctie vervulde in de Omkooppraktijken.¹²⁷ Naar aanleiding van de Financiële Publicaties fungeerde de CFO ook als vaste spreekbuis voor Airbus. De bijbehorende, ieder kwartaal te verzorgen presentaties voor, met name, beleggers werden steeds gegeven door de CFO.¹²⁸
230. De Stichting houdt de CFO's om deze redenen eveneens verantwoordelijk voor het Informatieverzuim. Dat de CFO's geen statutair bestuurder waren, kan hieraan niet afdoen. Daarbij geldt dat ook leden van het Executive Committee (Exco), niet zijnde statutair bestuurders, al naar gelang hun feitelijke betrokkenheid bij de gewraakte gang van zaken, naast de vennootschap aansprakelijk kunnen zijn jegens derden. Daarbij geldt ten aanzien van de CFO's in het bijzonder dat zij verantwoordelijk zijn voor de Financiële Publicaties. Daarbij geldt dat wanneer een Exco lid wordt aangesproken op

¹²⁴ Zie Ch.E. Honée, Aansprakelijkheid van bestuurders en commissarissen (VDHI nr. 140) 2017/7.3

¹²⁵ <https://www.airbus.com/en/who-we-are/our-governance/executive-and-operational-committees>

¹²⁶ 2015 Annual Report, p. RD 116: "The Chief Financial Officer and the Head of Controlling & Accounting are requested to attend meetings to present management proposals and to answer questions."

¹²⁷ Zie hierover uitgebreider alinea's 36 en verder.

¹²⁸ De Stichting legt een aantal van deze presentaties over. Ter illustratie wijst zij op productie 32, waar op het voorblad staat dat de presentatie gegeven wordt door [XXX], Chief Financial Officer.

grond van onrechtmatige daad, de te hanteren aansprakelijkheidsnorm niet wezenlijk afwijkt van die voor statutaire bestuurders. Persoonlijke aansprakelijkheid vanwege onrechtmatig handelen vergt dat het onbehoorlijke van de handelwijze of de nalatigheid aan het Exco-lid kan worden toegerekend¹²⁹.

231. In dit verband valt in het bijzonder te wijzen op de uitspraak van de Rechtbank Utrecht van 15 februari 2012¹³⁰, in een procedure die door individuele beleggers was aangespannen tegen Fortis, haar voormalige CEO en een voormalig niet-statutair lid van de Exco. De verwijten hadden, net als in deze zaak het geval is, betrekking op het openbaar maken van onjuiste en misleidende informatie (marktmanipulatie). Ook verweten eisers deze gedaagden dat zij hadden nagelaten koersgevoelige informatie tijdig openbaar te maken. Volgens de eisers hadden Fortis, haar voormalige CEO en haar voormalig Exco lid in strijd gehandeld met respectievelijk artikel 5:58 lid 1 aanhef sub d en 5:59 (oud) Wft, en dus ook met artikel 6:162 BW. De rechtbank Utrecht ging daarin mee en oordeelde dat de CEO en de niet-uitvoerende bestuurder onrechtmatig hadden gehandeld omdat zij in strijd hadden gehandeld met de zorgvuldigheidsnorm van artikel 5:58 (oud) Wft. Op de CFOs zouden, gezien hun feitelijke betrokkenheid bij de opstelling van de Financiële Publicaties en hun externe rol op dit vlak, dezelfde aansprakelijkheidsnormen van toepassing moeten zijn als op de Board. De heer [XXX] presenteerde zich naar de buitenwereld op dezelfde wijze als iedere andere CFO. Voor de heer [XXX] geldt hetzelfde.

5.4 Toepassing: aansprakelijkheid CEO, NEDs en niet-statutaire CFOs

232. Dat de Financiële Publicaties van Airbus misleidend zijn staat buiten twijfel nu (i) Airbus de Omkooppraktijken heeft toegegeven in het kader van de drie Schikkingen; (ii) Airbus' Informatieverzuim belangrijke omissies in de Financiële Publicaties behelst, zoals nader uitgewerkt in onderdeel 3.4 hiervoor. De risicoaansprakelijkheid van de leden van de Board is voor hen ook niet uit de weg te gaan. Op boardleden rust in zijn algemeenheid een zware bewijslast willen zij zich kunnen disculperen.
233. Daarbij geldt dat de hoofdlijnen van het financiële beleid, waaronder het financiële beeld dat geschetst wordt van de vennootschap, de bestuurstafel behoren te passeren.¹³¹ Dat is in het geval van Airbus niet anders geweest, zo tonen de uitgebreide verhandelingen in de Annual Reports over de activiteiten van het Audit Committee aan. De Stichting gaf hiervan een bloemlezing in de alinea's 24 en 25 hiervoor.
234. In dit geval geldt voor de CEO en ieder van de NEDs die in deze procedure zijn gedagvaard, dat zij uit hoofde van hun lidmaatschap van het Audit Committee steeds nauw betrokken zijn geweest bij de goedkeuring van de periodieke Financiële Publicaties. Zo deed het Audit Committee aanbevelingen om ervoor te zorgen dat de interne en externe auditfunctie adequaat aangestuurd worden. Het Audit Committee is er ook verantwoordelijk voor om te controleren dat dit goed gebeurt. Ook moet het Audit

¹²⁹ Zie bijvoorbeeld Honée, *ibid.*

¹³⁰ Gepubliceerd in JOR 2012/243. Zie, Rb. Utrecht 15 februari 2012, JOR 2012/243, m.nt. J.H.W. Willems. En, in verband daarmee, OK 5 april 2012, LJN BW0991, zie ook Ondernemingsrecht 2012, p. 389-393. Zie tevens Rb. Noord-Holland 25-03-2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:2480, RI 2015/59

¹³¹ A.F. Verdam. 'Collectieve en individuele bestuursverantwoordelijkheid', in: J.B. Hulzink e.a. (red.), *Hoe verder met collegiaal bestuur in Nederland?*, Deventer: Kluwer 2011, p. 31 en M. Olaerts, 'Bestuurdersaansprakelijkheid in het vernieuwde (BV-)recht', *Tijdschrift voor vennootschaps- en rechtspersonenrecht* 2012-6, p. 174.

Committee ervoor zorgen dat deze onderwerpen voldoende aandacht krijgen bij de bijeenkomsten van de voltallige Board. Ook staat het Audit Committee dicht bij de Accountant, het bespreekt het *audit programma* van de Accountant, de resultaten ervan en de financiële verslaglegging. Het Audit Committee houdt daarnaast toezicht op Airbus' *Enterprise Risk Management system* en op de *Compliance Organisation*.¹³² Gelet op het belang dat binnen een onderneming als die van Airbus aan boekhoudkundige kwesties pleegt te worden toegekend en de aard en omvang van de Omkooppraktijken, is het ondenkbaar dat de NEDs niet van de Omkooppraktijken en (de onrechtmatigheid van) het Informatieverzuim op de hoogte zouden zijn geweest.

235. Voor de CFO's geldt dat deze deel uitmaakten van het Executive Committee en functioneel verantwoordelijk waren voor het opstellen van de Financiële Publicaties en daarbij als vaste spreekbuis voor Airbus fungeerden (alinea 28). Voor [XXX] geldt bovendien dat hij als CFO een belangrijke stem had in de vergaderingen waarin de belangrijke besluiten werden genomen over de afdeling SMO International. SMO International was verantwoordelijk voor het rekruteren van Bemiddelaars en het vastleggen van afspraken en onderhouden van relaties met Bemiddelaars, en fungeerde dus als de spil in de Omkooppraktijken. De besluitvorming ten aanzien van deze afdeling vond plaats in het Company Development and Selection Committee. Het CDS Committee werd op zijn beurt voorgezeten (*co-chaired*) door [XXX], een van de centrale spelers in de Omkooppraktijken, en de CFO van Airbus, [XXX] (alinea 39 e.v. hiervoor). Beiden rapporteerden op hun beurt aan de CEO.
236. Met deze geïnstitutionaliseerde omkoping waren enorme bedragen en dus ook betaalstromen gemoeid, die binnen de onderneming van Airbus dienden te worden geadmistreerd en verantwoord.
237. Illustratief is de fraude die plaatvond in het eerste van de 17 (!) genoemde landen, Maleisië. Zoals uiteengezet in alinea 49 sub a, was alleen al in het kader van deze omkoping USD 50 miljoen aan steekpenningen gespendeerd, en hadden werknemers van Airbus aangeboden nog eens in totaal USD 55 miljoen aan steekpenningen uit te keren. Deze gang van zaken illustreert de omvang van de geldstromen die binnen de onderneming van Airbus met de Omkooppraktijken gemoeid waren. Zouden de CEO en de NEDs al niet van deze praktijken op de hoogte zijn geweest, dan impliceert dit dat de bedrijfsvoering van Airbus aan ernstige gebreken onderhevig was. Dat kan hun worden aangewreven.
238. Dat de CEO, de NEDs en de niet statutaire CFO hiervan niet op de hoogte waren, is gelet op de omvang van de gedragingen en hun hiervoor omschreven taken volstrekt onaannemelijk. Gelet op hun nauwe betrokkenheid bij de totstandkoming van de Financiële Publicaties staat vast dat zij ook op de hoogte waren van de onjuistheden daarin, en dus van het onrechtmatig handelen jegens de Beleggers.

5.5 Aansprakelijkheid CEO en CFO's in groepsverband

239. Daarnaast hebben de leden van de Board en de CFOs in een groep in de zin van art. 6:166 BW gehandeld zodat zij hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de totale schade. Van groepsaansprakelijkheid in de zin van dit artikel is sprake wanneer een of meer tot een groep behorende personen schade toebrengen en de kans dat die schade zou worden

¹³² <https://www.airbus.com/en/who-we-are/our-governance/board-and-board-committees>

toegebracht de andere personen van hun gedragingen in groepsverband had moeten weerhouden.

240. In dit geval bestaat het handelen van de groep in het feit dat in de Financiële Publicaties, in strijd met de diverse in het voorgaande geschetste wettelijke bepalingen, een onjuist beeld van de staat van de vennootschap wordt geschetst. Die overtredingen leveren een onrechtmatig handelen jegens de Beleggers op, dat aan de kant van de Beleggers tot een zeer aanzienlijke schade heeft geleid (zie in meer detail onderdeel 5.7 hierna).
241. In dit geval moeten de CEO, de in deze procedure gedaagde NEDs en de CFOs allen worden geacht weet te hebben gehad van deze onrechtmatigheden. Alle gedaagden waren, zoals in het voorgaande uiteengezet, op de hoogte van het feit dat in de Financiële Publicaties niet dan wel onvoldoende melding werd gemaakt van de Omkooppraktijken en dat dit door het handelen dan wel nalaten van een of meer van hen werd veroorzaakt. Ieder van de deelnemers van de groep wist of behoorde te weten dat er een aanmerkelijke kans was dat dit groepshandelen voor de Beleggers grote schade tot gevolg zou hebben. Het onrechtmatig karakter van dit handelen is in het voorgaande al besproken. Daarmee is aan de eisen van art. 6:166 BW voldaan.

5.6 Aansprakelijkheid Airbus, Board en CFO naar Spaans, Frans en Duits recht

242. In het geval de rechtbank ook het Spaanse recht in haar beoordeling van de aansprakelijkheid van de gedaagden betreft, merkt de Stichting hierover het volgende op.
243. Beleggers kunnen tegen Airbus en haar bestuurders opkomen vanwege de publicatie van onjuiste informatie in de (financiële) jaarverslagen en halfjaarverslagen in de Relevante Periode. Hierbij kunnen zij vergoeding vorderen van de schade die is veroorzaakt door het feit dat de daarin vervatte informatie niet een waarheidsgetrouw en eerlijk beeld heeft gegeven van het eigen vermogen, de financiële positie en de resultaten van Airbus. In het Spaanse Advies is dit als volgt verwoord:

“19. In conclusion, if the above requirements are met, any investor could bring this action against an issuer and its directors for the disclosure of false information in its annual and biannual financial reports during the relevant period, claiming damages caused as a consequence of the fact that such information did not provide a true and fair view of the issuer's equity, financial position and results.”

244. Aandeelhouders kunnen verder een specifieke vordering instellen tegen de individuele bestuurders wegens aansprakelijkheid op grond van de Companies Act, in het Spaanse Advies ook aangeduid als LSC, voor zover hun van de onjuiste verslaggeving een voldoende ernstig persoonlijk verwijt valt te maken. Dit geldt meer in het bijzonder voor de bestuurder die gelet op de taakverdeling binnen het bestuur van Airbus primair verantwoordelijk was voor de financiële verslaggeving, zijnde de CFO. In het Spaanse Advies is dit als volgt verwoord:

“27. In conclusion, if the aforementioned legal requirements are met, the shareholder of an entity could file an individual liability action under art. 241 LSC against the directors of the same for the damages caused by the falseness of the financial information disclosed in its accounts, provided that it can be accredited and is sufficiently serious to

demonstrate and be able to sustain that, had they known the reality of the company, they would not have acquired or maintained their investments.”

245. In het geval de rechtbank ook het Franse recht in haar beoordeling van de aansprakelijkheid van de gedaagden betreft, merkt de Stichting hierover het volgende op.
246. Aandeelhouders kunnen gelet op de relevante bepalingen in het Franse Wetboek van Koophandel (*Code du Commerce*) tegen Airbus en haar bestuurders opkomen vanwege de publicatie van onjuiste informatie in de (financiële) jaarverslagen (“*misrepresentation of financial reporting or failure to provide a faithful and accurate of the situation of the company*”, Frans Advies, randnummer 17 ev.). Verder kunnen de bestuurders van Airbus collectief aansprakelijk worden gesteld voor een (collectief) begane onrechtmatige daad in dit verband. Individuele leden kunnen voorts aansprakelijk worden gehouden voor zover de onrechtmatige gedraging rechtstreeks aan het individuele bestuurslid kan worden toegerekend (Frans Advies, randnr. 29 ev.). Dit geldt meer in het bijzonder voor degene die binnen het bestuur de primaire verantwoordelijkheid draagt voor de financiële verslaggeving, zijnde de CFO.
247. In het geval de rechtbank ook het Duitse recht in haar beoordeling van de aansprakelijkheid van de gedaagden betreft, merkt de Stichting hierover het volgende op.
248. Beleggers kunnen tegen Airbus en haar bestuurders opkomen in verband met de publicatie van onjuiste financiële verslaggeving, meer in het bijzonder gelet op het bepaalde in § 826 van het Duitse Burgerlijk Wetboek (*Bürgerliches Gesetzbuch*). Gelet op diens verantwoordelijkheden binnen het bestuur zal met name ook de CFO aansprakelijk kunnen zijn voor de desbetreffende onjuiste financiële verslaggeving. Dit geldt ook voor zover de CFO niet statutair bestuurder zou zijn. Verder kunnen de bestuurders van Airbus (ongeacht of zij statutair bestuurder zijn) aansprakelijk zijn voor door de vennootschap veroorzaakte schade voor zover zij zijn aan te merken als medepleger van of medeplichtige aan de onrechtmatige gedragingen van Airbus, waaronder overtreding van de regels ter zake van marktmisbruik (meer in het bijzonder art. 17 Marktmisbruikverordening).

5.7 Schade

249. Gedurende een ruime periode is sprake geweest van een misleidende voorstelling van zaken. De Beleggers hebben in de Relevante Periode Airbus Aandelen verkregen en zij hielden deze (gedeeltelijk) nog toen het nieuws omtrent de Omkooppraktijken eind januari 2020 bekend werd. De schade van de Beleggers bestaat eruit dat zij Airbus Aandelen hebben gekocht op een moment dat niet alle informatie over Airbus ingeprijsd was, omdat Airbus die informatie verborgen hield. De koers van het Airbus Aandeel was geïnfleteerd. Het verschil tussen de geïnfleteerde koers en de natuurlijke koers die ontstaat wanneer de markt haar werk goed kan doen, hebben de Beleggers te veel betaald voor hun Airbus Aandelen. Dat bedrag vormt de schade van de Beleggers.
250. Om een beter beeld van de omvang van de schade van de Beleggers te krijgen heeft een economisch deskundige, [XXX], onderzoek gedaan naar de schadeomvang per Airbus Aandeel. Zijn Economic Expert Opinion legt de Stichting over als productie 70.

251. De Economic Expert Opinion bevat een beargumenteerde berekening van de koersinflatie die in de Relevante Periode is opgetreden door de onjuiste (positieve) mededelingen of niet-tijdige (negatieve) mededelingen van Airbus en die berekening vergt een economische analyse. Voor een uitgebreidere toelichting verwijst de Stichting naar de Economic Expert Opinion. Op deze plaats volstaat de Stichting met een samenvatting.
252. Bij de analyse van de schade is de deskundige uitgegaan van twee aannames.
- a. Om te beginnen dat de markt efficiënt is. De efficiënte markt hypothese komt er in essentie op neer dat de aandelenkoersen altijd snel reageren op beschikbare informatie. Alle openbaar beschikbare informatie wordt verondersteld ingeprijsd te zijn in de beurskoers van een aandeel.
 - b. Verder is schade van aandeelhouders beperkt tot het koersverschil. Andere economisch te rechtvaardigen kosten, zoals verloren kansen, rente en inflatie, zijn buiten beschouwing gelaten. In het geval van een lange Relevante Periode, zoals het geval is in de voorliggende zaak, leidt dat tot een lagere shadesom. Dit doet overigens niet af aan de aanspraak van de Beleggers op wettelijke rente.
253. De methode om koersinflatie te bepalen bestaat, versimpeld, uit de volgende stappen:
- a. Het vertrekpunt is het koerseffect aan het eind van de handelsdagen waarop de informatie die heeft geleid tot koersinflatie openbaar is gemaakt. De relevante '*corrective disclosures*' vallen op 7 augustus 2016, 9 oktober 2017, 9 februari 2018, 20 december 2018 (met medeneming van effecten van *front-running* op de dag ervoor), 27 januari 2020, 5 februari 2020, 12 februari 2020, 13 februari 2020 en 16 maart 2020. Een aantal belangrijke openbaarmakingen doet niet mee in het rijtje, omdat ze geen grote effecten op de koers hadden. De markt verwachtte de aankondiging al, bijvoorbeeld omdat informatie vooraf was gelet waardoor deze informatie op het moment van de officiële aankondiging al was ingeprijsd.
 - b. Vervolgens zijn op deze bedragen correcties toegepast. Koerseffecten kunnen immers mede worden veroorzaakt door andere informatie die openbaar wordt. Het bedrag van het negatieve koerseffect moet daarvoor worden gecorrigeerd. Die andere informatie kan andere relevante informatie over Airbus zijn, zoals een bericht over een grote bestelling van vliegtuigen, maar ook informatie over concurrenten en algehele marktontwikkelingen, zoals de markteffecten van COVID19 in het voorjaar van 2020.
 - c. Na toepassing van deze correcties resulteren de absolute en relatieve koersdalingen in de verderop in dit onderdeel gegeven tabel. Deze tabel is een versimpelde versie van de tabel in de Economic Expert Opinion.¹³³
254. Onderstaand overzicht bevat een versimpelde versie van het overzicht in de Economic Expert Opinion (productie 70):

¹³³ Productie 70, Economic Expert Opinion, p. 8

Handelsdag	Publicatiedatum	Onderwerp publicatie	Koersdaling	
			(EUR)	(%)
08/08/2016	07/08/2016	SFO opent strafrechtelijk onderzoek	0,82	1,62%
09/10/2017	09/10/2017	DER SPIEGEL en Handelsblatt beschrijven mogelijke betrokkenheid van Airbus' CEO	2,04	2,54%
12/02/2018	09/02/2018	Parket München legt boete op aan Airbus Defence and Space GmbH vanwege ontoereikende <i>control and security systems</i>	1,02	1,24%
19/12/2018		Gezien publicaties dag erna lijkt hier sprake te zijn van <i>front running</i>	1,70	1,93%
20/12/2018	20/12/2018	Volgens Le Monde kan Airbus strafrechtelijk onderzoek verwachten naar betrokkenheid bij corruptie in Kazachstan. Airbus zou meerdere miljarden boetes riskeren in verband met beschuldigingen van fraude, corruptie en omkoping.	2,62	3,05%
27/01/2020	27/01/2020	Volgens The Irish Times is een schikking met de Amerikaanse, Britse en Franse overheid aanstaande, met een verwacht schikkingsbedrag van EUR 3 miljard. Hier lijkt ook sprake van <i>front running</i> .	3,03	2,20%
05/02/2020	4/02/2020	Volgens The Wall Street Journal is het Colombiaanse Avianca een onderzoek begonnen naar aanleiding van de Schikkingen. Eerder die dag trad Air Asia CEO [XXX] af. Ook in Ghana krijgen de Schikkingen nu aandacht.	1,36	0,99%
12/02/2020	12/02/2020	Volgens Bloomberg zou SriLankanAirlines uit zijn op compensatie in verband met de Omkooppraktijken.	2,36	1,73%
13/02/2020	13/02/2020	The Guardian schrijft over effecten van boete op resultaten van Airbus. Verder vindt een inval bij Avianca plaats in verband met vermoede omkoppingen.	1,81	1,34%
16/03/2020	15/03/2020	The Wall Street Journal schrijft " <i>Airbus Helicopter Deals Raised Red Flags Amid Probes of Jet, Defense Units. Internal committee examined third-party agent fees in Indonesia, Thailand, South Korea</i> "	0,84	1,14%
			17,59	17,79%

255. De Corrective Disclosures in het overzicht laten zien dat de Relevante Periode die zich uitstrekt van 1 februari 2014 tot en met 16 maart 2020 feitelijk uiteenvalt in kleinere tijdvakken of subperiodes. Bij de vaststelling van de uiteindelijk schade van iedere Belegger moet daarom rekening gehouden worden met het aankoopmoment van de Airbus Aandelen.

256. Twee voorbeelden ter verduidelijking:

- a. Een Belegger kocht tien aandelen op 7 augustus 2016 en hield deze tot 17 maart 2020, tot na de laatste Corrective Disclosure. In dat geval heeft deze Belegger gekocht met maximale koersinflatie en heeft deze Belegger als gevolg van alle Corrective Disclosures de koersinflatie geheel zien verdwijnen. Zuiver kijkend naar de koersinflatie, bedraagt de schade van deze Belegger $10 * \text{EUR } 17,59 = \text{EUR } 175,90$.
 - b. Een andere Belegger kocht tien aandelen later in de Relevante Periode, namelijk op 6 februari 2020 en hield deze tot 17 maart 2020. Deze Belegger heeft Airbus Aandelen gekocht met een veel beperktere inflatie en heeft drie Corrective Disclosures doorgemaakt. De correcties tellen op als $\text{EUR } 2,36 + \text{EUR } 1,81 + \text{EUR } 0,84 = \text{EUR } 5,01$. De schade van deze belegger bedraagt $\text{EUR } 5,01$.
257. Dit soort verschillen tussen de schades van Beleggers zijn volkomen gangbaar in aandeelhoudersschadeprocedures die in Nederland collectief worden afgewikkeld:
- a. In de Fortis-schikking ontvingen gedupeerde beleggers uiteindelijk schadevergoeding op basis van drie subperiodes. De stichting die verantwoordelijk is voor de verdeling en uitkering van compensatie geeft op de website <https://www.forsettlement.com/> een uitgebreide toelichting op de drie subperiodes. Hield een aandeelhouder Fortis-aandelen gedurende alle drie de subperiodes, dan ontving die aandeelhouder de maximale compensatie.
 - b. In het geval van de Steinhoff-schikking is het uitgangspunt dat iedere aandeelhouder een percentage van zijn nominale schade krijgt. Om die werkelijke schade te berekenen wordt voor iedere aankoop gekeken naar de koersinflatie op de aankoopdatum per aandeel. Deze verschilt per dag. Bij een relevante periode die zich uitstrekt van 2009 tot en met 2017 gaat het dan om een complexe, veelomvattende berekening. Overigens is het gebruikelijk dat hierin gespecialiseerde economen hiervoor formules ontwikkelen die vervolgens toegepast worden bij de vaststelling van individuele schades en distributie van de compensatie.
258. Voor de Beleggers betekent dit dat de schade varieert al naar gelang van het moment waarop zij hun Airbus Aandelen hebben gekocht en deze gedurende een of meer Corrective Disclosures hebben gehouden. Het is met het oog op de vaststelling van aansprakelijkheid en de omvang van de schadevergoeding daarom van belang dat de rechtbank de koersinflatie vaststelt per subperiode van de Relevante Periode, waarbij iedere subperiode eindigt aan het einde van de eerstvolgende handelsdag na een Corrective Disclosure. Pas dan is immers het effect op de koers helemaal te zien.

5.8 Causaliteit

259. De Stichting stelt zich op het standpunt dat de misleidende Financiële Publicaties en de te late openbaarmaking van Voorwetenschap allemaal tot dezelfde situatie hebben geleid: het belegend publiek was slechts ten dele geïnformeerd. Het gevolg hiervan was dat de koers van het Airbus Aandeel de werkelijke waarde niet reflecteerde. Er was sprake van koersinflatie. Zou de informatie steeds tijdig en juist met de markt zijn gedeeld, dan had de markt zijn werk kunnen doen. Dat was tot uiting gekomen in een lagere, maar natuurlijke koers.

260. Dit betekent dat als Airbus e.a. hun openbaarmakingsverplichtingen waren nagekomen, de Beleggers het Airbus Aandeel in de Relevante Periode tegen de natuurlijke, lagere koers hadden gekocht. Daarmee is het oorzakelijk verband gegeven tussen de misleidende Financiële Publicaties en het te laat openbaren van Voorwetenschap aan de ene kant, en de koersschade van Beleggers, dan wel hun beslissing om Airbus Aandelen tegen een bepaalde koers te kopen.
261. Of de Beleggers bij het nemen van hun beleggingsbeslissingen daadwerkelijk zijn afgegaan op de onvolledige, onjuiste en/of misleidende informatie in de Financiële Publicaties, is voor het vaststellen van de causaliteit niet relevant. Het gaat erom dat de Beleggers tegen een onzuivere koers hebben gekocht.¹³⁴
262. Met het oog op de bewijslastverdeling rondom het causaal verband tussen de onvolledige informatie in de markt en, primair, de schade van de Beleggers en, subsidiair, de beleggingsbeslissing van de Beleggers, geldt - net als in het geval van een misleidend prospectus¹³⁵ - het rechtsvermoeden dat het *conditio sine qua non*-verband tussen de misleiding en de beleggingsbeslissing aanwezig is. De redenen waarom de Hoge Raad in de effectenlease-arresten¹³⁶, het World Online-arrest¹³⁷ en in andere beleggingsgeschillen tot een belegger-vriendelijke bewijsverdeling kwam, gaan immers ook op in andere gevallen van informatieverzuim:
- a. de bewijsproblemen voor een belegger zijn bij een misleidende publicatieclaim niet anders dan bij een prospectusclaim. Bovendien is ook met de voorschriften over markttransparantie (zoals art. 17 Marktmisbruikverordening) en de voorschriften voor financiële verslaglegging mede beoogd de positie van (potentiële) beleggers te beschermen. Dat komt een groter vertrouwen in de effectenmarkt ten goede en helpt bij de goede werking van de markt. Zo behoren

¹³⁴ Rechtbank Amsterdam 28 oktober 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7495, JOR 2015/330 m.nt U.B. Verboom; Ondernemingsrecht 2016/19 m.nt. A.C.W. Pijls (VEB/Landis), die in zijn noot verwijst naar HR 11 december 1931, NJ 1932/161, m.nt. P. Scholten (Aeilkema/Veenkoloniale Bank).

¹³⁵ HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (World Online), r.o. 4.11.1: "(...) In beginsel draagt de belegger derhalve ook de stelplicht en bewijslast ter zake van het *conditio sine qua non*-verband. Dat bewijs is evenwel problematisch, omdat een belegger zich bij zijn beleggingsbeslissing in het algemeen door een veelheid van factoren zal laten leiden, terwijl bovendien vaak niet valt aan te tonen dat hij daadwerkelijk heeft kennisgenomen van de misleidende mededeling, laat staan dat hij daadwerkelijk door de misleidende mededeling is beïnvloed. De door deze factoren veroorzaakte bewijsproblemen ter zake van het *conditio sine qua non*-verband brengen mee dat de door de (oude en nieuwe) prospectusrichtlijn beoogde bescherming van beleggers (zie hiervoor in 4.10.1) in de praktijk illusoir kan worden. Daarbij verdient opmerking dat die richtlijn weliswaar de aansprakelijkheid van de uitgevende instelling voor misleidende mededelingen in het prospectus niet harmoniseert, maar dat de nieuwe prospectusrichtlijn aan de Lidstaten wel de verplichting oplegt ervoor zorg te dragen dat de nationale wettelijke bepalingen inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid van toepassing zijn op degenen die verantwoordelijk zijn voor de in het prospectus vermelde informatie (art. 6 lid 2 van richtlijn 2003/71/EG). Dat brengt mee dat een effectieve rechtsbescherming geboden moet worden volgens de regels van het nationale recht. 4.11.2 Met het oog op die effectieve rechtsbescherming en gelet op de met de prospectusvoorschriften beoogde bescherming van (potentiële) beleggers tegen misleidende mededelingen in het prospectus, zal tot uitgangspunt mogen dienen dat *conditio sine qua non*-verband tussen de misleiding en de beleggingsbeslissing aanwezig is."

¹³⁶ HR 5 juni 2009, NJ 2012/182, m.nt. J.B.M. Vranken onder NJ 2012/184; JOR 2009/199, m.nt. C.W.M. Lieveerse (De Treek/Dexia), r.o. 5.5.1-5.5.3 respectievelijk HR 5 juni 2009, NJ 2012/183, m.nt. J.B.M. Vranken onder NJ 2012/184 (Levob/Bolle), r.o. 4.7.8-4.7.10.

¹³⁷ HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (World Online), r.o. 4.11.1-4.11.2:

bijvoorbeeld ook Financiële Publicaties inzicht en een getrouw beeld te geven van de toestand van de vennootschap (respectievelijk, art. 2:362 lid 1 BW en 2:391 lid 1 BW);

- b. zoals bewijsproblemen zouden afdoen aan de doelstelling van de Prospectusrichtlijn, zo zouden deze ook afdoen aan de doelstelling van het in art. 525i Wft (oud) geïmplementeerde artikel 6 Richtlijn Marktmissbruik (Richtlijn 2003/6/EG) en art. 17 Marktmissbruikverordening;
- c. bewijsproblemen zouden bovendien afdoen aan de doelstellingen omschreven in overwegingen 1 en 3 en het bepaalde in art. 7 Transparantierichtlijn (2004/109/EG), relevant voor de aansprakelijkheid voor een misleidende jaarrekening van Airbus, de Board en de CFOs. De Transparantierichtlijn is er om te zorgen voor openbaarmaking van accurate, alomvattende en tijdige informatie over uitgevende instellingen. Dat moet een duurzaam vertrouwen wekken bij beleggers en hen in staat stellen om zich een verantwoord oordeel te vormen over de resultaten en het vermogen van deze instellingen. Een verdere harmonisatie van de nationale wettelijke bepalingen omtrent de eisen die gelden voor uitgevende instellingen op het gebied van de verschaffing van periodieke en doorlopende informatie, moet leiden tot een hoger niveau van beleggersbescherming en betere marktefficiëntie.¹³⁸

263. De Stichting vordert de vaststelling van het causaal verband tussen het onrechtmatig handelen van Airbus in verband met de onvolledige, onjuiste en/of misleidende informatie in de Financiële Publicaties en, primair, de schade van de Belanghebbenden en, subsidiair, de beleggingsbeslissingen van de Belanghebbenden. Zonder de onvolledige, onjuiste en/of misleidende informatie zouden beleggers de Airbus Aandelen niet of tegen andere voorwaarden hebben gekocht.

6 AANSPRAKELIJKHEID VAN DE ACCOUNTANTS

6.1 Plan van behandeling

264. De Stichting bespreekt in dit hoofdstuk achtereenvolgens:

- a. het juridisch kader voor aansprakelijkheid van controlerende accountants. Daarbij gaat de Stichting in op de invulling die de toezichthouder AFM aan de relevante COS-criteria heeft gegeven; de criteria zoals die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld en – kort – op de kernbeginselen van accountantsaansprakelijkheid naar Spaans, Frans en Duits recht, voor het geval de rechtbank buitenlands recht relevant acht; en
- b. de aansprakelijkheid van de Accountants voor de schade van de Beleggers. De Stichting bespreekt hiertoe eerst de relevante feiten; de betreffende schendingen van de zorgplicht door de Accountants en de gevolgen daarvan, het causaal verband en de toerekenbaarheid.

¹³⁸ Kamerstukken II, 2006/07, 31 093, nr. 3, blz. 1-2 met verwijzing naar Transparantierichtlijn. Art. 7 van de Transparantierichtlijn voorziet ook in een verplichting tot het aanbrengen van privaatrechtelijke aansprakelijkheid voor uitgevende instellingen en de verantwoordelijke personen. Deze bepaling is niet (afzonderlijk) geïmplementeerd, omdat de Nederlandse wet al in afdoende aansprakelijkheidsregelingen voorzag, aldus Kamerstukken II, 2006/07, 31 093, nr. 3, blz. 20.

6.2 Juridisch kader accountantsaansprakelijkheid

6.2.1 Inleiding en kernbegrippen

265. De controlerend accountant is jegens derden civielrechtelijk aansprakelijk voor fouten in de wettelijke controle als deze zijn of haar zorgplicht als accountant verzaakt. De zorgplicht van de accountant houdt in dat de accountant moet handelen als een redelijk handelende en redelijk bekwame controlerend accountant¹³⁹. Deze zorgplicht wordt uitgewerkt aan de hand van een drietal – aan de wet- en regelgeving, literatuur en jurisprudentie ontleende – zorgvuldigheidsverplichtingen. Aldus moet de accountant (i) voldoende deskundigheid in huis hebben, (ii) de wettelijke controle uitvoeren met inzet van die deskundigheid en (iii) voldoen aan de informatie- en waarschuwingsplichten die op de accountant rusten.
266. Aangezien de accountant in beginsel geen specifieke informatie- of waarschuwingsverplichtingen heeft jegens derden, moet de gebruiker van de jaarrekening en het halfjaarverslag kunnen afgaan op de verklaring van de accountant bij de jaarrekening en de zaken die de accountant hierin benadrukt (aangeduid als “notes”). Uitgangspunt in de controleverklaring is het inzichtvereiste. De accountant gaat bij de controle na of de jaarrekening het vereiste inzicht geeft (art. 2:362 lid 1 BW).¹⁴⁰ In zijn onderzoek toetst de accountant onder meer of het bestuur (i) zijn keuzes in redelijkheid kan maken; (ii) of deze keuzes aanvaardbaar zijn en (iii) of die keuzes tot een verantwoord oordeel en het vereiste inzicht leiden. Hierbij neemt de accountant de geldende wet- en regelgeving in acht, waaronder de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (**VGBA**) en de Nadere voorschriften controle- en overige standaarden (**NV COS**).¹⁴¹ Dergelijk onderzoek vereist professionele oordeelsvorming.¹⁴²
267. In aansluiting hierop mag de controleverklaring pas worden afgegeven, indien het controlerisico is teruggebracht tot een ‘aanvaardbaar laag niveau’. Het controlerisico is het risico dat de accountant een niet passend oordeel tot uitdrukking brengt. Om dit controlerisico tot een aanvaardbaar laag niveau terug te brengen, moet de accountant voldoende controlewerkzaamheden verrichten met betrekking tot de hiervoor weergegeven kernpunten van de wettelijke controle. De accountant stelt daarbij zoveel als mogelijk zeker dat:
- a. de onzekerheid over het feitenmateriaal dat aan de jaarrekening ten grondslag ligt, is verminderd tot een ‘aanvaardbaar laag niveau’; en
 - b. het beeld dat het bestuur van de rechtspersoon in de jaarrekening construeert getrouw is op basis van het materiaal.

¹³⁹ Conform de zorgplicht voor beroepsbeoefenaren in het algemeen, zie voor deze algemene norm onder andere: HR 9 november 1990, NJ 1991/26, HR 26 april 1991, NJ 1991/45 en HR 12 mei 2000, JOR 2000/146, HR 9 juni 2000, NJ 2000/460.

¹⁴⁰ ‘Inzicht’ is hetzelfde als ‘getrouw beeld’. Zie nader J.E. Brink-Van der Meer, Accountantsaansprakelijkheid (Recht en Praktijk nr. CA20), Deventer: Wolters Kluwer 2018, par. 1.4.2.3.

¹⁴¹ E.L. Zetteler & M. Pheijffer, ‘Enige aspecten van accountantstuchtrecht’, TvJ 2016/12 (p. 9).

¹⁴² NV COS 200, par. 13 definities, sub k Ook wel: professional judgement of vakkundige oordeelsvorming. Zie ook: D.W.S. van Onzenoort, ‘Manoeuvreren tussen wat mag en moet stelt accountant op de proef’, Accountancynieuws 2010, nr. 12 en Blaisse, ‘De reikwijdte van de derdenaansprakelijkheid van de accountant’, Ondernemingsrecht 2013/3 (p. 13 e.v.)

268. Als de accountant deze betrekkelijke zekerheid niet heeft, dan mag hij of zij geen goedkeurende verklaring afgeven. Wel kan hij dan een verklaring met een andere strekking afgeven. Geeft de accountant in weerwil van te grote onzekerheden een goedkeurende verklaring af dan begaat hij (i) een ernstige inhoudelijke fout (ii) of een eveneens ernstige procedurele fout. Bij een procedurele fout heeft de accountant niet voldoende en/of niet geschikte controle-informatie vergaard om de verklaring op grond daarvan af te geven. De verklaring heeft dan te weinig basis. Overigens gaan beide fouten vaak samen.

6.2.2 De zorgplicht van de accountant

269. Dat ook derden verwachtingen mogen ontlenen aan de controleverklaring van de accountant, was ook aan de orde in het Vie d'Or-arrest.¹⁴³ Hier was de vraag aan de orde of en onder welke omstandigheden de accountant van Vie d'Or aansprakelijk kon zijn voor de individuele vermogensschade van Vie d'Or's polishouders doordat Vie d'Or door haar insolventie niet aan haar verplichtingen uit hoofde van de polissen kon voldoen. De Hoge Raad kleurde in het arrest de zorgvuldigheidsverplichting van de accountant in. De Hoge Raad oordeelde daarbij dat voor de beantwoording van deze vraag diende te worden onderzocht wat van "redelijk handelende en redelijk bekwame externe controlerende registeraccountants moest worden gevergd in het kader van een zorgvuldige uitoefening van hun taak met het oog op de belangen van de polishouders bij de continuïteit van Vie d'Or."¹⁴⁴
270. De accountant trekt zich bij de uitvoering van zijn (wettelijke) taak niet alleen de belangen aan van zijn opdrachtgever, de gecontroleerde vennootschap. Volgens de Hoge Raad mag men in het maatschappelijk verkeer verwachten dat derden bij het handhaven of nemen van hun beslissingen hun gedrag kunnen afstemmen op de financiële verslaggeving. Die derden moeten er daarom op kunnen vertrouwen dat het in de verslaggeving gepresenteerde beeld niet misleidend is. De taakuitoefening van de accountant dient daarom ook een wezenlijk publiek belang¹⁴⁵:

"De belangen die met een goede uitoefening van de taak van de externe controlerende accountant zijn gemoeid, zijn niet beperkt tot die van de rechtspersoon om wiens jaarrekening het gaat. In het maatschappelijk verkeer mogen derden verwachten dat de informatie zoals deze door, veelal wettelijk verplichte, openbaarmaking van de jaarrekening en een goedkeurende verklaring naar buiten komt, naar het onafhankelijk en objectief inzicht van de accountant een getrouw beeld geeft van het vermogen, het resultaat en de solvabiliteit en liquiditeit van de onderneming en dat de jaarrekening voldoet aan de vereisten die wet en (Europese) regelgeving stellen en in overeenstemming is met de normen en standaarden die te dier zake in deze beroepsgroep algemeen worden aanvaard. Ook derden moeten hun gedrag kunnen afstemmen op die informatie en bij het nemen of handhaven van hun (financiële) beslissingen kunnen vertrouwen dat het gepresenteerde beeld niet misleidend is. Aldus dient deze taakuitoefening van de accountant mede een wezenlijk publiek belang."

271. Uit deze overweging volgt dat op de accountant niet alleen een zorgplicht rust jegens de opdrachtgever c.q. de gecontroleerde vennootschap, maar ook jegens derden,

¹⁴³ HR 13 oktober 2006, [JOR 2006/296](#), r.o. 5.3.

¹⁴⁴ Vie d'Or, r.o. 5.3.

¹⁴⁵ Vie d'Or, r.o. 5.4.1

waaronder het beleggend publiek. De huidige wet- en regelgeving is in lijn met het Vie d'Or arrest¹⁴⁶.

6.2.3 De relevante COS-normen en invulling daarvan door de AFM

272. De hierboven omschreven kernbeginselen sluiten aan bij de interpretatie van de toepasselijke COS-normen door de Autoriteit Financiële Markten als toezichthouder op de naleving van de Wet toezicht accountantsorganisaties (**Wta**). Deze interpretatie is onder meer omschreven in het boetebesluit van de AFM aan accountantsorganisatie Deloitte in verband met haar nalatigheden naar aanleiding van de malversaties bij het beursgenoteerde retailbedrijf Steinhoff¹⁴⁷. Op pagina 9 van dit boetebesluit verwoordt de AFM de taken, verantwoordelijkheden en zorgplicht van de externe accountant als volgt:

“De externe accountant heeft een wettelijke controletaak en geldt daarmee als vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer (bedrijfsleven, overheid, financiële markten). Beleggers, crediteuren en andere stakeholders moeten kunnen vertrouwen op het oordeel van de externe accountant, zoals opgenomen in de controleverklaring bij de jaarrekening. Het is dan ook van groot belang dat de externe accountant de wettelijke controle van de jaarrekening uitvoert met inachtneming van de daarvoor geldende regels. Dit betekent onder meer dat de externe accountant moet beoordelen of een controle-opdracht kan worden aanvaard of voortgezet en of de af te geven controleverklaring is onderbouwd met toereikende controle-informatie.”

273. Uit deze norm volgt dat de functie van de accountant mede gericht is op de bescherming van het beleggend publiek, en dat deze dus niet te veel de oren moet laten hangen naar de zienswijze van zijn cliënt, de gecontroleerde partij.
274. P. 12 van het boetebesluit bevat ook een uitwerking van de COS 300 norm, paragraaf 2. Hieruit blijkt dat een accountant, naar mate de te onderzoeken onderneming complexer is, een meer systeemgerichte aanpak dient te hanteren. Daarbij onderzoekt hij ook de transactiestromen en de interne beheersingsmaatregelen van de onderneming. Dit om risico's verder in kaart te brengen:

“De externe accountant moet de controle zodanig plannen en opzetten dat de opdracht op effectieve wijze wordt uitgevoerd. Hierbij moet hij naar aanleiding van verkregen kennis van de entiteit en haar omgeving en de risicoinschattingen die hieruit volgen, nadere controlewerkzaamheden plannen waarbij de aard, tijdsfasering en de omvang worden bepaald aan de hand van het ingeschatte risico van een afwijking van materieel belang op beweringenniveau. Hierbij overweegt de accountant onder meer het belang van het risico, de kenmerken van de desbetreffende transactiestromen, de aard van de interne beheersingsmaatregelen van de entiteit en of hij verwacht een bepaalde transactiestroom of jaarrekeningpost met een primair gegevensgerichte dan wel een primair systeemgerichte aanpak te controleren.”

¹⁴⁶ J.E. Brink-van der Meer, Zorgplicht volgens het Vie d'Or arrest, Accountantsaansprakelijkheid (R&P nr. CA20) 2019/4.3.2.2

¹⁴⁷ Boetebesluit AFM van 15 februari 2021, te raadplegen via: <https://www.afm.nl/nl-nl/nieuws/2012/feb/boete-deloitte> en in stand gelaten door de accountantskamer Zwolle in de uitspraak van 9 juli 2021, ECLI:NL:TACAKN:2021:44.

275. De norm van COS 330 paragraaf 23 gaat over de keuze voor een systeemgerichte aanpak. In het Steinhoff-besluit licht de AFM de norm als volgt toe:

“Wanneer de externe accountant in zijn controleaanpak heeft bepaald dat het effectief is om systeemgerichte werkzaamheden uit te voeren om toereikende controle-informatie te verkrijgen teneinde het risico van een afwijking van materieel belang op beweringenniveau tot een aanvaardbaar laag risico te reduceren, moet de externe accountant de effectieve werking van relevante interne beheersingsmaatregelen toetsen op relevante tijdstippen gedurende de controleperiode.”¹⁴⁸

276. De toelichting van de AFM op de norm van COS 315 paragraaf 2 en COS 240 paragraaf 3 (p. 35/64) onderstreept dat de accountant zich van voldoende kennis over de te controleren organisatie dient te voorzien om eventuele fraude of fouten in de jaarrekening te kunnen inschatten en aan de hand daarvan verdere controle uit te voeren:

“De externe accountant dient voldoende kennis te verkrijgen van de entiteit en haar omgeving, met inbegrip van haar interne beheersing, om de aard en omvang van het risico van een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of fouten in de jaarrekening te kunnen inschatten en om aanvullende controlewerkzaamheden op te kunnen zetten en uit te kunnen voeren. Bij het verrichten van controles bij entiteiten binnen dient de externe accountant de wet- en regelgeving die van invloed is op de controleopdracht en andere specifieke controlevoorschriften in aanmerking te nemen.”

277. Daarbij dient de accountant een kritische houding aan te nemen. Dat betekent dat de accountant (i) aanleidingen tot twijfels over naleving van wet- en regelgeving door de vennootschap onderkent; (ii) hierop de opzet en uitvoering van de controle aanpast, indien nodig; (iii) beweringen van anderen niet voor waar aanneemt; en (iv) zoekt naar onderbouwingen met oog voor de mogelijkheid dat de onderbouwing niet klopt. Aanwijzingen voor niet-naleving moeten leiden tot toereikend aanvullend onderzoek. Hierbij gaat de accountant proactief te werk.¹⁴⁹
278. Deze structureel kritische benadering komt ook prominent terug in de toelichting van de AFM bij de COS-normen over de formulering van de oordeelsparagraaf in de accountantsverklaring.¹⁵⁰ De kern hiervan is dat de accountant moet blijven bevragen

¹⁴⁸ Boetebesluit Steinhoff, p. 16.

¹⁴⁹ Steinhoff-besluit, toelichting AFM op de norm van COS 250 paragrafen 2, 13 en 26 over de naleving van wet- en regelgeving door de controlecliënt (p. 66): “Het niet naleven van wet- en regelgeving door de controlecliënt kan een materieel effect hebben op de jaarrekening. Derhalve moet de externe accountant gedurende de gehele controle een professioneel-kritische houding aannemen, waarbij hij omstandigheden en gebeurtenissen die twijfel oproepen over de vraag of de entiteit zich houdt aan wet- en regelgeving onderkent en op basis hiervan de opzet en uitvoering van de controle zonodig aanpast. Dit houdt in dat hij indicaties van overtreding van wet- en regelgeving met een objectieve blik beoordeelt, ongeacht zijn eerdere ervaring met de entiteit voor wat betreft de integriteit van de entiteit en haar bestuurders. Hij neemt beweringen van anderen niet zonder meer voor waarheid aan, maar zoekt naar onderbouwingen, waarbij hij tevens aanwijzingen die mogelijk het tegendeel beweren onderkent. Indien de externe accountant aanwijzingen verkrijgt dat er sprake kan zijn van een overtreding van wet- en regelgeving, dient hij toereikend aanvullend onderzoek uit te voeren waarin hij pro-actief handelt.”

¹⁵⁰ Boetebesluit Steinhoff, p. 71 over: COS 200 paragraaf 15, COS 500 paragraaf 2, COS 700 paragraaf 11, COS 705N paragraaf 4 onderdeel b

en doorvragen, tenzij dat onmogelijk is en het effect van de hierdoor overblijvende onzekerheid geen materieel belang heeft:

“In zijn evaluatie moet de externe accountant beoordelen of hij in staat is toereikende controle-informatie te verkrijgen om tot de conclusie te komen dat de jaarrekening geen afwijking van materieel belang bevat. Indien het onmogelijk is om toereikende controle-informatie te verkrijgen dan moet de externe accountant beoordelen of het effect van deze onzekerheid hiervan materieel dan wel wezenlijk kan zijn voor de jaarrekening. Is de onzekerheid van materieel belang, dan moet de externe accountant een verklaring met beperking afgeven, is de onzekerheid van wezenlijk belang, dan moet de externe accountant een oordeelonthouding afgeven. Deze beoordeling moet de accountant vastleggen.

De externe accountant moet de controle met een professioneel-kritische instelling opzetten en uitvoeren, daarbij in aanmerking nemend dat er omstandigheden kunnen zijn die leiden tot een afwijking van materieel belang. Een professioneel-kritische instelling betekent dat de externe accountant via een kritische benadering de waarde van de verkregen controle-informatie beoordeelt en alert is op verkregen controle-informatie die strijdig is met, of vragen oproept inzake de betrouwbaarheid van documentatie, antwoorden op gestelde vragen en andere informatie die is verkregen van het bestuur van de entiteit en de organen belast met governance. Zo is een professioneel-kritische instelling gedurende het gehele controleproces nodig om het risico te beperken dat ongebruikelijke omstandigheden niet worden opgemerkt, dat bij het trekken van conclusies uit controlebevindingen te veel wordt gegeneraliseerd of dat van verkeerde veronderstellingen wordt uitgegaan bij het bepalen van de aard, de tijdsfasering en de omvang van uit te voeren controlewerkzaamheden en bij het evalueren van de uitkomsten daarvan. Bij het inwinnen van inlichtingen en het uitvoeren van andere controlewerkzaamheden mag de externe accountant geen genoegen nemen met niet geheel overtuigende controle-informatie in de veronderstelling dat het bestuur van de entiteit en de organen belast met governance eerlijk en integer zijn. In overeenstemming hiermee zijn bevestigingen van het bestuur van de entiteit geen vervanging voor het verkrijgen van toereikende controleinformatie voor het trekken van redelijke conclusies waarop de accountant zijn verklaring baseert.”

279. De Stichting meent dat de Accountants niet aan hun hierboven omschreven verplichtingen hebben voldaan. Alvorens daarop in te gaan bespreekt zij allereerst beknopt enkele kernuitgangspunten van de accountantsaansprakelijkheid naar Spaans, Frans en Duits recht.

6.2.4 Accountantsaansprakelijkheid naar Spaans recht

280. Onder Spaans recht kunnen beleggers een vordering instellen tegen de accountant van Airbus wegens onrechtmatige daad gelet op het bepaalde in art. 26 van de Account Audit Act, in het Spaanse Advies ook aangeduid als LAC. De aansprakelijkheid voor schade volgt dan uit nalatigheid om fraude, of in elk geval significante onregelmatigheden, zoals de Omkooppraktijken, te ontdekken. Bij adequate naleving van de voor de accountant geldende beroepsregels ten aanzien van de uitvoering van de controle van de (half)jaarrekeningen had de accountant hierop moeten aanslaan en daaraan consequenties moeten verbinden. De grootschalige fraude en onregelmatigheden hadden dan in elk geval in het accountantsverslag moeten worden opgeworpen en toegelicht. In het Spaanse Advies is dit als volgt verwoord:

“41. In conclusion, investors may file a liability action under art. 26 LAC (of a non-contractual nature) against the auditor of the issuing entity and the audit partners responsible for the audit, for negligence if and when the existence of fraud or significant irregularities was not detected as it should have been if the technical standards governing the audit profession had been met.

However, for the success of the action it will be necessary to duly prove, in addition to (i) the falseness or significant irregularity in the annual accounts, (ii) that if the technical rules governing the auditors' profession had been correctly applied, such falseness would have been discovered and would have been reflected in the audit report.”

6.2.5 Accountantsaansprakelijkheid naar Frans recht

281. Onder Frans recht kunnen beleggers een vordering instellen tegen de accountant op de grond dat de accountant heeft gefaald in zijn verplichtingen ter zake van de uitvoering van de controle van de verslaggeving (“*control*”) en de verstrekking van de – in dit geval goedkeurende – verklaringen daarover (“*certification*”). Aansprakelijkheid van accountants is geregeld in art. 822-17 van de Franse Code de Commerce. Criterium is of wanneer de accountant de onregelmatigheden zou hebben ontdekt, hij daaraan ingevolge zijn reguliere zorgplicht (“*standard diligent behaviour*”) consequenties zou hebben verbonden wat betreft de verslaggeving (Frans Advies, rnr. 37 ev.).

6.2.6 Accountantsaansprakelijkheid naar Duits recht

242. Onder Duits recht kunnen beleggers de betrokken accountant aansprakelijk stellen op grond van § 826 Duitse Burgerlijk wetboek (*Bürgerliches Gesetzbuch* of *BGB*), als deze:
- a. nalaat om hoogst relevante mededelingen in het jaarverslag te beoordelen;
 - b. opzettelijk ervan afziet om significante mededelingen te beoordelen;
 - c. significante mededelingen of door de vennootschap aangeleverde informatie accepteert zonder deze te beoordelen, met name ook wanneer dit gebeurt zonder nader onderzoek in te stellen naar “verdachte” feiten; dan wel
 - d. een goedkeurende verklaring afgeeft (“*certify statements*”) terwijl de administratie op een relevant onderdeel dermate onvolledig is dat de juistheid van daarmee verband houdende mededelingen in de jaarrekening niet kan worden beoordeeld.
282. De accountant kan daarnaast aansprakelijk zijn voor schade voor zover deze is aan te merken als medepleger van of medeplichtige aan de onrechtmatige gedragingen van de gecontroleerde vennootschap.

6.3 Uitwerking aansprakelijkheid van de Accountants

6.3.1 Relevante feiten

283. Zoals ook uit de hiervoor gaande beschrijving van de feiten volgt, wist Airbus al langere tijd van de Omkooppraktijken. Toch koos Airbus ervoor hierover geen mededelingen te doen in de Financiële Publicaties, het eerder beschreven Informatieverzuim. Al hetgeen de Stichting eerder heeft geschreven over het Informatieverzuim dient op deze plaats als ingelast beschouwd te worden.

284. In aanvulling hierop gaat de Stichting in op de wijze waarop de Accountants zich verhouden tot het Informatieverzuim van Airbus:

6.3.2 Boekjaar 2014

285. In het boekjaar 2014 zijn, ter verdere specificering van het Informatieverzuim, in ieder geval de volgende feiten relevant voor de beoordeling van de taakvervulling van KPMG:

- a. in de Financiële Publicaties in 2014 rept Airbus alleen van de kwesties GPT en Eurofighter, niet van andere integriteitsproblemen;
- b. Airbus bedient zich, tenminste sinds 2008, van vele Bemiddelaars in hoog-risico landen, hiervoor had SMO samen met de International Market Development-projecten een budget van ongeveer USD 300 miljoen¹⁵¹;
- c. SMO kan de Omkooppraktijken niet verborgen hebben gehouden voor de Board, de CFO en het CDS Committee. Daarvoor zijn de Omkooppraktijken simpelweg te grootschalig. Hooggeplaatste managers waren betrokken, waaronder leden van het CDS Committee en het Executive Committee. In 2014 werden de onregelmatigheden bij SMO International rondom de Bemiddelaars in ieder geval bekend bij het (voltallige) CDS Committee;
- d. dat leidt, onder andere, tot bevrozing van betalingen aan Bemiddelaars in 2014 en 2015. Om die reden schreef Airbus in de Financiële Publicaties dat de interne “review” kan leiden tot procedures en arbitrages met commerciële wederpartijen. De onderzoeken hiernaar en besluitvorming gaan logischerwijs aan de maatregel vooraf en kunnen daarom eerder in de tijd geplaatst worden, in ieder geval ook in 2014.

286. De bevrozing van betalingen aan Bemiddelaars moest appelleren aan de professioneel kritische houding van de Accountant, zeker nu de aankondiging van een risico op procedures en arbitrages wél in de jaarrekening vermeld werd en het jaarbudget van SMO ruim EUR 300 miljoen bedroeg, waarvan een groot deel opging aan de Bemiddelaars. Deze ontwikkelingen gecombineerd illustreren de fraudegevoeligheid van Airbus' bedrijfsvoering. De indicaties zijn een *red flag*, op zichzelf genomen en al helemaal tezamen. Die constellatie moest dwingen tot diepgravend doorvragen en nauwgezette verantwoording in de accountantsverklaring. Was de Accountant al niet van de Omkooppraktijken in de voorafgaande jaren op de hoogte - wat gelet op de schaal, het aantal Bemiddelaars, de omvang van de betrokken bedragen en het hoog-risico-gehalte van een deel van de betrokken landen waarschijnlijk is, dan had de Accountant de bevrozing moeten zien als een indicator voor verder onderzoek.

287. Het op 26 februari 2015 gepubliceerde 2014 Financial Report bevat geen informatie over de Omkooppraktijken. Toch schrijft KPMG in het *Independent auditor's report* bij de jaarrekening:

“We used our own forensic specialists to assess risks and perform procedures to identify actual and potential non-compliance with laws and regulations relevant to the Group's business, analysed correspondence with enforcement agencies, and monitored external sources of information. With respect to cases regarding alleged non-

¹⁵¹ Productie 4, US Statement of Facts, randnummer 20, p. A-5.

compliance with laws and regulations, we assessed the adequacy of management's response (including investigations and corrective actions)."

288. KPMG zou forensische accountants onderzoek hebben laten doen naar naleving van voor Airbus relevante regelgeving. Klaarblijkelijk vond KPMG hierbij niets materieels. Dat is moeilijk te begrijpen in het licht van de voor 2014 relevante feiten aangaande het Informatieverzuim en de omstandigheden geschetst in alinea 285 hiervoor. Klaarblijkelijk zag KPMG hierin ook geen reden tot doorvragen. Dat suggereert dat KPMG meende genoeg te hebben of meende dat de resterende onzekerheid niet materieel was.
289. Op deze basis verstrekt KPMG ten aanzien van het jaarverslag (inclusief alle financiële gegevens) een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring. Ook plaatste zij geen voorbehouden bij het halfjaarverslag in 2014.

6.3.3 Boekjaar 2015

290. In het boekjaar 2015 zijn, ter verdere specificering van het Informatieverzuim, in ieder geval de volgende feiten relevant voor de beoordeling van de taakvervulling van KPMG:
- Airbus verricht uiterlijk in voorjaar 2015 de interne controles waarbij zij ook (weer) op de Omkooppraktijken moest stuiten. Over haar bevindingen is niets terug te vinden in de Financiële Publicaties van 2015;
 - de bevrozing van betalingen aan Bemiddelaars in 2014 en in verband met de defensie en helikoptertak in 2015 waarmee Airbus de Omkooppraktijken feitelijk staakt;¹⁵²
 - in het 2015 Annual Report van 24 februari 2016 (productie 19) noemt Airbus eigenlijk alleen de inmiddels welbekende GPT, Eurofighter en Atlas Elektrotechnik-kwesties. Hier staat ook de abstracte mededeling van de strekking dat de genoemde affaire(s) de belangrijkste zijn, maar dat er ook andere problemen kunnen spelen. Airbus meldt dat zij haar compliance-processen aan het verbeteren is;
 - over de Omkooppraktijken, de daarbij betrokken Bemiddelaars, wederpartijen en landen zwijgt KPMG in haar accountantsverklaring net als Airbus in de toelichting op de jaarrekening;
 - de *liquidation committee* die het CDS Committee instelt in mei 2015 om alle afspraken met Bemiddelaars tegen het licht te houden, bestaat mede uit personen die eerder betrokken waren geweest bij de Omkooppraktijken.
291. Dit alles beweegt KPMG niet tot waarneembare actie anders dan de zeer abstracte formulering van de risico's van het werken met Bemiddelaars en de verzekering dat de Accountant hier goed naar heeft gekeken, wederom met inzet van forensische specialisten. Opmerkelijk is dat de verdere bevrozing van betalingen, de afronding van intern onderzoek en het begin van het oprollen van SMO International met het instellen van het Liquidation Committee niet leiden tot aanvullend onderzoek, beperkingen in de verklaring of andere waarschuwingen. KPMG lijkt ook niet aan te slaan op het feit dat de Liquidation Committee deels bestaat uit personeelsleden die betrokken waren bij de

¹⁵² Meer in het algemeen is dat verwoord in de US Statement of Facts productie 4, randnummer 17.

shady deals met Bemiddelaars die ze nu tegen het licht moeten houden. De slager keurt zijn eigen vlees. Zeker wanneer deze mensen uit de SMO International stal kwamen, had KPMG hierop moeten doorvragen.

292. Niettemin verstrekt KPMG op deze basis een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring bij het 2015 Annual Report. Ook plaatste zij geen voorbehouden bij het halfjaarverslag in 2015.

6.3.4 Boekjaar 2016 en EY volgt KPMG op

293. In het boekjaar 2016 zijn, ter verdere specificering van het Informatieverzuim, in ieder geval de volgende feiten relevant voor de beoordeling van de taakvervulling van EY:
- a. aan de Omkooppraktijken, het onderzoek daarnaar in 2014 in 2015 en de bevestiging van betalingen aan Bemiddelaars besteedt Airbus nog geen aandacht in haar Financiële Publicaties;
 - b. in januari 2016 meldt Airbus onregelmatigheden aan UK Export Finance en na overleg met UK Export Finance meldt Airbus diezelfde feiten aan de SFO in april 2016, hierover schrijft Airbus in haar eerste kwartaalverslag dat zij *“the relevant UK authorities”* geïnformeerd heeft (productie 22), in het halfjaarverslag van 27 juli 2016 noemt Airbus UK Export Finance en SFO bij naam (productie 24);
 - c. de enige vermelding over de Bemiddelaars betreft de *“review of business partner relationships”*. De daarop betrekking hebbende paragraaf is zodanig opgeschreven dat het lijkt of Airbus vooral bezig is met preventie en niet met herstel van schade en onderzoek naar mogelijke risico's. Airbus versterkt deze indruk door de suggestie dat Airbus zij alles onder controle heeft en er alles aan doet om dat zo te houden. Zo stelt zij hulptroepen van het hoogste kaliber te hebben ingeschakeld en dat de doorgevoerde verbeteringen, aangeduid als *“enhancements to its controls and practices”, “best position it for the future, particularly in light of advancements in regulatory standards”*.
 - d. Airbus' algemene vergadering van 28 februari 2016 benoemt EY als de nieuwe controlerend accountant en daarmee als opvolger van KPMG. De achtergrond van de roulatieverplichting is dat regelmatige roulatie een waarborg vormt voor de onafhankelijkheid van de accountant. Op grond van art. 24 Wta rouleert de extern accountant nadat hij vijf aaneengesloten boekjaren verantwoordelijk is geweest voor de wettelijke controle bij een vennootschap;
 - e. op 1 maart 2016 sluit de afdeling SMO de deuren, een afdeling met 150 man personeel en een jaarlijks budget van USD 300 voor het betalen van Bemiddelaars en financiers van internationale verkoopcampagnes;
 - f. in het derde kwartaalverslag van 2016 (productie 27) beschrijft Airbus voor het eerst dat zij zelf ongeveer een half jaar eerder, namelijk begin 2016, de Britse, Duitse en Franse exportfinanciers geïnformeerd had over onregelmatigheden ten aanzien van Bemiddelaars. Airbus schrijft de kans op en omvang van een eventuele geldboete niet te kunnen inschatten, omdat dit afhangt van de bevindingen van de SFO.
294. In het eerste halfjaarverslag voor 2016 (productie 24) blijft de enige relevante *disclosure* de *“review of business partner relationships”*. Hierin neemt Airbus het woord

omkoping niet in de mond. Tegelijk zijn er wel onderwerpen waarvan met kennis van de feitenrelazen in de Schikkingen duidelijk is dat ze nauw verbonden zijn met de Omkooppraktijken. Zo bevat het verslag vermelding van de start van een onderzoek naar exportkredieten. Achteraf bekeken op basis van wat door de Schikkingen bekend is, is duidelijk dat dit gaat over het gerommel met de aanvraag voor exportkrediet bij UK Export Finance. De aanvraag betrof de aanschaf van toestellen door SriLankan Airlines. Airbus probeerde te verhullen dat de Bemiddelaar die zij had ingeschakeld de vrouw was van een van de *decision makers* bij SriLankan Airlines. Datzelfde feit wordt, mogelijk met andere feiten, aangeduid als “*misstatements and omissions*”. Die woordkeuze doet erg besmuikt aan als bedacht wordt dat Airbus UK Export Finance maandenlang glashard voorloog. Die discrepantie heeft EY geëvalueerd en, klaarblijkelijk, akkoord bevonden. Als de vervolgende instanties die onderwerpen aan elkaar konden relateren tot de Omkooppraktijken en de organisatorische inbedding hiervan in Airbus, waarom kon EY dat dan niet? Er waren ook in 2016 voldoende oude en nieuwe indicatoren, zoals de bevrozingen, de sluiting van SMO en het onderzoek van de SFO.

295. Van aanvullend onderzoek blijkt niets in de Financiële Publicaties over 2016. EY verklaart in de Review bij het halfjaarverslag niet op informatie gestuit te zijn die afdoet aan de inhoud van het halfjaarverslag.
296. Op 24 februari 2017 publiceert Airbus het 2016 Annual Report. Hierin meldt Airbus het onderzoek van de Britse SFO en de Franse PNF en het feit dat Airbus haar relaties met haar Bemiddelaars nader onderzoekt. In dit verslag vermeldt Airbus weer niet (i) dat zij al in 2014 alle betalingen aan Bemiddelaars had bevroren, (ii) dat zij SMO, het interne omkoopkantoor dat Airbus jarenlang had bestierd, in feite had ontbonden en wat het verband was met het vertrek van [XXX], (iii) dat zij daarmee eerder wel jarenlang betrokken was bij de Omkooppraktijken, en (iv) dat zij in hoge mate bloot stond aan boeteoplegging en voordeelsontneming. In plaats daarvan werd beleggers in het jaarverslag 2016 verzekerd dat Airbus er alles aan deed om eventuele tekortkomingen in haar interne toezicht te verhelpen.
297. Airbus verklaart weliswaar dat het onderzoek kan leiden tot een geldboete. Het is alleen nog te vroeg om iets te zeggen over “*the likelihood or extent of any liability*”, aldus Airbus. Ten opzichte van het derde kwartaalverslag geeft Airbus geen aanvullende informatie. Zo geeft Airbus geen informatie over de geschatte omvang van het onderzoek van de SFO en de PNF, de landen waarop het onderzoek betrekking heeft en welke (potentiële) afnemers hierbij betrokken waren. EY had Airbus ertoe moeten bewegen hier transparant over te zijn.
298. In de accountantsverklaring bij de jaarrekening (Independent auditor’s report, 2016 Annual Report, p. 114 e.v.) beschrijft EY de “*Key audit matter Risk: Litigation and claims and risk of non-compliance with laws and regulation*”. De probleemschets is woordelijk gelijk aan wat KPMG meldde, terwijl er wel degelijk nieuwe ontwikkelingen waren in 2016. Een compare van de versies over 2015 en 2016 van het eerste onderdeel “description” leest als volgt:

Description¶

A part of the Group's Company's business is characterised by competition for individual significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with governments. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition the Group Company operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice. Subsidiaries of Airbus Group SE remain under investigation by various law enforcement agencies in Germany, Greece, UK, Romania and Austria. Austria. In August 2016, the Company announced that it had been informed by the Serious Fraud Office in the UK that it had commenced a formal investigation into allegations of fraud, bribery and corruption in the civil aviation business of the Company. These allegations relate to irregularities concerning third party consultants. Breaches of laws and regulations in this area can lead to fines, penalties, criminal prosecution, commercial litigation and restrictions on future business.¶

Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Group's Company's result and financial position.¶

Reference is made to the disclosure on Note 3 "Key estimates and judgements", judgements', and Note 36 "Litigation, Litigations and claims", claims' of the financial statements.¶

299. Het enige tekstuele verschil betreft het onderzoek van de SFO. Verder bedient EY zich van dezelfde boilerplate als KPMG. Bij het formuleren van haar aanpak van de key audit matter ("our audit approach") gebruikt EY wel haar eigen woorden, maar die geven geen enkele indicatie van de ernst van de situatie. Welbeschouwd beschrijft EY slechts welke onderzoeksstappen zij allemaal heeft ondernomen, meer in het bijzonder om te kunnen bevestigen of het klopt "whether it is the case that the investigations remain at too early a stage to assess the consequences (if any), including in particular the size of any possible fines".
300. EY stelt, anders dan KPMG, niet haar eigen forensisch experts onderzoek te hebben laten doen. In het licht van Airbus' opdracht aan "legal, investigative, and forensic accounting expertise of the highest calibre to undertake a comprehensive review of all relevant third party business consultant relationships and related subject matters"¹⁵³, zou dat ook dubbelop geweest zijn. Alleen is dan niet begrijpelijk waarom EY niets aanvullends kan melden over dit onderzoek en evenmin Airbus ertoe kon bewegen om hierover meer te melden. Dat zwaar-kaliber-onderzoek was namelijk al een jaar aan de gang toen het 2016 Annual Report verscheen. EY heeft haar oren laten hangen naar de wens van Airbus om de deur stevig op slot te houden.
301. Op deze basis verstrekt EY ten aanzien van het jaarverslag (inclusief alle financiële gegevens) een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring.

6.3.5 Boekjaar 2017

302. In het boekjaar 2017 zijn, ter verdere specificering van het Informatieverzuim en in aanvulling op wat hiervoor bij de jaren 2014 tot en met 2016 staat, in ieder geval de volgende feiten relevant voor de beoordeling van de taakvervulling van EY:
- op 31 januari 2017 sluiten de Britse SFO en de Franse PNF een Joint Investigation Team Agreement, wat maakt dat het strafrechtelijk onderzoek in omvang en mogelijke impact toeneemt;
 - op 6 februari 2017 meldt Airbus het vertrek van de baas van SMO en in samenhang met het opdoeken van SMO en SMO International en het onderzoek naar de Bemiddelaars was dit een indicator;

¹⁵³ Productie 31, 2016 Annual Report, p. RD49.

- c. op 15 februari 2017 ontkent Airbus een beschuldiging van fraude bij het binnenslepen van de Eurofighter-order. Waar of niet, dit was wederom een indicator;
 - d. op 27 juli 2017 publiceert Airbus het halfjaarverslag. Over het onderzoek van SFO en de PNF herhaalt Airbus letterlijk haar eerdere mededelingen, alsof het onderzoek onbeweeglijk is;
 - e. over het Duitse onderzoek in Duitsland naar Atlas Elektronik GmbH verklaart Airbus dat Atlas Elektronik GmbH in mei 2015 een schikking treft met het Duitse Openbaar Ministerie en dat dit leidt tot voordeelsontneming van EUR 55 miljoen;
 - f. In de accountantsverklaring bij het 2017 Annual Report verwijst EY niet langer naar de landen waar onderzoeken lopen, verder is de *“risk description”* woordelijk gelijk aan die van de jaren 2015 en 2016. Nieuw is dat EY verklaart ook gesproken te hebben met de Ethics and Compliance Committee en de *“Company’s legal advisors”*, dit naast het Audit Committee en de Board. Nieuw is de toevoeging: *“We observed that the disclosures in the financial statements reflect the current status of the investigation by the UK SFO and France’s PNF as well as the review of Business Partner Relationships”*; en
 - g. op 15 februari 2018 publiceert Airbus het jaarverslag over 2017. Het geschetste beeld uit de jaarrekeningen over 2015 en 2016 blijft met de jaarrekening over 2017 nagenoeg onveranderd. Zo ongeveer het enige relevante wat erbij komt is de vermelding van de start van het onderzoek door de Amerikaanse autoriteiten naar overtreding van de wapenhandelwetgeving, de ITAR. Wat betreft mogelijke risico’s op boetes in relatie tot deze Amerikaanse inmenging meldt Airbus niets.
303. Over *“litigation risks and claims and risk of non-compliance with laws and regulations”* bevat de accountantsverklaring bij de jaarrekening een tekst die weinig verschilt van de tekst in 2016. Hierna volgt een vergelijking van de twee versies 2017 en 2018, waarbij doorgehaald is de verwijderde tekst over 2017 en toegevoegd is tekst over 2016:

Risk description

A part of the Company's business is characterised by competition for individual significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with governments. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition the Company operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice. Subsidiaries of Airbus Group SE remain under investigation by various law enforcement agencies in Germany, Greece, UK, Romania and Austria. In August 2016, the Company announced that it had been informed by the Serious Fraud Office in the UK that it had commenced a formal investigation into allegations of fraud, bribery and corruption in the civil aviation business of the Company. These allegations relate to irregularities concerning third party consultants. Breaches of laws and regulations in these areas can lead to fines, penalties, criminal prosecution, commercial litigation and restrictions on future business.

Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Company's result and financial position.

Reference is made to disclosure on Note 3 'Key estimates and judgements', Note 22 'Provisions, contingent assets and contingent liabilities' and Note 36 'Litigations and claims' of the financial statements.

Our audit approach

We evaluated and tested the Company's policies, procedures and controls over the selection of intermediaries, contracting arrangements, ongoing management, payments and responses to suspected breaches of policy. We sought to identify and tested payments made to intermediaries during the year, made enquiries of appropriate personnel and

We evaluated the tone set by management and the Board of Directors and the Company's approach to managing this risk. Having enquired of management, the Audit

We discussed with the Board of Directors, the Audit Committee, the Ethics and Compliance Committee as well as the Company's legal advisors the areas of potential or suspected breaches of law, including the ongoing investigations, to corroborate the results of those enquiries with third parties and assessed related non-privilege documentation. We have enquired management, the Audit Committee, the Ethics and Compliance Committee and the Board of Directors as to whether the Company is in compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption, we made written enquiries of and met with the Company's legal advisors to cross check the results of those enquiries with third parties and

We maintained a high level of vigilance to possible indications of significant non-compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption whilst carrying out our other audit procedures. We discussed the areas of potential or suspected breaches of law, including the ongoing investigations, with the Audit Committee and the Board of Directors as well as the Company's legal advisors and assessed related documentation. We

We have assessed whether the disclosure in Note 36 to the financial statements of the Company's exposure to the financial effects of potential or suspected breaches of law or regulation complies with accounting standards and in particular whether it is the case that the investigations remain at too early a stage to assess the consequences (if any), including in particular the size of any possible fines.

We observed that the disclosures in the financial statements reflect the current status of the investigation by the UK SFO and France's PNF as well as the review of Business Partner Relationships.

304. Tekstueel mogen de wijzigingen significant lijken; inhoudelijk valt dit tegen. De "Risk Description" is kleiner en minder informatief geworden. Vergelijking suggereert dat er minder problemen zijn, iets dat gezien de voor het publiek onbekende Omkooppraktijken onjuist is. De diverse nieuwe indicatoren in 2017 hadden tot nader onderzoek en vragen moeten leiden, maar daarvan lijkt geen sprake te zijn geweest. Sterker nog: EY bevestigt dat de huidige informatie over de SFO- en PNF-onderzoeken toereikend is. EY had Airbus ertoe moeten bewegen aanvullend inzicht te geven in de zaken die misgingen bij SMO International en waarvan EY wist op basis van het onderzoek van Airbus. Te meer nu de verschillende strafrechtelijke onderzoeken al enige jaren liepen waren en zich als een soort olievlek uitbreidden. Toch verstreekte EY een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring.

6.3.6 Boekjaar 2018

305. Over het boekjaar 2018 zijn, ter verdere specificering van het Informatieverzuim en in aanvulling op wat hiervoor bij de jaren tot en met 2017 staat, in ieder geval de volgende feiten relevant voor de beoordeling van de taakvervulling van EY:
- het halfjaarverslag van 26 juli 2018 bevat geen aanvullende informatie over de Omkooppraktijken;

- b. het op 15 februari 2019 gepubliceerde 2018 Annual Report bevat geen nieuwe mededelingen over de Omkooppraktijken en de verschillende onderzoeken die hiernaar lopen;
 - c. op 20 december 2018 bericht de Franse krant *Le Monde* over een onderzoek naar corruptie rondom contracten voor levering van commerciële vliegtuigen in of aan Kazachstan, waarover Airbus schrijft dat zij meewerkt en een speciale status als getuige in de procedure heeft.
306. Over “*litigation risks and claims and risk of non-compliance with laws and regulations*” bevat de accountantsverklaring bij de jaarrekening een tekst die weinig verschilt van de tekst in 2017. Hierna volgt een vergelijking van de twee versies 2016 en 2017, waarbij doorgehaald is de verwijderde tekst over 2016 en toegevoegd is tekst over 2017:

Risk description

A part of the Company’s business is characterised by competition for individual significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with governments. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition, the Company operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice. **Subsidiaries** **Certain entities of Airbus SE** **the group** remain under investigation by various law enforcement agencies for amongst others alleged irregularities concerning third party consultants. Breaches of laws and regulations in these areas can lead to fines, penalties, criminal prosecution, commercial litigation and restrictions on future business.

Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Company’s result and its financial position.

Reference is made to **disclosure** **the disclosures** on Note 3 **Key** **Key** estimates and **judgements** **judgements**, Note 22 **Provisions** **Provisions**, contingent assets and contingent **liabilities** **liabilities** and Note 36 **Litigations** **Litigations** and **claims** **claims** of the financial statements.

Our audit response

We evaluated and tested the **updated** Company’s policies, procedures and controls over the selection of intermediaries, contracting arrangements, ongoing management, payments and responses to suspected breaches of policy.

We evaluated the tone set by management and the Board of Directors and the Company’s approach to managing this risk.

We discussed with the Board of Directors, the Audit Committee, the Ethics and Compliance Committee as well as the Company’s **internal and external** legal advisors the areas of potential or suspected breaches of law, including the ongoing investigations. To corroborate the results of those enquiries with third parties **and** we assessed related non-**privilege** **privileged** documentation. We have **enquired** **inquired** the management, the Audit Committee, the Ethics and Compliance Committee and the Board of Directors as to whether the Company is in compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption.

We maintained a high level of vigilance to possible indications of significant non-compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption whilst carrying out our other audit procedures.

We gained additional assurance by comparing management’s position to the assessment from external parties such as external lawyers in those cases where a high amount of judgement is involved.

We have assessed whether the disclosure in Note 36 to the financial statements of the Company’s exposure to the financial effects of potential or suspected breaches of law or regulation complies with **the** accounting standards.

We **observed** **determined** that the disclosures in the financial statements reflect the current status of the investigation by the UK SFO **and**, France’s PNF **and** US DOJ as well as the review of business partner relationships **in accordance with accounting standards.**

307. EY schrijft de managementinformatie te hebben geverifieerd bij een externe advocaat voor zover het gebieden betreft die sterk oordeelsafhankelijk zijn. EY had hier moeten aangeven op welke onderwerpen dit zag en voor zover zij dat zelf niet deed, had zij Airbus erop moeten aanspreken dat zij dat deed. Toch geeft EY een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring af.

6.3.7 *Boekjaar 2019*

308. Voor het boekjaar 2019 zijn, ter verdere specificering van het Informatieverzuim en in aanvulling op wat hiervoor bij de jaren tot en met 2017 staat, in ieder geval de volgende feiten relevant voor de beoordeling van de taakvervulling van EY:

- a. in het halfjaarverslag van 31 juli 2019 staat een kostenpost van EUR 90 miljoen voor, onder andere, compliance;
 - b. op 31 januari 2020 schikt Airbus met de Franse, Britse en Amerikaanse tegen betaling van in totaal EUR 3,598 miljard;
 - c. over de voortgang van die onderhandelingen deed Airbus geen enkele mededeling; het schikkingsbedrag komt uit de lucht vallen.
309. Over “*litigation risks and claims and risk of non-compliance with laws and regulations*” bevat de accountantsverklaring bij de jaarrekening een tekst die weinig verschilt van de tekst in 2018. Hierna volgt een vergelijking van de twee versies 2018 en 2019:

Risk description

~~Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Company's result and its financial position.~~

A part of the Company's business is characterised by competition for ~~individual~~ **individually** significant contracts with customers which are often directly or indirectly associated with ~~governments~~ **G-overnments**. The process associated with these activities is susceptible to the risk of non-compliance with laws and regulations. In addition, the Company operates in a number of territories where the use of commercial intermediaries is normal practice. Certain entities of the group remain under investigation by various law enforcement agencies for amongst others alleged irregularities concerning third party consultants. Breaches of laws and regulations in these areas can lead to fines, penalties, criminal prosecution, commercial litigation and restrictions on future business.

~~Litigation and claims involve amounts that are potentially significant and the estimate of the amount to be provided as a liability, if any, is inherently subjective. The outcome of these matters may have a material effect on the Company's result and its financial position.~~

~~Reference is made to the disclosures on Note 3 “Key estimates and judgements”, Note 22 “Provisions, contingent assets and contingent liabilities” and Note 36 “Litigations and claims” of the financial statements.~~

310. De risicobeschrijving laat geen enkele inhoudelijke wijziging zien, terwijl op het moment van deze beschrijving de Schikkingen al openbaar waren. De indruk ontstaat dat de key audit matter-beschrijving in het jaarverslag niet geacht wordt enige informatie van betekenis te verschaffen. Onder het kopje “Our audit response” schrijft Airbus:

~~We evaluated and tested the Company's policies, procedures and controls over the selection of intermediaries, contracting arrangements, ongoing management, payments and responses to suspected breaches of policy.~~

~~We planned and designed our audit approach to this area in conjunction with our in-house forensic specialists.~~

We evaluated the tone set by management and the Board of Directors and the Company's approach to managing this risk.

~~We discussed with We assessed the overall control environment and evaluated and tested the Company's policies, procedures and controls to identify and assess possible non-compliance. Furthermore we tested the selection process of intermediaries, related contractual arrangements, payments to intermediaries and the company's responses to suspected breaches of policy and non-compliance.~~

~~We made inquiries of the Board of Directors, and the Audit Committee, the Ethics and Compliance Committee as well as the Company's internal and external legal advisors as to the areas of potential or suspected breaches of law and regulations relating to bribery, including the status of ongoing investigations. To corroborate the results of those enquiries with inquiries we vouched information received with objective evidence, third parties and we assessed reviewed related non-privileged documentation. We have inquired the management, the Audit Committee, the Ethics and Compliance Committee and the Board of Directors as to whether the Company is in compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption.~~

We maintained a high level of vigilance to possible indications of significant non-compliance with laws and regulations relating to bribery and corruption whilst carrying out our other audit procedures. ~~Accompanied by our own legal advisors we met on several occasions with the Company's external counsel to obtain their views about the status of ongoing investigations as well as their potential impact on the financial statements. We furthermore tested journals and other transactions with unusual characteristics using amongst other data-analytics tools.~~

~~For (threatened) litigation cases and claims, we gained additional assurance by comparing management's position to the assessment from external parties such as external lawyers in those cases where a high amount of judgement is involved.~~

~~We have assessed whether that the disclosure in Note 36 to the financial statements of the Company's exposure to the financial effects of potential or reflects the current status of the investigations regarding suspected breaches of law or regulation complies with the accounting standards.~~

311. Nu is op eens het hoge woord eruit; hier valt voor het eerst de term omkoping (“*bribery*”). Dat is opmerkelijk, omdat Airbus op het moment van verschijnen van het 2020 Annual Report al zo'n vijf jaar bezig was met haar Omkooppraktijken en hoe deze in de toekomst te voorkomen. Het lijkt erop dat EY de term pas in de mond durfde te nemen nadat de SFO, de PNF en de DoJ haar voor waren gegaan; in ieder geval had zij Airbus nooit zo ver gekregen om de term te hanteren in de context van het onderzoek van SFO, PNF en DoJ. Op 13 februari 2020 publiceert Airbus het Annual Report 2019. Hierin is de tekst van het persbericht van 31 januari 2020 integraal terug te vinden. Wederom gaat het jaarverslag vergezeld van een door EY verstrekte ongeclausuleerde goedkeurende verklaring.

6.3.8 Analyse - schending(en) zorgplicht: onrechtmatige daad

312. Als gezegd moet de accountant bij de controle nagaan of de jaarrekening het vereiste inzicht geeft (art. 2:362 lid 1 BW). Het gaat er bij het onderzoek naar het inzichtvereiste onder meer om dat de accountant toetst of de door het bestuur gemaakte keuzes in redelijkheid gemaakt konden worden; aanvaardbaar zijn en tot een verantwoord oordeel en het vereiste inzicht leiden, met inachtneming van wet- en regelgeving, waaronder de NV COS. In elk geval de jaarrekeningen over 2014 (KPMG), 2015 (KPMG), 2016 (EY), 2017 (EY) en 2018 (EY) verschaffen niet het vereiste inzicht. In de jaarrekeningen zijn de diverse genoemde zaken ten aanzien van de Omkooppraktijken die bij het bestuur van Airbus bekend waren of bij het bestuur bekend moesten zijn, niet omschreven. Ze zijn in ieder geval niet zo geformuleerd dat beleggers hierop een op de werkelijkheid toegesneden beleggingsbeslissing konden baseren.
313. Onder deze omstandigheden valt ook op dat de betrokken Accountants niet op deugdelijke wijze hebben getoetst of de Board in redelijkheid tot (i) haar oordeel en

keuzes kon komen; (ii) of deze aanvaardbaar zijn en (iii) tot een verantwoord oordeel en het vereiste inzicht leiden. De Accountants hebben zich veel te veel, onvoldoende professioneel kritisch laten leiden door de beslissingen van het bestuur van Airbus. Dat blijkt ook wel uit het hoge boilerplate-gehalte van de *key audit matters*. Illustratief is ook dat het woord “*bribery*” pas viel nadat SFO, PNF en DoJ de weg daarvoor hadden geëffend.

314. Als zij gelet op het bestaan van de Omkooppraktijken niet het vereiste onderzoek hebben verricht, dan is reeds daarmee de aansprakelijkheid van de Accountants gegeven. Dit geldt temeer waar in de accountantsverslagen de indruk wordt gewekt dat zeer uitgebreid en diepgaand onderzoek is verricht, zelfs met inschakeling van forensisch specialisten.
315. Zouden de Accountants wel hebben doorgevraagd en daadwerkelijk diepgravend onderzoek hebben gedaan, dan hadden zij op de Omkooppraktijken moeten zijn gestuit. Dat kon al door het geldspoor te volgen. SMO International gaf jaarlijks zo'n USD 300 miljoen uit aan Bemiddelaars en verkoopprojecten; EY had de overboekingen kunnen nalopen en had dat moeten doen.
316. Hier komen voor wat betreft materialiteit bij de bedragen aan boetes en claims die Airbus in verband met de Omkooppraktijken op het spel zette. Om nog te zwijgen van gederfde inkomsten door reputatieschade. Dat het lastig was om de exacte gevolgen hiervan te bepalen is, zeker in de vroege jaren, begrijpelijk. Dat rechtvaardigt echter niet dat Airbus geen enkele voorziening opnam. Daar had de Accountant moeten bijsturen. Maar naarmate het onderzoek en de dialoog met de opsporende instanties vlotte, had hiervan een beter beeld moeten ontstaan. Gezien de kenbare ernst en omvang van de Omkooppraktijken hadden de Accountants moeten oordelen dat boetes en voordeelsontneming ver boven de materialiteitsgrens zouden uitkomen. Het totale schikkingsbedrag van EUR 3,6 miljard bevestigt deze lezing; het is een twaalfvoud van de hoogst gehanteerde jaarlijkse materialiteitsgrens in de Relevante Periode (namelijk EUR 292 miljoen voor boekjaar 2018).
317. Als de Omkooppraktijken in het kader van de wettelijke controle zouden zijn opgemerkt (en wellicht ook zijn opgemerkt), dan had dit ertoe geleid, althans had dit ertoe toe moeten leiden dat de Accountant:
 - a. geen goedkeurende verklaringen over de betreffende jaren afgaf; of
 - b. de verklaringen voorzag van beperkingen; of
 - c. aanvullende toelichting gaf in de accountantsverklaring en Airbus ertoe bewoog concrete toelichtingen in de Financiële Publicaties op te nemen waarin zij de aard en omvang van de onzekerheden ten gevolge van de Omkooppraktijken duidde.
318. De Accountants hebben de op hen rustende verplichtingen geschonden door onvoldoende onderzoek te verrichten naar de vraag of de jaarrekeningen voldeden aan het inzichtvereiste. In ieder geval hebben zij de verkeerde beslissing genomen door goedkeurende verklaringen af te geven zonder beperkingen als bedoeld onder (ii) en zelfs zonder concrete toelichtingen als bedoeld onder (iii).

6.3.9 Alternatieven voor onthouding van een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring

319. De Accountant kon zich als gezegd niet alleen onthouden van een ongeclausuleerde goedkeurende verklaring. De Accountant kon ook een goedkeurende verklaring met beperkingen afgeven, of anders een verklaring van oordeelsonthouding of zelfs afkeurende verklaring. Belangrijker nog – en zo gaat het in de praktijk ook vaak – de Accountant had het bestuur kunnen voorhouden dat meer onderzoek nodig was. Dan had de Accountant meer tijd en middelen nodig gehad om de controle-opdracht zodanig af te ronden dat hij een goedkeurende verklaring kon worden geven.
320. Had de Accountant het benodigde onderzoek wel uitgevoerd, dan had de Accountant moeten aandringen op verregaande aanpassing van het jaarverslag. In elk van de boekjaren in de Relevante Periode was dan informatie verstrekt over de Omkooppraktijken; de onderzoeken van zowel Airbus als de vervolgingsinstanties SFO, PNF, DoJ/Department of State. De mogelijke consequenties hiervan in financiële en reputationele termen waren dan ook geopenbaard. Had Airbus dit geweigerd, dan moest de Accountant volstaan met (i) een verklaring van afkeuring, (ii) een verklaring van oordeelsonthouding of (iii) een goedkeurende verklaring met (verregaande) beperkingen. De Accountant had deze mogelijkheden aan Airbus kunnen en moeten voorhouden. Dat is het instrumentarium van de Accountant dat hij moest hanteren, juist ook gezien zijn zorgvuldigheidsverplichting naar het belegend publiek. Dat publiek moet op de inhoud van de Financiële Publicaties kunnen vertrouwen.

6.3.9.1 Goedkeurende verklaring onder beperkingen

321. Geeft de accountant een goedkeurende verklaring onder beperkingen af, dan is er op zichzelf sprake van een getrouw beeld en van een rechtmatige totstandkoming. Een bepaald onderdeel van de jaarrekening is hiervan dan uitgezonderd. Dat kan gaan om een of meer balansposten, resultaatposten of toelichtingen. De accountant werkt dit uit in een aparte paragraaf ter onderbouwing van zijn oordeel.
322. Bij deze verklaring zijn twee situaties mogelijk:
- a. er is sprake van afwijkingen die van materieel belang zijn, maar niet van diepgaande invloed of
 - b. de accountant kan niet voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen om een oordeel te geven. Hij weet echter zeker dat de mogelijke gevolgen van de incomplete informatie van materieel belang kunnen zijn, maar niet van diepgaande invloed.
323. Die incomplete informatie zou in dit geval – in theorie – hebben bestaan uit toelichtingen op de onderzoeken naar de Bemiddelaars (in de latere jaarrekeningen genoemd “*Review of business partner relationships*”), de onderzoeken door de diverse vervolgingsinstanties (SFO, PNF, DoJ, Department of State) en de impact van de Omkooppraktijken op de balansposten of andere relevante onderdelen van de jaarrekening. Deze onderdelen waren immers onvolledig en verhullend geformuleerd en de beschrijvingen geven er geen blijk van dat de Accountant diepgravend onderzoek gedaan heeft.
324. Het is alleen onwaarschijnlijk dat Airbus hier was weggekomen met een goedkeurende verklaring met beperkingen. Genoemde voorbeelden zijn geen afwijkingen van materieel belang zonder diepgaande invloed. Ook is het niet zo dat de Accountant niet

voldoende en geschikte controle-informatie kon verkrijgen om een oordeel te vormen en desondanks wist dat (a) de ontdekte afwijkingen van materieel belang konden zijn, (b) maar geen diepgaande invloed hadden. Had de Accountant immers voldoende controle informatie gehad, dan had hij nooit kunnen oordelen dat de afwijkingen geen diepgaande invloed hadden. Zonder voldoende controle-informatie, kon de Accountant daarom met geen mogelijkheid concluderen dat de gevolgen van niet ontdekte afwijkingen niet van diepgaande invloed zouden zijn.

6.3.9.2 *Concrete toelichtingen over aard en omvang mogelijke gevolgen van de Omkooppraktijken*

325. De accountantsverklaringen uit de Relevante Periode bevatten geen concrete toelichting op de aard en de omvang van de onzekerheden die samenhangen met de Omkooppraktijken. Ze bevatten alleen abstracte mededelingen in weinigzeggende standaardtaal. Ook de beschrijving van onderzoeks- en controlestappen is vaag en 'hoog over'. Dit roept de vraag op in hoeverre de Accountants de beweerdelijke onderzoeks- en controlestappen (met inbegrip van de activiteiten van ingeschakelde forensisch specialisten) werkelijk hebben gezet. Ook de reikwijdte en diepte zijn discutabel. Mogelijk was de afdeling SMO/SMO International voor de Accountants een soort zwart gat. In dat geval had de Accountant geen of weinig inzicht in de vele ongebruikelijke transactiepatronen, met inbegrip van aan de toezichthouder te melden ongebruikelijke transacties. Risico's op afwijkingen van materieel belang met diepgaande invloed, ondeugdelijke administratie (waaronder in verband met vervalsing van facturen, verhulling van de bestemming van middelen, gerommel met aanvragen voor exportfinanciering etc.) bleven mogelijk onzichtbaar voor de Accountant. Interne controlemechanismen verdwenen wellicht achter de waarnemings- of gebeurtenishorizon. In al die gevallen had de Accountant daarop moeten aanslaan.
326. Gelet op het voorgaande heeft zich hier het controlerisico verwezenlijkt dat de Accountant een niet passend oordeel tot uitdrukking heeft gebracht. Dat betreft dan (i) de goedkeurende verklaringen ten aanzien van de jaarrekeningen over de boekjaren 2014-2018 en (ii) de verklaringen bij de halfjaarverslagen van 2014 tot en met 2019. De strekking van die verklaringen was steeds goedkeuring of dat de Accountant niet op informatie was gestuit die afdeed aan het halfjaarverslag.
327. Om het controlerisico terug te brengen tot een 'aanvaardbaar laag niveau', moest de Accountant voldoende controlewerkzaamheden verrichten met betrekking tot de kernpunten van de wettelijke controle. Op die manier had de Accountant zoveel als mogelijk zeker gesteld dat (i) de onzekerheid over het feitenmateriaal dat aan de jaarrekening ten grondslag ligt, was verminderd tot een 'aanvaardbaar laag niveau' en (ii) het beeld dat het bestuur van de rechtspersoon in de jaarrekening construeert op basis van het materiaal getrouw was. Dit heeft de Accountant ten onrechte niet gedaan.

6.3.10 *Geschonden normen NV COS*

328. De norm van NV COS 315 paragraaf 2 en NV COS 240 paragraaf 3 verplicht de externe accountant om voldoende kennis te verwerven over de gecontroleerde entiteit en haar omgeving, met inbegrip van haar interne beheersing. Die kennis is van belang om de accountant in staat te stellen een inschatting te maken van de risico's die kunnen uitgaan van een materiële afwijking door fraude of fouten in de jaarrekening. Ook kan de accountant hierdoor besluiten om aanvullende controlewerkzaamheden op te zetten en uit te voeren.

329. De Accountants meenden een goedkeurende verklaring te kunnen afgeven in verband met Airbus' jaarrekeningen over 2014 tot en met 2018, zonder beperkingen en met zeer summiere en abstracte toelichtingen in de accountantsverslagen. Dit wijst erop dat de Accountants onvoldoende kennis hadden over Airbus, meer in het bijzonder SMO/SMO International. Dit tekort hadden de Accountants moeten onderkennen. Hierop hadden zij moeten acteren. In sommige formuleringen lijken de Accountants te erkennen dat zij over onvoldoende controle-informatie beschikken. Voor zover dat inderdaad zo was (en dat lijkt waarschijnlijk) hadden zij dus afdoende aanvullende controlewerkzaamheden moeten opzetten en uitvoeren om het controlerisico tot aanvaardbare omvang te reduceren. Nergens blijkt dat dit onmogelijk was of dat de Accountant hiermee niet de vereiste informatie had kunnen krijgen. Naar een eventuele reden om dit dergelijke aanvullende controlewerkzaamheden niet uit te voeren kan men slechts gissen.
330. In NV COS 250 paragrafen 2, 13 en 26 is het belang van naleving van wet- en regelgeving door de controlecliënt benadrukt. Daaronder valt natuurlijk ook de regelgeving die door met de Omkooppraktijken grootschalig is overtreden. In zo'n geval moet de accountant de omstandigheden en gebeurtenissen onderzoeken die twijfel oproepen over de vraag of de entiteit (Airbus) wet- en regelgeving naleeft. Op basis van dit onderzoek past de accountant de opzet en uitvoering van de controle zo nodig aan. Het is zeer de vraag wat de betrokken Accountants hiermee hebben gedaan.
331. Uit de accountantsverslagen blijkt niets, anders dan dat de Accountants de diverse functionarissen van Airbus bevroegd hebben. Zo staat in de accountantsverklaring van KPMG bij de jaarrekening over 2015 dat KPMG "*made inquiries of appropriate personnel and evaluated the tone set by the Board and the Group's approach in managing these compliance risks*". In latere accountantsverklaringen refereert EY aan gesprekken met advocaten van Airbus. Zoals ook uit de toelichting van de AFM bij de NV COS in de Steinhoff-zaak volgt, behoort de Accountant de beweringen van anderen niet zonder meer voor waar aan te nemen. "*Inquiries*" en "*tone of voice*" klinken mooi, maar zijn niet voldoende. De accountant moet zoeken naar onderbouwingen. Juist aanwijzingen die mogelijk het tegendeel beweren moet hij onderkennen. Indien de externe accountant aanwijzingen krijgt van een mogelijke overtreding, dan moet hij toereikend aanvullend onderzoek uitvoeren. Daarin moet hij proactief handelen. Uit niets blijkt dat de Accountants tot deze gedragslijnen en acties zijn overgegaan, terwijl er diverse signalen waren die hiertoe noopten.

6.3.11 Conclusie

332. De Accountants hebben onvoldoende doorgevraagd en diepgravend onderzocht. Evenmin blijkt dat de Accountants zich professioneel kritisch hebben opgesteld en alert zijn geweest. Het lijkt er eerder op dat de Accountants zich hebben laten leiden door de overtuigingskracht van het bestuur en eventueel andere sleutelfiguren binnen Airbus. De geringe tekstuele variatie in de accountantsverklaringen en de nietszeggendheid ervan zijn veelzeggend. Zeker wanneer gelezen in samenhang met de eveneens weinig informatieve mededelingen van Airbus in haar Financiële Publicaties. Bij het inwinnen van inlichtingen en het uitvoeren van andere controlewerkzaamheden mag de externe accountant geen genoegen nemen met niet-overtuigende controle-informatie in de veronderstelling dat het bestuur van de entiteit en de organen belast met governance eerlijk en integer zijn. Een bevestiging van de Board kan nooit de controle informatie vervangen.

333. De Accountants hebben in wezen de markt voorgehouden dat (i) diepgaande controles werden uitgevoerd, onder andere naar de relaties met Bemiddelaars en de transacties in hoog-risico landen, en (ii) geen mogelijkheid bestond om de omvang van eventuele boetes, claims of andere schade te becijferen. Dit gebeurde zelfs nog in de jaarrekening over 2018 en daarmee minder dan een jaar voor de publicatie van de Schikkingen.¹⁵⁴ Het is onwaarschijnlijk dat de Accountants minder dan een jaar voor de publicatie van de Schikkingen niet concreter konden worden over de omvang van de Omkooppraktijken en het financiële risico dat Airbus liep in verband met boetes en voordeelsontneming. Onderhandelingen moeten hierover veel eerder zijn gestart. Airbus' advocaten en deskundigen konden op basis van de uitwisseling van Airbus met SFO, PNF en DoJ en de vergelijking met andere grote schikkingen op het vlak van omkoping, witwassen en *corporate fraud* in de relevante jurisdicties een inschatting maken van een realistische boete en voordeelsontneming. Het was de taak van de Accountant hierop door te vragen. In plaats hiervan liet de Accountant gebeuren dat Airbus deed alsof hier kort voor de publicatie van de Schikkingen nog geen pijn op te trekken was.
334. Door deze fouten van de opvolgende Accountants is een verregaand onjuist beeld gecreëerd bij de gebruikers van de jaarrekeningen (waaronder beleggers). Derden (zoals beleggers) moeten kunnen vertrouwen op de Financiële Publicaties die zijn voorzien van een goedkeurende controleverklaring, daarin heeft de accountant een belangrijke taak. De met deze fouten gegeven verzaking bevestigt dat de Accountants zich niet als een deskundig professional hebben opgesteld. De schending van de op de Accountants rustende zorgplicht is onrechtmatig jegens de Beleggers. De Accountants zijn aansprakelijk voor de schade die hiervan het gevolg is. Dat geldt temeer door de overtreding door de Accountants van de diverse toepasselijke beroepsregels, waaronder de NV COS. Dat levert een overtreding op van art. 25 sub a Wta.¹⁵⁵
335. De in dit kader aan de orde zijnde schade en het causaal verband tussen deze schade en de normschendingen door de Accountants zal hierna verder worden toegelicht.

6.3.12 Causaal verband is gegeven

336. Het *conditio sine qua non*-verband (zoals bedoeld in 6:162 BW) is in casu gegeven. Als de Accountants hun wettelijke taak naar behoren hadden verricht, was het Informatieverzuim van Airbus al veel eerder gezuiverd. Dat had betekend dat informatie over de Omkooppraktijken en de onderzoeken en maatregelen daaromheen al veel eerder zichtbaar vermeld waren in de Financiële Publicaties. Dat had al het geval

¹⁵⁴ Dit staat zelfs in het laatst voorafgaande jaarverslag (over boekjaar 2018) d.d. nog aldus beschreven: *"The potential imposition of any monetary penalty (and the amount thereof) or other sanction including tax liability arising from the investigations will depend on the ultimate factual and legal findings of the investigation, and could have a material impact on the financial statements, business and operations of the Company. However, at this stage it is too early to determine the likelihood or extent of any such possible consequence.*

Investigations of this nature could also result in (i) civil claims or claims by shareholders against the Company (ii) adverse consequences on the Company's ability to obtain or continue financing for current or future projects (iii) limitations on the eligibility of group companies for certain public sector contracts and/or (iv) damage to the Company's business or reputation via negative publicity adversely affecting the Company's prospects in the commercial market place."

¹⁵⁵ Art. 25 sub a Wta: *"Een externe accountant voldoet aan: a.de standaarden, bedoeld in artikel 26 van de richtlijn, die zijn goedgekeurd door de Europese Commissie"*. Dit betreft onder meer de COS.

moeten zijn in 2014, en anders begin 2015 met de publicatie van de jaarrekening over boekjaar 2014.

337. Een aanzienlijk intensievere discussie met de Board zou hebben geleid tot meer openheid van Airbus over de Omkooppraktijken. Airbus had dan ook de daarmee samenhangende feiten, risico's en de maatregelen om deze risico's te mitigeren geopenbaard, eventueel ook buiten de jaarrekeningen en halfjaarrekeningen om.
338. Waren de Omkooppraktijken bij Airbus al in 2014 of 2015 duidelijker en dwingender aan de oppervlakte gekomen, dan had het Airbus Aandeel al veel eerder tegen zijn natuurlijke, niet geflatteerde koers genoteerd.
339. De consequentie daarvan was geweest dat de Beleggers niet te veel hadden betaald voor de Airbus Aandelen.

6.3.13 *De schade is toerekenbaar aan de Accountants*

340. De schade die door het handelen van de Accountants is veroorzaakt is identiek aan de schade zoals omschreven in onderdeel 5.7 hiervoor. Deze schade moet ook in redelijkheid aan de Accountants worden toegerekend (in de zin van art. 6:98 BW). De Accountants hadden moeten beseffen dat de problemen van Airbus c.q. de Omkooppraktijken groot waren en dat de administratie van SMO/SMO International ontoereikend was. Ook hadden de Accountants zich moeten realiseren dat schade aan de Beleggers voorzienbaar was indien zij dit met de mantel der liefde zouden blijven bedekken en dat zij gehouden waren zodanige signalen af te geven dat het bestuur wel moest ingrijpen en in ieder geval veel meer openheid van zaken zou moeten geven.
341. Ook in dit verband kan aan de Accountants worden toegerekend de – voor de Accountants voorzienbare – schade die het gevolg is van de keuze om ongeclausuleerde goedkeuringen te geven ten aanzien van de jaarrekeningen over de boekjaren 2014 tot en met 2018, in plaats van ervoor te kiezen:
 - a. geen goedkeurende verklaringen over de betreffende jaren te verstrekken; of
 - b. de goedkeurende verklaringen verregaand te voorzien van beperkingen in verband met de Omkooppraktijken; of
 - c. concrete toelichtingen in de accountantsverslagen op te nemen ter duiding van de aard en omvang van de onzekerheden respectievelijk mogelijke schade ten gevolge van de Omkooppraktijken, waaronder het bedrag in orde van grootte van EUR 3,6 miljard alsook de bijkomende schade ten gevolge van claims, kosten en door verslechtering van de reputatie gemiste en nog te missen omzetten/winsten.

7 ONTVANKELIJKHEID EN TOEPASSELIJKHEID WAMCA

7.1 Inleiding

342. In dit hoofdstuk beschrijft de Stichting een aantal belangrijke formele aspecten.
343. Het eerste aspect heeft betrekking op de toepasselijkheid van het nieuwe collectieve actierecht, zoals dat toepassing vindt sinds 1 januari 2020. Het handelen van Airbus c.s. voltrok zich zowel, voor als na 15 november 2016, het in het overgangsrecht gedefinieerde omslagpunt. De Stichting behandelt hierna het toepassingsbereik van het nieuwe collectieve actierecht op de vorderingen.

344. De ontvankelijkheidsvragen worden hieronder uitgebreid behandeld. De praktijk wijst namelijk uit dat verweerders in collectieve acties uitgebreid ontvankelijkheidsverweer voeren om de aandacht van hun onrechtmatige handelwijze af te leiden. Voor de behandeling van de ontvankelijkheidsvereisten volgt de Stichting in grote lijnen de structuur van artikel 3:305a BW. Voor de invulling van sommige elementen van art. 3:305a BW die ook onder het oude recht golden, behoudt eerdere rechtspraak zijn belang. Daarbij besteedt de Stichting ook aandacht aan de Claim Code 2019 (**Claim Code**). Deze bevat weliswaar slechts richtsnoeren, maar ze geven wel houvast en een bruikbare structuur aan de uiteenzetting van de Stichting over haar inrichting, werkwijze en activiteiten.
345. Aansluitend komen de vereisten van artikel 1018c lid 5 Rv aan de orde. De Stichting licht in dit verband toe dat zij voldoet aan de ontvankelijkheidsvoorwaarden van art. 3:305a BW, dat deze collectieve procedure te verkiezen is boven individuele procedures en dat de te beantwoorden rechts- en feitelijke vragen voldoende gemeenschappelijk zijn om tot een inhoudelijk vonnis in een collectieve procedure te komen. Van summierlijke ondeugdelijkheid is evenmin sprake, zo zet de Stichting hier uiteen.

7.2 Toepasselijkheid WAMCA

346. Met ingang van 1 januari 2020 is de WAMCA in werking getreden. De ratio van deze wetswijziging is om de afwikkeling van massaschade in een collectieve actie mogelijk te maken.
347. Voor de toepasselijkheid van de WAMCA dient aan twee voorwaarden te zijn voldaan. De eerste voorwaarde is dat de rechtsvordering moet zijn ingesteld na 1 januari 2020, de datum van inwerkingtreding van de wet. Dat is zonder meer het geval.
348. Daarnaast dient het aanhangige geschil betrekking te hebben “op een gebeurtenis of gebeurtenissen die heeft of hebben plaatsgevonden op of na 15 november 2016.” Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de WAMCA van toepassing is, indien er sprake is van een doorlopende gebeurtenis die zowel voor, als na 15 november 2016 plaatsvindt. In de toelichting bij het amendement van het lid Van Gent c.s. wordt expliciet de WAMCA van toepassing geacht op een “reeks van gebeurtenissen” die zowel voor als na 15 november 2016 plaatsvindt. In de toelichting bij het amendement van het lid Van Gent c.s. is dit als volgt verwoord:
- “In het theoretische geval dat sprake is van een reeks van gebeurtenissen die zowel vóór als na 15 november 2016 plaatsvinden, is het recht van toepassing zoals dat geldt op het moment dat de laatste gebeurtenis waarop de vordering betrekking heeft, heeft plaatsgevonden.”
349. De kamer heeft het amendement overgenomen, de voorgestelde aanpassingen zijn onderdeel geworden van art. 119a Overgangswet Nieuw Burgerlijk Wetboek.
350. Deze uitleg van het temporele toepassingsbereik van de WAMCA heeft de rechtbank Amsterdam inmiddels bevestigd.¹⁵⁶ Impliciet deed de rechtbank Midden-Nederland dit

¹⁵⁶ Rechtbank Amsterdam 1 april 2020, ECLI:NL:RBAMS:2020:2842, r.o. 3.2:

ook.¹⁵⁷ Nog recenter sloot de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad zich bij deze uitleg aan. In zijn conclusie van 8 oktober 2021 adviseerde A-G W.L. Valk de Hoge Raad:

“Hoe luidt dat overgangsrecht? Art. 119a lid 2 Ow NBW bepaalt dat voor een rechtsvordering die strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen als bedoeld in de art. 3:305a BW tot en met 3:305d BW en die is ingesteld op of na 1 januari 2020 de voorwaarden van toepassing blijven die golden voor die datum voor zover de rechtsvordering betrekking heeft op een gebeurtenis of gebeurtenissen die heeft of hebben plaatsgevonden voor 15 november 2016. In het geval van een reeks van gebeurtenissen die zowel voor als na 15 november 2016 hebben plaatsgevonden, is volgens de toelichting op het amendement waarop art. 119a berust, het nieuwe recht van toepassing.²⁰ [voetnoot verwijst naar: Kamerstukken II 2018/19, 34608, nr. 13 (Amendement Van Gent).] Mede in verband met de hoofdregel van onmiddellijke werking van art. 68a Ow NBW, lijkt mij dit juist.”¹⁵⁸

351. Deze procedure betreft het niet nakomen van de openbaarmakingsverplichtingen in verband met Omkooppraktijken. Airbus verhulde structureel, in ieder geval sinds 2015, dat zij reputationele en financiële gevolgen van strafrechtelijk onderzoek riskeerde. Dit omvat voornamelijk mogelijke boetes en voordeelsontneming en vergelijkbare schikkingen. Nu Airbus die risico's verborgen hield, was de koers van haar aandelen geïnfleerd. De risico's waren niet ingeprijsd, de koersen stonden hoger dan passend. Was Airbus haar openbaarmakingsverplichtingen tijds nagekomen, dan had de beurskoers van Airbus een weergave gegeven van de werkelijke situatie bij Airbus.
352. Het geschil heeft betrekking op Misleidende Publicaties die voor én na 15 november 2016 hebben plaatsvonden. De WAMCA zou dan ook op grond van de feiten van toepassing moeten zijn op deze procedure. Wel is er een onduidelijkheid met betrekking tot de toepasselijkheid van de WAMCA ten opzichte van enkele van de gedaagden. Zo heeft Airbus vanaf 2016 de accountancycontrole laten uitvoeren door Ernst en Young in plaats van KPMG. De werkzaamheden van KPMG zijn dus geëindigd enige maanden vóór 15 november 2016. De WAMCA zou daarom zonder meer niet van toepassing zijn geweest op de vorderingen op KPMG, als KPMG de enige gedaagde zou zijn geweest. Iets soortgelijks geldt voor enkele van de NEDs die in deze procedure zijn gedagvaard¹⁵⁹. Op de vorderingen op KPMG zou in dat geval het oude art. 3:305a BW van toepassing zijn geweest. KPMG en deze NEDs zijn echter niet de enige gedaagden in deze procedure en de wetgever heeft in een dergelijke situatie niet voorzien.
353. De wetgever heeft voorzien in de situatie, waarin gedragingen van dezelfde gedaagde (en/of zijn rechtsvoorgangers -of opvolgers) zich over een langere periode uitstrekken (voor en na 15 november 2016). In het geval van KPMG hebben Misleidende Publicaties plaatsgevonden korte tijd vóór de temporele toepasselijkheid van de WAMCA, terwijl zij onlosmakelijk verbonden zijn met de Misleidende Publicaties van andere gedaagden, die wél onder de toepasselijkheid van de WAMCA vallen. Iets soortgelijks geldt voor de NEDs. De wetgever heeft een dergelijk scenario niet voorzien,

¹⁵⁷ <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/RBMNL-vonnis-02062021-YISP-BV-WORLDSTREAM-BV-SERVERIUS-BV.pdf>

¹⁵⁸ ECLI:NL:PHR:2021:933, punt 3.28, in cassatie tegen het arrest van het hof Arnhem-Leeuwarden van 8 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10177 en waarin het hof het nieuwe collectieve actierecht toepaste, r.o. 4.22.

¹⁵⁹ Het betreft [XXX], [XXX] en [XXX]

laat staan dat hij daarvoor een overgangsregeling heeft getroffen. De rechter dient in deze leemte in de wet te voorzien.

354. Het is in de visie van de Stichting effectief en efficiënt, en daarmee in de geest van zowel de WAMCA, als art. 3:305a (oud) BW, dat de vorderingen van alle partijen die deel uitmaken van hetzelfde feitencomplex tegelijkertijd en onder één procedureel regime worden behandeld. Het ligt voor de hand dat dat de WAMCA is, omdat i) de WAMCA onmiddellijke werking heeft, ii) de WAMCA voor het merendeel van de gedaagden geldt en iii) het grotere deel van de Misleidende Publicaties onder de WAMCA valt. Ook ligt dit (door de wetgever) onvoorziene scenario heel dicht tegen het scenario aan, waarin de wetgever wél voorzien heeft.
355. Het is in elk geval effectief en efficiënt om in deze procedure een verklaring voor recht tegen KPMG uit te spreken, indien de overige gedaagden tot een schadevergoeding worden veroordeeld.
356. Op grond van het oude recht gelden lichtere ontvankelijkheidseisen en zou geen schadevergoeding tegen KPMG kunnen worden gevorderd, maar wel een verklaring voor recht. De WAMCA is wel van toepassing op de vorderingen van de Stichting op de overige gedaagden. Met deze onduidelijkheid zou op verschillende manieren kunnen worden omgegaan. Een mogelijkheid zou zijn om KPMG (en de overige hoofdelijk aansprakelijke gedaagden) in een collectieve procedure onder het oude recht te betrekken, die parallel loopt aan een WAMCA procedure tegen de rest van de gedaagden (en de hoofdelijk aansprakelijke KPMG) over dezelfde feiten en deels dezelfde vorderingen. Dit is echter niet effectief en niet efficiënt en daarom niet in de geest van de WAMCA, noch van art. 3:305a (oud) BW.

7.3 Ontvankelijkheidstoets

7.3.1 Inleiding

357. Onder het oude recht vond een beoordeling van de formele ontvankelijkheid van een belangenorganisatie op de voet van art. 3:305a BW in beginsel tegelijkertijd plaats met de inhoudelijke beoordeling van het geschil. Dat strookte ook met het beginsel van concentratie van verweren. Met de WAMCA is dit uitgangspunt losgelaten. Er is een knip aangebracht tussen de formele en de materiele ontvankelijkheidsfasen. Deze worden nu gescheiden door verplichte onderhandelingen in opdracht van de rechter.
358. Daarnaast introduceert de WAMCA in het nieuwe art. 3:305a BW verzwaarde ontvankelijkheidscriteria. Deze dienen ertoe om de geschiktheid te beoordelen van de belangenorganisatie om als een collectieve belangenbehartiger op te treden. De belangenorganisatie moet nu ook uitgebreider aantonen dat de vorderingen zich lenen voor afdoening in een collectieve actie (art. 1018c lid 5 Rv).
359. Tot slot is voor de beoordeling van de formele ontvankelijkheid van de Stichting nog de Claim Code van belang. De Claim Code is niet in de wet verankerd. De status van dit document is daardoor onduidelijk. Het voldoen daaraan is derhalve geen wettelijk vereiste voor ontvankelijkheid. Desalniettemin voldoet de stichting daar vrijwillig aan. De Claim Code heeft met name betrekking op de inrichting van de belangenorganisatie, op financiële aspecten en transparantie. De Claim Code is niet een rigide instrument. In de Claim Code is erkend dat de (governance) inrichting van een belangenorganisatie

maatwerk is. Pas toe of leg uit, is het uitgangspunt.¹⁶⁰ Afwijken, mits met toelichting, is ook een vorm van naleven.

7.3.2 *De geschiktheid van de Stichting om als belangenbehartiger op te treden*

7.3.2.1 *Rechtsvorm en gelijksoortigheid belangen*

360. De Stichting is opgericht op 15 juli 2021 en heeft ten doel het behartigen van de belangen van beleggers in het algemeen en van Participanten in het bijzonder. De Participanten worden gedefinieerd als “beleggers die een participatieovereenkomst met de Stichting zijn aangegaan.”¹⁶¹ De belangen betreffen klachten, aanspraken en vorderingen voor geleden verliezen of schades als direct of indirect gevolg van onrechtmatig handelen en/of Misleidende Publicaties.

361. De eerste ontvankelijkheidsvragen zijn of (i) de Stichting over de vereiste rechtsvorm beschikt en (ii) er is voldaan aan de eis dat de ingestelde rechtsovereenkomst past binnen de statutaire doelomschrijving van de Stichting. Die rechtsovereenkomst moet strekken tot bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen, zoals bedoeld in art. 3:305a BW.

a. De Stichting is een rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid. Aan het eerste vereiste is voldaan.

b. Het instellen van de onderhavige procedure ten behoeve van beleggers past binnen de statutaire doelomschrijving van de Stichting. Art. 3 lid 1 Statuten bevat de door de Stichting te behartigen belangen (**productie 71**). Het doel van de Stichting is:

“(a) het behartigen, beschermen en vertegenwoordigen van de belangen van Beleggers in het algemeen en van Participanten in het bijzonder in verband met hun Claims, het informeren van deze Beleggers en Participanten over de mogelijkheden van afwikkeling van massaschade, met inbegrip van maar niet beperkt tot Nederland, met het oog op de vergoeding van schade die is ontstaan door Gebeurtenissen”;

(b) de waarheidsvinding omtrent de Gebeurtenissen en daarbij behulpzaam te zijn, met inbegrip van maar niet beperkt tot het indienen van verzoekschriften tot het instellen van een enquêteprocedure in verband met de betreffende uitgevende instelling bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam en alle procedures die een soortgelijk belang kunnen dienen, dan wel zich als belanghebbende in deze procedures te voegen en/of daarin te interveniëren;

(c) mogelijke veranderingen in de corporate governance van uitgevende instellingen na te streven om herhaling van de fouten, nalatigheden en tekortkoming die tot de Gebeurtenissen hebben geleid, te helpen voorkomen; en/of

¹⁶⁰ Claim Code, principe I.

¹⁶¹ Art. 2.1 Statuten

(d) de belangen van Beleggers en Participanten te behartigen in juridische procedures in Nederland en andere jurisdicties, met inbegrip van civiele, strafrechtelijke en toezichtrechtelijke procedures, al naar gelang van het geval.”

- c. Het begrip “Claim” is nader gedefinieerd in art. 2.1 als: “iedere klacht, aanspraak en vordering van Beleggers jegens een of meer Verweerders met betrekking tot de (gestelde) verantwoordelijkheid en/of aansprakelijkheid van de betreffende Verweerders voor verliezen of schades die reeds zijn geleden of nog zullen worden geleden als direct of indirect gevolg van, onder andere maar niet beperkt tot, onrechtmatig handelen en/of misleidende publicaties omtrent een Gebeurtenis”. Gebeurtenis is in artikel 2.1 als volgt gedefinieerd:

“iedere schending door een uitgevende instelling van haar verslaggevingsverplichting of een andere misstand bij een uitgevende instelling die het financiële belang van haar Beleggers schaadt, met inbegrip van maar niet beperkt tot:

(i) het niet onverwijld openbaar maken van niet openbaar informatie die concreet is en die rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking heeft op een of meer uitgevende instellingen of op een of meer financiële instrumenten en die, indien zij openbaar zou worden gemaakt, een significante invloed zou kunnen hebben op de koers van deze financiële instrumenten of daarvan afgeleide financiële instrumenten;

(ii) iedere onjuiste voorstelling in de financiële verslaglegging van de vennootschap;

(iii) iedere tekortkoming van een verplichting betreffende het opmaken, publiceren of bijwerken van een prospectus of andere financiële informatie.”

362. Volgens vaste rechtspraak is aan de eis van gelijksoortige belangen voldaan, indien de belangen ter bescherming waarvan de rechtsovereenkomst strekt zich lenen voor bundeling, zodat een efficiënte en effectieve rechtsbescherming kan worden bevorderd.¹⁶²
363. Gelijksoortigheid betekent niet dat vereist is dat de belangen identiek of overwegend gelijk zijn. Efficiënte en effectieve rechtsbescherming wordt juist bevorderd doordat in één procedure geoordeeld kan worden over vorderingen, zonder dat daarbij de bijzondere omstandigheden van de individuele belanghebbenden betrokken moeten worden.¹⁶³
364. Deze invulling van het criterium gelijksoortigheid kwalificeert Snijders als een “fraai staaltje wisselwerking tussen wetgever en rechter”.¹⁶⁴ Snijders doelt erop dat in de parlementaire geschiedenis al een aanzet is gegeven tot het beoordelen van de ontvankelijkheid in het licht van de effectieve en efficiënte rechtsbescherming.¹⁶⁵ De Hoge Raad heeft deze lijn gevolgd en bovendien hieraan toegevoegd dat deze invulling van de ontvankelijkheid ook in het belang is van verweerders, omdat aldus “tegenstrijdige beslissingen” voorkomen kunnen worden.¹⁶⁶

¹⁶² HR 26 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK5756 (Stichting Baas in Eigen Huis / Plazacasa) (NJ 2011/473 m. nt. H.J. Snijders), r.o. 4.2; HR 9 april 2010, ECLI:NL:PHR:2010:BK4549. NJ 2010/388, m. nt. E.A. Alkema, r.o. 4.3.2; vgl. Chr. F. Kroes, soortgelijke belangen, representativiteit en het bemoeizuchtbezwaar, NTBR 2010, 43.

¹⁶³ Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa, r.o. 4.2.

¹⁶⁴ Stichting Baas in Eigen Huis/Plazacasa, Noot Snijders.

¹⁶⁵ Handelingen EK 29 maart 1994, 26-1387 r.k.

¹⁶⁶ HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (Worldonline), r.o. 4.8.2.

365. Het vereiste van effectieve en efficiënte rechtsbescherming is deels ook gecodificeerd in artikel 1018c lid 5 Rv¹⁶⁷, waarover meer in alinea 422 en verder. In deze bepaling is uitgewerkt dat de eiser voldoende aannemelijk moet maken dat het instellen van de collectieve vordering efficiënter en effectiever is dan het instellen van een individuele vordering. Afwegingsgronden zijn de gemeenschappelijkheid van de feitelijke- en de rechtsvragen; het aantal personen tot wiens bescherming de vordering strekt en indien er schadevergoeding wordt gevorderd: de omvang van het financieel belang.
366. Voor zover Airbus c.s. zouden willen betogen dat de achterliggende belangen van de beleggers heterogeen zijn, kan dit haar niet baten. De norm bij de beoordeling van de gelijksoortigheid van de onderliggende belangen is of een abstracte beoordeling van de gestelde geschilpunten en vorderingen mogelijk is. Dit zonder te treden in de individuele omstandigheden van het geval.
367. Dat is hier zonder meer het geval. Er is geen grote diversiteit aan participanten of belangen. En als er diversiteit bestaat, dan komt deze niet tot uitdrukking in de geschonden verplichtingen van Airbus c.s. Zoals in de statuten van de Stichting staat omschreven betreffen de belanghebbenden beleggers die verliezen hebben geleden als gevolg van de hierboven omschreven en afgebakende normschendingen, zijnde onder meer de Misleidende Publicaties (productie 71, art. art. 2.1 Statuten). Dat de schade c.q. verliezen kunnen variëren tussen beleggers, doet niets af aan de gelijksoortigheid van de belangen binnen deze groep. De beoordeling van onrechtmatigheid verandert hier niet door. Gelijksoortigheid van belangen is iets anders dan cijfermatige gelijkheid van de geleden schade. Dat laatste is geen wettelijk vereiste voor een collectieve afdoening.
368. Tussen partijen is tot op heden ook geen discussie over de afbakening van de groep belanghebbenden en/of over de omvang van het geschil. De Stichting heeft op 4 augustus 2021 verweerders aangeschreven. De Stichting onderbouwt in haar brief de vorderingen en nodigt verweerders uit voor overleg. Uit de reactie van 6 oktober 2021 blijkt dat Airbus onrechtmatig handelen betwist en betwist dat er een verband zou bestaan tussen de gestelde onrechtmatige handelingen en veranderingen in de prijs van het aandeel (**productie 72**). Geen van de gedaagden heeft de gelijksoortigheid van de belangen betwist in de buitengerechtelijke correspondentie tussen partijen (**producties 73** (KPMG), **74** (EY), **75** (Airbus), **76** (NEDs)).
369. Er is ook geen aanleiding om de gelijksoortigheid te betwisten. De belanghebbenden omvatten een nauw omschreven groep met een gelijksoortig belang, namelijk beleggers die niet of onvoldoende zijn geïnformeerd over de omkooppraktijken. Er is dan ook voldoende gemeenschappelijkheid met betrekking tot de feitelijke vragen.
370. De vraag over de onrechtmatigheid kan eveneens worden beantwoord zonder daarbij de bijzondere omstandigheden aan de zijde van de individuele belanghebbenden te betrekken. De rechtsvraag spits zich immers toe op de juridische kwalificatie van de gedragingen van Airbus met betrekking tot de openbaarmaking van informatie en de gedragingen van de controlerende accountants. Ditzelfde geldt ook voor de vraag, of de onrechtmatige gedragingen tot schade hebben kunnen leiden.¹⁶⁸ Door het niet of niet-

¹⁶⁷ P.G.J. Wissink, De preliminaire ontvankelijkheidsbeslissing onder de WAMCA: hoe 'inhoudelijk' mag de voorfase zijn, Tijdschrift voor civiele rechtspraak 2021 nr. 1, p. 3-4.

¹⁶⁸ Rechtbank Rotterdam 29 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:614,(JOR 2020/119 m. nt. T.M.C. Arons), r.o. 5.13.

voldoende informeren van belanghebbenden zijn deze per definitie op een gelijksoortige wijze, namelijk negatief, getroffen.¹⁶⁹

7.3.3 De Stichting en haar activiteiten

371. Uit art. 3:305a lid 2 sub e BW volgt dat de Stichting moet beschikken over voldoende ervaring en deskundigheid ten aanzien van het instellen en voeren van de rechtsovername.
372. Het was de bedoeling van de wetgever om de rechter de mogelijkheid te geven om de track record te toetsen van belangenorganisaties. De belangenorganisatie dient te beschikken over aantoonbare expertise, of toegang daartoe, die relevant is voor de collectieve overname.¹⁷⁰
373. De Stichting is een ad-hoc belangenorganisatie. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat dit geen belemmering is voor het instellen van een collectieve actie, mits de belangenorganisatie kan aantonen dat zij beschikt over de relevante expertise en ervaring voor het voeren van een collectieve actie¹⁷¹ en/of expertise en deskundigheid kan aantrekken. In de Memorie van Toelichting staat als voorbeeld dat de stichting voldoet aan dit vereiste wanneer de bestuursleden beschikken over deskundigheid en ervaring.¹⁷²
374. De stichting is erin geslaagd om deskundigen met relevante ervaring aan zich te verbinden.

7.3.3.1 Het bestuur

375. Het stichtingsbestuur bestaat uit drie natuurlijke personen. Twee juristen, waarvan de voorzitter als advocaat ruime ervaring heeft in het voeren van collectieve acties en de andere een autoriteit is op het terrein van internationaal privaatrecht, en één bestuurslid met een financieel economische achtergrond:
- a. [XXX] is voorzitter van het bestuur en advocaat sinds 1975. Hij is (mede)oprichter van diverse advocatenkantoren en als advocaat betrokken geweest bij diverse collectieve zaken. Tevens was hij deken van de Nederlandse Orde van Advocaten;
 - b. [XXX] heeft gestudeerd aan de Universiteit van Barcelona en de KU Leuven, waar zij ook is gepromoveerd. Zij is hoogleraar Internationaal en Transnationaal Privaatrecht aan de Universiteit Maastricht. Ook is zij hoogleraar aan de Universiteit van Antwerpen en is zij als *visiting professor* verbonden aan de *University of Johannesburg*. Naast haar academische aanstellingen vervulde zij lange tijd de prestigieuze functie van *first Secretary* van *The Hague Conference on Private International Law* en is zij lid van de *Groupe Belge de Droit International Privé* en van de *Executive Committee of the Dutch Branch of the International Law Association*. Zij heeft verder uitgebreid gepubliceerd op het gebied van internationaal privaatrecht. Het

¹⁶⁹ Rechtbank Amsterdam 9 december 2020, ECLI:NL:RBAMS:2020:6122, r.o. 4.12-4.13.

¹⁷⁰ MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 20.

¹⁷¹ MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 20.

¹⁷² MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 21.

snijvlak van het internationaal privaatrecht en massaschade heeft haar academische belangstelling;

- c. [XXX] is bedrijfseconoom met een lange staat van dienst bij verschillende nationale en internationale ondernemingen. Hij heeft onder andere bestuursfuncties vervuld bij Arcadis N.V., Royal Nedlloyd Group N.V. en Tulip computers N.V. Hij was CFO bij Corona Holdings N.V. en Transmark Holdings N.V. Bij Tulip Holding, was hij onder meer verantwoordelijk voor *operational auditing*. Ook heeft hij gewerkt voor Boer & Croon Executieve Managers B.V. van 1998 tot 2005.
376. De Stichting beschikt in overeenstemming met art. 3:305a lid 2 sub b BW en Principe VI van de Claim Code over een toezichthoudend orgaan. Er is door de Stichting gekozen voor een functiescheiding tussen bestuur en toezicht. De raad van toezicht bestaat uit drie leden met juridische en financiële deskundigheid ter bevordering van een deugdelijk intern toezicht op het functioneren van het bestuur:¹⁷³
- a. [XXX] is voorzitter van de raad van toezicht en is voormalig rechter bij het Gerechtshof van München (*Oberlandesgericht München*). Hij is mede-auteur van verschillende commentaren over het Duits ondernemingsrecht en is zowel in Duitsland, als internationaal werkzaam als arbiter. Ook heeft hij ervaring met de afwikkeling van internationale massaschade. Hij was als toezichthouder betrokken bij de afwikkeling van de Steinhoff kwestie;
 - b. [XXX] is de *managing director* van Therium Deutschland GmbH. Hij heeft als advocaat meer dan twintig jaar proceservaring in het voeren van complexe (corporate) procedures en heeft ervaring met procesfinanciering. Op basis van de Claim Code (principe VII) kan de procesfinancier een lid voordragen ten behoeve van de benoeming in de raad van toezicht.
 - c. [XXX] is werkzaam als senior juridisch adviseur. Tot in 2012 was hij vicepresident van het Gerechtshof Amsterdam. Daarbij is hij o.m., als voorzitter van de zittingsformatie betrokken geweest bij de beoordeling van massaschadezaken. Voorheen was hij onder meer hoogleraar aan de Universiteit Leiden.
377. De Stichting beschikt met dit bestuur en deze raad van toezicht over financiële en juridische deskundigheid en ook over de nodige (proces) ervaring voor het instellen en voeren van de rechtsvordering. Tot slot heeft de Stichting ook raadslieden die ervaring hebben met de afwikkeling van massaschade. Aan de vereisten van ervaring en deskundigheid in art. 3:305a lid 2 sub e BW is dan ook voldaan.

7.3.3.2 De activiteiten

378. Zoals in de paragraaf hierboven beschreven, heeft de Stichting deskundigen aan zich weten te binden en zoals hieronder nog zal worden uiteengezet, heeft de Stichting via een zorgvuldige selectieprocedure ook een externe financier gevonden.
379. De Stichting houdt belanghebbenden voortdurend op de hoogte over de ontwikkelingen middels haar webpagina (<https://investorclaimsbagainstairbus.com/>). Op de webpagina zijn niet alleen opgenomen de statuten van de Stichting maar wordt ook informatie over

¹⁷³ MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 19.

het geschil gedeeld, informatie over de Stichting, en over de werkwijze. De Stichting stelt zich ook beschikbaar voor vragen, er is een registratieformulier, een e-mailadres en een postadres vermeld op de webpagina.

380. Daarnaast heeft de Stichting Airbus c.s. om nadere informatie en uitleg verzocht, de kwestie verder onderzocht en experts geraadpleegd. Verder heeft de Stichting Airbus c.s. aansprakelijk gesteld en de rechten van de achterban zeker gesteld. Toen een bevredigende reactie van Airbus c.s. uitbleef, is de Stichting gaan verkennen, hoe de belangenbehartiging verder te brengen en is zij in contact gekomen met een aantal potentiële externe procesfinanciers. De Stichting heeft onderhandelingen met deze partijen gevoerd. Dit heeft tot een adequaat financieringsvoorstel geleid. Dat betekent voor Participanten dat zij geen financiële bijdrage aan deze procedure hoeven te leveren. Evenmin dragen zij het procesrisico.
381. De Stichting heeft dus verschillende activiteiten ontplooid ten behoeve van de beleggers en zal dit ook in de toekomst blijven doen. Aan het wettelijke vereiste dat de Stichting zich middels haar activiteiten als een belangenbehartiger van de achterban moet opstellen, is ruimschoots voldaan.

7.3.3.3 *Inspraak achterban*

382. De belangenorganisatie dient voor doeltreffende mechanismen te zorgen voor de deelname of vertegenwoordiging van de gedupeerden bij de besluitvorming. Volgens de wetgever is het aan de belangorganisatie zelf om te bepalen op welke manier zij invulling geeft aan deze bepaling.¹⁷⁴ Een stichting beschikt niet over een ledenvergadering. Daarom heeft de Stichting gekozen voor andere manieren om de inspraak te waarborgen. Het bestuur, indachtig de overwegingen in de Memorie van Toelichting, geeft de Participanten de gelegenheid om zich over bepaalde besluiten uit te laten. De toezegging van de Stichting om zich in te spannen tot het betrekken van participanten bij de besluitvorming is ook gepubliceerd op de webpagina. Hieraan is toegevoegd de toezegging dat de achterban zal worden geraadpleegd in het geval van een schikkingsvoorstel of bij het verdelen van eventuele gelden.

“Efforts will be made by both the Board and the Supervisory Board of SILC (pursuant to Article 3:305a, paragraph 2, sub b of the Dutch Civil Code) to involve participants (who have entered into a Participation Agreement with the foundation) as much as reasonably possible in the decision-making process on important issues. In particular, the foundation will consult its constituency about the distribution of any financial compensation that may be obtained for the damage that its participants claim to have suffered in accordance with Article 3, Section 3.2, subsection (e) of its Articles of Association, as well as about a potential settlement proposal as referenced in Article 3, Section 3.2, subsection (c) of its Articles of Association. The foundation may organize consultation of its participants on these matters through digital meetings or other forms of online communication.”¹⁷⁵

383. Tot slot heeft de Stichting geïnventariseerd of vertegenwoordigers van de achterban zouden willen participeren in een klankbordgroep en/of een inspraakorgaan van de Stichting. De inventarisatie heeft uitgewezen dat de achterban in deze fase de procesvoering graag aan het bestuur en de raad van toezicht overlaat. Daarom wordt

¹⁷⁴ Kamerstukken II, 2016-2017, 34 608, nr. 3, p. 19-20.

¹⁷⁵ <https://investorclaimsairstairbus.com/governance-and-claim-code-compilance/>

vooral nog volstaan met de reguliere en gebruikelijke informatievoorziening door de Stichting via de website en/of nieuwsbrieven.

384. In de memorie van toelichting is bovendien opgenomen dat aangenomen kan worden dat voldaan is aan het vereiste, wanneer de belangenorganisatie is ingericht overeenkomstig de Claim Code. De Stichting is ingericht overeenkomstig de Claim Code, dit wordt ook toegelicht op de webpagina. Wanneer er afgeweken zou worden van de Claimcode dan licht de Stichting dit toe in overeenstemming met de in de Claimcode opgenomen beginsel van “pas toe of leg uit”.¹⁷⁶

“SILC is an independent, Netherlands-based claim foundation that follows the principles laid down in the Claim Code 2019. Where it deviates from the Claim Code, it will provide an explanation as the Claim Code follows the comply or explain principle”.¹⁷⁷

385. In artikel 7 van de statuten is tevens vastgelegd dat het Bestuur en de Raad van Toezicht toezien op de naleving van de Claim Code. De Stichting beschikt dan ook over passende inspraakmechanismen in de zin van de wettelijke bepaling.

7.3.3.4 *Voldoende middelen en zeggenschap over de vorderingen*

386. Het vereiste dat de rechtspersoon moet beschikken over voldoende middelen om de kosten te dragen van het instellen van de rechtsvordering, waarbij de aanvullende eis is gesteld dat de zeggenschap in voldoende mate bij de rechtspersoon ligt, is opgenomen in art. 3:305a lid 2 sub c. BW. Volgens de toelichting bij de tweede nota van wijziging is de ratio van deze vereisten dat de rechtspersoon moet beschikken over de capaciteit om de procedure in te stellen en dat het onwenselijk zou zijn als een ander dan de belangenorganisatie bepaalt hoe met de collectieve vordering wordt omgegaan.¹⁷⁸
387. Het voeren van collectieve acties is veelal afhankelijk van externe financiering, omdat de voorfinanciering van de procedure essentieel is voor de toegang tot het recht in collectieve acties.¹⁷⁹ De Stichting heeft voor de financiering van de belangenbehartiging gekozen voor externe financiering middels een financieringsovereenkomst met Therium, gevestigd in het Verenigd Koninkrijk en één van de eerste actieve procesfinanciers met ruime ervaring in het financieren van collectieve acties in verschillende jurisdicties.¹⁸⁰ Het bestuur heeft onderzoek gedaan naar het fonds, de manager, de kapitalisatie, reputatie en trackrecord (deskundigheid en ervaring) en geoordeeld dat financiering middels een financieringsovereenkomst met deze partij passend is bij deze collectieve actie.
388. De financieringsovereenkomst wordt schriftelijk vastgelegd en zal voor geschillenbeslechting een rechtskeuze bevatten voor Nederlands recht en een forumkeuze voor een in Nederland gevestigd arbitrage instituut. De overeenkomst zal ook bevatten een woonplaatskeuze van de financier in Nederland. De Stichting en de financier hebben een overeenstemming op hoofdlijnen en zullen in de financieringsovereenkomst het budget nader uitwerken.

¹⁷⁶ Principe I Claimcode 2019

¹⁷⁷ *Ibidem*

¹⁷⁸ Kamerstukken II, 2017/2018, 34 608, nr. 10.

¹⁷⁹ Kamerstukken II, 2016-2017, 34 608, nr. 3, p. 11; Kamerstukken II, 2011/2012, 33 126, nr. 6, p. 6; C.J.M. Klaassen, De wet afwikkeling massaschade in collectieve actie: eindelijk werkelijkheid, nu nog gaan werken ..., Tijdschrift voor Civiele rechtspleging 2019, nr. 4, p. 147.

¹⁸⁰ <https://www.therium.com/>

389. Op de webpagina van de Stichting is al informatie geopenbaard over de voorwaarden van de procesfinanciering die essentieel zijn voor de Participanten. Alleen als vorderingen succesvol worden verhaald, is een vergoeding aan de financier verschuldigd. Het betreft een vergoeding voor de geleverde diensten en de risico's en kosten gedragen door de financier. Deze vergoeding bedraagt in geval van een geslaagde WAMCA procedure, waaronder ook een collectieve schikking wordt begrepen, een compensatie van de gemaakte kosten en maximaal 25% van de gerealiseerde schadevergoeding met een bodem van een progressieve multiple van door de Stichting gemaakte kosten.¹⁸¹
390. De zeggenschap over de proces- en schikkingsstrategie berust uitsluitend bij de Stichting. Uit de governance van de Stichting, zoals onder andere toegelicht in het verantwoordingsdocument, en uit de financieringsovereenkomst blijkt dat de Stichting onafhankelijk en autonoom optreedt ten opzichte van de externe financier (Productie 78, uitwerking van principe III). Onder meer wordt gewaarborgd dat de zeggenschap over de proces- en schikkingsstrategie uitsluitend bij de Stichting berust.
391. De adviseurs van de Stichting en overige dienstverleners treden met betrekking tot deze zaak alleen op voor de Stichting en haar statutaire achterban en niet voor de externe financier. De financieringsovereenkomst waarborgt de vertrouwelijkheid van de aan de Stichting toebehorende informatie en voorziet in voorwaardelijke uitwisseling van informatie, voor zover relevant voor partijen met het oog op de redelijke belangen, rechten en verplichtingen uit hoofde van de financieringsovereenkomst.
392. De wetgever heeft onderkend dat financieringsovereenkomsten informatie bevatten die niet ter kennis zou moeten komen van de verweerders:
- “Inzage ten behoeve van een andere procespartij zou deze inzicht geven in de mogelijkheden om de procedure verder te dragen (de »oorlogskas«). Een dergelijke inzage is niet wenselijk omdat de aangesproken partij daarop zijn processtrategie kan aanpassen. Zo zou zij bijvoorbeeld kunnen proberen om financiers te benaderen om financiering te stoppen of de procedure proberen te vertragen, omdat zij weet heeft van de beperkte financiële middelen van de verwerende partij.”¹⁸²
393. De Stichting overlegt de financieringsovereenkomst niet omdat deze inderdaad vertrouwelijke en geprivilegieerde informatie bevat. De Stichting heeft met de procesfinancier afgesproken dat zij bevoegd is om nadere informatie uitsluitend aan de rechtbank te verstrekken op basis van een daartoe strekkend verzoek. In zoverre de rechtbank hiertoe aanleiding ziet, vraagt de Stichting de rechtbank uitdrukkelijk om inzage te nemen op een wijze, waarbij de verweerders en hun raadslieden géén inzage in deze informatie krijgen.
394. De Stichting beschikt over voldoende middelen uit de externe financiering, terwijl de hierboven omschreven waarborgen verzekeren dat de Stichting de volledige zeggenschap over de vorderingen houdt. De Stichting voldoet daarom niet alleen aan de wettelijke vereisten, maar ook aan principe III van de Claimcode 2019.

¹⁸¹ <https://investorclaimsaagainstairbus.com/governance-and-claim-code-compliance/>

¹⁸² Kamerstukken II, 2017-2018, 34 608, nr. 6, p. 11-12.

7.3.4 *Representativiteit en waarborging van belangen*

395. Art. 3:305a lid 2 BW vereist dat de belangen van de achterban voldoende gewaarborgd worden. Dat is het geval wanneer de rechtspersoon voldoende representatief is gelet op de achterban en de omvang van de vertegenwoordigde belangen.

7.3.4.1 *Achterban en omvang vertegenwoordigde belangen*

396. Deze voorwaarden dienen te voorkomen dat een rechtspersoon een rechtsvordering kan instellen zonder de vereiste ondersteuning van een achterban. Het begrip achterban is niet gedefinieerd in de bepaling, maar op basis van de tekst van de memorie van toelichting kan worden aangenomen dat bedoeld wordt het kwantitatief aandeel van de groep getroffen gedupeerden voor wie de rechtspersoon opkomt.¹⁸³
397. Op voorhand moet duidelijk zijn dat de rechtspersoon voor een “voldoende groot deel van de groep getroffen gedupeerden opkomt.”¹⁸⁴ De memorie van toelichting geeft een aanwijzing hoe de representativiteit getoetst kan worden. Als voorbeeld wordt genoemd het aantal gedupeerden dat zich “actief voor de vordering heeft aangemeld”.¹⁸⁵
398. Wat betreft de omvang van de vertegenwoordigde vorderingen heeft uw rechtbank in een eerder vonnis overwogen dat een vereniging van gedupeerde aandeelhouders, waarbij naar schatting 3% van de aandelen werd vertegenwoordigd een concreet belang had bij het collectief oordeel in de hoofdzaak.¹⁸⁶

7.3.5 *Transparantie-eisen*

399. Art. 3:305a lid 2 sub d BW bevat verschillende transparantie-eisen, waaraan een belangenbehartiger die een collectieve vordering instelt, moet voldoen om ervoor te zorgen dat de belangen van de gedupeerden voldoende zijn gewaarborgd.¹⁸⁷ De gedupeerde moet op basis van de door de Stichting aangeboden informatie een geïnformeerde keuze kunnen maken of hij zich wil aansluiten. Ook dient de gedupeerde op de hoogte te worden gehouden over de voortgang van de procedure. De opgenomen voorwaarden zijn geïnspireerd door de Claimcode.¹⁸⁸
400. De bepaling bevat negen verplichtingen die betrekking hebben op openbaarheid. Deze verplichtingen worden hieronder behandeld. De website¹⁸⁹ moet bevatten:
- a. de statuten van de stichting. Aan dit vereiste is voldaan, de statuten zijn als pdf bestand beschikbaar op de webpagina van de stichting, onder de titel “News and Relevant documents”;
 - b. informatie over de bestuursstructuur. Ook dit is het geval. Op de webpagina is de bestuursstructuur inzichtelijk gemaakt. Hier staat ook informatie over de personen in het bestuur en in de raad van toezicht;

¹⁸³ MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 19; W.H. van Boom, WCA – WCAM – WAMCA, Tijdschrift voor consumentrecht en handelspraktijken, 2019-4, p. 157.

¹⁸⁴ *Ibidem*.

¹⁸⁵ *Ibidem*.

¹⁸⁶ Rechtbank Amsterdam 26 september 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:6840, r.o. 4.18 t/m 4.20; A.W. Jongbloed, GS Vermogensrecht, art. 3:305a BW, aant. 18.2.

¹⁸⁷ MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 20.

¹⁸⁸ Idem; Principe I, II, III, V en VI van de Claimcode.

¹⁸⁹ <https://investorclaimsforsairbus.com/>

- c. de laatst vastgestelde jaarlijkse verantwoording op hoofdlijnen van het toezichthoudend orgaan. De Stichting is op 15 juli van dit jaar opgericht; zodra de jaarlijkse verantwoording is opgesteld, zal deze worden gepubliceerd op de webpagina. Dat zal voor de eerste roldatum gebeuren;
- d. het bestuursverslag; zodra het bestuursverslag is opgesteld zal deze worden gedeeld via de webpagina. Ook dit gebeurt voor de eerste roldatum;
- e. inzicht in de bezoldiging van de bestuurders en leden van het toezichthoudend orgaan. Ook deze informatie is te vinden op de webpagina. De leden van het bestuur en de raad van toezicht ontvangen op dit moment een jaarlijkse vergoeding van € 7500. Daarnaast worden er eventuele (reis) kosten naar redelijkheid vergoed.¹⁹⁰
- f. informatie over de doelstellingen en werkwijze van de Stichting. De webpagina bevat een aparte paragraaf met als titel "The Foundation". Zoals de titel al aangeeft staat hier een toelichting op de doelstelling en de werkwijze. Zo staat in de paragraaf:

"Stichting Investor Loss Compensation (SILC), established under Dutch law on 15 July 2021, aims to protect and represent the interests of investors and participants when corporations and their individuals act dishonestly, causing significant financial harm to you and the market. Airbus had materially misrepresented and omitted key facts during the height of its scheme to offer and pay bribes via its employees, executives, and business partners to government officials and airline executives around the world in order to obtain illegal business advantages and win orders on hundreds of aircraft. SILC is planning to bring collective proceedings against Airbus and other related parties in the Netherlands and seeks to obtain fair and adequate damages for affected investors. Joining this claim is a step forward in holding Airbus and others accountable for their actions.

The foundation is unique in its use of the new act on the collective damages claims, WAMCA (Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade), which came into force in the Netherlands on January 1st, 2020 and provides an efficient mechanism for collective redress allowing SILC to resolve the claims of all investors in a coordinated manner. If and when needed, SILC will also litigate the claims in various other jurisdictions in order to make investors and participants whole."

- g. een overzicht van de stand van zaken in lopende procedures. Zoals hierboven uiteengezet is de stichting een ad-hoc belangenorganisatie. Er zijn dus geen lopende of eerdere procedures gevoerd door de stichting. De stichting geeft via de webpagina de stand van zaken weer van deze procedure; en
- h. indien de Participanten een bijdrage gevraagd wordt ter ondersteuning van de actie, inzicht in de berekening van deze bijdrage. Dit vereiste is niet van toepassing op de Stichting, omdat zij geen registratie- of inschrijfgeld of andere geldelijke bijdrage vraagt van de Participanten;¹⁹¹ en

¹⁹⁰ <https://investorclaimsaagainstairbus.com/governance-and-claim-code-compliance/>

¹⁹¹ Productie 78, uitwerking bij principe II.

- i. een overzicht van de wijze waarop personen zich kunnen aansluiten bij de rechtspersoon en de wijze waarop zij deze aansluiting kunnen beëindigen. Er is een registratieformulier op de webpagina.
401. De Stichting voldoet hiermee aan alle wettelijke transparantievereisten.
- 7.3.6 *Aanvullende ontvankelijkheidseisen voor de Stichting*
402. Art. 3:305a lid 3 BW bevat twee aanvullende ontvankelijkheidseisen:
- a. bestuurders betrokken bij de oprichting van een rechtspersoon en hun opvolgers hebben geen rechtstreeks of middellijk winstoogmerk dat via de rechtspersoon wordt gerealiseerd en
 - b. het territoriaal ontvankelijkheidsvereiste.
- 7.3.7 *Geen rechtstreeks of middellijk winstoogmerk*
403. Deze beperking betreft een codificatie van de aanbevelingen van de Juristengroep en Principe I Claimcode 2010 (principe 2 Claimcode 2019).¹⁹² De achtergrond van deze bepaling is te voorkomen dat oprichters of bestuurders een greep in de kas van de Stichting kunnen doen.¹⁹³
404. De bestuurders van de Stichting hebben geen rechtstreekse of middellijk winstoogmerk dat via de rechtspersoon wordt gerealiseerd. In de statuten zijn ook aanvullende waarborgen opgenomen om te voorkomen dat bestuurders beschikken over de gelden van de Stichting als ware het hun eigen vermogen. De bevoegdheid tot vertegenwoordiging van de Stichting komt toe aan het Bestuur, alsmede aan twee Bestuurders gezamenlijk handelend.¹⁹⁴ Bestuurders zijn uitsluitend gezamenlijk bevoegd over het vermogen van de Stichting te beschikken. Dit is ook vastgelegd in het Handelsregister (**productie 77**). Daarnaast beschikt de Stichting ook over een toezichthoudend orgaan om de belangen van de stichting en de deelnemers te waarborgen.¹⁹⁵
405. De Stichting vraagt de gedupeerden bovendien niet om een vergoeding (zoals registratie- of inschrijfgeld), zodat er geen risico is op ongepast gebruik van deze middelen. Over de bestemming van een eventueel batig liquidatiesaldo is in de Statuten bepaald dat dit zoveel mogelijk besteed wordt overeenkomstig het doel van de Stichting en ten goede dient te komen aan de Gedupeerden.¹⁹⁶
406. Ten overvloede onderschrijft de Stichting de Claimcode 2019. In het verantwoordingsdocument wordt onder principe 2 ook benadrukt dat de Stichting geen winstoogmerk heeft en dat bestuurders niet bevoegd zijn om te beschikken over het vermogen en inkomsten als ware het hun eigen vermogen (**productie 78**).

¹⁹² MvT, Kamerstukken II 2016/17, 34 608, 3, p. 21.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Art. 12.1 Statuten.

¹⁹⁵ Art. 10 Statuten. Rechtbank Amsterdam, 26 september 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:6840 (VEB/X), r.o. 4.21 en 4.22,

¹⁹⁶ Art. 15.2 Statuten.

7.3.8 Territoriaal ontvankelijkheidsvereiste of scope rule

407. De wetgever heeft een territoriaal ontvankelijkheidsvereiste opgenomen in de WAMCA om de internationale reikwijdte van de nieuwe collectieve actie af te bakenen. Vereist is dat zaken een voldoende nauwe band hebben met de Nederlandse rechtssfeer. De insteek van dit aanvullende vereiste was om aanzuigende werking te voorkomen. Gevreesd werd dat een aanzuigende werking de rechterlijke macht disproportioneel zou belasten en ook een negatief effect zou hebben op het Nederlands vestigingsklimaat.¹⁹⁷ De verplichting dat een rechtsvordering een voldoende nauwe band heeft met de Nederlandse rechtssfeer wordt ook wel de 'scope rule' genoemd.¹⁹⁸
408. De bepaling bevat drie (alternatieve) vereisten:
- a. de rechtspersoon maakt genoegzaam aannemelijk dat het merendeel van de personen tot bescherming van wier belangen de rechtsvordering strekt, zijn gewone verblijfplaats in Nederland heeft; of
 - b. degene tegen wie de rechtsvordering zich richt, heeft woonplaats in Nederland en bijkomende omstandigheden wijzen op voldoende verbondenheid met de Nederlandse rechtssfeer; of
 - c. de gebeurtenis of de gebeurtenissen waarop de rechtsvordering betrekking heeft, heeft of hebben in Nederland plaatsgevonden.
409. De rechtspersoon is ontvankelijk als aan één van deze vereisten wordt voldaan. De Stichting loopt de drie voorwaarden hierna na:
- a. het geschil betreft een kwestie die zich niet beperkt tot Nederland. Uiterst beknopt weergegeven is het geschilpunt dat Airbus c.s. de openbaarmakingsverplichtingen niet heeft nageleefd in verband met haar betrokkenheid bij Omkooppraktijken en dat gedupeerden schade hebben geleden. De aandelen Airbus c.s. worden verhandeld aan verschillende beurzen en het is dan ook aan te nemen dat de gedupeerden niet allen woonplaats in Nederland hebben. Of dat het merendeel betreft is onduidelijk, doch niet geheel onwaarschijnlijk.
 - b. De gedaagden zijn gevestigd in Nederland, met mogelijke uitzondering van een aantal (voormalig) bestuurders van Airbus.. In de toelichting bij het amendement is uiteengezet dat er een aanvullende eis van voldoende verbondenheid met de Nederlandse rechtssfeer is opgenomen, omdat de enkele voorwaarde dat de gedaagde in Nederland gevestigd moest zijn geen voldoende bescherming bood tegen de gevreesde aanzuigende werking.¹⁹⁹ In het amendement worden twee voorbeelden genoemd van niet-ontvankelijkheid. Bijvoorbeeld als een dochteronderneming in Nederland slechts om fiscale redenen is gevestigd.²⁰⁰ Het tweede voorbeeld is dat de

¹⁹⁷ Kamerstukken II 2016-2017, 34608, nr. 3, p. 11 en 25 en Kamerstukken II 2018-2019, 34608, nr. 12; C.G. van der Plas, De collectieve actie 2.0 in grensoverschrijdende zaken, Nederlands International Privaatrecht, 2019 Afl. 3, p. 541.

¹⁹⁸ C.J.M. Klaassen, De wet afwikkeling massaschade in collectieve actie: eindelijk werkelijkheid, nu nog gaan werken ..., Tijdschrift voor Civiele rechtspleging 2019, nr. 4, p. 148.

¹⁹⁹ Kamerstukken II 2018-2019, 34608, nr. 12.

²⁰⁰ Ibidem.

procedure in Nederland aanhangig wordt gemaakt om de enkele reden dat de mogelijke schadevergoeding in Nederland het hoogst zou zijn;²⁰¹ en

- c. het litigieuze handelen van Airbus c.s. heeft zich in Nederland afgespeeld.
410. De voorbeelden verduidelijken de ratio van de wetgever. In de huidige casus is er geen sprake van enige aanzuigende werking. Airbus is niet een in Nederland om fiscale redenen gevestigde dochteronderneming, maar juist een vennootschap die aan het hoofd staat van een groep ondernemingen. Nederland als vestigingsplaats is ook niet om fiscale overwegingen gekozen, maar om bedrijfsstrategische overwegingen. De Airbus Groep is een conglomeraat van Europese luchtvaart-, ruimtevaart en defensieluchtvaartindustrieën van Duitse, Franse en Spaanse origine. Dit conglomeraat ontstond in juli 2000 met de fusie van het Franse Aerospatiale Matra, het Duitse DaimlerChrysler Aerospace AG en het Spaanse Construcciones Aeronauticas SA tot European Aeronautic Defence and Space Company of EADS. Bij deze fusie speelden allerlei nationale belangen. Met Nederland als juridische hoofdzetel heeft Airbus haar hoofdzetel juist op een neutraal terrein willen vestigen. Bovendien is de dochteronderneming van Airbus de besloten vennootschap Airbus Defence and Space Netherlands B.V., gevestigd in Leiden en actief in Nederland. Deze vennootschap is nauw verweven met de Nederlandse industriële geschiedenis aangezien zij is voortgekomen uit de Nederlandse vliegtuigmaker NV Fokker.²⁰²
411. De controlerende accountants KPMG en EY zijn beide gevestigd in Nederland en zijn als accountantskantoren ook actief op de Nederlandse markt. Daarmee hebben de gewraakte handelingen voor een belangrijk deel in Nederland plaatsgevonden.
412. Voor de bestuurders van Airbus geldt dat zij werkzaam waren voor een in Nederland gevestigde vennootschap die, zoals hierboven uiteengezet, verbonden is met Nederland. Bovendien kozen zij in de jaarrekeningen uitdrukkelijk domicilie op het hoofdkantoor van Airbus in Leiden voor alle kwesties die verband houden met Airbus.
413. De meeste kerngedaagden zijn, zoals gezegd, gevestigd in Nederland, terwijl de gedaagden actief zijn of waren in Nederland. De ondernemingen zijn dan ook niet om louter fiscale redenen gevestigd in Nederland. Ook is het scenario van het procederen in Nederland vanwege een potentieel hogere schadevergoeding niet aan de orde.
414. Aangezien Airbus in Nederland is gevestigd en de controlerende accountants ook in Nederland gevestigd zijn, is in elk geval aan twee van de drie voorwaarden van de scope rule voldaan. Nederland is het voor de hand liggende land om deze zaak aanhangig te maken.
- 7.3.9 *Voldoende overleg*
415. Op grond van art. 3:305a lid 3 sub c BW is een rechtspersoon als bedoeld in lid 1 niet-ontvankelijk indien deze onvoldoende heeft getracht het gevorderde door het voeren van overleg te bereiken.²⁰³

²⁰¹ Ibidem.

²⁰² <https://www.airbusdefenceandspacenetherlands.nl/project/airbus-defence-space-netherlands-fokker-space-history/>

²⁰³ Rb. Amsterdam, 9 december 2020, ECLI:RBAMS:2020:6122, r.o. 4.4.-4.5; Rb. Amsterdam, 28 oktober 2020, ECLI:RBAMS:2020:5271, r.o. 5.18-5.19.

416. Uit de wetsgeschiedenis en de rechtspraak volgt dat het doel van het voeren van overleg is het voorkomen dat een gedaagde rauwelijks wordt gedagvaard en te bevorderen dat partijen zelf tot een oplossing komen.²⁰⁴
417. Het wettelijke vereiste van de twee-weken termijn is niet gewijzigd ten opzichte van het oude artikel 3:305a. De eiser voldoet in ieder geval aan het vereiste van vooroverleg, wanneer na een termijn van twee weken na ontvangst door de verweerder van een verzoek tot overleg onder vermelding van het gevorderde, rechtsvordering wordt ingesteld.²⁰⁵
418. De Stichting heeft gedaagden op 4 augustus 2021 schriftelijk uitgenodigd voor overleg met in de brief tevens opgenomen de grondslagen van de vordering en expliciete verwijzing naar de relevante bepaling (productie 72),

“The Foundation primarily intends to resolve this matter through settlement negotiations and asks the Respondents to enter into settlement discussions (Art. 3:305a(3)(c)DCC. If this invitations remains unanswered or does not result in a first settlement discussion being scheduled within 16 days after the date of this letter, the Foundation may decide to pursue litigation, ...”

419. De Stichting heeft reacties ontvangen van Airbus, KPMG, Ernst & Young, en de *non-executive directors* van Airbus. De reacties hebben gemeen dat aansprakelijkheid van de hand wordt gewezen en de uitnodiging voor overleg wordt afgewezen. Hieronder zijn weergegeven de expliciete afwijzingen van de uitnodiging van de Stichting tot overleg van respectievelijk: Airbus, Ernst & Young, KPMG en de NEDs.

“In view of the foregoing, Airbus does not see any reason to enter into settlement discussions with SILC, nor to provide SILC with any additional information or documentation. Airbus will defend itself vigorously if SILC were to decide to take any further steps and/or initiate legal proceedings.” (productie 75)

“Obviously, there is also no factual let alone legal basis for the Foundations’ request to EYA to provide ‘clarifications in respect to its auditing work, nor is there any reason for EY to enter into settlement negotiations.” (productie 74)

“Given the above, KPMG will not enter into settlement discussions” (productie 73)

“In view of the foregoing, the NEDs do not see any reason to enter into the proposed settlement discussions with SILC, nor will they provide SILC with any additional information or documentation” (productie 76)

420. De Stichting heeft dus voldaan aan het vereiste om gedaagden uit te nodigen voor overleg. Gedaagden zijn gezien de reacties of het uitblijven ervan niet bereid gebleken om in overleg te treden. Ten overvloede dient nog te worden opgemerkt dat dat uw rechtbank heeft overwogen dat de onbereidwillige houding om te overleggen wordt meegewogen in de beoordeling of er is voldaan aan het vereiste van vooroverleg.²⁰⁶ Aan het vereiste van vooroverleg is in casu dan ook ruimschoots voldaan.

²⁰⁴ Rb. Amsterdam, 30 juni 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3307, r.o. 7.21.

²⁰⁵ MvT, Kamerstukken II 2016/2017, 34 608, nr. 3.

²⁰⁶ Rb. Amsterdam, 30 juni 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:3307, r.o. 7.21; Rb. Midden Nederland, 2 juni 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:2142,(NJF 2021/399), r.o. 2.19–2.22Vgl. Rb. Groningen, 6 juni 1997,

7.4 Tussenconclusie

421. Uit het bovenstaande blijkt dat de Stichting aan alle vereisten uit artikel 3:305a BW voldoet voor het instellen van een collectieve actie.

7.5 De geschiktheid van de vordering voor collectieve afdoening

7.5.1 *Efficiënte en effectieve rechtsbescherming*

422. Het ontvankelijkheidsvereiste dat een collectieve procedure efficiënt en effectief moet zijn, is gecodificeerd in art. 1018c lid 5 Rv. Hieronder zullen de ontvankelijkheidsvereisten worden behandeld die in art. 1018c lid 5 b en c Rv worden gesteld. Het eerste vereiste, waaraan moet worden voldaan is dat de te beantwoorden feitelijke en rechtsvragen voldoende gemeenschappelijk zijn.

7.5.1.1 *Voldoende gemeenschappelijk*

423. In de rechtspraak over de WAMCA is nog niet uitgekristalliseerd hoe dit vereiste dient te worden ingevuld. Hieronder zal, wanneer relevant, worden verwezen naar rechtspraak die betrekking heeft op de oude wetgeving, omdat deze rechtspraak mogelijk aanknopingspunten biedt voor het invullen van de norm. De Stichting is zich hierbij uiteraard van bewust dat onder de oude wetgeving geen schadevergoeding kon worden gevorderd.
424. De Stichting betoogt dat zowel de beoordeling van de normschending, de feiten, de causaliteit en de schade voldoende abstraherbaar zijn en de gedupeerden gebaat zijn bij een behandeling van het geschil in de vorm van een collectieve actie.

7.5.1.2 *De vorderingen*

425. Meerdere rechtsgronden liggen ten grondslag aan de vorderingen van de Stichting. De Stichting stelt dat voor het beantwoorden van de rechtsvragen er kan worden geabstraheerd van de individuele bijzonderheden van gedupeerden.
426. De Stichting baseert haar vorderingen op onrechtmatige daad. Airbus heeft niet voldaan aan haar openbaarmakingsverplichtingen, de controlerende accountants hebben in strijd gehandeld met de zorgvuldigheidsplicht en de hoofdelijke aansprakelijkheid van de bestuurders wordt aangenomen, indien de jaarrekeningen als misleidend worden gekwalificeerd.
427. Vooropgesteld dient te worden dat de vorderingen elders in de dagvaarding worden onderbouwd. Voor de ontvankelijkheidsvraag is van belang dat de rechtsvragen geschikt zijn om te worden beantwoord in een collectieve procedure.
428. Wat de vaststelling van de onrechtmatigheid betreft, zijn er in de jurisprudentie met betrekking tot het oude recht specifieke aanknopingspunten voor de ontvankelijkheid. In de jurisprudentie zijn verschillende voorbeelden te vinden van collectieve acties, waarin een beroep is gedaan op misleidende reclame, oneerlijke handelspraktijken en prospectusaansprakelijkheid. Deze procedures hebben geleid tot een verklaring voor recht dat er sprake was van een onrechtmatige daad.²⁰⁷ Een in de literatuur geopperde

ECLI:NL:RBGRO:1997:AI9562, r.o. 4.3; Jongbloed schrijft dat er uitzonderingen zijn op de verplichting tot vooroverleg. Bijvoorbeeld als het aan de wederpartij te wijten is dat er geen overleg plaatsvindt, zie Jongbloed, art. 3:305a BW, aant. 29.5, GS Vermogensrecht.

²⁰⁷ Hoge Raad, 30 januari 2015, ECLI:NL:HR:2015:178 (Staatsloterij/Loterijverlies); Hoge Raad, 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (VEB/World Online).

verklaring voor het aannemen van ontvankelijkheid voor vorderingen met deze rechtsgrond is dat de norm zelf al een objectief element bevat, er wordt namelijk uitgegaan van een 'maatman' bij de invulling van de norm.²⁰⁸ In deze procedure wordt door de Stichting onder andere gesteld dat het onrechtmatig handelen van Airbus bestond uit misleidende financiële verslaggeving. Analoog aan de rechtspraak over prospectusaansprakelijkheid gaat men bij de beoordeling van misleidende verslaggeving eveneens uit van het maatman-criterium. Inherent aan de norm is dus al een abstractie dat het beantwoorden van de rechtsvraag per definitie geschikt maakt voor een collectieve afdoening.

429. Ditzelfde geldt voor de andere rechtsgrond, namelijk dat de controlerende accountants in strijd hebben gehandeld met een zorgvuldigheidsnorm.²⁰⁹ In het Ponzi-zwendel arrest van de Hoge Raad betrof het de rechtsvraag of er in strijd was gehandeld met een bancaire zorgplicht, maar de Hoge Raad overwoog in algemene bewoordingen dat bij de beantwoording van de vraag of de bank "onzorgvuldig en dus onrechtmatig heeft gehandeld", er dient te worden "geabstraheerd van bijzondere omstandigheden aan de zijde van beleggers".²¹⁰ De maatstaf bij het beoordelen of een zorgvuldigheidsnorm is geschonden, kent ook een inherente abstractie. Net als bij de maatman wordt er geobjectiveerd middels een abstractie, namelijk die van de 'redelijk handelende en redelijk bekwame externe controlerende registeraccountant'.²¹¹ Ook in dit geval is de rechtsvraag of er onrechtmatig is gehandeld dus geschikt om te worden beantwoord in een collectieve actie.
430. Uit art. 2:139 BW volgt dat als de jaarrekening een misleidende voorstelling van zaken geeft van de toestand van de vennootschap, bestuurders tegenover derden hoofdelijk aansprakelijk zijn voor schade die zij daardoor hebben geleden. Dat geldt, zoals in onderdeel 5.3.1 besproken, ook voor de niet-uitvoerende bestuurders van een vennootschap.

7.5.1.3 *Causaliteit en relativiteit*

431. De feitelijke vragen die beantwoord dienen te worden zijn ook voldoende gemeenschappelijk. Er zijn eigenlijk geen divergerende individuele omstandigheden die een collectieve behandeling zouden belemmeren. De groep gedupeerden is nauw definieerbaar, namelijk beleggers in aandelen Airbus in een afgebakende periode: de Relevante Periode. De verschillen betreffen het tijdstip van de belegging en de omvang van de belegging. Dergelijke verschillen zijn niet ongebruikelijk en inherent aan de afwikkeling van massaschade middels collectieve acties en schikkingen en zijn zeker geen belemmering voor de toepasselijkheid van de WAMCA. De wetgever heeft middels schadecategorieën ook het instrument geschapen om dergelijke verschillen te ondervangen wanneer het de beoordeling van de schade betreft.²¹²
432. De feitelijke vraag of er schade is geleden, is eveneens gemeenschappelijk te beantwoorden. De Stichting stelt immers dat de gedupeerden per definitie schade hebben geleden. Omdat Airbus de risico's van de Omkooppraktijken verborgen hield,

²⁰⁸ C.M.D.S. Pavillon, Leent het materiële privaatrecht zich voor de afwikkeling van massaschade? Een onderzoek naar de veralgemeniseerde toepassing van het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht in het pre-WAMCA- tijdperk, Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS 2019-4.

²⁰⁹ Hoge Raad, 27 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3399 (Ponzi-zwendel), r.o. 4.4.

²¹⁰ Ibidem.

²¹¹ HR 13 oktober 2006, NJ 2008, 528 m. nt. C.C. van Dam, Vie d'Or, r.o. 5.3

²¹² Art. 1018i Rv.

was de koers van haar aandelen geïnfleteerd. De risico's waren niet ingeprijsd en de koersen stonden hoger dan passend. Was Airbus haar openbaarmakingsverplichtingen tijds nagekomen, dan had de beurskoers van Airbus een weergave gegeven van haar werkelijke situatie. Of de beleggers bij het nemen van hun beleggingsbeslissingen daadwerkelijk zijn afgegaan op de onvolledige, onjuiste en/of misleidende informatie is voor het vaststellen van de causaliteit niet relevant.²¹³ Het gaat erom dat de beleggers tegen een onzuivere koers hebben gekocht.

433. Uit art. 2:139 BW volgt bovendien dat bestuurders tegenover derden hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schade die zij daardoor hebben geleden. Opzet of oogmerk hoeft de aandeelhouder niet te bewijzen. Indien vaststaat dat de jaarrekening misleidend was, wordt verwijtbaarheid verondersteld.
434. Uit de rechtspraak valt af te leiden dat er een terughoudendheid bestond op grond van de oude wetgeving om zaken te behandelen, wanneer er twijfel was of de causaliteitsvraag in het algemeen beantwoord kon worden. Dit speelde met name bij personenschade en zaakschade.²¹⁴ De aard van de schade in het geschil tussen partijen is echter zuivere vermogensschade en ook wat betreft de causaliteitsvraag zijn er geen verschillen tussen de gedupeerden. De schade die de gedupeerden hebben geleden zijn oorzakelijk verbonden met de Misleidende Publicaties. Ook wat dit betreft zijn er dus geen divergerende omstandigheden die een collectieve behandeling zouden belemmeren.
435. Uit de hierboven al aangehaalde jurisprudentie met betrekking tot de oude wetgeving blijkt ook dat de Hoge Raad in een collectieve actie bereid is om te oordelen over de relativiteit van een norm in de zin van artikel 6:163 BW.²¹⁵ Met betrekking tot het beschermingsbereik van de (bancaire) zorgplicht oordeelde de Hoge Raad dat ook derden bescherming genoten. In het huidige geschil wordt ook mede een beroep gedaan op de zorgplicht van controlerende accountants en stelt de Stichting dat, zoals in het arrest van de Hoge Raad, de vraag over het beschermingsbereik van de door controlerende accountants geschonden normen kan worden geabstraheerd en gemeenschappelijk beantwoord.

7.5.1.4 *Schadevergoeding*

436. De mogelijkheid om schade te vorderen is de meest in het oog springende wijziging ten opzichte van de oude wetgeving. Er is veel geschreven over hoe de rechter schade kan vaststellen in een collectieve actie en hoe dit zich verhoudt tot het (individuele) aansprakelijkheidsrecht.²¹⁶
437. In de memorie van toelichting wordt artikel 6:97 BW geciteerd en er wordt geconcludeerd dat deze bepaling de ruimte biedt om de schade te begroten aan de hand van schadecategorieën.

²¹³ Rechtbank Amsterdam, 28 oktober 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:7495 JOR 2015/33 m.nt U. Verboom (Landis), r.o. 4.4.

²¹⁴ Rechtbank Gelderland, 29 juli 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4141, r.o. 3.5.

²¹⁵ ECLI:NL:HR:2015:3399 (Stichting Gedupeerde Beleggers/ABN Amro). Zie ook concl. A-G M.H. Wissink, punt 6.23; Pavillon, p. 169.

²¹⁶ A.J. Rijsterborgh, Het begroten van de schadevergoeding in een collectieve actie, Maandblad voor Vermogensrecht, 2017, nr. 11; D.L. Barbiers, Beoordeling van schadevergoedingsvorderingen door de rechter in collectieve zin, NTBR 2020/35; T. Hartlief, Massaschade en de regelende rechter, NJB 2017/2138.

“Artikel 6:97 BW bepaalt dat rechter de schade begroot op de wijze die het meest met de aard ervan in overeenstemming is. Dit laat ruimte om in geval van een collectieve schadevergoedingsactie de schade te begroten aan de hand van schadecategorieën. De indeling in categorieën in de voorstellen van partijen kan de rechter hierbij mede als basis gebruiken. Hij is daaraan uiteraard niet gebonden.”²¹⁷

438. Zoals hierboven beschreven gaat het in het geschil tussen partijen om zuivere vermogensschade en zijn er geen grote verschillen tussen de benadeelden. Daarnaast zijn er ook geen andere (individuele) kwesties die het bepalen van de schade bemoeilijken of waarmee bij het bepalen van schade categorieën geen rekening kan worden gehouden. Als voorbeelden worden vaak eigen schuld, verjaring, voordeelstoerekening of onzekere toekomstige omstandigheden genoemd,²¹⁸ maar zelfs met dergelijke omstandigheden kan rekening worden gehouden bij het definiëren van de (sub)groepen gedupeerden en/of bij het opstellen van het distributieplan en de uitdelingscriteria. In de Nederlandse rechtspraak bestaat hier ruimschoots ervaring mee onder de WCAM, die als voorbeeld voor de wetgever heeft gediend in het kader van de WAMCA.
439. De verschillen die er zijn tussen de Beleggers betreffen met name de omvang van de belegging en het tijdstip. Dit verschil kan bij uitstek worden ondervangen met formules en schadecategorieën op basis van de input van actuarissen en schade experts in de schadevaststellingsfase.
440. De Stichting stelt zich dan ook op het standpunt dat ook het vraagstuk over de schade zich bij uitstek leent voor een collectieve behandeling. Dit is in het bijzonder van belang, omdat de hoeveelheid gedupeerden relatief groot is en een collectieve actie een efficiëntere manier is om het geschil met Airbus c.s. af te wikkelen. Daarnaast is het maar de vraag of het voor iedere gedupeerde loont om een procedure te beginnen, terwijl de normschender Airbus c.s. een aanzienlijk voordeel heeft behaald met de geïnflateerde beurskoers.

7.5.1.5 *Voldoende aantal personen en voldoende groot financieel belang*

441. Art. 1018c lid 5 Rv bevat naast het vereiste dat de rechtsvragen en feitelijke vragen in voldoende mate gemeenschappelijk kunnen worden beantwoord nog twee aanvullende voorwaarden:
- a. de eerste voorwaarde is dat het aantal personen voldoende is tot bescherming van wier belangen de vordering strekt. Het totale aantal beleggers is op dit moment niet goed in te schatten. Wel kan de Stichting melden dat zij inmiddels een honderdtal institutionele beleggers aan zich heeft weten te binden, waarbij zij de verwachting uitspreekt dat dit aantal de komende tijd verder zal stijgen.
 - b. deze partijen moeten alleen dan wel gezamenlijk een voldoende groot financieel belang hebben. De schade van de huidige participanten van de Stichting bedraagt momenteel ongeveer € 300. Naarmate er meer participanten tot haar toetreden, zal dit bedrag eveneens verder stijgen.

²¹⁷ Kamerstukken II 2016-17, 34608, nr. 3 MvT, p. 52

²¹⁸ A.CH.H. Franken, Schokkende schade, AV&S 2015/33.

442. Met meer dan 100 participanten en het daarmee corresponderende financiële belang voldoen de vorderingen ruimschoots aan de vereisten.

7.5.1.6 Niet summierlijk ondeugdelijk

443. Art. 1018c lid 5 sub c Rv bepaalt dat op het moment dat het geding aanhangig wordt niet summierlijk van de ondeugdelijkheid van de collectieve vordering dient te blijken.

444. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de bedoeling van de bepaling is om al voor de inhoudelijke behandeling “uitzonderlijke” gevallen te diskwalificeren van verdere behandeling.

“Doel van de bepaling is om in uitzonderlijke gevallen een collectieve vordering al voor de inhoudelijke behandeling ervan van tafel te krijgen omdat deze niet deugt. Een voorbeeld zou kunnen zijn het geval dat een collectieve vordering wordt ingesteld voor de burgerlijke rechter terwijl overduidelijk is dat alleen de bestuursrechter over de vordering kan oordelen op basis van de regels voor de scheiding tussen de bestuursrechter en de burgerlijke rechter.”²¹⁹

445. Het in de memorie van toelichting genoemde voorbeeld illustreert de uitzonderlijkheid van de gevallen die op grond van deze norm niet-ontvankelijk zijn. Er is in het huidige geschil geen enkel aanknopingspunt dat de collectieve vordering van de Stichting, summierlijk of anderszins, ondeugdelijk zou zijn.

7.5.2 Conclusie

446. De Stichting en de vorderingen op Airbus, Ernst & Young en de bestuurders van Airbus voldoen aan alle vereisten die zijn gesteld in art. 3:305a BW en 1018c lid 5 Rv. Daarmee is de Stichting formeel ontvankelijk in haar vordering.

447. De Stichting stelt dat de WAMCA van toepassing is op het geschil met deze partijen.

8 FORMEELRECHTELIJKE ASPECTEN

8.1 Plan van behandeling

448. In dit hoofdstuk gaat de Stichting in op een aantal kwesties van formeelrechtelijke aard.

449. Dit betreft allereerst het bewijs; het bewijsaanbod van de Stichting en de beschrijving van een aantal onderwerpen waarover nader bewijs wenselijk zou kunnen zijn, maar waarvan de overlegging op de eerste plaats afhankelijk is van de keuze van Airbus e.a.

450. Het tweede onderwerp is de bevoegdheid van de rechtbank. Met verwijzing naar de domiciliekeuze van de Board en de CFOs in de Annual Reports is de laatste twijfel over mogelijke bevoegdheid weggenomen. In aanvulling daarop stipt de Stichting heel kort een paar extra gronden voor bevoegdheid aan.

²¹⁹ Kamerstukken II, 2016-2017, 34608, nr. 3 MvT, p. 39; M. Postma, De toetsing van de summierlijk blijvende ondeugdelijkheid van een collectieve vordering in de WAMCA, Verkeersrecht 2021/78.

8.2 Bewijs

451. De Stichting biedt uitdrukkelijk (aanvullend) bewijs aan van de stellingen ten aanzien waarvan zij (aanvullend) bewijs zou moeten overleggen, gelet op de regels van het bewijsrecht.
452. Met het oog op de waarheidsplicht van Airbus ligt het in de rede wanneer Airbus in deze procedure overlegt:
- a. het Corporate Audit & Forensic report over de werkzaamheden van het CDS Committee dat werd opgesteld vanaf september 2014 en dat de herziening van de afspraken met de Bemiddelaars inluide;
 - b. het externe PwC-onderzoek in verband met de GPT-kwestie zoals afgerond in of voor maart 2012, aannemende dat dit rapport afgerond was toen het aan de Britse SFO verstrekt werd en dat de aan de Britse SFO verstrekte versie ook dezelfde versie was als verstrekt aan Airbus. Als niet, dan zou Airbus beide versies moeten overleggen, voorzien van een *compare* om de partijen en de rechtbank in staat te stellen de verschillen te ontleden;
 - c. het '*fact finding report*' van Clifford Chance omtrent de Eurofighter-kwestie zoals gepresenteerd aan Airbus in 2013 en de bij de presentatie verstrekte stukken (in powerpoint of enig ander format) en
 - d. de onderzoeken die Airbus heeft laten doen naar de rol van de Bemiddelaars en de Omkooppraktijken en waaraan zij refereerde in de Financiële Publicaties en die Airbus gedeelde heeft met SFO, PNF en DoJ, naar de Stichting begrijpt uit de statements of fact in het kader van de Schikkingen.
453. Ter ondersteuning van deze dagvaarding brengt de Stichting op de eerste roldatum een aantal producties in het geding.

8.3 Bevoegdheid

8.3.1 *Bevoegdheid volgt uit toepassing hoofdregel (art. 4 lid 1 Brussel I-bis)*

454. De bevoegdheid van de Nederlandse rechter volgt uit het feit dat Airbus, KPMG en EY hun woonplaats hebben in de plaats van hun statutaire zetel, van hun hoofdbestuur of van hun hoofdvestiging / woonplaats (art. 63 lid 1 Brussel I-bis). Dit leidt voor Airbus tot een woonplaats in zowel Amsterdam als Leiden, voor KPMG tot woonplaats in Amstelveen en voor EY in Rotterdam. Tot op zekere hoogte wijkt Brussel I-bis hier iets af van art. 1:10 BW. Dit laat zich verklaren door de eis van verordeningsautonome woonplaatsbepaling, zoals verwoord in overweging 15 van Brussel I-bis.²²⁰ De gerechten van de arrondissementen Amsterdam, Den Haag en Rotterdam zijn om deze reden relatief bevoegd in vorderingen tegen de partij met woonplaats in hun jurisdictie.

²²⁰ "Voor rechtspersonen moet de woonplaats autonoom worden bepaald om de gemeenschappelijke regels doorzichtiger te maken en jurisdictie geschillen te voorkomen."

8.3.2 *Bevoegdheid volgt uit aanwijzing (art. 25 lid 1 Brussel I-bis)*

455. De leden van de Board en de CFO hebben woonplaats gekozen op Airbus' hoofdkantoor in Leiden. Daarmee hebben zij gekozen voor bevoegdheid van de rechtbank Den Haag.
456. Uit de 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 en 2020 Annual Reports volgt dat zij voor Airbus-gerelateerde kwesties woonplaats kiezen op het kantooradres van Airbus. Daarmee is het kantooradres van Airbus in Leiden een woonplaats in verband met een kantoor of filiaal ("*professional address*") in de zin van art. 1:14 en daarnaast ook een gekozen woonplaats in de zin van art. 1:15 BW. De tekst in het Annual Report moet als een wilsverklaring van de betrokken bestuurders worden gezien.²²¹ De strekking van de verklaring vindt haar enige beperking in het feit dat het om kwesties "*relating to Airbus SE*" gaat. Voor het overige is de verklaring niet beperkt ("*for any matter*"). De verklaring is ook niet kenbaar ingetrokken.
457. Nu de vorderingen van de Stichting uitsluitend betrekking hebben op Airbus en de taakvervulling van functionarissen c.q. betrokkenen bij de vennootschap, vindt de woonplaatskeuze hier toepassing.
458. De woonplaatskeuze van Board-leden is als volgt verwoord in de Annual Reports: "*The professional address of all Members of the Board of Directors for any matter relating to Airbus SE is Mendelweg 30, 2333 CS Leiden, The Netherlands*".
459. De woonplaatskeuze van de CFOs als leden van het Executive Committee luidt: "*Status as per 31 December 2019. The professional address of all Members of the Executive Committee for any matter relating to Airbus is Mendelweg 30, 2333 CS Leiden, The Netherlands.*"²²²

8.3.3 *Subsidiair: bevoegdheid volgt uit samenhang (art. 8 lid 1 Brussel I-bis)*

460. Voor zover de rechtbank de hiervoor beschreven domiciliekeuze niet al accepteert als basis voor bevoegdheid, dan volgt deze ook ten aanzien van de leden van Board en de CFOs uit samenhang (art. 8 lid 1 Brussel I-bis). Voorwaarde hiervoor is dat tussen de vorderingen tegen de gedaagden een zodanige samenhang bestaat dat redenen van doelmatigheid een gezamenlijke behandeling rechtvaardigen.
461. Die samenhang is aanwezig. Op de Board-leden en de CFOs rustte, naast Airbus een eigen wettelijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de Financiële Publicaties in overeenstemming met de Nederlandse wet werden opgesteld. Op grond van de Nederlandse wet, w.o. art. 2:139 BW, rust op hen een eigen wettelijke, hoofdelijke (risico)aansprakelijkheid die berust in verband met dezelfde Financiële Publicaties als grond vormen voor vorderingen ten Airbus. De feitelijke en juridische criteria die gelden voor de beoordeling of sprake is van misleiding zijn dezelfde. Zouden verschillende gerechten zich parallel buigen over de vraag of de Financiële Publicaties misleidend zijn, dan zou dat kunnen leiden tot tegenstrijdige beslissingen, zowel wat betreft de interpretatie van de feiten als wat betreft de toepassing van het relevante recht. Dat

²²¹ Het 2017 Annual Report de domiciliekeuze op p. RD123 en RD 136; het 2016 Annual Report op p. RD106 en RD 119; het 2015 Annual Report, p. RD 106 en RD 118.

²²² 2019 Annual Report, p. 165 en 2018 Annual Report, p. FC132.

recht is overigens in belangrijke mate geharmoniseerd (w.o. EU IFRS); dat maakt het risico op tegenstrijdige beslissingen alleen maar groter.

462. Bovendien is, tenminste, een deel van de Board en de CFOs in het bijzonder verantwoordelijk voor de Omkooppraktijken. [XXX] en [XXX] schoven immers met grote regelmaat aan bij het CDS Committee en moeten in detail op de hoogte zijn geweest van de activiteiten van SMO en SMO International.
463. De schade die Belanghebbenden hebben geleden uit het onrechtmatig handelen van alle gedaagden manifesteert zich op precies dezelfde wijze: zij hebben op basis van misleidende informatie beleggingsbeslissingen genomen en bijgevolg te duur Airbus-aandelen. Het druppelsgewijs uitkomen van de Omkooppraktijken leidde tot geleidelijk teruglopen naar de natuurlijke prijs van de Airbus-aandelen. De Stichting vraagt een hoofdelijke veroordeling tot schadevergoeding van de gedaagden. Een hoofdelijke aansprakelijkheid levert als zodanig al de samenhang op die is bedoeld in art. 8 lid 1 Brussel I bis.
464. Dit maakt dat de rechtbank dat de tegen alle gedaagden ingestelde vorderingen zodanig samenhangen dat redenen van doelmatigheid een gezamenlijke behandeling rechtvaardigen.
465. Ten aanzien van de gedaagden die in werkelijkheid woonplaats hebben buiten het toepassingsgebied van Brussel I-bis vinden de voorgaande beginselen overeenkomstige toepassing op grond van art. 7 lid 1 Rv. Dit geldt voor [XXX], lid van het Audit Committee in boekjaar 2017 en [XXX], lid van het Audit Committee in 2018 en 2019.

8.3.4 *Subsidiar: vennootschapsrechtelijke kwestie*

466. Verder biedt art. 6 aanhef en onderdeel h Rv een uitbreidende rechtsmachtgrond voor buiten het Brussel I-bis gebied gevestigde gedaagden bij geschillen in verband met in Nederland gevestigde vennootschappen en rechtspersonen. De grond voor aansprakelijkheid van de buiten het Brussel I-bis gebied woonachtige gedaagden is primair gelegen in hun risicoaansprakelijkheid naar aanleiding van de misleidende Financiële Publicaties. Dit betreft een aansprakelijkheidsbepaling uit het vennootschapsrecht die toepassing vindt op de leden van Board en de CFO vanwege hun functionele betrokkenheid bij Airbus gedurende de Relevante Periode.

9 VORDERINGEN

467. De Stichting vordert dat de rechtbank bij vonnis voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad,
- de Stichting aanwijst als exclusieve belangenbehartiger met publicatie van de Aankondiging (**productie 79**) en
468. voor recht verklaart dat:
- a. Airbus gedurende de Relevante Periode onrechtmatig heeft gehandeld jegens de Beleggers door:

- i. de publicatie van Financiële Publicaties die niet het in art. 2:362 lid 1 BW bedoelde inzicht en/of niet het getrouwe beeld bedoeld in artt. 5:25c lid 2 sub c onder 1° Wft en 5:25d lid 2 sub c onder 1° Wft gaven;
 - ii. schending van art. 5 lid 4 aanhef en sub b Transparantiebesluit;
 - iii. overtreding van het verbod op marktmanipulatie (art. 12 lid 1 aanhef en onder c jo. art. 15 Marktmissbruikverordening);
 - iv. handelen in strijd met art. 17 Marktmissbruikverordening /art. 5:25i Wft) en,
 - v. voor zover van toepassing, handelen in strijd met de equivalente wettelijke verplichtingen onder het subsidiair toepasselijke Franse, Duitse en Spaanse recht;
- b. alle, dan wel een deel van de Financiële Publicaties een misleidende voorstelling van de toestand van Airbus geven als bedoeld in art. 2:139 BW;
- c. de voormalige en de huidige leden van de Board en de CFOs met de misleidende voorstelling van de toestand van Airbus (als bedoeld in b. hiervoor) onrechtmatig gehandeld hebben jegens de Belanghebbenden en dat de misleidende voorstelling van de toestand van Airbus aan de desbetreffende person verwijtbaar is,
- d. de Accountants onrechtmatig gehandeld hebben jegens de Beleggers door in strijd met de op hen rustende zorgvuldigheidsverplichting te handelen;
- e. het causaal verband (in de zin van conditio sine qua non-verband) tussen het onrechtmatig handelen, vast te stellen door de rechtbank in overeenstemming met a, b, c en d van dit petitum (het **Onrechtmatig Handelen**), en anderzijds, primair, de schade en, subsidiair, de beleggingsbeslissingen van de Beleggers, aanwezig is, dan wel vermoed wordt aanwezig te zijn;
- f. de door de Beleggers geleden schade als gevolg van aankoop van Airbus Aandelen tegen een onzuivere hoge koers in de Relevante Periode het gevolg is (in de zin van art. 6:98 BW) van het Onrechtmatig handelen, of anders verwijtbaar handelen van de gedaagden, voor zover de Beleggers hierbij erop hebben vertrouwd dat Airbus e.a. de markt volledig, juist en tijdig informeerde (en de koers dus 'zuiver' was); en
- g. als gevolg van het Onrechtmatig Handelen gedurende de Relevante Periode de (beurs)koers van de Airbus kunstmatig hoog noteerde en waarbij de rechtbank
 - i. primair, voor ieder tijdvak waarin Beleggers Airbus Aandelen kochten en/of hielden voorafgaand aan de eerstvolgende handelsdag na iedere Corrective Disclosure de schade bepaalt in overeenstemming met het verlies per Airbus Aandeel dat is omschreven in de Economic Expert Opinion; of
 - ii. subsidiair in overeenstemming met door de rechtbank in goede justitie te bepalen maatstaven de schade bepaalt;

469. de gedaagden hoofdelijk te veroordelen tot betaling van schadevergoeding aan de Beleggers, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf een door de rechter in goede justitie te bepalen moment te berekenen tot aan de dag van volledige betaling; en
470. instructies te geven ten aanzien van het claims afwikkelingsproces, nadat de rechtbank de partijen in de gelegenheid heeft gesteld op dit punt suggesties en aanbevelingen te doen aan de rechtbank;
471. en wat betreft de proceskosten:
- a. primair, Airbus e.a. veroordeelt in de kosten van het geding, met inbegrip van de kosten van de Stichting als bedoeld in art. 1018l lid 2 Rv, inclusief de vergoedingen die de Stichting verschuldigd zal zijn aan de procesfinancier en zoals aan het einde van de procedure door de Stichting te onderbouwen, inclusief de nakosten, of
 - b. subsidiair, voor zover de kosten van de Stichting, waaronder de succes fee van de procesfinancier niet door Airbus e.a. worden voldaan op de voet van art. 1018l lid 2 Rv, te bepalen dat de kosten van de Stichting, te vermeerderen met de nakosten, aan haar worden betaald uit de schadevergoeding aan de Beleggers, voordat uitkeringen aan de Beleggers plaatsvinden.

Deze zaak wordt behandeld door: mr. drs. Q.L.C.M. Bongaerts | 06 53 32 57 01 | gb@birkway.com;
mr. J.D. Edixhoven | 06 30 71 42 83 | joost.edixhoven@birkway.com; mr. drs. M. Van Eersel | 06 83 83 86 68 | michiel.vaneersel@birkway.com; prof. mr. I.N. Tzankova | 06 46 11 04 60 | ianika.tzankova@birkway.com

Productieoverzicht

Productie 1	Overzicht van staatsdeelnemingen in Airbus 2014-2020
Productie 2	Britse Statement of Facts met addendum van 20 september 2020
Productie 3	Franse Schikking (<i>Judicial Public Interest Agreement</i>)
Productie 4	Amerikaanse Schikking met als bijlage het Amerikaanse Statement of Facts
Productie 5	Persbericht van 31 januari 2020 met aankondiging van SFO over Britse Schikking
Productie 6	Britse Schikking van 31 januari 2020 tussen Airbus en SFO
Productie 7	Approved Judgement van 31 januari 2020
Productie 8	Persbericht van 31 januari 2020 van PNF in verband met Franse Schikking
Productie 9	Persbericht van 31 januari 2020 van DoJ in verband met Amerikaanse Schikking
Productie 10	2013 Report of the Board of Directors
Productie 11	2014 Report of the Board of Directors
Productie 12	Unaudited Condensed IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2014
Productie 13	Unaudited Condensed IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2014
Productie 14	Unaudited Condensed IFRS Consolidated Financial Information for the nine-month period ended 30 September 2014
Productie 15	2014 Annual Report
Productie 16	Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2015
Productie 17	Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2015
Productie 18	Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information of Airbus Group SE for the nine-month period ended 30 September 2015
Productie 19	2015 Annual Report
Productie 20	Persbericht 1 april 2016 - Airbus Group Announcement on U.K. Export Credit Financing
Productie 21	Persbericht 28 april 2016 - Airbus Group Reports First Quarter (Q1) 2016 Results

- Productie 22 Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2016
- Productie 23 Notulen algemene vergadering 28 april 2016
- Productie 24 Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the six-month period ended 30 June 2016
- Productie 25 Persbericht 7 augustus 2016 - Airbus Group Statement On Proceedings Regarding European Credit Agencies Disclosure
- Productie 26 Nieuwsartikel 12 oktober 2016 - UK Fraud Agency Boss Expects to Move Quickly in Airbus Inquiry - Fortune
- Productie 27 Persbericht 26 oktober 2016 - Airbus Group Reports Nine-Month (9m) 2016 Results
- Productie 28 Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information of Airbus Group SE for the nine-month period ended 30 September 2016
- Productie 29 Persbericht 7 februari 2017 – [XXX] to leave Airbus
- Productie 30 Persbericht 16 februari 2017 - Airbus' statement in response to allegations by the Austrian Federal Ministry of Defence
- Productie 31 2016 Annual Report Flying as one
- Productie 32 Presentatie - Airbus Group Q1 Results 2016
- Productie 33 Persbericht 15 maart 2017 - Airbus to cooperate with France's Parquet National Financier in preliminary investigation
- Productie 34 Persbericht 27 april 2017 - Airbus reports First Quarter (Q1) 2017 results
- Productie 35 Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information of Airbus SE for the three-month period ended 31 March 2017
- Productie 36 Persbericht 22 mei 2017 - Airbus establishes new Independent Compliance Review Panel
- Productie 37 First half-year 2017 Financial Report
- Productie 38 Nieuwsbericht 27 juli 2017 - Selon Mediapart, un gigantesque scandale de corruption concerne Airbus
- Productie 39 Nieuwsartikel 9 oktober 2017 - Airbus Corruption Scandal Threatens CEO [XXX] - Der Spiegel
- Productie 40 Nieuwsartikel 9 oktober 2017 - Bribery Scandal(s) Airbus rocked by corruption allegations - Handelsblatt
- Productie 41 Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information of Airbus SE for the nine-month period ended 30 September 2017
- Productie 42 Persbericht 9 februari 2018 - Bußgeld über 81,25 Millionen Euro gegen die Airbus Defence and Space GmbH

- Productie 43 Persbericht 15 februari 2018 - *Full-Year 2017 results: Airbus overachieved on all key performance indicators'*
- Productie 44 Presentatie 15 februari 2018 - Airbus FY Results 2017
- Productie 45 2017 Annual Report Connecting the skies
- Productie 46 Presentatie 11 april 2018 - Airbus Annual General Meeting 2018.pdf
- Productie 47 Persbericht 26 juli 2018 - Airbus reports Half-Year 2018 (H1) financial results
- Productie 48 First half-year 2018 Financial Report
- Productie 49 Airbus SE Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the nine-month period ended 30 September 2018
- Productie 50 Krantenartikel 20 december 2018 - La justice américaine a ouvert une enquête sur Airbus – Le Monde
- Productie 51 Persbericht 14 februari 2019 - Airbus reports strong Full-Year 2018 results, delivers on guidance
- Productie 52 Presentatie 14 februari 2019 - Airbus FY Results 2018
- Productie 53 2018 Annual report - Passion for progress
- Productie 54 Airbus SE Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the three-month period ended 31 March 2019
- Productie 55 Persbericht 31 juli 2019 - Airbus reports Half-Year (H1) 2019 results
- Productie 56 First half-year 2019 Financial Report
- Productie 57 Airbus SE Unaudited Condensed Interim IFRS Consolidated Financial Information for the nine-month period ended 30 September 2019
- Productie 58 Nieuwsartikel 27 januari 2020 - Airbus poised for deal with regulators to settle corruption probes - The Irish Times.pdf
- Productie 59 Persbericht 28 januari 2020 - Airbus reaches agreement in principle with French, U.K. and U.S. authorities
- Productie 60 Persbericht 31 januari 2020 - Airbus-final-agreements-with-French-UK-US-authorities
- Productie 61 Nieuwsartikel 4 februari 2020 - Avianca Opens Probe Following Airbus Bribery Settlement - WSJ
- Productie 62 Nieuwsartikel 12 februari 2020 – Shocking Airbus scandal spurs SriLankan to pursue compensation - Bloomberg
- Productie 63 Nieuwsartikel 13 februari 2020 - Record bribery fine fuels Airbus loss of €1.4bn - The Guardian

- Productie 64 Nieuwsartikel 13 februari 2020 - Colombia raids Avianca in second bribery scandal this month
- Productie 65 Airbus Annual Report 2019 - Pioneering sustainable aerospace – resilience and responsibility
- Productie 66 Artikel Wall Street Journal 16 maart 2020 - Airbus Helicopter Deals Raised Red Flags Amid Probes of Jet, Defense Units
- Productie 67 Frans Advies van [XXX], Avocat à la Cour d'Appel de Paris, partner bij het advocatenkantoor [XXX]
- Productie 68 Duits Advies van [XXX], hoogleraar burgerlijk - en ondernemingsrecht aan [XXX]
- Productie 69 Spaans Advies van [XXX], advocaat bij [XXX] en [XXX], advocaat bij [XXX]
- Productie 70 Economic Expert Opinion van [XXX]
- Productie 71 Statuten van de Stichting
- Productie 72 Brief 4 augustus 2021 namens de Stichting aan Airbus e.a.
- Productie 73 Brief van 17 september van KPMG aan de advocaat van de Stichting
- Productie 74 Brief van 20 september 2021 van EY aan de advocaat van de Stichting
- Productie 75 Brief van 6 oktober 2021 namens Airbus aan de advocaat van de Stichting
- Productie 76 Brief van 24 december 2021 namens non-executive directors aan de advocaat van de Stichting
- Productie 77 Uittreksel Handelsregister met betrekking tot de Stichting
- Productie 78 Verantwoordingsdocument
- Productie 79 Aankondiging
- Productie 80 Participation Agreement / deelnemingsovereenkomst